

MERSİN

ÖREN YERLERİ • KALELERİ • MÜZELERİ

ÖREN YERLERİ

KALELERİ

MÜZELERİ

MERSİN

ÖREN YERLERİ • KALELERİ • MÜZELERİ

ÖREN YERLERİ

KALELERİ

MÜZELERİ

MERSİN
Ören Yerleri
Kaleleri
Müzeleri

YAYIN KURULU

Mehmet ÇALIŞKAN

İl Kültür ve Turizm Müdürü
(Resim-Sanat Tarihi)

Prof.Dr.Ayşe AYDIN

Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
(Arkeoloji Bölümü)

Yrd.Doç.Dr.Ümit AYDINOĞLU

Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
(Arkeoloji Bölümü)

Filiz KEREM

Mersin Müze Müdürlüğü
(Arkeolog M.A.)

Koordinatör

Mehmet ÇALIŞKAN

Hazırlayan

Filiz KEREM

Fotoğraflar

Selami TÜRK
Mersin Valiliği Arşivi

Mersin İl Özel İdaresi tarafından bastırılmıştır.

EKİN KİTAP GÖRSEL

Zafer Sok. No: 12 Harbiye 34371 İstanbul
Tel: 0212-233 97 54 - **Faks:** 0212-247 44 60
www.ekinyazim.com

Genel Müdür

Halim BULUTOĞLU

Süreli Yayınlar ve Kitaplar Direktörü

Cihan YİĞİN

Grafik Tasarım

Murat KEZLİ

Baskı

Seçil Ofset 0212-629 06 15

İkinci Baskı, İstanbul, Nisan 2009
ISBN 975-585-787-9

*Mersin Valiliği tarafından yayınlanan bu kitaptan,
izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, çoğaltılamaz.*

İçindekiler

SUNUŞ	5
ÖNSÖZ	7
BAŞLARKEN	9
KİLİKİA ve MERSİN	15
İLÇELER	
Mersin Merkez	21
Akdeniz	21
Toroslar	33
Yenişehir	45
Mezitli	47
Tarsus	59
Çamlıyayla	93
Erdemli	99
Silifke	165
Aydıncık	239
Bozyazı	251
Anamur	264
Gülnar	291
Mut	297
SÖZLÜK	325
YARARLANILAN KAYNAKLAR	329

Türkiye
Cumhuriyetinin
temeli
kültürdür.

H. Atatürk
Medenîyetin hamuru

kâğıt hamurudur.

SUNUŞ

Mersin, Prehistorik Dönem'den yakın geçmişe kadar bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış ve kültür beşiği olmuş önemli bir ilimizdir. Sahip olduğu zengin tarihi mirası ile yaklaşık 9000 yıllık bir geçmişe tanıklık eden Mersin, bu bağlamda dünyanın sayılı şanslı kentlerinden birisidir.

Dili,dini, kültürleri farklı bir çok medeniyetin izlerini günümüze taşıyan bu topraklardaki kültürel mirasın, gelecek kuşaklara ulaştırılması amacıyla yapılan arkeolojik çalışmaların yanı sıra, bu tarihi eserlerin tanıtıldığı geniş içerikli yayınlar da, gelecek nesillere aktarılacak bilgi kapsamında önem taşımaktadır.

Mersin'deki ören yerlerini, kalelerini ve müzelerini, arkeolojik, tarihi, kültürel değerlerini uzun yıllar devam eden bir çalışmanın sonucu olarak tanıtan bu kitabın ikinci baskısında yeni ortaya çıkartılan arkeolojik alanlar ile diğer kültür varlıkları eklenerek kitabın içeriği zenginleşmiş, kazısı devam eden ören yerlerinin bilgileri güncellenmiştir.

Bu arada Valililiğimizin 2008 yılında düzenlemiş olduğu "I. Ulusal Fotoğraf Yarışması"na katılan eserlerden de kitaba katkıda bulunulmuştur.

Mersin'de çeşitli sektörlerde canlandırmaya çalıştığımız kültür turizminin alt yapısını oluşturan arkeolojik verileri korumak ve bu vesileyle tanıtmak hedefimizdir. Yine bu anlamda başlattığımız Kültür Envanteri Projesine hız vermiş bulunmaktayız. İlimizdeki Kentsel Sit Alanı içerisindeki tescilli yapılar öncelikli olmak üzere, bu tarihi yapıları onarmak, restore etmek ve yeni işlev kazandırarak yaşamalarını sağlamak için İl Özel İdareimiz ve belediyelerimizle işbirliği içerisinde çalışmalarımızı sürdürmekteyiz.

Bu konudaki çalışmalarımız tek bir kitapla sınırlı kalmayıp geliştirilerek devam edecektir.

Kitabın hazırlanmasında destek sağlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, Mersin İl Özel İdaresi'ne, Mersin Üniversitesi'ne, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne, ayrıca emeği geçen kişi ve kuruluşlara teşekkür ederim.

Mersin'in sahip olduğu arkeolojik, tarihi ve kültürel değerlerini tanıtan bu kitabın geleceğe de ışık tutması dileğiyle.

Hüseyin AKSOY
Mersin Valisi

ÖNSÖZ

Ülkemizde bulunan ören yerlerimizdeki kültürel mirasın korunması, sergilenmesi, bu değerlere sahip çıkılması ve gelecek kuşaklara aktarılması, kültürümüzü ve tarihimizi zenginleştiren unsurlardır.

Mustafa Kemal ATATÜRK'ün; "Bir vatanın sahibi olmanın yolu, o topraklarda yaşanmış tarihi olayları bilmek, doğmuş uygarlıkları tanıma ve sahip olmaktan geçer." özdeyişinden yola çıkarak, uzun yıllardır görev yapmakta olduğum ve tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan Mersin İlimizin arkeolojik değerlerinin bir araya getirilerek kitap halinde tanıtılması düşüncesi ortaya çıkmıştır.2000 yılında başlattığımız koordineli bir çalışmayla bunu başarmış bulunmaktayız. Kitapta, arkeolojisi en zengin illerimizden biri olan Mersin'imizin tamamını tanıtmaya çalıştık. Farkedilmeyen gizlide kalmış bilinmeyen örenyerlerimizi de ileriki yıllarda değerlendirmeyi planlıyoruz.

Kitabımızın hazırlık aşamasında katkı sunan; Kültür eski Bakanı Sayın İstemihan TALAY'a, Mersin eski Vali Yardımcılarımız Sayın Ruhi PAKER'e ve Sayın Ardahan TOTUK'a teşekkür ediyorum.

Çalışmalarımıza katkı sağlayan; Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ertuğrul GÜNAY'a, Mersin Valisi Sayın Hüseyin AKSOY'a, Vali Yardımcılarımıza, İlçe Kaymakamlarımıza, İl Özel İdaresi'ne ve İl Genel Meclis Üyelerine, diğer Kurumların İl ve İlçe Müdürlüklerine teşekkür ediyorum.

Yayın Kurulunda bilimsel katkılarıyla bizlere destek veren Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyeleri Sayın Prof.Dr.Ayşe AYDIN'a ve Sayın Yrd.Doç.Dr.Ümit AYDINOĞLU'na, eleştirileriyle bizleri yönlendiren; Münih Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Prof.Dr.Ahmet ÜNAL'a ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Sayın Prof.Dr.Mustafa Hamdi SAYAR'a, kitabın hazırlanması için büyük özveriyle emek sarfeden Mersin Müze Müdürlüğü Arkeoloğu Filiz KEREM'e, fotoğraf çekimleri ile katkıda bulunan Selami TÜRK'e, Araştırmacı Gündüz ARTAN'a teşekkür ediyorum.

Emekli Mersin Müze Müdürü Akif YÜCEL'e, emekli Tarsus Müze Müdürü Kadir YANIK'a, Mersin Müze Müdürü Songül CEYLAN BALA'ya, Silifke Müze Müdürü İlham ÖZTÜRK'e, Anamur Müze Müdürü Ramazan PEKER'e, Tarsus Müze Müdür V. Abdülbari YILDIZ'a ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü çalışma arkadaşlarıma, kitabımız için el yapımı kağıt üzerine Mustafa Kemal ATATÜRK'ün özdeyişini ve portresini çalışan Ressam-Hattat Etem ÇALIŞKAN'a teşekkür ediyorum.

Özgün ve örnek bir çalışma olduğunu düşündüğüm, Türkçe ve İngilizce olarak hazırladığımız bu kitabın Mersin İli'nin tanıtımına ve kültür turizminin gelişmesine katkıda bulunması dileklerle saygılarımı sunarım.

Mehmet ÇALIŞKAN
İl Kültür ve Turizm Müdürü
MERSİN

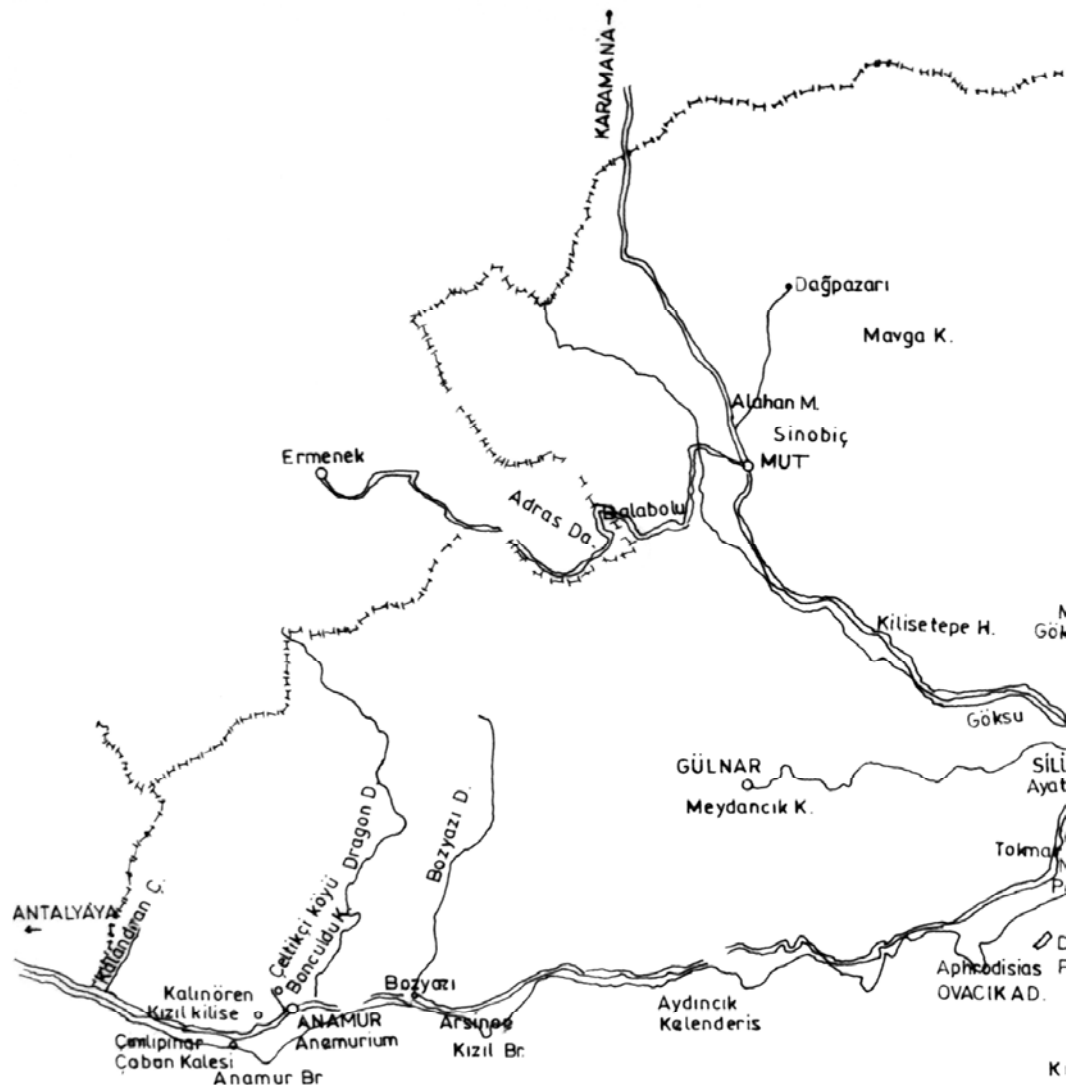
BAŞLARKEN

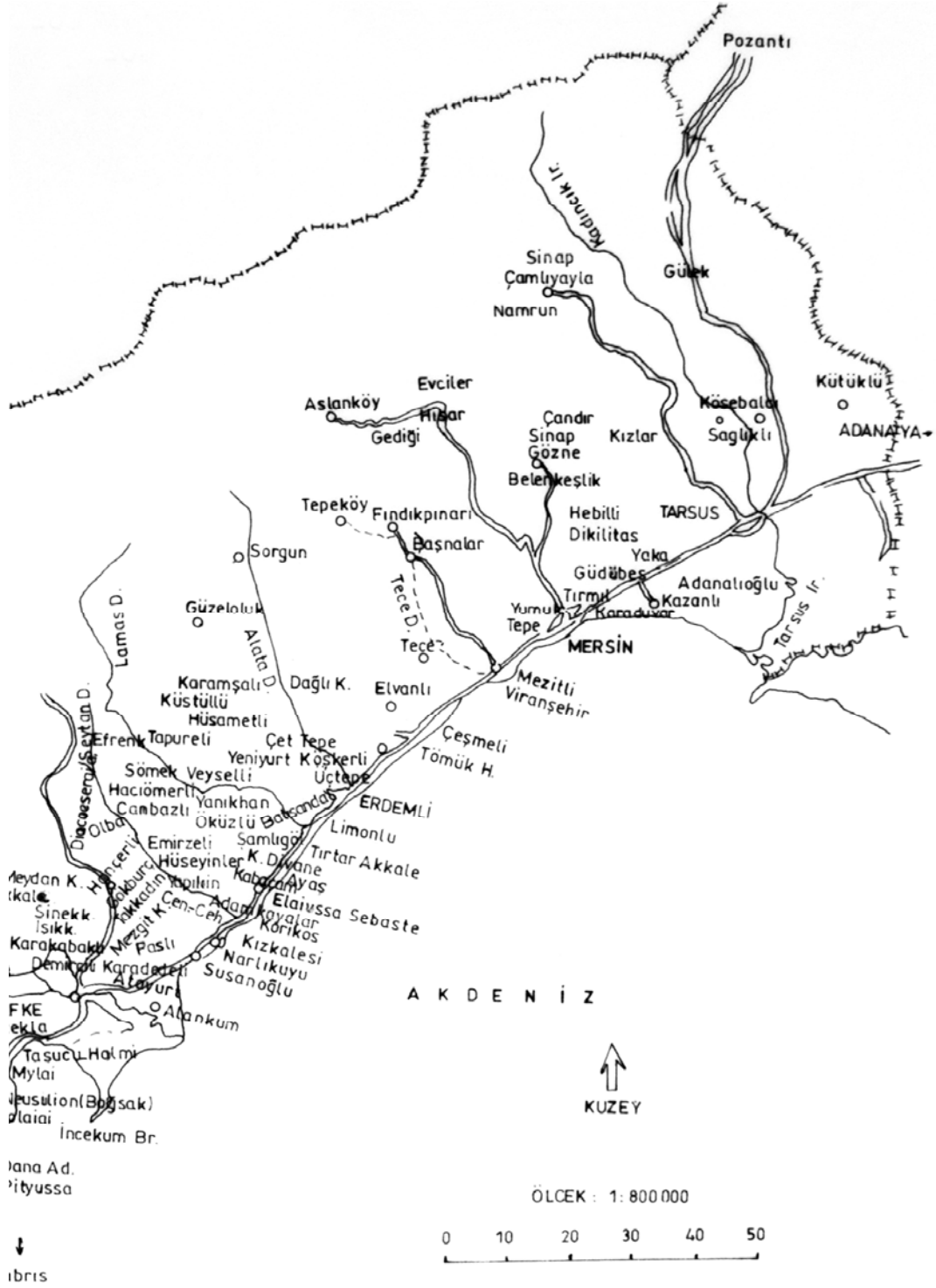
Mersin İli'nin ören yerlerini, kalelerini ve müzelerini ele aldığımız bu çalışmanın amacı; ilimizin arkeolojik-tarihi kültürel varlıklarının bulunduğu merkezleri tanıtmaktır. Olanaklar elverdiği ölçüde sadece bir bölümünün tanıtılabildiği bu kitap, diğer alanların tanıtımına yönelik hazırlıklara da öncü olacaktır. Birinci sayıda öncelikle ören yerleri, kaleler ve müzeler ele alınırken, seyahatlerimiz sırasında yol üzerinde görülen han, köprü gibi kültür varlıkları da kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır. Yerleşimlerin isimleri verilirken öncelikle antik, sonra bugünkü isimleri yazılmıştır. Ancak bazı yerleşimlerin antik isimleri bilinmediği için sadece bugünkü isimlerinin verilmesiyle yetinilmiştir. Metin kısmında doğudan batıya ve kuzeyden güneye olmak üzere mümkün olduğunca yol güzergahlarına bağlı kalınırken, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nden alınan harita, ilçe sınırlarında baz alınmıştır. Krokiler veya planlar basit tarzda ölçeksiz olarak çizilmiştir. Bazı yerlerin planları da bitki örtüsünden tespit edilemediği için çıkarılamamıştır. Metin kısmında bazı isimler, anıldığı yerin önemini vurgulamak amacıyla ayrı başlık halinde verilmiştir. Yine metin kısmında 4. yüzyıla kadar İ.S. ibaresi kullanılmış bu yüzyıl ve sonrasında İ.S. ibaresi kullanılmamıştır. Bu kitaptaki bigiler bölge üzerine yapılmış bilimsel çalışmalar ile müze kaynakları taranarak ve birebir arazi çalışması yapılarak elde edilmiştir. Bu bilimsel kaynaklar ayrıca dip not olarak verilmeyip "Yararlanılan Kaynaklar" bölümünde belirtilmiştir. Tarafımdan çizilen plan ve krokilerde isim belirtilmeyip, yararlandığım kaynaklardan alınan planlar ve krokilerin yazarları belirtilmiştir. İkinci baskıda kitaba yeni yerler eklenirken, bazı fotoğraf eksiklikleride tarafımdan giderilmiştir.

2000 yılından itibaren havadan, denizden ve karadan, yürüdüğümüz yollar hariç, araçla yaklaşık 8.000 km. katedilerek sekiz yıldır yapılan bu çalışmayı yürekten destekleyen İl Kültür ve Turizm Müdürü Mehmet ÇALIŞKAN'a, Mersin Fotoğraf Amatörleri Derneği'ne, Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürü İsmail SALMAN'a, İngilizce çevirileri yapan başta Serpil AKSOY olmak üzere, Filiz KALALI, Gülyüz YILDIZ, Fatma YAKARYILMAZ, Erdoğan ÖZCAN, Neşegül UYSAL, Sevilay BAL, Fatma ERTUĞRUL, Banu ÇİÇEK, Erdoğan GÖKMEN, Ebru ÖĞÜNÇ, Münewver GENÇ, Mustafa Can EKİZ, İpek AYÇA, Tufan KURT, Tuba KURT, Dilek ÇETİN 'e, yine bazı yerlerde fotoğraf desteği sağlayan Çamlıyayla, Gülnar, Taşucu Belediye Başkanlıkları'na, meslektaşım Yaşar ÜNLÜ'ye, bilgisayar konusundaki desteklerinden dolayı Ahmet GÜLLÜ'ye, Ebru NAVRUZ'a, Haluk POYRAZOĞLU'na ve Halil Özgün KEREM'e teşekkür ederim.

Filiz KEREM

MERSİN'İN ARKEOLOJİK TARİHİ ve KÜLTÜREL DEĞERLERİ

ANADOLU'DA BULUNAN ANTİK YERLERİ

İŞİM BÖLGELERİ

Gölek Boğazı

Kilikia ve Mersin

Kilikia Bölgesi kabaca Melas (Manavgat) Çayı'ndan başlayıp, Toros Dağları'nın güney etekleri boyunca Amanos Dağları'na kadar uzanmaktadır. Kilikia Bölgesi jeolojik yapısına göre Dağlık ve Ovalık Kilikia olarak ikiye ayrılmıştır. Dağlık Kilikia (Tracheia, Aspera) ile Ovalık Kilikia'nın (Pedias ve Campestris) sınırı bazen Lamos (Lamas) bazen de Soli olmuştur.

Strabon "Lamos'tan sonra önemli bir kent olan Soli'ye gelinir. Burası Issos'u da içeren diğer Kilikia'nın başlangıcıdır" ifadesiyle Dağlık Kilikia ile Ovalık Kilikia arasındaki sınırın Soli olduğunu belirtmektedir. Dağlık Kilikia ile Ovalık Kilikia'yı birbirinden ayıran bir başka sınırın Lamos (Limonlu) Nehri olduğu, hatta İ.Ö. 44 - 43 yılında Kilikia Pedias'ın Suriye'ye bağlandıktan sonra batı sınırını Lamos Nehri'nin oluşturduğu bilinmektedir.

Gezenlerin bildiği üzere zorlu arazi yapısına sahip olan bu bölgeye girişi sağlayan üç kapının varlığı bilinmektedir. Bunlardan birincisi Mut'un kuzeyinde yer

alan Sertavul Geçiti'dir. İkincisi Pozanti istikametinde Gülek Boğazı olarak bilinen ve boğazda bir kaya üzerinde "Kilikia Sınırı" yazısı bulunan Kilikia Kapısı ve Hatay istikametinde yer alan Belen (Suriye) Kapısı'dır.

Bu geçitlerden en tanınmış olan Kilikia Kapısı'nın mitolojisi Hititler'e kadar gitmektedir. Hitit mitolojisinde Hititler'in denize ulaşmak için bu geçiti bir boğanın boynuzlarıyla açtığı aktarılmaktadır. Ayrıca Hitit Dönemi'ne ait İmamkulu kabartması üzerinde boğanın çektiği bir savaş arabası, Dağ Tanrıları üzerinde yer alan Fırtına Tanrısı ve elinde mızrak ile yay taşıyan Kuvalanamuwa isimli prensin tasvir edilmiş olması anlatılan bu Hitit mitolojisi ile özdeşleştirilmektedir. Aslında Kilikia Kapısı ilerde de anlatılacağı üzere günümüze kadar bir çok kez genişletilmiştir.

Kilikia Bölgesi Prehistorik açıdan fazla araştırılmadığından bu dönem hakkındaki bilgilerimiz sınırlıdır. Ancak Kelenderis yakınındaki Gözsüzce'de ele geçtiği belirtilen pishmiş toprak idollerden bir tanesi Prehistorik Dönem'e tarihlenmiştir. Mer-

Tarsus, Gözlükule

Mersin,
Soli-Pompeipolis,
Sütunlu Cadde

sin Yumuktepe ve Tarsus Gözlükule'de yapılan bilimsel kazılar sonucunda Kilikia Bölgesi'nin tarihinin Neolitik Dönem'e kadar gittiği tespit edilmiştir. Bu höyükler bölgede yer alan sürekli ve kesintisiz yerleşim olduğunun kanıtlarıdır. Yumuktepe'de ortaya çıkartılan sur duvarları, yine kazılarda ortaya çıkartılan az sayıdaki epigrafik ve arkeolojik malzemeler, (Soli-Pompeiopolis ve Yumuktepe'de ortaya çıkartılan düğme biçimli ve damga mühürler) seramikler ve Hemite ile Sirkeli kaya kabartmaları, Hititler'in Anadolu'ya egemen oldukları İ.Ö. 2. bin boyunca Kilikia'da da faaliyette olduklarının kanıtları olarak gösterilmektedir.

Kilikia ismi ilk kez İ.Ö. 8. yüzyılda Asur dokümanlarında "Hilakku" şeklinde görülmüştür. Bu nedenle Kilikia isminin Asur kaynaklarında özellikle Dağlık Kilikia için kullanılan "Hilakku" kelimesinden kaynaklandığı kabul edilmektedir. Ancak bundan önce İ.Ö. 1480 yılında Firavun III. Tutmosis zamanında "Qode" isminin Ovalık Kilikia Bölgesi'nde yer alan Kizzuwatna Krallığı için kullanıldığı

belirtilmektedir. Kilikia'nın batısında ise Tarhundaşa Krallığı bulunuyordu. III.Tiglat-Pileser döneminde (İ.Ö. 745-727) Asur'a karşı oluşturulan Urartu koalisyonunda Kilikia'nın o dönemdeki önemli bölgesi Que'nin de (aynı Asur kaynaklarında Ovalık Kilikia'nın ismi olarak geçmektedir) bulunduğu görülmektedir. Bu koalisyondan sonra Que, Asur Krallığı tarafından haraca bağlanan kentlerden birisi olmuştur. Que üzerinde bu kadar hakimiyet kuran Asurlular, Dağlık Kilikia üzerinde kurmak istedikleri hakimiyeti sağlayamamışlardır. İ.Ö. 612'de Medler'in İskidler ile işbirliği yapması sonucunda bölgedeki Asur idaresine son verilmiş ve sonrasında koloniler kurulmuştur.

Kilikia isminin nereden geldiğine dair başka bir bilgiyi ünlü tarihçi Heredotos aktarmaktadır. Boğa kılığına girmiş Zeus, Fenikeli Agenor'un kızı Europe'yi kaçırdıktan sonra, onu aramaya çıkan kardeşi Kilix'in bir süre sonra aramaktan vazgeçip burada yerleştiğini ve onun adından dolayı bölgeye Kilikia denildiğini nak-

1. Sinap Kalesi
2. Mersin Kızlar Manastırı

letmiştir. Heredotos bölgenin “Hypachoea” diye adlandırıldığından da bahsetmektedir.

Kilikia'nın batısında İ.Ö. 8. yüzyıl sonu ve İ.Ö. 7. yüzyıl başlarında Hellen kolonizasyon hareketlerinin başladığı ve bunun sonucunda Kelenderis, Nagidos, Soli gibi şehirlerin kurulduğu bilinmektedir. Ancak Kelenderis'te yapılan bilimsel kazılar sonucunda ortaya çıkartılan bir takım seramik parçalarına göre İ.Ö. 7. yüzyıl öncesinde de yerleşim olduğu ileri sürülmektedir. Daha sonra Kilikia'da İ.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Pirundu yerel krallığı, Babil ve Pers egemenlikleri görülür. Pirundu yerel krallığının özellikle Lamos (Limonlu) ve Kalykadnos(Göksu) nehirleri arasındaki güçlerini İ.Ö. 557 yılında Babil Krallığı yıkmıştır. Bu yıkımdan bölgeyi İ.Ö. 546 yılına kadar yöneten Syenesis sülalesi kazançlı çıkmıştır. Pers istilası sonucu ele geçen Kilikia Bölgesi'nde İ.Ö. 521 yılında Kral Darius ile birlikte bir satraplık kurulmuştur. Bu zamanda bölge yine yerli bir sülale tarafından idare edilmiştir ancak Persler'e vergi vermişlerdir.

Büyük İskender, Doğu seferi sırasında İ.Ö. 333 yılında Persler'i yenerek Kilikia'yı imparatorluk sınırları içine katmıştır. Ancak Büyük İskender genç yaşta (İ.Ö. 323) ölünce İskender'in fethettiği topraklar içerisinde yer alan Kilikia, I. Seleukos Nikator tarafından yönetilmeye başlanır. I. Seleukos Nikator, Olba ve çevresini yönetme hakkını yerli Teukrid hanedanına bırakır. Böylece bölgede bildiğimiz rahip-krallık yönetim sistemi Olba'da uzunca bir süre uygulanmıştır.

İ.Ö. 1. ve İ.S. 1. yüzyıllarda Seleukoslar'ın yönetimi zayıflamaya başlamıştır. Bu durumdan faydalanan Romalılar bölgede etkilerini artırarak bir çok yerleşimin bağımsızlaşmasını sağlamışlardır. Bu dönemde yine Kilikia kıyılarını tehdit eden korsan faaliyetlerini önlemek için Roma Senatosu Kilikia'yı Roma Eyaleti yapmaya karar verir ve başkentini Tarsos olarak seçer.

Son derece stratejik bir noktada yer alan ve askeri eyalet konumunda olan Kilikia'daki korsanlık faaliyetlerine General Pompeius (İ.Ö. 56) son verir. Kilikia'nın sınırları içerisinde bir ara İ.Ö. 58' de Kıbrıs'ta katılmıştır.

İ.Ö. 51 yılında ünlü Hatip Cicero Kilikia, Pisidia, Pamphilia ve Kıbrıs prokonsülü olarak bölgeye atanır. İ.Ö. 47 yılında Kıbrıs'ın Mısır Eyaleti'ne bağlanmasıyla bölgeden ayrılır. Kilikia Pedias İ.Ö. 43-44 yılında Suriye'ye bağlanırken, Kilikia Tracheia için Romalılar bölgenin valiler değil krallar tarafından yönetilmesini uygun görürler.

İ.Ö. 44 yılında Caesar'ın ölümünden sonra Kilikia Bölgesi Marcus Antonius'un idaresine bağlanır. İ.Ö. 34 yılında Augustus, Actium savaşını kazanarak, Roma'nın tek hakimi oluncaya kadar, bölge yine yerli krallar tarafından yönetilir. Bu sırada tekrar canlanan korsan faaliyetlerine Galatia kralı Amyntas kesin çözüm getirir. Böylece Dağlık Kilikia'da Olbalı rahipler tarafından sürdürülen yönetim sistemi İ.S.1. yüzyıla kadar devam eder. Tiran Zenophanes'in kızı Aba, Olba'daki yönetici sülaleye evlilik yoluyla girerek bölgede güç kazanır. Bu yönetim Polemon (İ.Ö.39-29) ve Augustus'un son yıllarına kadar da Aias (İ.S. 11-15) ile devam eder. İ.Ö. 25 yılında Amyntas'ın öldürülmesiyle bölge Kapadokya kralı Arkhelaos'a verilir. Onunda ölümüyle İ.Ö. 17 yılında oğlu II. Arkhelaos tahta geçer. Ancak İ.S. 38 yılında II. Arkhelaos ölünce Kilikia, Caligula (İ.S. 37-41) tarafından Kommagene kralı IV. Anthiokos'a verilir. Caligula zamanında herhangi bir gelişme görülmez. İ.S. 74 yılında IV. Anthiokos Vespasianus tarafından tahttan indirilir ve krallığı Suriye eyaletine katılır. Claudius zamanında (İ.S. 41-54) Suriye'ye bağlı olan Ovalık Kilikia ile Dağlık Kilikia birleştirilir ve tekrar Roma eyaleti olur. Bölge şehirlerinde hızlı bir imar faaliyetine başlanır. Mut'ta Claudius adına, Claudiopolis şehri kurulur. Batı Dağlık Kilikia Bölgesi, Kilikia'dan alınarak, askeri

Mersin Müzesi,
Soli-pompeiopolis-
İmparator Heykeli

yönetimin daha fazla sivilleşmesi sağlanmıştır. Pamphilya ile Ovalık Kilikia'yı birbirine bağlayan sahil yolunun yapımı ve Dağlık Kilikia'da Korykos'tan Olba'ya giden yol Vespasianus (İ.S. 69-79) döneminin Kilikia'da çok parlak geçtiğini göstermektedir. Vespasian, Seleukeia'da, Kalykadnos Nehri üzerinde bir de köprü (İ.S. 77) yaptırmıştır. Hadrianus (İ.S. 117-138) döneminde ise Kilikia eyaleti, Prima ve Secunda olarak ikiye ayrılmış ve dağlık bölge Kilikia Prima, ovalık bölge Kilikia Secunda olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde şehircilik açısından da çok büyük gelişmeler meydana gelmiştir. İ.S. 2. yüzyılda meydana gelen imar çalışmaları arasında özellikle yol ağları, su kemerleri sayılabilir. Septimus Severus zamanında Olba-Diokaesareia arasında bulunan iki mil taşı aracılığı ile Korykos'tan Olba'ya ve Cambazlı'ya giden ikinci bir yolun İ.S. 197-198 yıllarında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Bölge genelinde görülebilen yapıların çoğu İ.S. 2. ve 3. yüzyıllara aittir. Bunlar arasında kaya kabartmaları, Olba'daki kemer, nymphaion, Kanytella'daki (Kanlıdivane) bir çok mezar ve yazıt sayılabilir. Araya giren bir durgunluk döneminden sonra İ.S. 4. yüzyılda yeniden bir yapılanma hareketi görülür. Roma İmparatorluğu'nun İ.S. 4. yüzyılda ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğu (Kilikia Bölgesi'nin içinde kaldığı Bizans İmparatorluğu) Dönemi'nde bölgede çok sayıda dini ve sivil mimari örnekleri yapılmıştır.

7. yüzyıldaki Arap akınlarıyla birlikte bölgedeki mimari faaliyetlerin kesintiye uğradığı görülmektedir. 8. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kilikia'ya Türkmen aşiretleri yerleşmeye başlamış, Abbasiler Dönemi'nde ise yoğunluk kazanmıştır. 4. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş Anadolu'ya göç etmeye başlayan Ermeniler 11. yüzyıldan itibaren Kilikia Bölgesi'nde varlık göstermişlerdir.

Kilikia'ya yerleşen Türkmen aşiretlerinden Karamanoğulları bölgenin batısında,

Ramazanoğulları ise doğusunda hüküm sürmüşlerdir. Kilikia, Anadolu'nun diğer bölgelerine göre Osmanlı egemenliği'ne daha geç girmiştir.

Coğrafi olarak batıda Antalya İli'nin Gazipaşa ilçesi, kuzeyde Konya, Karaman, Niğde illeri, doğuda Adana ili ve güneyde Akdeniz ile çevrelenmiş olan Mersin, Osmanlı topraklarına 1516 yılında Yavuz Sultan Selim zamanında katılmıştır. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından yönetilmiş ve daha sonra Osmanlılar yeniden egemen olmuşlardır. 1924 yılında Mersin vilayeti kurulmuştur. 1933'de Silifke, Anamur, Gülnar, Mut ilçeleri Mersin'e bağlanmış ve vilayetin adı İçel olarak değiştirilmiştir. Uzun yıllar kullanılan İçel adının; Göksu nehrinin iki yanındaki bölgeye 12. yüzyılda Türkler tarafından İçel adı verilmesinden veya Anadolu Selçuklularının egemen oldukları bu bölgeye Toroslar'ın ötesindeki "Uç ülke, uç diyar" anlamına gelen "Uç-il/ Uç-el"'in zamanla halk deyişiyle "İç-il/İç-el" söyleyişine dönüşmesinden geldiği düşünülmektedir. 1954'de Erdemli 1987'de Aydıncık, 1989'da Bozyazı ve Çamlıyayla ilçeleri kurulmuştur. 2001 yılında halkın yoğun isteği üzerine İçel adı tekrar Mersin olarak değiştirilmiştir.

İLÇELER

MERSİN MERKEZ	21
---------------	----

Akdeniz

Anchiale (Karaduvar)	28
Atatürk Evi ve Müzesi	26
Bahçe	28
Devlet Resim Heykel Müzesi ve Galerisi	27
Dikilitaş	29
Güdübeş (Yaka) Kalesi	28
Hebili Kalesi	30
Kazanlı Höyük	29
Mersin Müzesi	24
Tırmıl Tepe	27

MERSİN MERKEZ

J.Garstang tarafından Yumuktepe'de yapılan kazılar sonucunda Mersin'in tarihinin İ.Ö. 7000 yılına kadar gittiği ortaya çıkmıştır. Bugünkü şehir merkezinin kuzeybatısında yer alan bu yerleşim İ.Ö. 7000 yıl sonrada gelişerek devam etmiştir.

Bilim adamları tarafından Mersin'in antik yerleşimi olarak kabul edilen Zephyrion Vali Konağı ile Ortodoks Kilisesi arasında lokalize edilmektedir. Özellikle burada bulunan yeni Kültür Merkezi, Eski Halkevi binası bahçesinde yapılan temel kazıları sırasında ortaya çıkan arkeolojik kalıntılar ve yine buradan çıkarılarak Mersin Müzesi'nde sergilenen Kros heykel antik Zephyrion kentine ait buluntular olarak yorumlanmaktadır. Yunan ve Pers Dönemleri'nde Polis, geç dönemde ise Hadrianopolis olarak adlandırılan kent, İ.S. 260 yılında I. Shapur tarafından ele geçirilmiştir. Bizans Dönemi'nde ise Kilikia I Bölgesi'ne ait şehirlerden birisi iken 19. yüzyılın başlarında önemli bir liman kenti olmuştur. Mer-

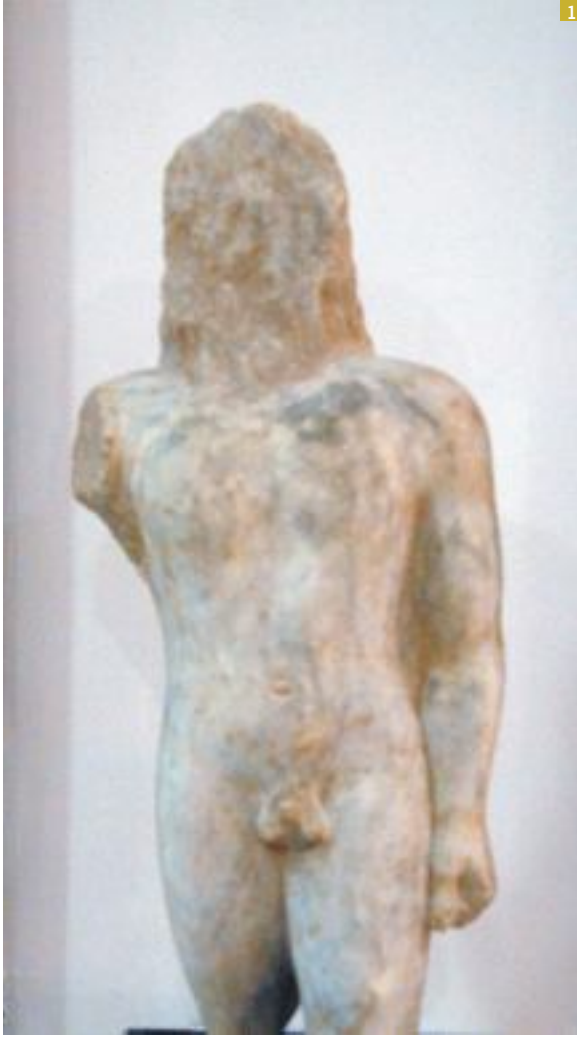
sin'e gelen C.Texier, W.M. Leake, V. Langlois gibi gezginler kitaplarında Zephyrion kentine ait kalıntılardan bahsetmişlerdir.

Mersin'in nüfusu günümüzde de olduğu gibi her zaman kozmopolit bir şekilde art-

Mersin Müzesi,
1. Mermer Kros
Heykeli
2. Yumuktepe'den
çıkarılan oyuncaklar

mıştır. Bunların nedenlerinden bir tanesi 1832 yılında Mersin ve çevresini işgal altına alan İbrahim Paşa'nın ordusunun çeşitli ihtiyaçlarını gidermek için Mısır ve Suriye'den getirdiği özellikle ziraat işinden anlayan insanları bölgeye yerleştirmesidir. Aynı zamanda bölgedeki pamuk üretiminin artması, Mersin İskelesi'nden yapılacak olan çeşitli ürünlerin sevkiyatı gibi yeni iş alanlarının doğması Mersin'e göçü hızlandırmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1918'de Çukurova'yı işgal eden Fransızlar ve İngilizler, Kuvayı Milliye Mücadelesi sonunda Ankara Anlaşması ile 3 Ocak 1922'de Mersin'i terk etmişlerdir.

Çeşitli sebeplerle her kesimden Mersin'e yapılan yoğun göçler neticesinde ne yazık ki Merkez ve çevresi çok çarpık bir kentleşmeyle yüz yüze kalmıştır. Son yapılan çalışmalarla ve turizm planlamalarıyla bu çarpık silüete canlılık getirilmeye başlanacaktır. Mersin'de farklı dinlere ve kültürlere sahip insanlar her zaman bir arada özgürce yaşamış ve yaşamaya devam etmektedirler. Bu nedenle camiler, kiliseler halen yan yana kullanılırken, 1906 yılında da bir havranın yapıldığı söylenmektedir.

Mersin kent merkezi yeni yapılan mülki idare yapısındaki düzenlemeler sonucunda Büyükşehir Belediyesi dışında Akdeniz, Yenisehir, Toroslar, Mezitli olmak üzere dört merkez ilçeye ayrılmıştır.

Mersin'in adı konusunda ise değişik görüşler ve söylenceler vardır. En yaygın olanı, Akdeniz ikliminin meyvası olan ve Arapların Hambales dedikleri Myrtus-Murt-Mersin ağacıdır.

Bir görüşe göre de Mersin adı bir Türkmen aşireti olan Mersin Aşireti'nden gelmektedir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, şimdiki Mersin'in kuzeybatısında "Mersinoğlu" adındaki bir köyde gecelediğini yazmıştır.

Söylencesi ise şöyledir:

Mersin adı Kıbrıs Kralı'nın kızı Myrna'dan gelmiş.Tanrıça Afrodite'in lanetine uğrayan Myrna babasına aşık olmuş ve onun yatağına girmiş. Kral yatağına girenin kızı olduğunu görünce kılıcını çekerek onu öldürmek istemiş. Ancak tanrılar kıza acımışlar ve onu Mersin kıyılarına çıkarmışlar. Bundan dolayı adı Mersin olmuştur.

AKDENİZ İLÇESİ

Mersin Müzesi

Müze, şehir merkezindeki Cumhuriyet Alanı'nda bulunan Kültür Merkezi Binası'nın doğu tarafındadır. Eski Halkevi olarak kullanılan binanın tarihi 1944-45 yıllarına gitmektedir. Dönemin Valisi Tefik Sırrı Gür'ün talimatıyla çifte çan kuleli Ahios Georgios Rum Ortodoks Kilisesi'nin taşlarının sökülerek burada kullanılması ile yapılmıştır. Mersin Müzesi'nin ilk eserleri Erdemli ilçesinde kurulmuş olan müzede toplanan eserlerden ve Adana Müzesi'nden devredilenlerden oluşmuştur. Müze ilk olarak 1978 yılında Kültür Merkezi Binası'nda kurulmuş, ziyarete 1991 yılında, daha sonra yenilenerek 2001 yılında açılmıştır.

Müzenin üç ana teşhir salonu vardır, taş eserlerin yer aldığı birinci salonda ; Roma Dönemi'ne ait mermer heykel başları, heykeller, çeşitli tipte lahitler ve Nagidos antik kentine ait yazıt sergilenmektedir. Soli-Pompeiopolis kazısı, müzenin yaptığı Gayrettepe ve Bahçeli kurtarma kazılarında elde edilen eserlerde bu salonda sergilenmektedir.

İkinci salonda yer alan Yumuktepe vitrinin-

1

1. Soli, Terrakota figürin başı
2. Taş eserler salonu
3. Yumuktepe'den çıkarılan kemik aletler

de, kazılardan çıkarılan eserler, taş ve obsidien aletler, pişmiş toprak çanak çömlekler, dokuma ağırlıkları, ağırşaklar, el baltaları, keskiler, cam bir skarabeus, İslami Döneme ait bir cam kandil bulunmaktadır. Bu salonda ayrıca Eski Tunç, Urartu, Helenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'ne ait pişmiş toprak, çanak, çömlek, cam eserler , Roma Dönemi'ne ait bir vana, müzik aleti olan Plagiaulos ve bronz kaplar, bronz, gümüş ve altın sikkeler kronolojik olarak sergilenmektedir. Sikke Seksiyonu'nda

Pişmiş toprak kap

1. Pişmiş toprak kaplar
2. Amphoralar
3. Mersin Müzesi dış mekan

Küstüllu ören yerinden çıkarılan Bizans Dönemi altın define buluntusu da yer alırken, 1998 yılında oluşturulan Tabiat Tarihi-Fosil-Kayaç ve Mineral Köşesi ziyarete açılmıştır. Antik Dönem deniz ticaretinde önemli bir yere sahip olan amphoralarda

aynı salonda sergilenmektedir.

Bu salonda dikkati çeken diğer eserler İ.Ö. 2.bine ait kurşun figürinler, Hitit İmparatorluk Çağı mühürleri; hayvan başlı gümüş Urartu bilezikleri, çeşitli form ve büyüklükteki cam eserler, altın diadem ve küpelerdir. Adak amaçlı bronzdan yapılmış figürinler ve Bizans Dönemi'ne ait çok çeşitli kandillerde değerli örneklerdendir.

Üst katta yer alan üçüncü salonda etnografik eserler teşhir edilmektedir. Bunlar arasında gümüş süs eşyaları, yöresel kıyafetler, peşkirler, ahşap ve madeni ev eşyaları, dokumacılık örnekleri ve çeşitli silahlar yer almaktadır.

Müze bahçesinde ise çeşitli dönemlere ait taş eserler, Soli-Pompeiopolis kazısından getirilen heykeller, kabartmalı sütun başlıkları ve pythoslar yer almaktadır.

Pazartesi tüm gün, dini bayramların ise birinci günü öğlene kadar kapalı, diğer günler demesai saatleri içerisinde ziyarete açıktır.

Atatürk Evi ve Müzesi

Atatürk, eşi Latife Hanımla birlikte 20 Ocak- 2 Şubat 1925 tarihleri arasında Mersin'i ziyaretlerinde, müze haline getirilen bu evde 11 gün boyunca Mersinliler'in konduğu olmuşlardır.

Atatürk Caddesi üzerinde, kentin odak noktasında yer alan yapı, 1897'de dönemin Almanya Konsolosu Bay Christman'ın, Mersinli tüccar Mavromati'nin kızıyla evliliği nedeni ile konut olarak yaptırılmıştır. Mimarı bilinmeyen yapı "Kristman Konağı" olarak bilinmektedir.

Bir süre Tahinci ailesinin mülkiyetinde kalan ev 1972'de Nebil Hayfavi tarafından alınmış ve 1976 yılına kadar Toros Koleji olarak hizmet vermiştir. 1976'dan sonra boş tutulan bu yapının adı, aynı yıl belediye encümeninin aldığı bir kararla "Atatürk Evi" olmuştur.

1980'de kamulaştırılarak 1982 yılında Kültür Bakanlığı'nın mülkiyetine geçmiştir. 12 Ekim 1992 tarihinde "Atatürk Evi ve Müzesi" olarak resmi açılışı yapılmıştır.

Mersin, Atatürk Evi ve Müzesi dıştan düzgün kesme taş ile yapılmış, iki katlı bir yapıdır. Sivil mimarinin en iyi örneklerinden birisidir. Bahçesinde var olduğu bilinen hammama ait izler günümüzde yok olmuştur. Müzenin alt katı " Fotoğraflarla ve Belgelerle Atatürk Müzesi " olarak hazırlanmıştır. Burada Atatürk'ün Mersin'i ziyaretlerinde çekilen fotoğrafları, Anıt Kabir Müzesi'nden getirilen 22 adet kişisel eşyası sergilenmektedir. Bunlar arasında bornoz, gömlek, çatal, bıçak, kaşık sayılabilir. Bazı eşyalar Tarsus'lu Mehmet ve Belkız Akçora ailesi ile Taki Aleksioğlu 'nun bağışlarıdır. Kahve içtiği fincan ise Erdal Akalın tarafından armağan edilmiştir.

Etnoğrafik değerlerin sergilendiği üst kat, ortada bulunan büyük bir salon ve bu salona açılan yedi oda bulunmaktadır. Bu odalardan ikisi yatak odaları, birisi çalışma odası, dördü ise oturma odaları olarak değerlendirilmiştir.

Girişte çeşitli fotoğrafların sergilendiği Kuvey-i Milliye köşesi bulunmaktadır.

Pazartesi tüm gün, dini bayramların ise birinci günü öğlene kadar kapalı, diğer günler demesai saatleri içerisinde ziyarete açıktır.

Mersin,
Atatürk Evi ve Müzesi

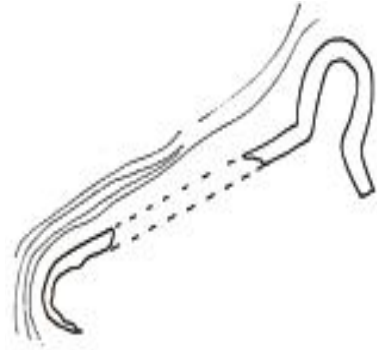
Devlet Resim Heykel Müzesi ve Galerisi

Kent merkezinde, Akdeniz Belediyesi sınırları içerisinde, Eski Camii'nin kuzeyinde, 5226 Sanat Sokağı, No.6'da yer almaktadır. 19. yüzyılda inşa edilen yapı önce konut, sonra otel olarak kullanılmış ve adı uzun süre Gülnar Otel'i olarak anılmıştır. 1997 yılında Valilikçe kamulaştırılmıştır. 1997-2001 yılları arasında Kültür Bakanlığı'nca restore edilmiş ve İçel Devlet Resim Heykel Müzesi ve Galerisi işlevi verilerek açılmıştır. Günümüzde Devlet Resim Heykel Müzesi ve Galerisi olarak hizmet veren bina kesme taştan inşa edilmiştir. Çıkmalar ise bağdadi teknikle yapılmıştır. Müze binasının giriş katı resim galerisi, birinci katı müze, ikinci katı ise ofis ve toplantı salonu olarak kullanılmaktadır. Pazar günleri hariç 08-17 saatleri arasında ziyarete açıktır.

Tırmıl Tepe

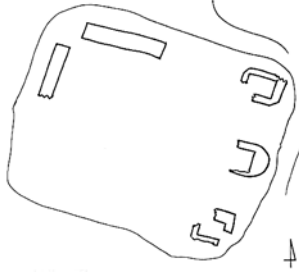
Mersin'in 3 km. kuzeydoğusunda yeni hal kompleksi yakınındadır. Çanak çömlek parçalarının yüzeyde rahatça görülebildiği Tırmıl Tepe üzerinde, Orta Çağ'a tarihlenen küçük bir de

garnizon kalesi bulunmaktadır. Bu kale kuzeydoğudaki Gudubes(Yaka) Kalesi ile birbirini görmektedir. Dolayısı ile aynı zamanda haberleşme amaçlı olmalıdır. Kalenin kuzeydoğusunda yuvarlak bir kule yer almaktadır. Bu kulenin iç yüzeyindeki sıvalar korunmuştur. Kuzeybatıdaki kulenin korunan yüksekliği 2 m. kadardır ve kulenin yuvarlak yüzü doğuya bakmaktadır. Aynı kulenin dış yüzey taşlarının kaybolmuş olmasına rağmen, kuzeydoğudaki kule ile aynı özellikte olduğu anlaşılmaktadır. İki kuleyi birleştiren aradaki duvar ise çökmüştür. Bu kaledeki taş işçiliği Gudubes, Kütüklü ve Tece Kaleleri ile benzerlik göstermektedir.

Güdübeş (Yaka) Kalesi

Mersin ve Tarsus arasındaki yolun kuzeyinde yer alan yıkık durumdaki garnizon kalesi yoldan geçerken rahatlıkla görülebilmektedir. Kale bir höyük üzerine kurulmuştur. Doğuda üç kulesi vardır. Görülebilen diğer kalıntılar, kuzeybatı köşede yer alan iki duvardır. Hemen hemen kare planlıdır. Kalenin dikkat çekici özelliği kulelerin üç farklı plan gösteriyor olmasıdır. Bunlar aynı hizada, eşit uzaklıkta ve içleri boş olarak yapılmışlardır. En güneydeki kule kare planlı, merkezdeki yuvarlak ve kuzeydoğudaki ise çok köşelidir.

Bahçe

Yaka'nın kuzeyinde yer alan Bahçe Belde- si'ndedir. Burada tesadüfen ortaya çıkan kaya mezarlarında yapılan kurtarma kazı- ları sonucunda elde edilen eserler Mersin Müzesi'nde sergilenmektedir. Buluntular arasında pışmış toprak kaplar, cam koku şişeleri yer almaktadır.

Anchiale (Karaduvar)

Bazı araştırmacılar tarafından Anchiale an- tîk yerleşmesinin Kazanlı ile birlikte lokali- ze edildiği yer olarak gösterilen alanlardan birisidir. Ancak Mersin'le Tarsus arasında kalan bölgede olması muhtemel Anchia-

le'nin yeri henüz kesin olarak tespit edile- memiştir.

Kazanlı Höyük

Kazanlı Beldesi'nde, Topraktepe Mevki- i'nde yer almaktadır. Çevresinde başka bir antik yerleşim kalıntısının görülemmediği hö- yük son derece tahrip olmuştur.

Dikilitaş

Mersin'in 12 km kuzeydoğusunda Dikilitaş (eski Bekirde) Köyü'nün güneyinde, yük- sekliği 15 m., genişliği 4 m., kalınlığı 2 m. olan narenciye bahçeleri ortasında kong- lomeradan bir dikilitaş bulunmaktadır. So- li-Pompeiopolis'den Tarsus'a giden eski Roma yolu üzerinde olup İ.Ö. 7. yüzyılda

Mersin, Dikilitaş

Yunanlılar'ı yenen Asur Kralı Sanherip'in zafer anıtı olduğu ileri sürülmektedir. Çevresinde başka bir arkeolojik veri bulunmamaktadır.

Dikilitaş'ın bir de söylencesi vardır: Tarsus'ta ve Silifke'de iki kavim vardır. Bu kavimler, aralarında süren kan davasını kaldırmak için karar alırlar. Kendi aramızda kız alıp, kız verelim derler. Tarsuslu birinin kızını Silifke'den bir ailenin oğluna verirler. Tarsuslu aile bir bayram günü oğullarına "Silifkeye git nişanına bir hediye götür ve üç gün kal sonra gel" derler. Genç hediyesini alır gider. Ama on beş gün olur gelmez. Aslında delikanlının vadesi yetip, dünür evinde ölmüştür. Olaydan sonra kız babası korkar ve kan davası yeniden gündeme gelir diye çekinir. Fakat olay sürgit saklanamaz ki. Sonuç olarak kızın babası nasıl olsa bu duyulacak diye kendisi olayı söylemek üzere yola çıkar ve Dikilitaş'ın olduğu yerde oğlan babasıyla karşılaşırlar. Kızın babası gerçeği anlatır. Delikanlının babası olaya inanır ve " 16 yaşında bir oğlum vardı ham tıraş, bileydin bu dünyada ölüm var, koymazdım taş üstünde taş" der. Orada bulunan taşı hızla kaldırır. O

taş öylece kalır.

Hebili Kalesi

Mersin'in yaklaşık 18 km. kuzeydoğusundaki Hebilli Köyü'nde bulunan kale Orta Çağ'a tarihlenmektedir. Komutan Kalah Habellieh tarafından yaptırılmıştır. Uzunluğu 20 m., genişliği 14 m.' dir. Dışı kesme kalker taş kaplama, içi moloz taşlarla örülmüştür. Yer yer ağaç hatıl izleri bulunmaktadır. Tavanı tonozlu, köşeleri yuvarlak kuleli ve iki katlıdır. Eteğinde sarnıç ve köy evleri arasında apsisi görülebilen kilise kalıntısı vardır . Köyün girişinde tonozlu çatı örtülü küçük bir de şapel yer almaktadır.

1. Mersin, Hebilli Köyü şapeli
2. Mersin, Hebilli Kalesi

Toroslar İlçesi

Asar (Hisar) Kale	42
Beleneslik Kalesi	36
Çatalçeşme	36
Evciler Kalesi	43
Gözene Kalesi	37
Hangedigi Kalesi ve Manastır	41
Kızlar Kalesi -Manastır	41
Paperon (Çandır)	39
Sarnıç	36
Sinap Kalesi	38
Su Yapısı ve Kaya Mezarları	43
Yumuktepe	34

Yumuktepe, kap

Yumuktepe

Arkeoloji dünyasında ayrı bir önemi bulunan ve Neolitik Çağ'dan günümüze kadar kesintisiz yerleşim görmüş olan Yumuktepe, kent merkezinin yaklaşık 1 km. kadar kuzeybatısındaki Demirtaş Mahallesi'nde yer almaktadır. 1937 yılında John Garstang ve ekibinin burada incelemeler yaptıkları sırada, höyüğün batısında yer alan Müftü Dere-si'nin tahrip etmiş olduğu kesitlerde Neolitik Dönem'e ait aletlere rastlamalarıyla, höyükte kazı yapmaya karar vermişlerdir. Aynı yıl başlatılan kazı çalışmalarına 1939 yılında ara verilmiştir. Daha sonra 1946-1947 yıllarında bilimsel kazı çalışmalarına tekrar başlamışlar ancak devam ettirememişlerdir.

Günümüzde görüldüğü üzere höyük üzerinde teraslar açılarak yapılan ağaçlandırmaya çalışmalarının yanı sıra yanından geçen Müftü Dere-si'nin zaman içerisindeki taşkınları nedeniyle bütün kazı alanlarını ve tabakaları yok eden tahribatlar olmuştur. Yine höyük üzerine yapılan bir takım mimari uygulamalarla tahribatlar daha da yoğunlaşmıştır. Bu uygulamalar yapılırken höyükten çıkan taşlarda kullanılmıştır.

1993 yılında, Kültür Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Veli Sevin başkanlığında yeniden başlatılan kazı çalışmaları 2001 yılından beri Lecce Üniversitesi'nden Dr. Isabella Caneva tarafından devam ettirilmektedir. Bu kazı çalışmaları sonucunda Garstang'ın tespit ettiği 33

1

2

1. Yumuktepe, kap
2. Ezici
3. Yumuktepe, kazı vitrini
4. Yumuktepe toprak kaplar

tabakanın gerçekte iki katı olabileceği ileri sürülmüştür. Daha çok Prehistorik Çağ yerleşmeleri ile tanınan Yumuktepe'nin her ne kadar İslami tabakaları park yapımı sırasında tahrip olsada, 10-13. yüzyıllarda en az üç yapı katı halinde, surlarla güçlendirilmiş önemli bir merkez olduğu ortaya çıkmıştır. Arkeobotanik analizler Akdeniz'de zeytinin ve incirin ana vatanının bu bölge olduğu, üzümün ise daha geç dönemde geldiği gibi ilginç bulgular vermiştir. İ.Ö. 7000'den itibaren ticaret yolları saptanırken imalat teknolojisindeki gelişme orta-

ya çıkartılmaya başlanmıştır. İ.Ö. 5000'den itibaren ise höyük tepesinde surlarla kuşatılmış stadel, eteklerde ise evlerin teraslar üzerine yerleştirilmiş olduğu görülmüştür. Yumuktepe'nin Kalkolitik Dönem'den sonra çevresi surlarla kuşatılmıştır. Hitit İmparatorluk zamanında da güçlü duvarların yapıldığı anlaşılmıştır. Bu duvarlar İ.Ö. 1200 yıllarına kadar kenti korumuştur. Kent bu dönemde büyük bir yangınla son bulmuştur. Son derece zengin kazı buluntuları Mersin Müzesi'nde sergilenmektedir.

Yumuktepe, cam kandil

Beleneklik Kalesi

Mersin'in yaklaşık 20 km. kuzeyindeki Soğucak Yaylası'ndadır. Kale , iki katlı ve dikdörtgen planlıdır. Ana kayaya üzerine inşa edilen kalenin dış duvarları kesme blok taşlarla örülmüştür. Kapı açıklığı zeminden yukarıda olduğu için giriş-çıkışta seyyar bir ahşap düzenek kullanılmış olmalıdır. Giriş üç bölümlü kenar pervazıyla donatılmıştır. Alt katta enine iki kemerle desteklenmiş odanın kuzeybatı köşesinde büyük ve üstü açık bir kapı vardır. Bu kapıdan ikinci kata çıkılmaktadır. İkinci katın duvarlarındaki konsollar, belki de ağaç hatıllardan yapılmış bir üçüncü katın olabileceğini göstermektedir. Üst katta gözetleme delikleri bulunmaktadır.

1. Beleneklik Kalesi
Planı
2. Beleneklik Kalesi

Son yıllarda yapılan onarımlarla özellikle giriş kısmında özgünlüğünü yitiren ve Orta Çağ'a tarihlenen kalenin eteklerinde bir de kaya mezarı bulunmaktadır.

Çatalçeşme

Soğucak Yaylası'nda Çatalçeşme Mevkii'nde yer almaktadır. Bizans Dönemi'ne ait yapı taşlarının devşirme olarak kullanılmasıyla yapılmıştır. Üzerinde yan yana iki haçın bulunduğu bir blok taş, çeşme duvarının ön yüzüne yerleştirilmiştir. Çeşme yere düşmüş olan özgün malzeme kullanılarak tekrar onarılmıştır. Çevresinde yer alan diğer kalıntılar arasında apsisi ayakta kalmış bir kilise ve çevresindeki yapılara ait temel kalıntıları, küçük bir sarnıç ile bir vaftiz teknesi yer almaktadır.

Sarnıç

Soğucak Yaylası, Darsekisi Köyü, Sarnıç Mevkii'nde yer almaktadır. Sarnıç bulunduğu konumu nedeniyle mevkiiye adını vermiştir. Yörede az bulunan arkeolojik bulgulardan bir tanesidir.

Gözene Kalesi

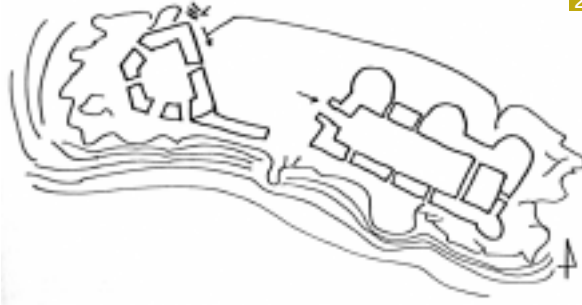
Mersin'in yaklaşık 29 km. kuzeyindeki Gözne Beldesi'ne girişte yüksek kayalar üzerinde göze çarpan kale iki yapıdan oluşmaktadır. Doğudaki yapı biri güneyde, üçü kuzeyde olmak üzere dört burçlu ve dikdörtgen formudur. Giriş kapısı batıdadır. Kapı eşiği toprak seviyesinden 1 m. kadar yüksektir. Yapı sivri kemerli tonozla örtülü olup, içi üç kemerle dört kısma ayrılmıştır. İki kuzey, üç güney duvarlarda olmak üzere 5 tane ışık ve havalandırma deliği vardır.

Batıdaki yapı üç pencere, iki kapı, altıgen formu kule tiplidir. Yapının üstünde güney, batı ve kuzey yanlarında olmak üzere onbeş sundurma bulunmaktadır. Tavan, yerden çatı saran bir kemerle ikiye bölünmüştür. Kemerin batı tarafındaki tavan üç ayrı üçgen yüze sahiptir. Doğu kısmı sivri uçlu tonoz tekniğinde yapılan kale, Orta Çağ'a tarihlenmektedir. Yakınındaki Belenkeşlik ve Sinap Kaleleri ile birlikte bölgenin en önemli ve büyük kalelerinden birisi olan Çandır Kalesi'ne giden yol güzergahındadır ve bu yolu kontrol al-

tında tutmak amacıyla yapılmış bir karakol olmalıdır. Çevre düzenlemesi yapılan ve yaz kış yayla turizmine açık olan kaleye giriş ücretlidir.

1, 2 ve 3.
Mersin, Gözne Kalesi

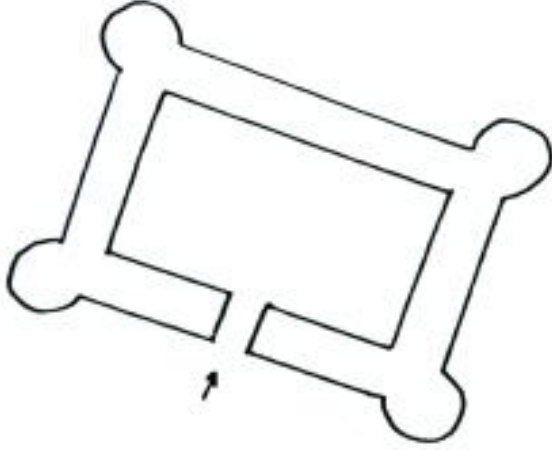

Sinap Kalesi

Mersin'in yaklaşık 34 km. kuzeyinde yer almaktadır. Ayvagediği Yaylası'na girmeden sağa dönlün ve Çandır Kalesi'ne doğru giden önemli bir yolun kontrol güzergahında yer alması Sinap'ın bir karakol olabilece-

ğini göstermektedir. Bu yerin Orta Çağ'daki adı bilinmemektedir.

Dikdörtgen planlı olan kalenin her köşesinde bir kule bulunmaktadır. Kalenin duvarları kısmen çökmüş ve iç yapısı tamamen yok olmuştur. Dış duvarlarda boşajlı duvar örgü sistemi uygulanırken, duvar aralarındaki kırık moloz taşlar dolgu malzemesini oluşturmaktadır. İç duvarlar ise düz kesme taştan yapılmıştır. Kuzeydoğuda yer alan kule hariç, diğer kuleler birbirinin aynıdır. Üst kata çıkan merdiven basamağı izleri yer yer gözlemlenmektedir. Giriş muhtemelen doğu duvarı içinde olmalıdır. Kalenin ikinci katında altı adet gözetleme deliği bulunmaktadır.

1. Mersin, Sinap Kalesi planı
2. Mersin, Sinap Kalesi

Paperon (Çandır)

Mersin'in 40 km. kuzeyinde, Çandır Köyü'nün kuzeybatısında, Ayvagediği Yaylası'nın 7 km. doğusundadır. 1450 m. yükseklikteki bir platonun üzerine kurulmuştur. Kaleye gidiş yolu stabilize. Çandır'ın güneyindeki denize doğru olan yol yukarıda bahsedildiği üzere Sinap, Gözne ve Belenkeşlik Kaleleri ile korunmuştur. Köyün doğusunda Kızlar Manastırı'na giden bir yol daha bulunmaktadır. Eski tarihçiler kaleyi Kilikia, Kapadokya ve Isauria arasında olarak tanımlamışlardır.

Bu kale Ermeni Kaleleri arasında mimari açıdan en zengin ve tarihi en karışık olanıdır. Ancak kalenin tarihi Ermenilerden daha eskilere gitmektedir. Buranın Bizans kalesi Papirion veya Papurion olabileceği ileri sürülmektedir. 14. yüzyılın ortalarında kısa bir süre Karamanoğulları tarafından işgal edilmiş, 14. yüzyılın sonlarında ise Memlükler'in eline geçmiştir.

Kalenin önemli özelliği kapısıdır. Kaleye çıkmak için iki kıvrımlı yaklaşık 172 basamaktan oluşan bir merdiven kullanılır.

maktadır. Birinci kıvrıma yaklaşık 1.30 cm.'lik yükseklikteki bir açıklıktan girilmektedir. Güneybatı tarafında kısmen yontulmuş bir kapıdan doğal bir su havzasına giden merdivenler görülmektedir. Bu oyuk bir sarnıca dönüştürülmüştür. Batı tarafında ise sarnıca su taşımak için kemer yapılmıştır. İlk merdiven basa-

maklarının olduğu yerin doğu tarafı duvarla korunmuştur. Ancak bu duvar yıkıldığı için demir korkuluk yapılmıştır. Merdivenin birinci kısmının sonunda yuvarlak pervazlı bir kapı sonrada bir koridor görölür. Bu koridorun duvarları uçurumun kenarına dayanmıştır. Bu tarz giriş pek rastlanmayan bir özelliktir. Sadece Dağlı Kalesi'nde böyle koridorlu merdivenli giriş bulunmaktadır. Merdiven basamaklarının yok olan taş basamakları yerine bazı yerlerde demir basamaklar yapılmıştır. Zirvedeki kale içerisinde yer alan kalıntılardan en dikkat çekici olanı kuzeybatıdakidir. Burada kilise kalıntısı ve iki katlı bir yapı kompleksi yer almak-

tadır. Yapı kompleksine ait büyük odalar arasında kemerli geçiş kapıları, sağlam durumda olan diğer odalardaki süsleme unsurları ve boya izleri hala göröllebilmektedir. Üst kat odalarına küçük bir merdivenle çıkılmaktadır. Bu katta kuzeybatı kenardan güneye doğu ilerleyen yapıların tahrip olduğu görölmüştür. Ayrıca bütün bu yapı kompleksini çevreleyen geniş alanın duvar kalıntılarına da yer yer rastlanmaktadır. Kilisede bulunan taş işçiliği 11. yüzyıl özelliği taşımaktadır. Ap-sis kenarlarındaki yan odalarda yer alan iki katlılık bölgede pek görölmeyen özelliktir. Çok tahrip olmuş kilisedeki taşlarda yer alan motifler görölmeye değerdir ve kalenin doğusunda yer alan Kızlar Manastırı'ndaki kilise ile benzerlik göstermektedir. Son zamanlarda bu bölgedeki yapılarda özellikle kuzeybatı dış cephe-den görölen kısımda yoğun yıkılmalar meydana gelmiştir.

Kaleye ait diğer yapı grupları yoğun bitki örtüsünden görölemese de tespit edildiği kadarıyla güneydoğu kesimde sivil halkın ikamet ettiği bazı yapı kalıntıları, tahrip olmuş bir kilise kalıntısı, sarnıçlar, duvar kalıntıları ve bir lahit bulunmaktadır.

1-2-3. Mersin,
Çandır Kalesi

Kızlar Kalesi - Manastır

Çandır Kalesi'nin doğusundadır. Halk arasında kale denilen bu yer, aslında bir manastırdır. Yol yer yer asfalt olmasına karşılık çoğunlukla stabilize ve daha çok yürüyerek ulaşılmaktadır. Yüksek bir tepenin eteklerinde yer alan burunda kurulmuştur. Mimari kalıntıların çok azı ayakta kalmıştır. Ana kaya önüne çekilen set duvarından hiçbir iz kalmamıştır. Ancak üzerinde onsekiz satırlık Ermenice yazıtın bulunduğu kilise duvarı hala sağlamdır. Kilisedeki duvar işçiliği Çandır Kalesi'ndeki kilise ile benzerlik göstermektedir.

Hangedigi Kalesi ve Manastır

Mersin'in yaklaşık 45 km kuzeyinde yer alan Yavca Köyü'nün 7 km. güneyindedir. Kaleye çıkış için sabilize bir yol kale üzerinde Orman Gözetleme Kulesi yapılırken oluşturulmuş. Daha sonra bu alanda gölet yapımı başlatıldığından yol zirveye kadar çıkışı kolaylaştırmıştır. Kaleye çıkarken mağaraların olduğu bölümde yöre halkının belirttiğine göre bir geçit bulunmaktaymış. Ancak bu

geçit duvarından sadece aşağıdaki bir duvar parçası kalmıştır. Bu duvar kesme kalker, köşeleri bosajlı taştan, aralarda özentisiz işlenmiş küçük kesme kalker taşlar kullanılarak yapılmıştır. Duvarın iç yüzü ise daha iri taşlardan yapılmıştır. Kale zirvesindeki orman gözetleme kulesinin doğusunda yer alan ve kalıntıların olduğu bölüme güneye doğru tırmanılarak ulaşılmaktadır. Kalenin doğu zirvesinde görülebilen kalıntılar arasında merdiven basamakları, yer yer duvar kalıntıları, sarnıç olabilecek bir alan, sırlı Bizans seramikleri, tesadüfi gördüğümüz bir Ermeni sikkesi sayılabilir. Bu kadar az buluntu olması kalenin çok tahrip olduğunu göstermektedir.

Gediği Kalesi ve Manastırı Planı

1. Mersin, Kızlar Kalesi, Manastır, Kilise

Asar (Hisar) Kale

Kale, Gözne'den Arslanköye giden yol güzergahında, Güzelyayla (Kızılbağ) Yaylası'na varmadan yolun solunda yer almaktadır. Buranın tarihi kaynaklarda rastlanan bir adı bulunmamaktadır.

Kalenin dışı kalker kesme blok taşlarla örülmüştür. Dış yüzündeki taşların yüzeyi düzgün işlenmemiştir. Kuzey kulesinin haricinde duvar taşlarının iç yüzü düzgündür. Kuzeybatıda yer alan kule bir kalıntı halinde olmasına rağmen, iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. Üstteki katı çökmüş olmakla birlikte yapısı bellidir. Kuzeyde, şimdi yıkık olan, ince bir apsisli yapı mevcuttur. Bu alan bir depo ya da bir şapel olabilir.

Güneydeki kule odasının girişi yıkılmıştır. Odanın iç duvarları düzgün kesme kalker kaplama taş, arası moloz dolgudur. Duvar, rengi ve deseni birbirinden farklı pekçok kalker taşla yapılmıştır. Bu nedenle süslü ve çok değişik bir taş ve duvar işçiliği kullanılmıştır. Güney kulesinden başlayan duvar, kuzey kulesinde son bulmaktadır. Çöküş nedeniyle mazgallar ve kuzey kulesinin tepesi zeminle birleşmiştir. Kuzeybatı köşesindeki odaların girişide çökmüştür. Planından ve taş işçiliğinden Orta Çağ'a ait bir yapı olduğu anlaşılmaktadır.

1. Mersin, Merkez,
Hisar Kale planı
2. Mersin, Merkez,
Hisar Kale

Evciler Kalesi

Mersin'in 40 km. kadar kuzeyinde yer alan Çandır Kalesi'nin (Arslanköy'e giden yol güzergahında) 20 km. kadar batısındaki Evciler Köyü yakınındadır. Adı ve tarihçesi bilinmeyen küçük bir garnizon kalesidir. Üç katlı dikdörtgen planlı bir ev kule görünümündedir. Alt katı iki bölümlüdür. Basit simetrik bir iç avlusu ve iç kulesi vardır. İç kale tepenin doruğundadır ve iç avlunun duvarları güneye doğru alçalmaktadır. Olasılıkla Bizans Dönemi'nde yapılmış olan iç avlunun güneybatı köşesinde yuvarlak bir kule bulunmaktadır. Bu tip yapılar Belenkeşlik Kalesi'ne benzemektedir ve 13. yüzyıla tarihlenmektedir.

Su Yapısı ve Kaya Mezarları

Arslanköy Yaylası'nda yer alan kaya mezarları yayla merkezine yakındır. Başpınar Mevkii'nde yer alan ve yol çalışması sırasında tesadüfen ortaya çıkan su yapısı tonozludur. Muhtemelen Roma Dönemi'ne ait olan yapı kalker kesme taşlardan yapılmıştır. Dağdan gelen suyun kana-

lize edilmesi için yapılmış olmalıdır. Yerel halkımız tarafından sıkça ziyaret edilerek suyundan içilmektedir.

1. Mersin, Evciler Kalesi Planı
2. Mersin, Evciler Kalesi

Yenişehir

Başnarlar Kalesi	45
Bekdemir Mevkii Ören Yeri	45
Emirler Ören Yeri ve Kent Ormanı Sergi Salonu	45

Emirler Ören Yeri ve Kent Ormanı Sergi Salonu

Mersin'in 12 km. kuzeybatısındadır. Orman Bölge Müdürlüğü tarafından Kent Ormanı Projesi kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar sırasında ortaya çıkan mezar buluntuları üzerine Mersin Müzesi tarafından gerçekleştirilen kurtarma kazısı sonucunda burada bir Hellenistik-Geç Roma- Erken Bizans Dönemleri'ne ait yerleşimlerin olduğu ortaya çıkmıştır. Çevrede görülebilen kalıntılar arasında planı tam anlaşılamayan temel izleri, ışıklar, ana kaya düzeltilerek yapılmış olan iki tarafında kanalları bulunan antik bir yol, toplu mezar alanı, lahitler, sarnıç sayılabilir. Mezarlardan çıkartılan ve İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen tek kulplu testi, unguentarium ve iki adet küçük tabak müzeye nakledilmiştir. Kent Ormanı girişinde ahşaptan yapılan küçük bir mekanda çeşitli böcek ve kelebek türleri ile yaban hayatına ait bazı kuş türlerinin ve tanıtım fotoğraflarının yer aldığı bir sergi salonu yapılmıştır. İçerisinde 5 km.'lik yürüş parkuru da olan bu alanda hem spor yapmak hem de antik kalıntıları ve sergi salonunu gezerek keyifli bir zaman geçirmek mümkündür.

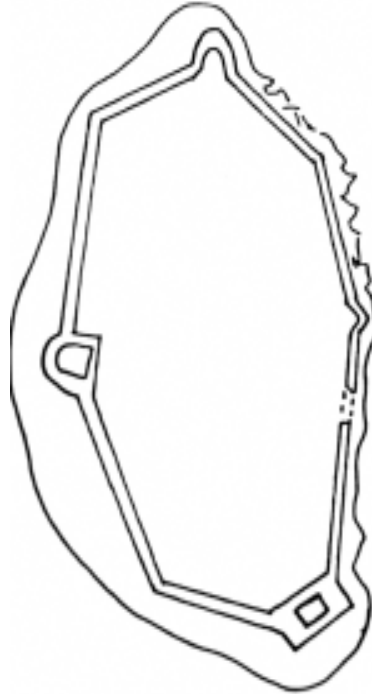
Başnarlar Kalesi

Mersin'in 15 km. kuzeybatısındadır. Kent ormanından çıkıp sola devam edilen yolla ulaşılabilir. Kuzucubelen'in kuzeydoğusundadır. Üç tarafı vadiyle çevrili olup, doğusu ormanlık ve dağlıktır. Kesintisiz duvarlarıyla yedigen plana sahip olan ve Orta Çağ'a tarihlenen kalenin üç kulesi bulunmaktadır. Kalenin bulunduğu dağın eteklerinde kaya mezarları ve ışıklar yer almaktadır. Kale

yakınındaki Mitrilyöz Tepe'nin eteklerinde de mağara yerleşimi olabilecek izlere rastlanmaktadır.

Bekdemir Mevkii Ören Yeri

Mersin'in yaklaşık 12 km. kuzeybatısındaki Emirler Köyü'ne bağlı Büyük Gelicek Tepesi'nin güneybatısında yer alan ve Bekdemir Mevkii adıyla anılan alanın batısında yer alan ören yeri kaçak kazıya maruz kalmıştır. Ören yeri içerisinde özellikle ana kayaya oyulmuş üzüm ezme tekneleri, sıvı toplama tekneleri, bir sarnıç ile yüzeyde Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'ne ait bandırma tekniğiyle yapılmış seramik parçaları, büyük depolama küplerine ve amphoralara ait dip, kulp ve ağız parçaları yoğun bir şekilde görülmektedir.

Başnarlar Kalesi planı

Mezitli

Antik Liman	51
Findıklıpınar Kalesi	54
Kaleburnu	53
Kuzucubelen	53
Nekropol Alanı	52
Roma Hamamı	52
Soli Höyük	51
Soli-Pompeiopolis (Viranşehir)	48
Sütunlu Cadde	50
Tece Kalesi	57
Tepeköy Kalesi	56

Mersin,
Soli-Pompeiopolis
sütun başlığı

Soli-Pompeiopolis (Viranşehir)

Mersin'in yaklaşık 11 km. güneybatısındaki Mezitli Beldesi'nin 2 km. güneydoğusunda yer alan ören yerinin İ.Ö. 8-7. yüzyılda kurulduğu kabul edilmektedir. Strabon, kentin Akhaioşlar ve Rhodos'taki Lindoslular, Pompenius Mela ise Argoslu ve Rhodoslu kolonistler tarafından kurulduğunu yazmaktadır. İ.Ö. birincisinde önemli bir liman olan Soli İ.Ö. 6. yüzyıl ortalarında başlayan ve Büyük İskender'e kadar süren Anadolu'daki Pers egemenliği döneminde de önemini

korumuştur. İ.Ö. 5. yüzyılda özerkliğini koruduğunun kanıtı olarak kendi adına sikke bastırmış olması gösterilmektedir. Soli'de bulunduğu öne sürülen ve bugün Berlin Staatliche Museen'de bulunan Luvice yazıtlı mühürler ve Orta Tunç Çağı'na tarihlenen silahlar buraya ait olarak elde edilen daha erken dönem bilgileridir. Komedi şairi Philemenos (İ.Ö. 361-262), filozof Chrysippos (İ.Ö. 280-205) ile matematikçi ve astronom Aratos (İ.Ö. 310-240)'un burada yaşadığı sanılmaktadır. Ayrıca Cicero ve Strabon'un arkadaşı Athenodoros; Pyromakhos'un öğrencisi ünlü heykeltıraş Milan'da Soli'de yetişmişlerdir.

Strabon'a göre Soli-Pompeiopolis Antik Çağ'da Kilikia Tracheia (Dağlık Kilikia) ile Pedias'ın (Ovalık Kilikia) sınırını oluşturmaktadır.

Hellenistik Devirde Seleukos egemenliğinde olan bu liman kenti, parlak bir dönem yaşamıştır. Büyük İskender İ.Ö. 333'teki Persler'e karşı yapılan Issos Savaşı ile Soli'ye girmiştir. Ayrıca Büyük İskender Soli'deki bir tapınağa bir miktar para da bırakmıştır. Büyük İskender'in ölümünden sonra İ.Ö. 323'de kent Seleukos ve Ptolemaioslar arasında çekişmeye sahne olmuştur. Soli, II. Antiochos Teos (İ.Ö. 261-240) döneminde Ptolemaios-

Mersin,
Soli-Pompeiopolis

lar'ın eline geçer. İ.Ö. 197'de III. Antiochos Kilikia sahilleri boyunca Soli şehrini yeniden alır. Seleukos yönetiminin İ.Ö. 1. yüzyılda zayıflamasıyla Soli için de zor günler başlamıştır. Ermeni Kralı Tigranes, kenti yağmalayıp, halkını göçe zorlamıştır. Böylece, Kilikia için yağmacılık, esir ticareti ve kargaşa ile dolu korsanlık dönemi içerisinde Soli kentinde kendisini bulmuştur. Roma Senatosu tarafından konsül seçilen Romalı Komutan Pompeius yönetim zayıflığına yol açtığı için Akdeniz'deki korsan faaliyetlerine son vermekle görevlendirilir. Pompeius Kilikia'da yuvalanmış olan korsan gemilerini ele geçirecek Anadolu kıyılarında güvenliği sağlamış ve nüfusu azalan kente bazı korsanları yerleştirmiştir. Grekçe Soli, Latince Soli olarak kullanılan ve "Güneş" anlamına gelen kentin adı, bu olaydan sonra Pompeiopolis (Pompeius'a adanmış kent) olarak değiştirilmiştir. Roma Dönemi'nde kent yeniden canlılığına kavuşmuştur. İmparator Hadrianus İ.S. 130'da Anadolu'ya yaptığı gezi sırasında Roma'nın eyaleti olan Kilikia'ya kadar gelmiştir. Soli'deki liman çalışmaları parasal destek vermiştir. Hristiyanlık döneminde bir piskoposluk merkezi olan Soli, 6. yüzyılda meydana gelen depremde zarar görmüş ve 7.yüzyılda da Arap akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Soli'nin, Antik Dönemde, Yunan dilini bozuk konuşması ve yukarıda anılan ünlülerinin yanı sıra, çekirdeksiz narları ve Soli yakınındaki Liparis (Liparos=yağ) Çayının suyunun yağlı olması ve yağlı suya giren insanların şifa bulması ile de ünlü

olduğu ileri sürülmektedir.

19. yüzyılda Soli'ye gelen Avrupalı gezginler, kentte tiyatro, tapınak, hamam gibi yapıların ve nekropol alanının bulunduğundan söz etmektedirler. Kette yapılan araştırmalarda bugüne kadar her hangi bir dini yapının varlığı tespit edilememiştir. Hristiyanlıkla ilgili buluntular son derece az olup birkaç seramik parçası ve paye parçalarından ibarettir. Bunun nedeni öncelikle bu yapıların aşırı tahribata uğraması nedeniyle gözle görülür bir kalıntı kalmaması ya da bu anlamda yeterince araştırılmaması olabilir.

Günümüzde Soli antik kentinin çevresi yerleşim alanları ile dolmuştur. Sütunlu Yol, Höyük, Antik Liman, Roma Hamamı, Su Kemerleri yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. 1999 yılından beri Mersin Müzesi ve Doç. Dr. Remzi Yağcı başkanlığında devam etmekte olan kazılar sonucunda Soli hakkında daha geniş bilgiler elde edilmeye başlanmıştır.

Soli-Pomeiopolis
höyüğünden bir detay

1. Soli-Pomeiopolis
höyüğünde kazı
çalışmaları
2. Sütun başlığı

Sütunlu Cadde

200 tane olduğundan bahsedilen ve kalkerden yapılmış olan sütunlardan bugün 33'ü ayakta. Bunlardan 4'ü batı, 29'u doğu sütun dizisine aittir ve bunlar İ.S. 2. ve 3. yüzyıllara tarihlenmektedir. Korinth düzenindeki sütun başlıklarından bazıları figürlüdür. Ayrıca bazı sütunların yazıtlarından, caddeye bakan konsolların, Roma imparatorlarının ya da üst düzey yöneticilerinin heykellerini taşıdığı anlaşılmaktadır. Son yapılan kazılarda ele geç-

1-2. Soli-Pomeiopolis, sütunlu cadde

1

meye başlayan mermer heykeller özellikle Nemesis heykelinin arkasında bulunan zıvana deliği bu durumu kanıtlayan en önemli buluntular arasındadır. Diğer heykellerle birlikte Mersin Müzesi'ne taşınan ve 2003 kazılarında ele geçen Dionyzos, Pan ve Panter üçlü heykel grubu görülmeye değer. Soli kazısından çıkan heykellerin Prof. Dr. Elif Tul Tulunay tarafından tamamlanan incelemeleri sonucunda birisinin Asklepios ve onun yardımcısı Telesphoros, diğerinin onun kızı sağlık tanrıçası Hygieia olduğu bir diğerinin ise İmparator Balbinus'un portre heykelinin belli bir tasvir programı çerçevesinde, yüksek memur ve tanrılarla birlikte dikildiği ve Hygieia görünümündeki Salus'un hem imparatorun kişisel sağlığını hem de Kilikia Eyaleti'nin ve Roma Devleti'nin sağlığını koruyan bir kompozisyon anlamında yapılarak yerleştirildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu heykeller de sütun başlıkları gibi İ.S. 2. ve 3. yüzyıllara tarihlendirilmişlerdir. 2007 ve 2008 yıllarında Sütunlu Cadde'nin doğusunda yapılan kazılar sonucunda bir kadına ait olduğu belirlenen altın takılar ve bronz bir Apollon heykelciği ele geçirilmiştir.

2

Soli Höyük

2 m. yüksekliğinde ve 300 m. çapındadır. Tepe üzerinde yapılan yüzey araştırmalarında Erken Demir Devri'nden, Roma Dönemi'ne kadar tarihlenen seramik parçaları bulunmuştur. Kazılarla da mimari buluntuların yanı sıra çok sayıda amphora parçaları, kandiller, dokuma ağırlıkları ve ocaklar, terrakota figürin başları, küçük bir Bes figürü ve bir adet skarebeus ortaya çıkarılan güzel buluntulardan sadece bir kaçıdır. Yine kazılarda ortaya çıkartılan orak, dilgi parçaları ve dibek taşları gibi eserler tarihinin Neolitik Dönem'e kadar gittiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra Kalkolitik, Eski Tunç Dönemleri'nin varlığı da bilinmektedir. Hitit Dönemi'ne ait eserler arasında ise pişmiş toprak bir damga mühür, bir matara, bulla ve büyük bir tabaktan bahsedilebilir. Soli Höyük'te ve tiyatro bölümünde yapılan kazı çalışmalarında elde edilen buluntulara göre Höyük kısmında da Klasik, Arkaik, Geometrik ve Helenistik dönem buluntuları ele geçmiştir.

Antik Liman

Kalıntılarının bir bölümü bugün de görülebilen liman, birbirinden 200 m. aralıklarla düzenlenmiş iki dalgakırandan oluşmaktadır. Bunlardan batıdaki daha iyi korunmuştur.

Büyük kalker blokların, demir perçinlerle tutturulduklarını gösteren izler halen görülebilmektedir. Batıdaki dalgakıranın batısı kum yığıntısı ile dolmuştur. Yapılan ölçümlere göre korunmuş olan uzunluğu 160 m., eni ise 23m. dir.Yapı malzemesi olarak kullanılan kalker taşların yaklaşık olarak uzunluğu 160 cm., eni 60 cm. ve derinliği 60 cm.'dir. Doğudaki dalgakıranın çok azı kaldığı için ancak 40 m. kadarı ölçülebilmektedir. Antik döneme ait liman kalıntısı gözle görülebilen ender ören yerlerinden birisidir. Çünkü bu bölgedeki limanlar daha çok doğal konumları itibarı ile kullanılmışlardır. Ancak liman kalıntısı üzerinde maaalesef bugün bir tesis bulunmaktadır.

Soli-pomeiopolis,
Höyük

Antik liman

1

Roma Hamamı

Soli'de yüzeyde görülebilen mimari kalıntılardan biriside Roma Hamamı'dır. Bu yapıdan da günümüze sadece birkaç duvar parçası kalmıştır.

Nekropol Alanı

Soli kentine ait nekropol alanı tesadüfi olarak açılmakta olan bir yol yapımı sırasında kentin batısında ve yine artma tesisi ünitesi yapılırken kentin güneyinde ortaya çıkmıştır. Batıdaki nekropolda yapılan kazılar sonucunda 10x10 m. ebatlarındaki bir alanda elli kadar mezar tespit edilmiştir. Halka ait olduğu düşünülen mezar yapıları arasında Urneler, amphora'lara yapılan gömüler, pythos mezarlar, larnaks tipi mezarlar, kiremit mezarlar, lahitler, toprak mezarlar ortaya çıkarılmıştır. Mezarlara bırakılan ölü hediyeleri az olmakla birlikte aynı alanda mezar çeşitliliğinin çok olması dikkat çekicidir. Ölü hediyeleri arasında pişmiş toprak ve cam koku kapları, boncuklar, sikkeler, pişmiş toprak figürin parçaları sayılabilir. Bütün bunların yanı sıra kentin kuzeyinde ve doğusunda da daha münferit mezarlara da rastlanmıştır.

1. Mersin Müzesi,
Soli, Tanrı Bes Figürini
2. Mersin Müzesi,
Soli-Kiremit Aplık
3. Mersin Müzesi,
Soli-Kandiller

2

3

Kaleburnu

Mersin'in yaklaşık 30 km. batısında Fındıkpınarı yolu üzerinde bulunan, şimdiki adı Cemilli eski adı Kaleburnu olan köyün girişinde, yolun sağındaki yüksek bir tepe üzerinde kurulmuş Orta Çağ kalesidir. İç sur ve dış sur bulunmaktadır. Surların ve burçların bir kısmı ayakta kalmıştır. Yüzeyde Bizans, Selçuklu, Osmanlı Dönemleri'ne ait seramik parçalarına rastlanmaktadır.

Kuzucubelen

Mersin'in 34 km kuzeybatısında, Fındıkpınar yolu üzerinde, 450 rakımlı küçük bir gözetleme kalesidir. Köylüler tarafından Taş Kale olarak adlandırılmaktadır.

İki katlı ve dikdörtgen planlı olan kalenin üst katı tonozla örtülüdür. Duvarlar sağlamdır ancak içte yer alan iki kemeri çökmüştür. İç tarafındaki blokların kenarları çok miktarda harç ve küçük kaya parçaları ile doldurulmuştur. Daha üst seviyedeki tek giriş kuzeybatıdadır ve kapı girişinde, Belenkeşlik Kalesi'ndeki gibi kaldırılabilir ahşap bir seyyar merdiven kullanılmış olmalıdır. Yüksek seviyedeki diğer açıklıklar doğu ve güney duvarlarındaki dar deliklerdir.

Şu anki haliyle Orta Çağ mimarisini yansıtmakta olan kalenin Roma ve Bizans Dönemleri'nde de iskan gördüğü anlaşılmaktadır. Kilise, sarnıç ve belki de Kilisederesi denilen mevkiide manastır olabilecek yapı kalıntıları ve yine kaleye yakın civarlarda khamasorion tipte lahitler bulunmaktadır.

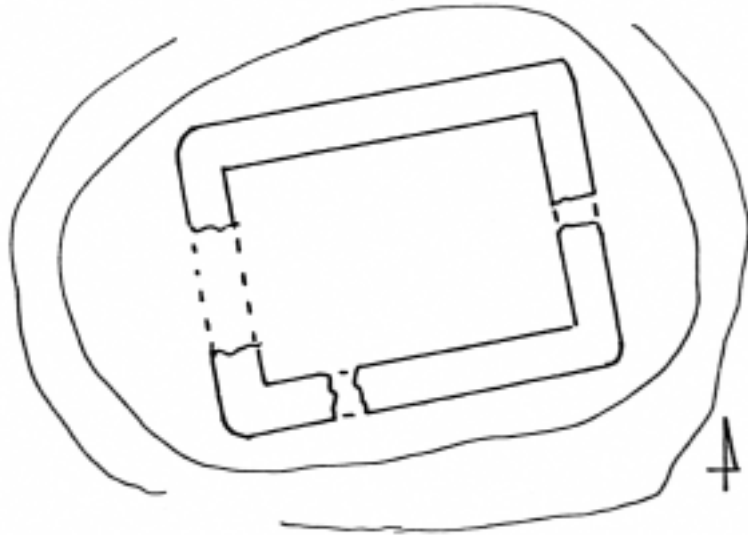

Mersin,
Kaleburnu Kalesi

Fındıkpınar Kalesi

Mersin'in yaklaşık 50 km. kuzeybatısındaki Fındıkpınar Yaylası'ndadır. Duvarlar ana kaya üzerine taş ve tuğla ile örülmüşlerdir. Doğudaki dairevi yerin ortasında taştan yapılmış kule ve kuzeyde daha küçük olan yuvarlak planlı bir burcu vardır. Etrafı odalarla çevrili olan doğu ve güney kulelerine benzemeyen kuzeydeki kulenin ortası ana kaya görünümündedir. Bu kulenin tam kuzeyinde ana kayadan oluşan düşey bir duvar vardır. Bu belkide avlunun giriş kapısıdır. Karmaşık bir plana sahip olan bu garnizon kalesi, Orta Çağ'a tarihlenmektedir.

Tepeköy Kalesi

Fındıkpınar yolundan kuzeye devam edilerek Tepeköy Beldesi'ne varmadan, anayolun sağında yükselen kayalıklar üzerindedir. Kalenin kuzeyi derin bir uçuruma sahip olduğu için savunması güneye göre daha zayıf yapılmıştır. Güney duvarları ile batı burcu ayakta kalan ve Orta  ağ'a tarihlenen kalenin bazı mekanlarının sadece temel izleri kalmıştır.

Mersin,
Tepeköy Kalesi

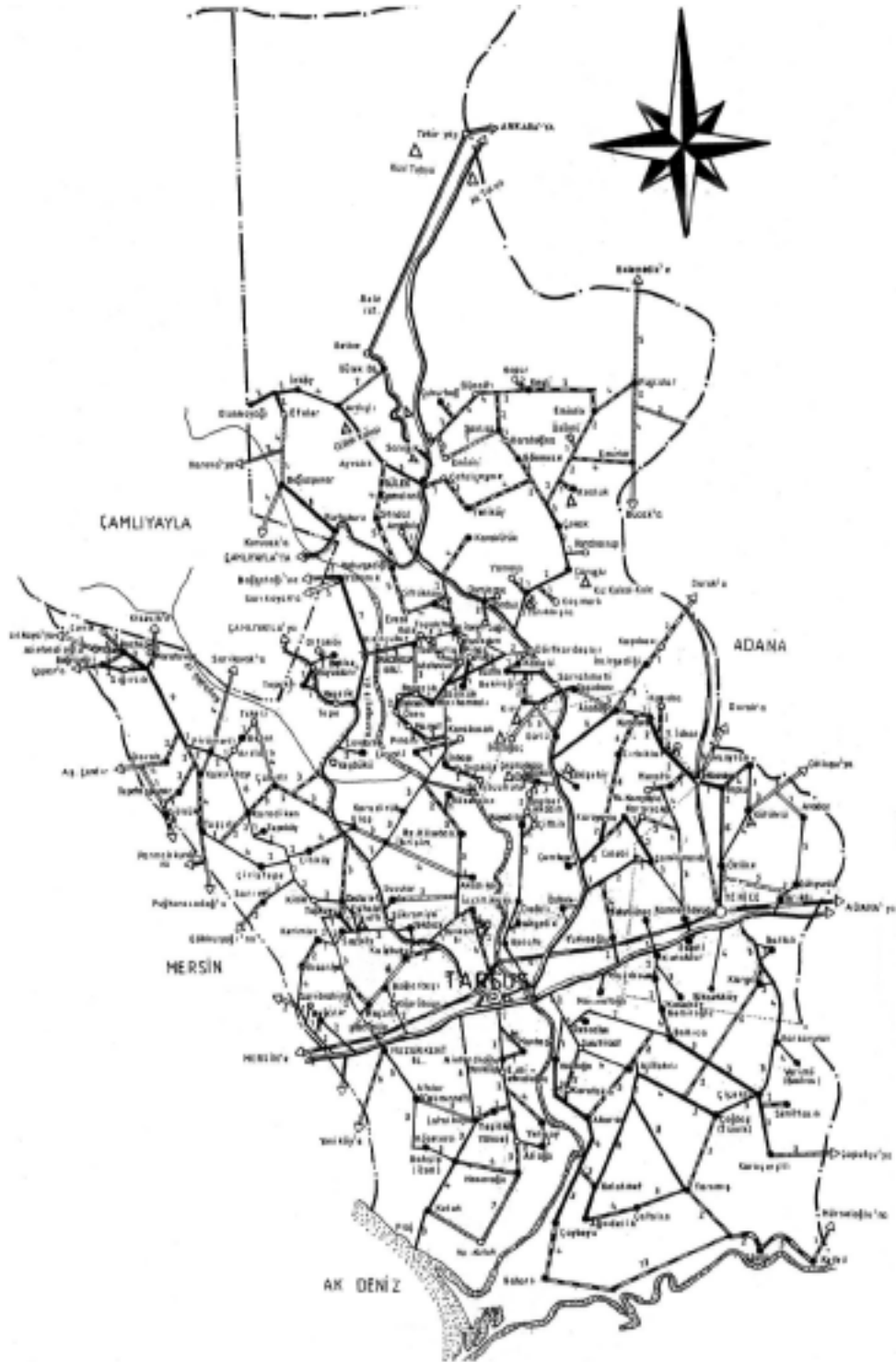
Tece Kalesi

Tece Kasabası'nın 4 km. kuzeyinde yer alan kale Orta Çağ'a tarihlenmektedir. Etrafında çevreduvarı bulunan dik-dörtgen planlı kalenin burçları yer yer yıkılmış, kuzey ve güney duvarlarının bazı yerleri yok olmuştur. Dış duvarlarda bosajlı kesme blok , iç kısmında düz kesme taş , arada moloz taşlar harçla karıştırılarak kullanılmıştır. Birinci kat iç mekan örtüsü

tonozludur. Kale duvarlarında mazgal pencereleri bulunmaktadır. Muhtemelen oturmak için kullanılan ikinci katın kuzey bölümü tahrip olmuştur ve burada görülen merdiven izlerinden kalenin üç katlı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak duvarda devam eden yüksekliğe bakılırsa kalenin dördüncü katında olma ihtimali vardır. Kalenin çevresinde khamasoroion tipli lahitler bulunmaktadır.

Mersin, Tece Kalesi

Tarsus

Armutlu Tabyası	88
Ashab-ı Kehf (Yesi Uyurlar Magarası)	89
Aziz Paulus	69
Aziz Paulus Anıt Müzesi	71
Aziz Paulus Kuyusu	70
Beyaz Tabya	88
Bozagaç	77
Çavuşlu Köyü Kız Kalesi (Gözetleme Kulesi)	79
Cumhuriyet Alanı ve Antik Cadde	68
Donuktaş	75
Eski Camii	72
Eskişehir	76
Gözlükule	67
Gülek Kalesi	82
Gülek Yazıtı (İskender Yazıtı)	83
Iustinianus(Bağ) Köprüsü	74
Kleopatra Kapısı	74
Kütüklü Kale	91
Kuzuoluk Hanı	80
Kırıt	78
Kızıl Tabya	85
Makam-ı Danyal Camii	73
Roma Hamamı	72
Roma Yolu ve Kapısı(Sağlıklı Köyün'de)	76
Sarıışık Kervansarayı	81
Tarsus Merkez	61
Tarsus Müzesi	65
Yer Tabyaları	88
İbrahim Paşa	84
İbrahim Paşa Tabyaları (Gülek Kasabasında)	85

Tarsus Merkez

Mersin'in 27 km. doğusundadır. Tarihi ve coğrafyası ile Neolitik Çağ'dan beri çeşitli kültürlerin kaynaşma noktasını oluşturan ve Antik Kilikia'da stratejik bir öneme sahip olan Tarsus, Kilikia'yı İç Anadolu'ya bağlayan tarihi yolların kavşak noktasındadır. Güneyde eski Regma Gölü (Karabucak Ormanı içerisinde) ile Akdeniz'e olan bağlantısı nedeniyle, İlk ve Orta Çağlar'da deniz ticaretine açık bir liman kenti olmuştur.

Tarsus'un ismi ilk kez Hitit metinlerinde "Tarsa" olarak geçmektedir. Asurlulara göre Que Krallığı'nın başkentidir. İ.Ö. 8. ve 7. yüzyıllarda Asurlular Tarsus'u Tarzi (Tarzu) olarak adlandırmışlardır. İ.Ö. 6-5. yüzyıllarda Asur ve Syennesis Krallıkları zamanında ismi değişmemiştir. Persler'in Tarsus'ta basılan sikkeleri üzerinde de Tarsus adına rastlanmaktadır. Tarsus "Miratüliber" adlı Arap tarihine göre, Nuh Peygamber'in torunu Tarasis tarafından kurulmuştur. Tarsus'un ismi ön-

ce Grekçe Tarsos, daha sonra Latince Tarsus olarak kullanılmıştır. Bir bilgiye göre de Herakles (Sandon) tarafından kurulmuştur ve Herakles'in tasviri tarsus sikkeleri üzerinde de görülmektedir.

Kuruluşuyla ilgili söylence ise şöyledir: Antik Çağlar'da Tarsus Çayı'na, yerli Kilikia halkı Kydnos ismini vermiştir ve Kydnos'un oğlu Parthenia, Kydnos'un denize döküldüğü yere kendi adı ile bir şehir kurmuştur. Tufandan sonra suların çekilmesi ile kurulan bu şehre Tersein (kurutmak) adı verilmiştir. Tarsus'un Tevrat'ta Efsus, İncil'de Arsus, İslam kaynaklarında ise Hz. Adem Aleyhisselamin oğlu Şit Peygamber tarafından kurulduğu belirtilmektedir.

Tarsus'un merkezindeki Gözlükule'de yapılan arkeolojik kazılar tarihinin İ.Ö. 7000 yılına kadar indiğini göstermektedir. Gözlükule Höyüğü'nün çevresinde yerleşen Neolitik toplumun geçimini tarım ve ticaretle sağladığını arkeolojik buluntular göstermektedir. İ.Ö. 5000 yıllarında Kalkolitik Çağ'da taş ve maden aletler kullanılmıştır. İ.Ö. 3000-1200'deki ticari ilişkileri sayesinde Tarsus, Kili-

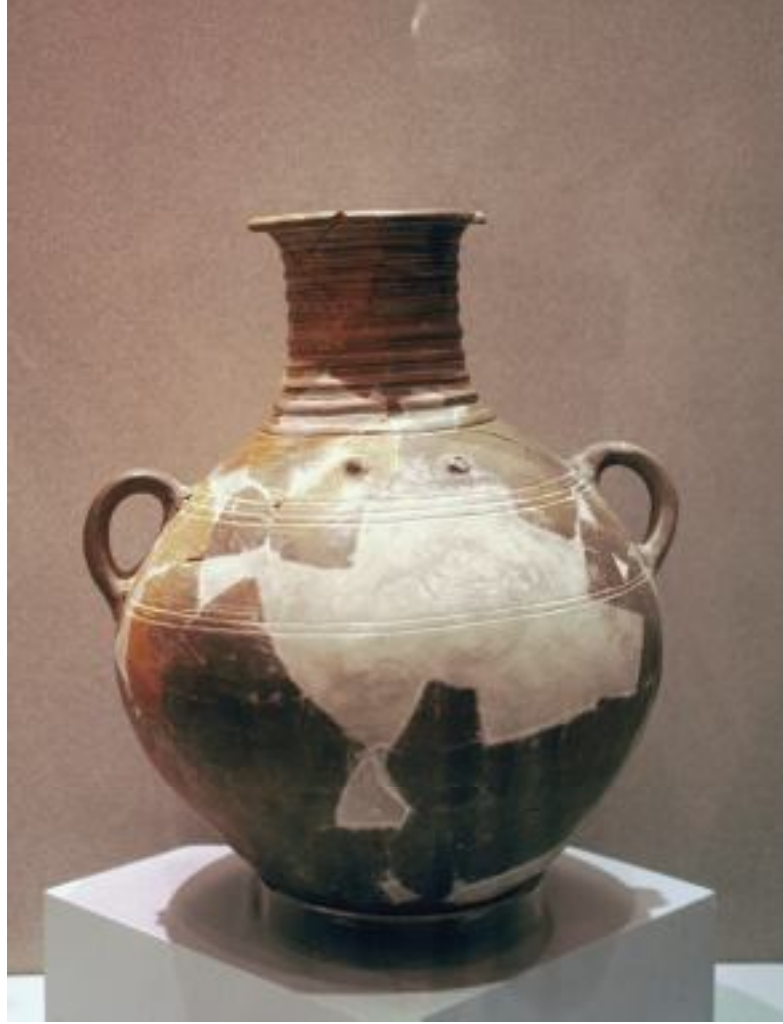

1-2-3. Tarsus ve Eski sokak dokusu

kia şehirleri arasında önem kazanmış, ticaret merkezi olmuştur. Bu dönemde Orta Anadolu'da Hitit İmparatorluğu, Kilikia'da Kizzuwatna Krallıkları hüküm sürmektedir. Gözlükule kazılarında Kizzuwatna kralı Pariyawatri'nin oğlu İşputahşu'ya ait bir mühür baskısı bulunmuştur. İ.Ö. 1650'de Hitit kralı Telepinus ile Kizzuwatna kralı İşputahşu arasında antlaşma yapılmıştır. Tarsus ve Kilikia İ.Ö. 1500' den sonra Hitit İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. İ.Ö. 1200'de Hitit İmparatorluğu parçalanmış İ.Ö. 1200-839'da Anadolu ve Kilikia'da bir çok küçük prenslik ve krallıklar oluşmuştur.

Tarsus bu krallıklardan birinin başkentidir. Asur metinlerinde Kral II. Salmanassar'ın, Kilikia'daki Que krallığına dört sefer düzenlediği ve Tarsus kralı Kate'yi tahttan indirerek kardeşi Kirri'yi tahta geçirdiği anlatılmaktadır. Yörede sedir ağaçlarının bulunması Fenike tüccarlarının Tarsus'ta ticari bir üs kurmasına neden olmuştur. İ.Ö. 727-722 yıllarında Asur kralı V. Salmanassar zamanında Tarsus, Asur Krallığı'nın eyaleti olmuştur. İ.Ö. 722-705'de kral II. Sargon zamanında Que Prenslığı, batıda Asur topraklarının koruyuculuğunu yapmaktaydı. İ.Ö. 705-681'de Illibru (Namrun) valisi

Tarsus Müzesi,
Gözlükule

Kirua'nın Tarsus'ta başlayan isyan hareketlerini, Asur kralı Sanherip bastırmıştır. Asurlar'a karşı yapılan bu isyanın perde arkasında, batı krallıkları bulunmaktadır. Amaçları Kilikia Ovası'nı ve Toroslar'daki maden ocaklarını ele geçirmektir. Asur kralı Sardanapal (İ.Ö. 668-626) döneminde Kilikia, Kimmerler tarafından yenilgiye uğratılmıştır.

Asur Krallığı'nın yıkılması ile İ.Ö. 612'de başkenti Tarsus olan Syennesis Krallığı kurulmuştur. Ksenophon'a göre, Kilikia kralı Syennesis'in karısı Epyaka'nın, Pers kralı Kyros ile yakın ilişkisi olmuştur. Tarsus'taki savaştan sonra Syennesis ve Kyros arasında antlaşma yapılmıştır. Bu antlaşma Kyros'un ölümü ile bozulmuştur. Kilikia'da Syennesis Krallığı İ.Ö. 401 yılına kadar devam etmiştir. İ.Ö. 401 yılından itibaren Kilikia, Pers İmparatorluğu'nun eyaleti olmuş ve Tarsus sikkelerinin üzerinde Pers satraplarının isimleri yer almıştır. Bunlardan bazıları İ.Ö. 388-380 Tiribazzos, İ.Ö. 379-371 Farnabazos, İ.Ö. 379-373 Dames, İ.Ö. 372-369 Tarhamos, İ.Ö. 368-333 Mazaios 'dur.

Makedonya kralı Büyük İskender İ.Ö. 333'te Tarsus'u almış, Pers satrapı Arses'i yenerek Kilikia'da Pers egemenliğine son vermiştir. Komutanlarından Nikator'un oğlu Balakros'u geçici bir süre için Tarsus'ta yönetime getirmiştir. Büyük İskender doğu seferlerinde iken, Balakros Tarsus kral sarayında sevgilisi Glikira ile olağanüstü bir hayat sürmüştür. Bunu öğrenen Büyük İskender, Balakros'un yerine komutanlarından Filatos'u getirmiştir. Büyük İskender'in ölümünden sonra İ.Ö. 323'te imparatorluk parçalanmış, Kilikia ve Tarsus, generallerinden Seleukos Nikator'un eline geçmiştir. Seleukos Nikator kendi adı ile anılan Seleukos Krallığı'nın merkezini Babil'den, Antakya'ya taşımıştır. İ.Ö. 312-64 yılına kadar Tarsus, Anadolu krallıkları, Ptolemaoslar (Mısır), Seleukos ve Romalılar arasında sık sık el değiştirmiştir. Burada ki ilk Roma valisi Claudius'tur. Stra-

bon'dan edinilen bilgilere göre Romalı Hatip Cicero İ.Ö. 51-50'de Tarsus'ta eyalet valisi olarak bulunmuştur. İ.Ö. 48 yılında Iulius Caesar, Tarsus'a gelmiş, halkın yoksulluğu ve sefaletine son vererek yönetimde düzenlemeler yapmıştır. Halk imparatorun bu iyiliklerine karşın Tarsus'a Iuliopolis ismini vererek Caesar'ı onurlandırmışlardır.

Iulius Caesar'ın İ.Ö. 44'te ölümü üzerine yerine geçen Antonius'ta Tarsus'a gelerek imar çalışmalarıyla kentin gelişmesini sağlamıştır. Antonius dünyanın en eski kütüphanesini Bergama'dan Tarsus'a nakletmiştir. Kısa zamanda zenginleşen Tarsus dünyanın ilgisini çekmiştir. Kleopatra ve Antonius, Tarsus için unutulmaz hizmetler vermiştir. Mısır'a dönen Kleopatra, Antonius'u ikna ederek Mısır'a çağırması ve İ.Ö. 37 yılında evlenmişlerdir. İ.Ö. 34 yılında Roma senatosu kararı ile Kleopatra ve Antonius'a karşı Romalılar savaş ilan etmişlerdir. Kleopatra ve Antonius yenilmiş ve Antonius kendini öldürmüştür. Actium Savaşı'ndan sonra bütün Roma topraklarını kendine bağlayan Augustus, kendine sadık kalan Tarsus'u ödüllendirmiştir. Tarsus, Efes'le boy ölçüşecek derecede zenginleşmiştir. İmparator Augustus İ.Ö. 31'de Actium savaşında Tarsus'un oynadığı siyasi rolü affetmiştir. Hocalarından Tarsuslu Sadon'un oğlu Athenodoros'u Tarsus'a vali atamıştır. İ.Ö. 30-İ.S. 7 yılları arasında Tarsus için büyük hizmetler vermiştir. Bu tarihlerde Tarsus'ta Aziz Paulus doğmuştur.

İmparator Hadrianus İ.S. 117'de Tarsus'u ziyaret etmiştir. İmparator Antonius Pius zamanında ise Tarsus yalnız Kilikia'nın başkenti olarak değil Likaonia ve Isauria Bölgeleri'nin yönetim merkezi olmuştur. İ.S. 260'da Pers kralı Shapur, Kilikia'yı istila ederek Tarsus'u yağmalamıştır.

İ.S. 261'de Suriye Pamir Krallığı ittifakı, Pers kralı Shapur'u yenerek bütün Kilikia'yı ele geçirmiştir. Ancak İmparator Aurelianus İ.S. 270-275'te Pamir Krallığı'nı

yenerek Kilikia'yı tekrar Roma topraklarına katmıştır. İ.S. 275-276'da Anadolu'daki Got Krallığı'nın, Kilikia'yı istilasından Tacitus kurtarmıştır. Tarsus İ.S.284-305 yıllarında bir Roma Eyaleti olmuştur. Bu dönemde çok tanrılı inanca karşı, Hristiyanlar'ın isyanları başlamıştır. İmparator Decius bu sırada Tarsus'a yerleşmiştir. Baskı uygulayarak bir çok Hristiyanı katletmiştir. Bir söylenceye göre bu imparator devrinde yedi Hristiyan genç, kentin 14 km. kuzeybatısında Eshab-ı Kehf Mağarası'na sığınmışlardır ve yaygın söylence onlardan bahsetmektedir. İmparator I. Constantinos zamanında İ.S. 306-337'de Roma eyaletlerindeki isyanlar son bulmuştur. İstanbul'u hükümet merkezi yapan Constantinos zamanında, Hristiyanlık büyük yardım görmüştür. II. Constantinos (İ.S. 337-361)'den sonra tahta geçen Iulianus Apostata (İ.S.361-363) zamanında Tarsus tekrar önem kazanmıştır.İ.S. 363'te Pers savaşlarında ölen imparator kendi isteği üzerine Tarsus'a gömülmüştür. Romalı Komutan Pompeius'un aldığı Kilikia ve Tarsus 459 yılına kadar Roma yö-

netiminde kalmış ve bu dönemde ekonomik ve ticari alanda üstünlüğünü sürdürmüştür.Tarımla birlikte zeytin ve bağcılık önem kazanmış, şehir surları önemini kaybetmiştir. İ.S. 395'te Roma İmparatorluğu ikiye ayrılmış, Tarsus Doğu Roma topraklarında kalmıştır. Doğu Roma'nın ilk imparatoru Arcadius İ.S. 395-408'de Kilikia eyaletini Tarsus, Seleukos ve Anazarbos olmak üzere üçe ayırmıştır. İmparator Iustinianus 527-565'te Tarsus'ta imar faaliyetlerini başlatmıştır. Bu dönemde Kydnos (Berdan-Tarsus) Çayı'nın taşkınlarından Tarsus'u korumak için, yatağını değiştirerek şehrin doğusuna almıştır. Bu sırada nehir yatağı nekropol alanından geçtiği için suların altında görülen kaya mezarları ilginçlikle karşılanmaktadır. Tarsus Şelalesi de bu sırada oluşmuştur. 6. yüzyıldaki depremde büyük zarar gören surlar tekrar onarılmıştır.

Tarsus, 7.yüzyıldan itibaren Bizans İmparatorluğu, İran ve Araplar arasında sık sık el değiştirmiştir. Sıra ile Emevi halifesi Muaviye, Abbasi halifesi Harun Reşit ,Tarsus'u ele geçirmiştir. 965'te Araplar'ın Anadolu seferlerinde ordu Tarsus'ta konaklamıştır. Pozantı'daki savaşta Halife Me'mun ölmüş ve Tarsus'a gömülmüştür. Ulu Cami'deki mezarlardan biri bu halifeye aittir. Tarsus, Anadolu Selçuklu Devleti , Haçlı seferleri ve Memlûklüler zamanında meydana gelen el değiştirmeler nedeni ile eski ekonomik ve ticari üstünlüğünü kaybetmiştir. 1375'ten sonra Ramazanoğulları ve Dulakadiroğulları Beyliği yönetimine geçmiş, 1517'den sonra da Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1832 yılında Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Tarsus'a gelmiş ve bu dönemde Tarsus'u çevreleyen surları yıktırıştır. Bu surlardan yalnız Kleopatra Kapısı kalmıştır. 1839'da tekrar Osmanlı yönetimine girerek, Adana Vilayeti'nin bir kazası olmuştur. 1918 'de Fransız işgaline uğramış ve 27 Aralık 1921'de bu işgal sona erdirilmiştir.

Tarsus, Saat Kulesi

Tarsus Müzesi

Ramazanoğulları'ndan Kubat Paşa tarafından 1557 yılında açık avlulu medrese olarak yaptırılan Kubat Paşa Medresesi, 1971'de müze haline getirilerek ziyarete açılmıştır. Ancak olumsuz şartları nedeni ile 1998 yılında yeni yapılan Tarsus 75. Yıl Kültür Merkezi kompleksine taşınmıştır.

Müzenin etnoğrafik ve arkeolojik eserlerin sergilendiği iki büyük salonu bulunmaktadır. Giriş katında yer alan Etnoğrafya salonunda Tarsus ve yöresinde yaşayan halkın ürettiği el işi dokuma ürünleri, gümüş, bakır ve ahşap işçilik örnekleri, heybeler, nazarlıklar, kilimler, takılar, mutfak eşyaları Yörük ve Türkmen kültüründen örnekler sunulmaktadır. Müzede ayrıca günlük yaşamdan bir kesitin canlandırıldığı "Tarsus Evi" köşesi oluşturulmuştur.

Alt katta yer alan Arkeolojik eserler salonu Tarsus yöresinde yapılan kazı çalışmaları ve satın alma yolu ile müzeye intikal eden eserlerden oluşturulmuştur. Kazılar seksiyonunda Tunç Çağı Gözlükule eserleri, Tarsus Cumhuriyet Alanı kazı buluntuları, Donuktaş-Roma Tapınağı

kazısından çıkan pişmiş toprak kandiller, mermer mimari parçalar, cam bilezikler, figürin başları, Aziz Paulus Kuyusu kazı-

1. Tarsus Müzesi, heykel parçası.
2. Tarsus Müzesi, arkeolojik eserler salonu

1

sında bulunan kandiller, Roma Anıt Mezar'ı kazısından çıkan buluntular, Makam-ı Danyal Camii'nde yapılan kurtarma kazısından çıkarılan sırlı seramikler, bronz haçlar, barutluklar, Bizans Dönemi'ne ait sikkeler belli başlı eserleri oluşturmaktadır. Satın alma yoluyla elde edilen eserler ise kronolojik olarak sergilenmiştir. Sikke koleksiyonu ise oldukça zengindir. Pazartesi günü tüm gün , dini bayramların birinci günü öğlene kadar kapalı, diğer günlerde mesai saatleri içerisinde ziyarete açıktır.

1. Tarsus Müzesi, heykel parçası

2. Tarsus Müzesi, sikke

3. Tarsus Müzesi, etnografik eserler salonu

2

3

Gözlükule

Kent merkezindeki höyük, iki tepeden oluşmaktadır. V. Langlois ve W. Ramsay höyüğe Gözlükale, W. Rage ise Gözlütepe demiştir. Orta Çağ'da höyük üzerinde bir gözetleme kulesinin bulunması, Gözlükule isimlendirmesini sağlamış olmalıdır. İlk kazı İngiliz Konsolos W. Barker tarafından yapılmış ve çıkarılan pişmiş toprak heykeller Londra British Müzeum'a götürülmüştür. 1852'de V. Langlois ikinci kez kazı yapmış ve çıkan pişmiş toprak heykelleri Paris Louvre Müzesi'ne götürmüştür. Yumuktepe üzerinde meydana gelen tahribatlar gibi, 1918'deki işgal sırasında Gözlükule Höyük üzerinde açılan tabyalar büyük tahribatlara neden olmuştur.

1934 yılında Hetty Goldman'ın başlattığı yüzey araştırmaları, 1939'a kadar devam etmiş, ancak II. Dünya Savaşı nedeniyle son verilmiştir. 1947-1948 yıllarında kısa süren kazı çalışmalarında ortaya çıkan buluntular Tarsus Müzesi'nde sergilenmektedir. Geç Neolitik Çağ'dan başlayarak İslami Çağlar'a kadar süren 33 kültür tabakası saptanmıştır. Bazı tabakaları Yumuktepe ile çağdaştır. Neolitik Döneme ait obsidien aletler ve pişmiş toprak kap parçaları ele geçmiştir. Basit taş temel üzerine kerpiç duvarlı evler ile dar sokaklar ortaya çıkarılmıştır. Gözlükule'deki kazı çalışmaları yeniden başlatılmıştır.

Tarsus, Gözlükule

Tarsus - Mersin • 67

Cumhuriyet Alanı ve Antik Cadde

Cumhuriyet Alanı kent merkezinde, Aziz Paulus Kuyusu'nun yaklaşık 150 m. güney batısındadır. 1993 yılında bir temel kazısı sırasında tesadüfen bir takım buluntulara rastlanması sonucunda başlayan kazılarda, doğu - batı yönlü bir cadde ve buranın çevresinde çeşitli dönemlere ait yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Yer yer bozulmalar olmasına karşın caddenin zemini Antik Çağ'daki görünümünü büyük oranda korumuştur. 7 m. genişlikteki caddenin, genişliği 2 m.'yi bulan kaplama taşları bazalttan yapılmıştır ve

her iki kenarında da içbükey formlu yağmur kanalları bulunmaktadır. Yüzey suları ile birlikte diğer atıklarında atılmasını sağlayan bu kanallar, cadde zemininin ortalama 2.20 m. altından geçen, 0.70 m. genişliğindeki ana kanalla, kentin güneyine, yani Regma Gölü'ne yönlendirilmiştir. Ayrıca cadde üzerine belli aralıklarla 0.40 m. genişlikte logarlar yerleştirilmiştir. Caddenin kent içi ulaşımında uzun süre kullanılmış olduğunu, bazı yerlerde görülen araba tekerlek izi aşındırmaları kanıtlamaktadır.

Kazı alanının güneybatısında tek odası ortaya çıkartılan ve mozaik kaplı avlusu olan bir ev bulunmuştur. Dikdörtgen biçimli avlunun ortasında bir havuz kalıntısı vardır. Havuz renkli mermer levhalarla kaplanmıştır. Odanın batısındaki kuzey güney yönlü kanal, avludaki havuz sularını ana kanalizasyona iletmektedir. Konut olarak kullanıldığı düşünülen bu yapı kalıntısı İ.S. 2. yüzyıla tarihlenmektedir.

2001 yılında yapılan kazılar sonucunda çok yoğun mimari kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. Tarsus Müzesi ve Selçuk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Levent Zoroğlu'nun bilimsel başkanlığında devam ettirilen kazı çalışmaları tamamlanmıştır.

1, 2. Tarsus,
Cumhuriyet Alanı
Antik Cadde

Aziz Paulus

İ.S. 1. yüzyılın başlarında Tarsus'ta dünyaya gelmiştir. Yahudi ve Roma vatandaşlık hakkına sahip varlıklı bir aileden gelmektedir. İlk ve orta tahsilini Tarsus'ta tamamlamıştır. Küçük yaşta dokumacı sınıfına mensup kişilerin yanında yetişerek baba mesleği olan dokumacılık sanatının doruk noktasına ulaşmıştır. Öğrenimini tamamlamak üzere Kudüs'e gitmiştir. Burada ünlü Haham Gamaliel'den dersler almıştır. Daha önceleri Hristiyanlık inancına karşı düşmanca tavırlar sergilemiş olmasına rağmen, Şam'a kaçan Hristiyanları kovalarken rüyasında Hz. İsa'nın gazabına uğrayan Saul, etkilendiği bu mucize sonrasında Hristiyanlığı kabul etmiş ve ailesinin koyduğu Saul adını Paulus olarak değiştirmiştir. Paulus Hristiyanlığı kabul ettikten sonra bu dini yaymaya başlamış ve bu uğurda Roma İmparatorluk topraklarının büyük bir bölümünü gezmiştir. İncil'de Hristiyanlığın habercisi olarak bilinen Aziz Paulus bu dini geniş kitlelere yaymak için Anadolu'ya ve diğer bölgelere geziler yapmıştır. Bunlardan bazısına Aziz Barnabas ve Markus 'da katılmıştır. Daha çok Anadolu'nun batısını hedeflemiştir.

Gezilerinin son ikisinde Yunanistan, Adalar ve Roma'ya kadar gitmiştir. Ancak Romalılar Paulus'un bu faaliyetlerinden rahatsız oldukları için tutuklamışlar ve Roma'ya göndermişlerdir. İ.S. 67 yılında Roma'da İmparator Neron tarafından öldürülmüştür.

Aziz Paulus kendisini teorisyen ve felsefe adamı olarak bütün dünyaya tanıtmıştır. Aziz Paulus'a duyulan sevgi ve saygı Antik ve Orta Çağ yazarlarının kitaplarında adının "Tarsuslu Havarî" olarak geçmesine neden olmuştur. Anadolu topraklarında doğmuş olan bu kutsal kişi nedeniyle, Hristiyan camiasında Tarsus'a karşı ayrı bir ilgi doğmuştur. Bu nedenle St. Paulus kuyusu denilen mekan onun için seçilmiş ve burası Tarsus'un sembolü olmuştur.

1, 2. Tarsus,
Aziz Paulus Kilisesi

Aziz Paulus Kuyusu

Doğduğu ve yaşadığı yer olarak kabul edilen Aziz Paulus Kuyusu ilçe merkezinindedir. Kültür Bakanlığı'nca çevre düzenlemesi yapılmıştır. Burada 1999 yılında Tarsus Müzesi tarafından kurtarma kazısı yapılmış ve Aziz Paulus'un yaşadığı İ.S. 1.yüzyıla tekabül eden sivil mimari yapı kalıntılarının yanı sıra Roma, Bizans ,Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri'ne ait yapı kalıntıları da ortaya çıkartılmıştır. Bu kazılar neticesinde kuyunun ve kuyuya ait bazı elemanların da onarım gördüğü

tespit edilmiştir. Şu an çevresinde hiçbir yapı kalıntısı bulunmayan, ancak eskiden kapalı bir mekan içerisinde yer aldığı belirtilen kuyunun suyu halk arasında şifalı olarak bilinmektedir.

Hristiyanlar Hac için Kudüs'e gitmeden önce Tarsus'a uğrayarak Aziz Paulus'un kuyusundan şifalı ve kutsal saydıkları bu suyu içmektedirler. Bu nedenle Aziz Paulus Kuyusu, Hristiyanlarca önemli bir ziyaret merkezi olmuştur.

Aziz Paulus Kuyusu'nun yakınında yer alan eski sokak dokusu koruma altına alınarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restore edilmiştir.

Tarsus,
Aziz Paulus Kuyusu

Aziz Paulus Anıt Müzesi

Cumhuriyet Mahallesi'ndeki kilise Hristiyanlarca Aziz Paulus Kilisesi olarak tanınmıştır. 18. yüzyıldan beri Tarsus'a gelen gezginlerin Paulus Kilisesi olarak tanıttıkları kilisede bu olmalıdır. Paulus'un kendisinin yaptığı, hatta bahçesine bir ağaç diktiği çevresinde bir mezarlık bulunan küçük bir Ermeni Kilisesi'nden bahsederler. Bu kilise 1862 yılında bir fermanla yenilenerek bugünkü Paulus Kilisesi yapılmıştır. Hristiyan cemaatin Tarsus'tan ayrılması ile uzun zaman boş kalan kilise, kısa bir dönem askerlik şubesi ve lojman binası olarak kullanılmıştır. Daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca koruma altına alınarak onarımı yapılan kilise, Aziz Paulus Anıt Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.

Zaman zaman dini törenlerinde yapıldığı kilisenin önünde dört sütunun taşıdığı kemerli bir nartheksi yer almaktadır. İç mekana buradaki ana kapıdan girilmek-

tedir. Girişin sağ ve solunda birer yarım sütun ve bu sütunların hizasında salonu üç nefe ayıran iki sıra halinde dört serbest sütun yer almaktadır. Orta bölüm tonozludur. Tavanın merkezine rastlayan bölümde ortada Hz. İsa, yanlarda ise iki incil yazarları olan doğuda İoannes ve Matheus, batıda Marcos ve Lucas'ın tasvir edildiği duvar resimleri bulunmaktadır. Yan neflerin üzeri orta nefte olduğu gibi tonozludur. Nefleri birbirinden ayıran sütunların arası kemerlidir. Orta nefin doğudaki üst bölümünde bulunan pencerenin her iki yanında bir manzara ve melek resmi görülmektedir.

Apsis bölümünün her iki yanında odalar yer almaktadır. Girişin üstünde ilk iki sütunun taşıdığı ahşap asma kat bulunmaktadır. Bu katın orta nefte bakan koruluğun üzerinde manzara resimleri yapılmıştır. Bu bölüme güneyde ve dışarıda bulunan bir merdivenle çıkılmaktadır. Kilisenin kuzey doğu köşesinde ise çan kulesi yer almaktadır.

1. Tarsus,
Aziz Paulus Kilisesi

Eski Camii

Tarsus'ta bulunan en eski kilise 15.yüzyıldan bu yana camii olarak kullanılan Eski Camidir. 14.yüzyıl başlarında Ermeni kralı Oşin tarafından imar edilen bu kilisenin adı o yıllarda Saint Paul Kilisesi olarak anılmaktadır. Kilise-Camii'nin apsisinin sağında ve solunda bulunan odaların kapıları üzerinde, bazalt bir levha üzerine yazılmış Ermenice yazılar halen görülebilmektedir. Bu kilise 1415 yılında Ramazanoğlu Ahmet Bey tarafından onarılarak camiye dönüştürülmüştür. Bu yapı şu anda kullanılmakta olan en eski antik yapıdır.

Roma Hamamı

Altından Geçme ya da Kemeraltı diye adlandırılan hamam Eski Camii'nin kuzeyindedir. Berdan Vakfı ve Berdan Tekstil'in desteklediği bilimsel kazı çalışmaları Tarsus Müzesi tarafından sürdürü-

len kazı çalışmaları tamamlanmıştır. Hamamdan bugüne kalanlar ana kubbenin büyük kısmı ve doğuya doğru uzanan ve iki mekânı ayıran duvardan ibarettir. Yerden korunan yüksekliği 5 m. kalınlığı ise 2 m. kadardır. Arkasında yer alan mahallelere ulaşımın sağlanması için duvarda bir delik açılmıştır. Zamanla açılan bu delik genişlemiş ve kemere benzemiştir. Bu nedenle Kemeraltı denilmiş olmalıdır. Yapının kesin tarihi ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Donuktaş'ta olduğu gibi Roma betonu kullanılmıştır. 2005 kazı sezonunda ortaya çıkartılan mimari buluntular arasında hamamın tabanına kadar inilmiş ve opus sectile zemin ile yarım daire şeklinde bir havuza rastlanmıştır. Küçük buluntular arasında ise kandiller ve seramikler yer almaktadır. Duvarlarının arasındaki ısıtma sistemleri görülebilen hamamın İ.S. 2. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir.

Tarsus, Eski Camii

Makam-ı Danyal Camii

İlçe merkezinde eski müze binası olan Kubat Paşa Medresesi'nin yanındaki Makam-ı Danyal Camii'nde abdestlik yapmak için başlatılan hafriyat çalışmaları sırasında caminin altına doğru uzanan basık tonozlu bir yapının ortaya çıkmasıyla 2006 yılında Tarsus Müzesi tarafından kurtarma kazısı çalışmaları başlatılmıştır. Yapılan ilk kazı çalışmaları sonucunda bir köprü ortaya çıkarılmıştır. Roma Dönemi'ne tarihlenen köprüye ait farklı ölçülerdeki taşlar kurşun kaplamalı demir çubuklarla birbirine tutturulmuştur. Kazı öncesinde burada yapılan kanalizasyon çalışmaları sırasında köprüde tahribatlar meydana gelmiştir. Köprü'nün kuzeydoğusunda yoğunlaşan çalışmalarda manastır tonozu şeklindeki üst örtüye sahip türbe yapısı ortaya çıkarılmıştır. Bu yapının duvarları 7. yüzyıla, örtüsü ise 13. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Duvarları kal-ker kesme taşlardan örülen türbenin, doğu cephesinde bulunan güney pencerenin üstündeki blok taşın görünen yüzünde 7 köşeli yıldız kabatması vardır. Bu alanda yapılan kazı çalışmaları sırasında dört halife dönemine tarihlenen 4 adet bronz sikke ele geçirilmiştir. Yine türbenin doğusunda yapılan kazılarda beşik tonozlu bir yapı bulunmuştur. Bu yapının kemeri, türbenin doğusundaki pencerelerin ortasından geç-

mektedir. Anlaşılan bu alanda ortaya çıkarılan bir kanalın duvarları, yapıyı ikiye bölmüş, bu nedenle kanalın suyu türbenin tam ortasından geçmiştir. Beşik tonozlu yapının duvar tekniği, kanaldan önce inşa edildiğini gösterir. Yapılan kazılar sonucunda ele geçen diğer buluntular olası bir küçük hamama ait alan, farklı zemin döşemeleri, sütun başlıkları ve tamburlandır. Ele geçirilen küçük eseler ise Tarsus Müzesi'nde sergilenmektedir. Danyal Peygamber ile ilgili önemli bir buluntu da Tarsus Müzesi'ne 1984 yılında getirilen kal-ker levhadır. Prof. Dr. Ayşe Aydın tarafından yayınlanan ve müzede teşhirde olan, olasılıkla 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyıl arasına tarihlenen levha üzerinde dört yönde bitkisel motifli bir bordürle çevrelenmiş, iki aslan arasında bir erkek figürü (Danyal) ve üst bölümde Ay Tanrısı ile Güneş Tanrısı olduğu belirtilmiştir.

Danyal Peygamber'e ait sembolik türbenin üzerine 1857 yılında yapılan cami, türbenin kutsallığından dolayı Makam Camii olarak adlandırılmıştır.

Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar'ın saygı gösterdiği bir peygamber olan Danyal Peygamber'in yaşamıyla ilgili az yazılı kaynağın aksine, sözlü anlatım fazladır. Yüzyıllardır süregelen bu sözlü anlatımlardan yola çıkılarak Danyal Peygamber'in Tarsus'ta gömüldüğü halkı tarafından kabul edilir.

Justinianus (Baç)
Köprüsü

Kleopatra Kapısı

Antik kente ait ayakta kalan tek kapıdır. Bizans Dönemi'nde inşa edilen kent surlarının "Dağ Kapısı" ve "Deniz Kapısı" bulunuyordu. Mısır kraliçesi Kleopatra, General Antonius ile buluşmak üzere şehre gelişinde bu kapıdan girdiği söylenmektedir. Bu nedenle Deniz Kapısı'na Kleopatra Kapısı'da denilmektedir. Evliya Çelebi ise seyahatnamesinde "İskele Kapısı" olarak bahsetmiştir. Halk arasında da "Kancık Kapı" diye bilinmektedir.

Yapımında kesme taşlar ve Horasan harcı kullanılmıştır. Geçiti oluşturan kemerin yerden yüksekliği 6.17 m., eni 6.18 m.'dir. Sonraki yıllarda yıkılan kapının yerine, devşirme taşlardan bugünkü kapı yapılmıştır. Ancak günümüzde yapılan restorasyon çalışmaları sırasında özgün görünümünü kaybetmiştir.

Kleopatra Kapısı

Justinianus(Baç) Köprüsü

Berdan- Ankara Karayolu'nun Tarsus girişinin kuzeyindeki bu köprünün, eskiden yirmibir gözlü olduğu söylenirken bugün sadece üç gözü görülebilmektedir. 6.yüzyılda Bizans imparatoru Justinianus tarafından Tarsus (Berdan) Çayı üzerinde yaptırılmıştır. O dönemde köprü geçişinden para alındığı için "Baç" adı verilmiştir. Selçuklular tarafından da onarılan köprü artık kullanılmamaktadır.

Çevresinde yapılan temizlik kazısından sonra mevcutta bulunan üç kemerden ikisinin yuvarlak birisinin sivri kemerli olduğu açığa çıkmıştır. Bu yuvarlak kemerlerden birisi küçük diğeri daha büyüktür. Sağır olan açıklıktan yatay konulmuş dokuz adet mermer sütun görülebilmektedir. Kullanılan taşlar çentikli yüzeyli ve hafif bosajlıdır.

Donuktaş

Sigorta Hastanesi'nin yakınında, Tekke Mahallesi, 3712 sokakta yer almaktadır. Donuktaş 18.yüzyılın başından bu yana birçok gezgin ve arkeolog tarafından görülmüş ve farklı yorumlar yapılmıştır. Orta Çağ gezginlerinden V. Langlois, burasını Asur kralı Sardanapal'ın mezarı olarak nitelemiştir. Tapınakta ilk ciddi incelemeyi 1888-1890'da R. Koldewey yapmıştır. Fransız Konsolos Ch. Texier tarafından kazı yapılmış ve büyük bir heykele ait olduğu sanılan bir parmak bulunmuştur. 1982'de Prof.Dr. Nezahat Baydur tarafından başlatılan bilimsel kazılar, 1992'de sona ermiştir. Yapılan bilimsel kazılar sonucunda, tapınak olduğu kuşku götürmeyen anıtsal bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı kuzeydoğu- güneybatı yönünde dikdörtgen alan içinde kare şeklindeki masif tonozlu bir kemerle bağlanmıştır. Yapının 20 basamaklı bir kaide üzerine oturduğu tespit edilmiştir. Yapının dıştan uzunluğu 98 m., genişliği 43 m. duvarların yüksekliği 8 m., kalınlığı ise 6.50 m. olup ana mekanın üstünün açık olduğu anlaşılmıştır. Kazılarda çıkan çok sayıda mermer levhalar nedeniyle tapınağın dış cephesinin

mermerlerle kaplanmış olduğu sanılmaktadır. Duvarlar sıkıştırılmış çakıl taşının Roma betonu ile tutturulmasıyla yapılmıştır.

Tapınakta ayrıca bir altının varlığı tespit edilmiştir. Rampa ve cella duvarları yapının yüksek podyumlu bir tapınak olabileceğini göstermektedir. Yapım tarihine dair kesin veriler olmamasına rağmen sütun başlığı ve diğer mimari parçalara dayanarak 2. yüzyılda yapımına başlanıldığı ancak bitirilemediği ve yapının 2. yüzyılda Kilikia'nın başkenti olan Tarsus'ta, bölge birliğini simgeleyen birlik tapınağı olduğu ya da Tarsus'un kurucusu ve baştanrı Sandan(Sandon)'a (Herakles / Baal / Tarz) adanmış olabileceği ileri sürülmektedir. Bu tanrıların Roma Dönemi'nde Iupiter ile özdeşleşmiş olmasından Iupiter Tapınağı olarak yapıldığı düşünülmektedir.

1-2. Tarsus, Donuktaş

Roma Yolu ve Kapısı (Sağlıklı Köyün'de)

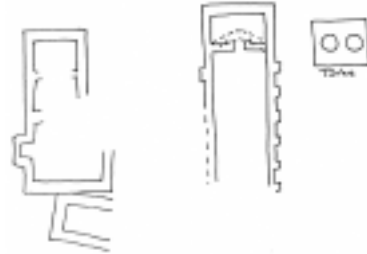

1

Tak'ın dış genişliği 8.80 m., kemer yüksekliği 5.20 m., iç genişliği 4.11 m., yan payelerin genişliği 2.34-2.35 m. dir. Derinliği ise 0.99-1.00 m. arasında değişmektedir. Karayolları'nın taş ocağı faaliyeti sırasında oluşan dinamit patlaması sarsıntılarında kapının kemeri yıkılmış daha sonra onarımı yapılmıştır. Bu şekilde özgünlüğünü de kaybetmiştir. Yolu Sağlıklı Köyü civarındaki Bozağaç ve Kırıt Köyleri'nde yer alan antik yerleşimlerle de bağlantısı vardır.

Eskişehir

Sağlıklı Roma yolundan ana yola geri döndükten sonra 1 km. kadar kuzeye gidilir ve sağa, Eskişehir Köyü'ne doğru dönülür. Bu yol üzerinde büyük bir han bulunmaktadır. Hanın bazı duvarları ayakta kalmıştır. Yanında bir de türbe vardır.

Tarsus, Eskişehir-Han ve planı

1-2. Tarsus, Sağlıklı Köyü, Roma Yolu

2

Tarsus'un 15 km. kuzeyinde bulunan Sağlıklı Köyü'ndedir. Ana kaya üzerine serpantin taşı ile yapılmıştır. Bu yoldan Tarsus ve civarı sahile kadar görülebilmektedir. Genişliği yer yer değişmekle birlikte ortalama 3 m. , sağlam kalan uzunluğu ise 3 km. kadardır. Yol kenarlarındaki bordür taşları halen insitu olarak durmaktadır. 19. yüzyıldan beri bilinen yolun en kuzey noktasında bulunan Bozağaç Mahallesi'nde, İmparator Caracalla tarafından bu yolun tamir ettirildiğini belgeleyen latince bir kaya yazıtı bulunmaktadır. Yine gezginlerin Zafer Tak'ı olarak yapıldığını yazdığı bu yolun güney ucunda 5. yüzyıla tarihlenen kemerli bir kapı vardır. Tak'ın, Kilikia Bölgesi sınırlarının başlangıç yeri olarak "Sınır Kapısı" olduğunu söyleyen araştırmacılar da bulunmaktadır. Antik yolun kenarında bulunan ve İ.S. 4. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen bir mil taşı parçasının üzerindeki latince yazıtta, taşın dikili olduğu noktanın Tarsus'a uzaklığının 12 mil olduğu belirtilmektedir.

Bozağaç

Sağlıklı Köyü'ndeki Roma yolundan sola sapılarak ulaşılan Bozağaç Köyü'nün yaklaşık 1,5-2 km batısında yer almaktadır. Yerleşim hemen hemen kuzeybatı-güneydoğu yönlerine doğru gelişmiştir. Çok sayıda ev ve işliklerin varlığı dikkati çekerken, birde kiliseye ait apsis kalıntısının olduğu görülmektedir. Yerleşim içerisinde lahitler yer alırken, kuzey-kuzeybatı ve kuzeydoğusunda taşların yığın haline getirildiği yerlerde mezarlık alan olarak tahmin edilmektedir. Ayrıca kaya mezarları da bulunmaktadır. Yapılar düzgün olmayan iri taşlar ve arası az molozlu az harçla örülmüş yaklaşık 80 cm. kalınlığındaki duvarlardan meydana getirilmiştir. Küçük pencerelere sahip olan evler bitişik nizam yapılmışlardır. Ören yeri içerisinde yer alan işlikler hemen hemen yan yana, ancak güney yamaçta ve batıda olmak üzere iki bölgede toplanmıştır. Bu kadar çok işlik olması tarımsal üretimin yoğun ol-

duğuna işaret etmektedir. Bu nedenle burası bir çiftlik kompleksi olmalıdır. Geç Roma ve Erken Bizans Dönemleri'nde iskan görmüştür.

Tarsus, Bozağaç
ören yeri ve planı

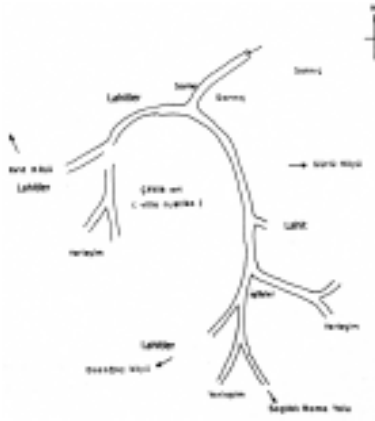

Kırt

Kırt Köyü'nün yaklaşık 2 km. güney-doğusundadır. Anayola çok yakın olan Gürlü Köyü'nünde kuzeybatısına düşmektedir. Ören yerinde üç ya da dört katlı olduğu tahmin edilen büyük yapı dik kat çekmektedir. Dış duvarlarının bir kısmı yıkılmış olmasına rağmen yapının kuzey-doğu duvarının dalgali oluşu, bu tarz duvar sistemine daha önce rastlanmamış olmasından dolayı ilginçtir. Yine bu yapının alt duvar taşları tam düzeltilmemiş çentikli yüzeyli ve daha büyük, üst katlarda daha kü-

çük taşlar kullanılmıştır. Temelleri ana kayaya üzerine oturtulan yapının iç mekana ait izleri tamamen yok olmuştur. Bu yapının yukarısında ikinci büyük bir yapı daha bulunmaktadır, içerisinde de sarnıç ve sarnıcın yanında iki adet yanyana khamasori-on tipinde lahitler bulunmaktadır. Çok sayıdaki işlik, şehrin daha çok doğu ve güney kısımlarında yer almaktadır ve yapılış tarzları Bozağaç Köyü ören yerindeki işliklerle aynıdır. Bu büyük yapıların dışındaki mekanlar, yükseltisi olan ana kayaların iç yan yüzeylerinin düzeltilmesi ve etrafının taş duvarlarla örülmesi suretiyle yapılmıştır. Bu özelliği ile Anamur'daki Demirogluk ören yerine benzemektedir. Burası da büyük bir çiftlik kompleksi olmalıdır. Bu büyük yapı çiftlik beyine ait iken, diğer evler de çalışanlara ait olmalıdır. Yüzeyde seramik parçalarına az rastlanırken, kiremit parçalarının yoğunluğu göze çarpmaktadır. Yerleşim yeri konum olarak dağların iç kısımlarında, kuytuda gizlenmiş bir konumdadır. Sırtına yaslandığı tepenin uç zirvesinden güneye bakıldığında istikameti bu yönde olan Sağlıklı Köyü'ndeki Roma yolu rahatlıkla görülebilmektedir. Aynı zamanda Bozağaç Köyü'ndeki ören yeri ile de bağlantılıdır.

Tarsus, Kırt Köyü

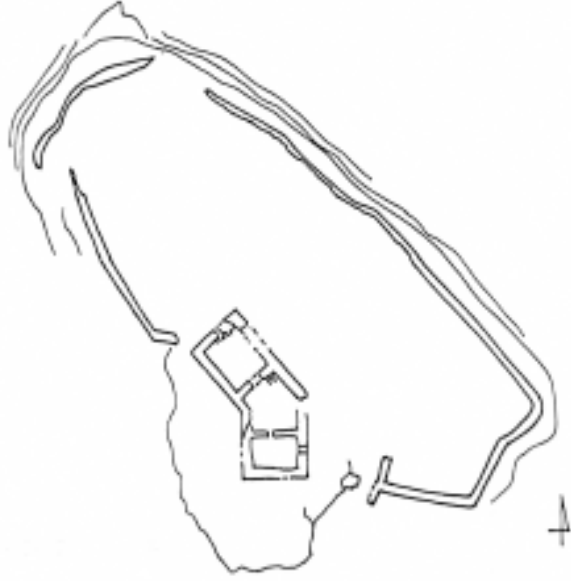

Çavuşlu Köyü Kız Kalesi (Gözetleme Kulesi)

Tarsus'un 40 km. kadar kuzeyindedir. Yol üzerinde bulunan Yanıkkışla Köyü'nün içinden sağa (bu köy içerisinde de kaya mezarları görülebilmektedir) ayrılan asfalt yolla Çavuşlu Köyü'ne giderken, köye girmeden sağa ayrılan stabilize yolla ulaşılmaktadır. Dış sur ve iç kaleden oluşmaktadır. Kalenin duvarları ana kaya üzerine oturtulmuştur. Alt duvar taşları üst taşlara göre daha iri ve bosajlıdır. Kuzeydoğu cephesi sonradan onarım görmüştür. İki katlı olan yapının bir de yüksekliği tam anlaşılamayan ve üst dam örtüsü tamamen yok olmuş yarım katı vardır. Buraya çıkışı sağlayan taş merdivenler bulunmaktadır. Odalar kemerli ve tonozludur. Kaleye giriş kapısı olmadığından, seyyar merdiven kullanıldığı tahmin edilmektedir. Orta Çağ'a tarihlenen kalenin eteklerinde işlikler, sar-

niç ve fonksiyonu tam anlaşılamayan yuvarlak planlı bir yapı göze çarpmaktadır. Yüzeyde seramik parçalarına da rastlamak mümkündür.

Tarsus,
Çavuşlu Köyü, Kız Kalesi

Kuzuoluk Hanı

Tarsus'un yaklaşık 45-50 km. kuzeyindedir. Kuzoluk Köyü sapağına gelmeden yolun sağında topoğrafik olarak çukurda yer almaktadır. Asfalt yoldan sağa ayrılan mahalli köy yolunun da sonundadır.

Han dikdörtgen planlıdır. Küçük kesme blok taşlarla yapılmış olan handa tuğla da kullanılmıştır. Ortada büyük bir salon ve etrafında odalar sıralanmaktadır. Kuzey duvarları tahrip olurken güney duvarları daha sağlamdır. Üst örtüsü hemen hemen yok olmuştur. Odaların bazı tonozlu kısımları sağlam kalmıştır ve burarlarda taş örgü üzeri toprak dolgu sistemi ile çatı örtüsü kaplanmıştır.

Tarsus, Kuzoluk Hanı

Sarıışh Kervansarayı

Tarsus'un 45-50 km. kuzeyindeki Çukurbağ Köyü'nün Sarıışh Mahallesi'nde, yolun hemen kenarındadır.

Kemerli girişi olan kervansarayın kapısının önüne tonozlu bir giriş eklenmiştir. Dikdörtgen planlı olan kervansarayın inşasında, çok düzgün olmayan kesme taşlar kullanılmıştır. Bir ara soda üretilen fabrika

olarak kullanılmış olmasından içi özgünlüğünü yitirmiştir. Bu kervansaray da doğu - batı akslıdır. Doğu ve batı duvarlarında küçük dikdörtgen pencereler bulunmaktadır ve sekiz kemerlidir. Dış duvarlarda kullanılan malzeme farklılıklarından değişik dönemlerde onarım gördüğü anlaşılmaktadır. Burada da Horasan harcı kullanılmıştır. Taş olan üst örtüsü beton ile doldurulmuştur. Yanında bir de çeşme bulunan yapının muhtemelen Beylikler Dönemi'nde yapıldığı sanılmaktadır.

1

1-2. Tarsus, Sarıışh Kervansarayı

2

Gülek Kalesi

Tarsus'un yaklaşık 60-65 km. kuzeyinde yer alan Gülek Beldesi'ndedir. Bu kale Kilikia Kapıları'nın da 2 km. güneybatısındadır. Temelleri Orta Çağ'a kadar giden kale stratejik açıdan önemli bir noktada yer almaktadır. Bunu sağlayan neden ise buranın giriş ücreti alınan bir yer olması ve Tarsus'a giden yol üzerinde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Mimari plan, taş işçiliği ve yüzey buluntularına göre kalenin farklı dönemlerde iskan görüldüğü anlaşılmaktadır. Bir süre aristokratların himayesinde idare edilen kalenin, 1198-

1199 taç giyme listesinde Gülek'in Lordu olarak Smbat'ın adı geçmektedir. 1838-1939 'da İbrahim Paşa Osmanlı yönetimine karşı çıkardığı isyanda bu yerleşimi kısa bir süre işgal etmiştir. Kalenin kuzey ve batı duvarlarındaki işçilik 1830'lu yılların sonlarında Pozantı yakınlarındaki İbrahim Paşa tarafından yaptırılan tabyalara benzetilmektedir.

Kaleye giriş güneydeki kapıdan sağlanmaktadır. Kuzey ve kuzeydoğusu çok dik sarp kayalıklar üzerinde olduğu için, güneyi gibi tahkim edilmemiştir. Güney ve batısındaki sur duvarları rahatlıkla izlenebilmektedir. Yuvarlak veya kare planlı büyük- lü küçük kulelerle bu surlar güçlendirilmiştir. En doğu ucunda bir de sarnıç yer almaktadır. Duvarlarında bosajlı kesme blok taşlar kullanılan kalenin üzerinde iki yeni yapı bulunmaktadır. Müstemilatı içerisinde ise giriş kapısının sağ tarafında yer alan yapı hariç ayakta kalan mekan pek yoktur. Yüzeyde sarı ve yeşil renklerde sırlı veya sırsız seramik parçaları çok sayıda göze çarpmaktadır.

Tarsus, Gülek Kalesi

Gülek Yazıtı (İskender Yazıtı)

Çukurbag Köyü'nden çıkıp, Sarışih Kervansarayı'nı geçip otobana girdikten sonra gişelerden çıkılıp Tekir (Akçatekir) yoluna girilir. Sonra sağ taraftaki otobana paralel giden eski yola dönülür. Yazıt yaklaşık 5 km. uzunluğundaki yolun sonunda, ana kaya kütesinin batı eteğindedir. Söz konusu kaya kütesinin tepesinde de etrafı düzeltilmiş bir çıkıntı yer almaktadır. Latince olan bu yazıtta " İmparator Caesar Marcus Aurelius Antoninus sadık, mutlu, yenilmez Augustus (Caracalla) bu yolu dağları delerek yaptırdı" yazmaktadır. Altta yer alan iki satır Yunanca yazıtta ise Kapadokya Bölgesi ile Kilikya Bölgesi'nin sınırını belirten " Kilikia'nın Sınırı" yazısı bulunmaktadır. Halk arasında "İskender Yazıtı" olarak bilinen bu yazıt aslında İmparator Caracalla'ya aittir. Bozantı'dan Gülek Boğazı'na ulaşan yolun İ.S. 3. yüzyıl başlarındaki Parth seferleri nedeniyle artan doğu seferleri sırasında Tuna boylarındaki lejyonları Fırat boylarına sevk edebilmek amacıyla genişletilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumu destekleyen diğer yazıtlardan birisi Gülek Boğazı'nın hemen kuzeyindeki bölgede bulunan iki mil taşından birinin üzerinde yer almaktadır. Bu yazıtın Gülek Boğazı'ndan uzaklığı 15 mil olarak verilmiştir. İ.S. 217 yılına ta-

rihlenen bu yazıt sayesinde Gülek Boğazı'ndan geçen yolun o devirdeki adının Via Tauri=Toros yolu olduğunu ve İmparator Caracalla'nın burada geçiti genişlettiğini öğrenmekteyiz. Yine İmparator Caracalla'ya ait bir çok mil taşı daha bulunmaktadır. Bunlardan bir kaçı Adana Müzesi'ndedir.

1, 2. Tarsus,
Gülek Yazıtı ve
Gülek Kalesi

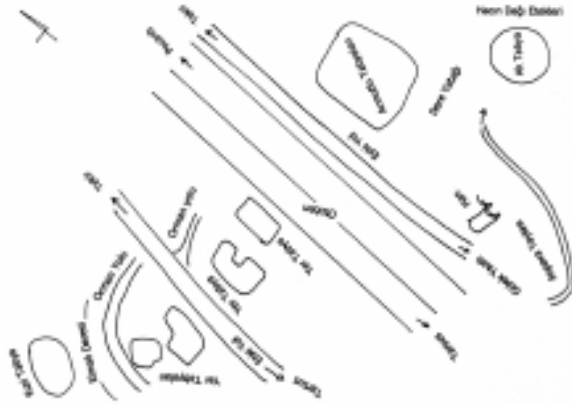

İbrahim Paşa

Türk vezir(Kavala 1789-Kahire 1848) Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu. İstanbul'da öğrenim gördü. 1805'ten beri Mısır valisi olan babasının yanına gitti (1806). Babası tarafından güçlü bir ordunun başında Hicaz'a gönderildi.(1816) Mekke ve Medine'yi alarak burada dirlik ve düzeni yeniden kurunca, padişah tarafından kendisine paşa ünvanı verildi(1817). 1832 yılında Adana'yı, 1833 yılında da Kütahya'yı aldı ve ordugahını burada kurdu. Bu yıllarda meydana gelen Mısır ayaklanmasının uluslararası bir kimlik kazanması üzerine yerli ve yabancı heyetler Kütahya

ile İstanbul arasında mekik dokumaya başladılar. Sonuçta imzalanan Kütahya Antlaşması'yla (1833) İbrahim Paşa Adana eyaleti dışında Anadolu'yu boşaltmayı kabul etti. Mısır ,Sudan, Hicaz, Filistin, Lübnan, Suriye eyaletleri babasına bırakıldı. Osmanlı Devleti'nin tarihinde yedi eyalet ilk kez bir tek valinin yönetimine verildi. Antlaşmadan sonra İbrahim Paşa, babası tarafından Suriye valiliğine atandı ve Mehmet Ali Paşa ayaklanmasının ilk evresi böylece sona erdi. 1839'da vergilerin artırılması gibi çeşitli sebeplerle Suriye halkının ayaklanmasıyla bu olayın ikinci evresi başladı. İbrahim Paşa savaşı kazanmasına rağmen Suriye'deki ayaklanmaları bastıramadı. Avrupa devletlerinin arabuluculuğu sonunda yeni padişah Abdülmecit'in temsilcisi Mustafa Reşit Paşa ile Mehmet Ali Paşa arasında varılan anlaşmaya göre (1840) Mısır -Sudan valiliği onun soyundan gelenlere bırakıldı, buna karşılık olarak İbrahim Paşa Filistin ve Suriye'den çekilmeyi kabul etti. Daha sonra Kahire'ye dönmesiyle Osmanlı Devleti açısından Mısır bunalımı sona ermiş oldu. 1848 yılında babasının yerine Mısır'ın yönetimini üstlendi. Kısa bir süre sonra da öldü. 1952'de varlığına son verilen Mısır kral hanedanı onun soyundan gelmedi.

İbrahim Paşa Tabyaları

İbrahim Paşa Tabyaları (Gülek Kasabasında)

İbrahim Paşa Tabyaları oldukça sağlam ve bölgemizde sayısı çok az olan Osmanlı Dönemi yapılarındandır. Yaklaşık 1830'lu yıllarda, doğudan gelecek saldırılara karşı koymak için İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır. Tarsus Pozantı istikametinde otobanda ilerlerken Adana'ya bağlı Tekir (Akçatekir) Yaylası mevkiine gelmeden yolun solundaki yüksek tepe üzerinde bir yapı görülmektedir. Bu yapı Kızıl Tabya (Büyük veya Fenerli Tabya) olarak adlandırılmaktadır. Burada yer alan diğer tabyalar Yer Tabyaları, Armutlu Tabya ve Ak Tabya (Beyaz- Küçük Tabya) 'dır. Bunlardan Kızıl Tabya, Ak Tabya ile karşılıklı olarak iki yüksek tepeye yapılmışlardır ve birbirlerini görmektedirler. Antik dönemden beri stratejik konumu olan bu yer bu anlamda Gülek Kalesi ve Gülek Yazıtı ile de uyum içerisinde. Bu tabyalardan çıkarılan birkaç top Gülek Kasabasına nakledilmiştir.

Kızıl Tabya

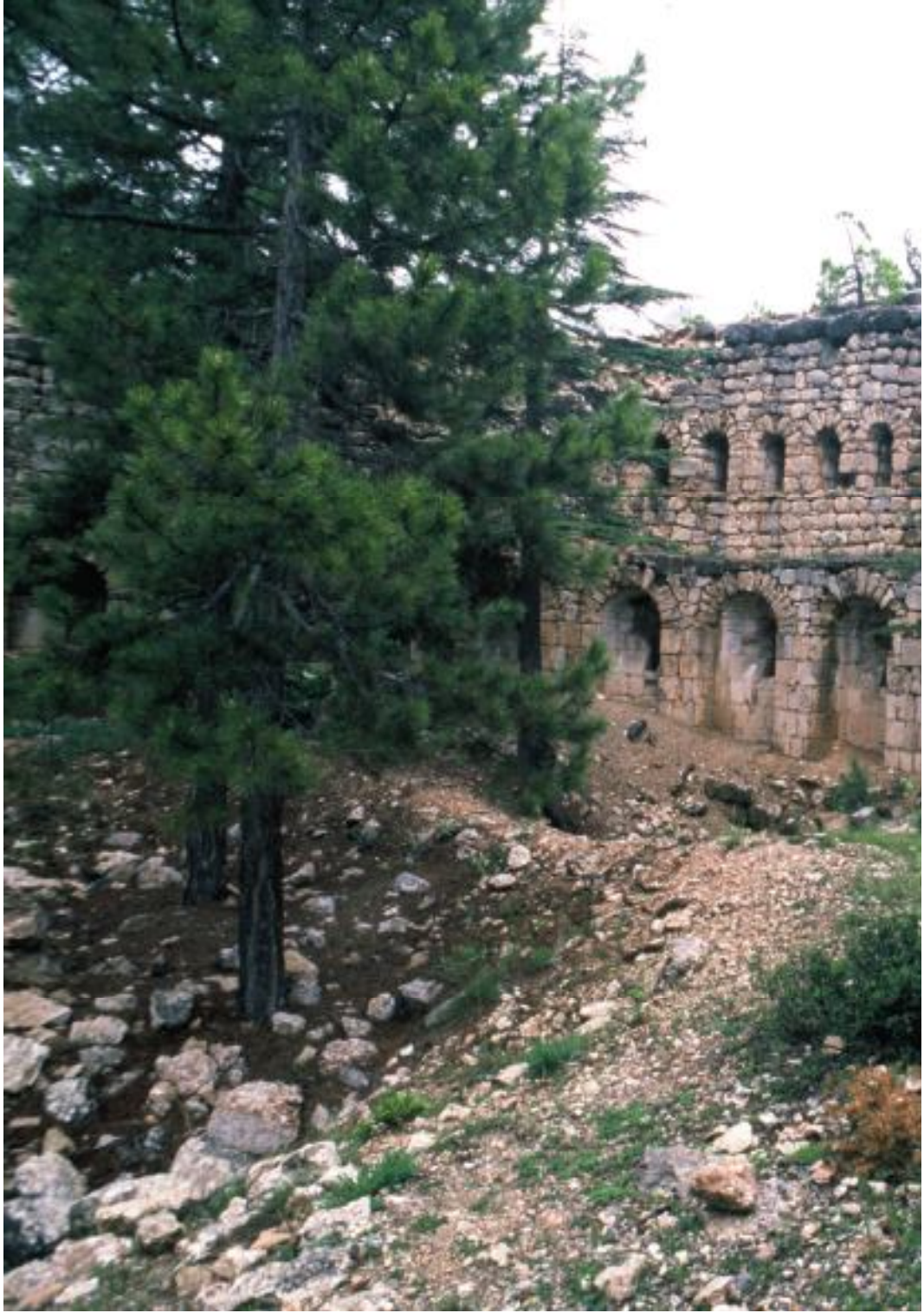
Yapının üç katlı olduğu tahmin edilmektedir. Alt katlarda havalandırma açıklıkları bulunurken üst katta ince uzun mazgal pencereleri vardır. Bütün odalar birbirleri ile bağlantılı değildir. Genelde kapıdan içeri girildiğinde solda iç içe geçen iki oda ve diğer tarafta ayrı bir oda şeklinde mekanlar sıralanmıştır. Malzeme olarak yörenin taşı kullanılmıştır. Az kalker ve konglomera kayalıkların kabaca düzeltilerek aralarına küçük ve iri taşların kireçle karıştırılması sonucunda oluşturulan harçla yapılan duvar örgüsü kullanılmıştır. Yapılar tonozludur. Pencere kemerlerinde bazı yerlerde tuğla, bazı yerlerde taş kullanılmıştır. Kalenin temelleri düşey pozisyonda ve daha iri, yüzeyi çentikli taşlarla örülmüştür. Bu tabya Adana il sınırları içerisinde kalıyor olsa da diğerleriyle bütün oluşturduğu için kitaba dahil edilmiştir.

İbrahim Paşa Tabyası
Kızıl Tabya

Tarsus, Yer Tabyaları

Ak Tabya

Tarsus, Armutlu Tabya
İbrahim Paşa Tabyası

Yer Tabyaları

Kızıl Tabya'nın önünden geçen Elmalı Deresi'nin altındadır. Eski Tarsus-Adana karayolunun kenarlarında sağlı sollu ve karşılıklı olarak yapılmışlardır. Oldukça sağlam olan bu yapıların orman alanının altında kalmış olmalarından planları tam olarak anlaşılamamaktadır. Yine tonozlu ve birbirine geçişli mekanlardan oluşmaktadırlar.

Armutlu Tabyası

Tarsus'tan Pozantı'ya doğru giderken Tekir Yaylası'na gelmeden sağa ayrılan eski yola dönülür. Gülek Yazıtı'na giderken biraz ilerleyince yolda Beylik Han, Deve Damı, Arkasidelik Han gibi isimlerle adlandırılan küçük bir hana ulaşılır. Bu hanın kuzeydoğusunda orman arzi-si içerisinde, rahatlıkla görülemeyen toprak altında kalmış yapı kalıntılarına verilen isimdir. Bu nedenle plan olarak tam izlenememektedir. Ancak büyük kısmı sağlamdır.

Tarsus, Ak Tabya
İbrahim Paşa Tabyası

Beyaz Tabya

Hacı Dağı eteklerindedir. Kızıl Tabya ve Yer Tabyaları ile birbirini bütünleyen aynı aks üzerinde yer alan bir güzergahtadır ve bu güzergahın yer altı tüneli ile bağlantılı olduğu da söylenmektedir. Buruyu ulaşmak için yine Gülek Yazıtı'na giden eski yolun kenarında bulunan Aspava Yaylası'nın arkasında yer alan orman arazisine girilir ve devamında tırmanarak bu tabyalara ulaşılır. Girişi güneyde olan bu tabya yuvarlak planlı ve üç katlıdır. Bu yapıda yörenin taşından, meyilli temeller üzerinde yapılmış ve etrafına hendek açılmıştır. Mekanın ortasında bulunan yapı tamamen yıkılmıştır. Alt katta havalandırma pencereleri, üst katta gözetleme pencereleri ve seyirdim alanı bulunmaktadır. Ancak bu pencereler her yerde aynı seviyede değildir.

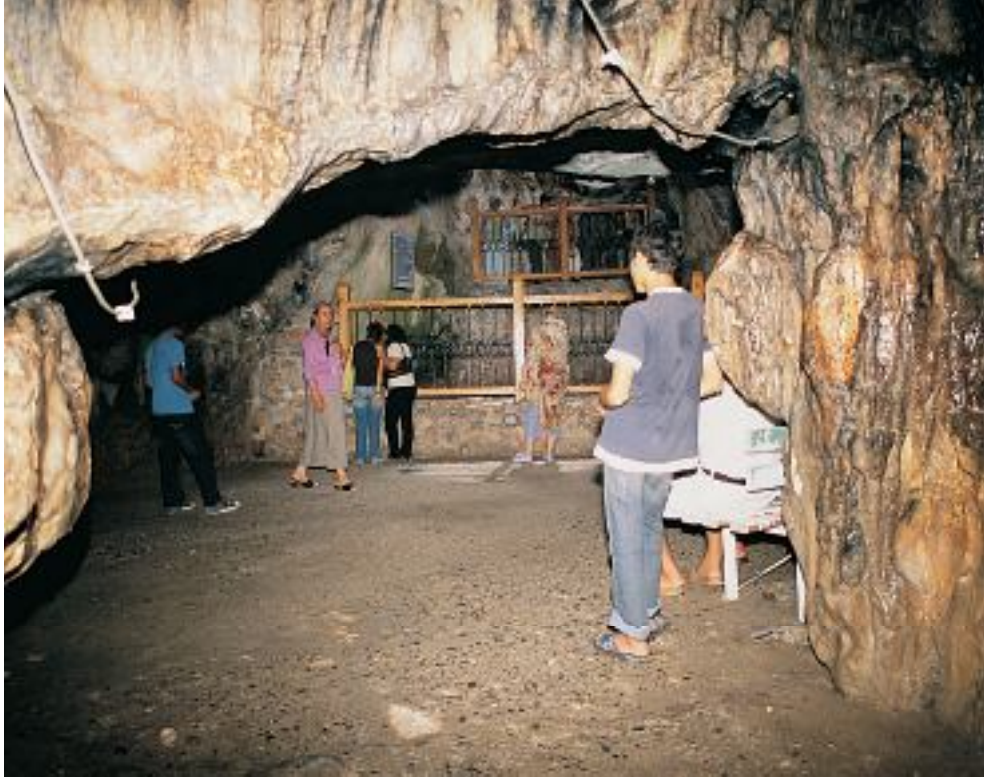

Ashab-ı Kehf (Yesi Uyurlar Magarası)

Kent merkezinin 14 km. kuzeybatısındaki Dedeler Köyü'ndedir. Eshab-ı Kehf Mağarası, Kur'an-ı Kerim'in Kehf Suresi'nin 9-26. Ayetleri'nde anlatıldığı gibi, Allah'a inanan ve yaşadıkları devrin zalim ve müşrik kralından kaçan yedi genç (Yemliha, Mekselina, Meslina, Mernus, Debernuş, Şazenuş, Kefestatayyus ve köpekleri Kitmır) 309 yıl uyudukları mağaradır. Eshab Arapça sahip, dost anlamındadır. Kehf ise dağlarda oyulmuş ev gibi yerlere denmektedir. Genellikle bunu ifade için Mağara kelimesi kullanılmaktadır. Küçüğüne Gar, büyüğüne de Kehf denilmektedir. Eshab-ı Kehf'in Türkçe karşılığı Mağara Dostları, Mağara Arkadaşları'dır.

Söylencesi şöyledir: Tarihi ve hangi kral döneminde olduğu kesin olmamakla birlikte, çok tanrılı dinlere ve putlara tapınıldığı Roma Dönemi imparatorlarından muhtemelen Decius zamanında, kral Tarsus'ta yaşayan, putperestliği red eden gençlerden haberdar olur ve kendilerini huzuruna getirtir. Onlara, putlara tapmalarını emre-

Eshab-ı Kehf
(Yedi Uyurlar Mağarası)

Eshab-ı Kehf
(Yedi Uyurlar Mağarası)

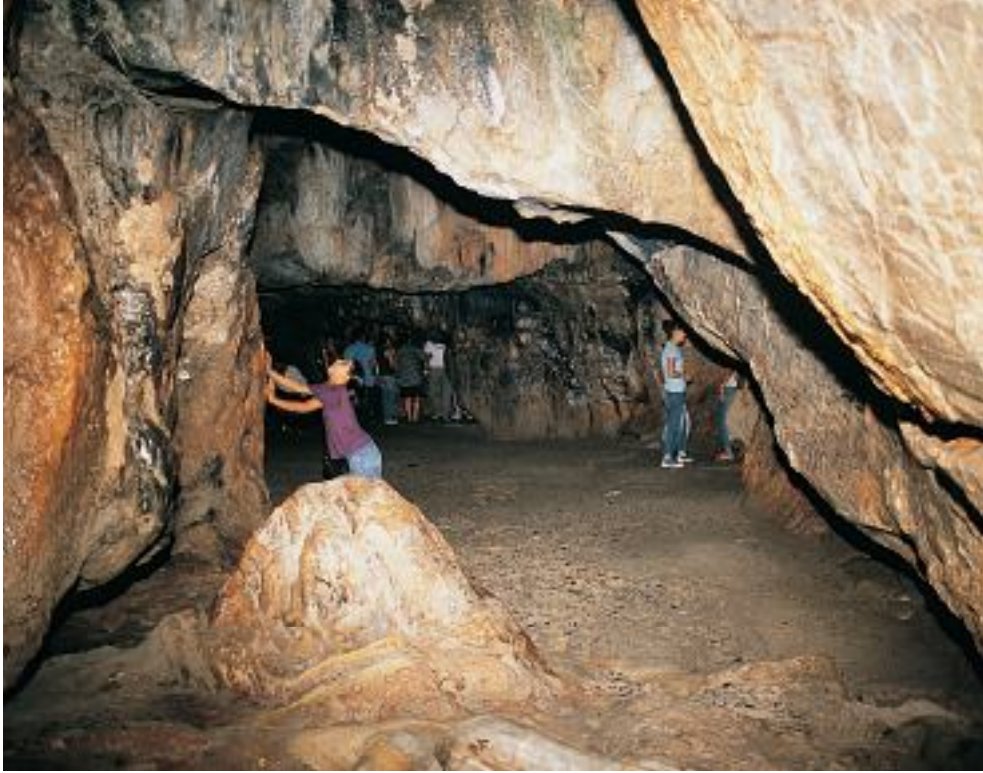
der. Fakat yedi genç: "Bizim Rabb'ımız göklerin ve yerin yaratıcısı Allah'tır. Biz ondan başka ilahlara tapmayız" derler. Devrin hükümdarı bir başka şehre gidip gelinceye kadar onlara süre verir; o gittikten sonra bu imanlı gençler aralarında karar alarak Bencilüs Dağ'ndaki mağaraya sığınır. Hükümdar döndüğünde durumu öğrenir

ve onların saklandıkları mağaranın ağzını kapatır. Böylece onları ölüme terk eder. Fakat, Allah'ı Teala'nın takdiri ile gençler uykuya dalar, ayetlerde de belirtildiği gibi 309 yıl uyurlar. Nihayet uyanırlar ve içlerinden birini şehre yiyecek almaya gönderirler.

Şehre gelen genç, zalim Roma hükümdarının öldüğünü ve tam o sıralarda Allah'a inanan birisinin hükümdar olduğunu öğrenir. Elindeki paranın artık geçmez olduğunu görür ve şehirdeki değişikliklere şaşırır.

Bu yabancı gence olup bitenleri soran insanlar durumu anlayınca, onu hükümdara götürürler. Hükümdar bu gençten, başlarından geçenleri öğrenir, onunla birlikte 309 yıl uyudukları mağaraya gider ve diğer gençlerin de sağlam olduğunu görünce sevinir.

Olayın herkes tarafından duyulmasından sonra gençler Allah'ın kudreti ile sır olurlar. Her yıl 6-10 Mayıs tarihleri arasında yapı-

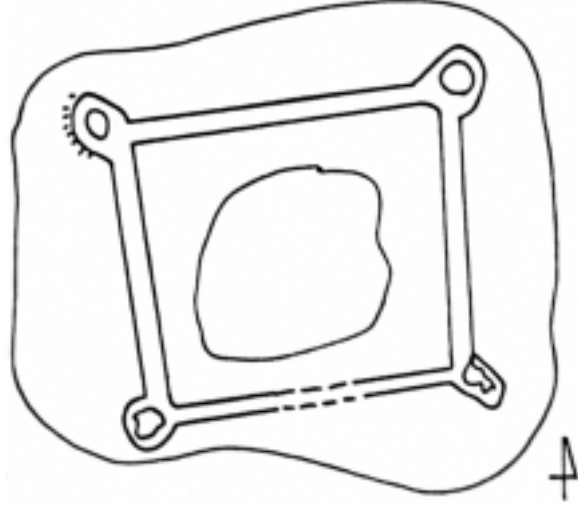

lan Hidirlezz törenlerinde anılan Eshab-ı Kehf Mağarası, ziyarete açıktır. (Yedi Uyurlar söylencesi, gerek Anadolu topraklarında gerekse Dünya üzerinde, çeşitli varyasyonları ile birlikte, çeşitli mekanlarda yaşatılmaya çalışılmaktadır.)

Tarsus,
Kütüklü Kale ve planı

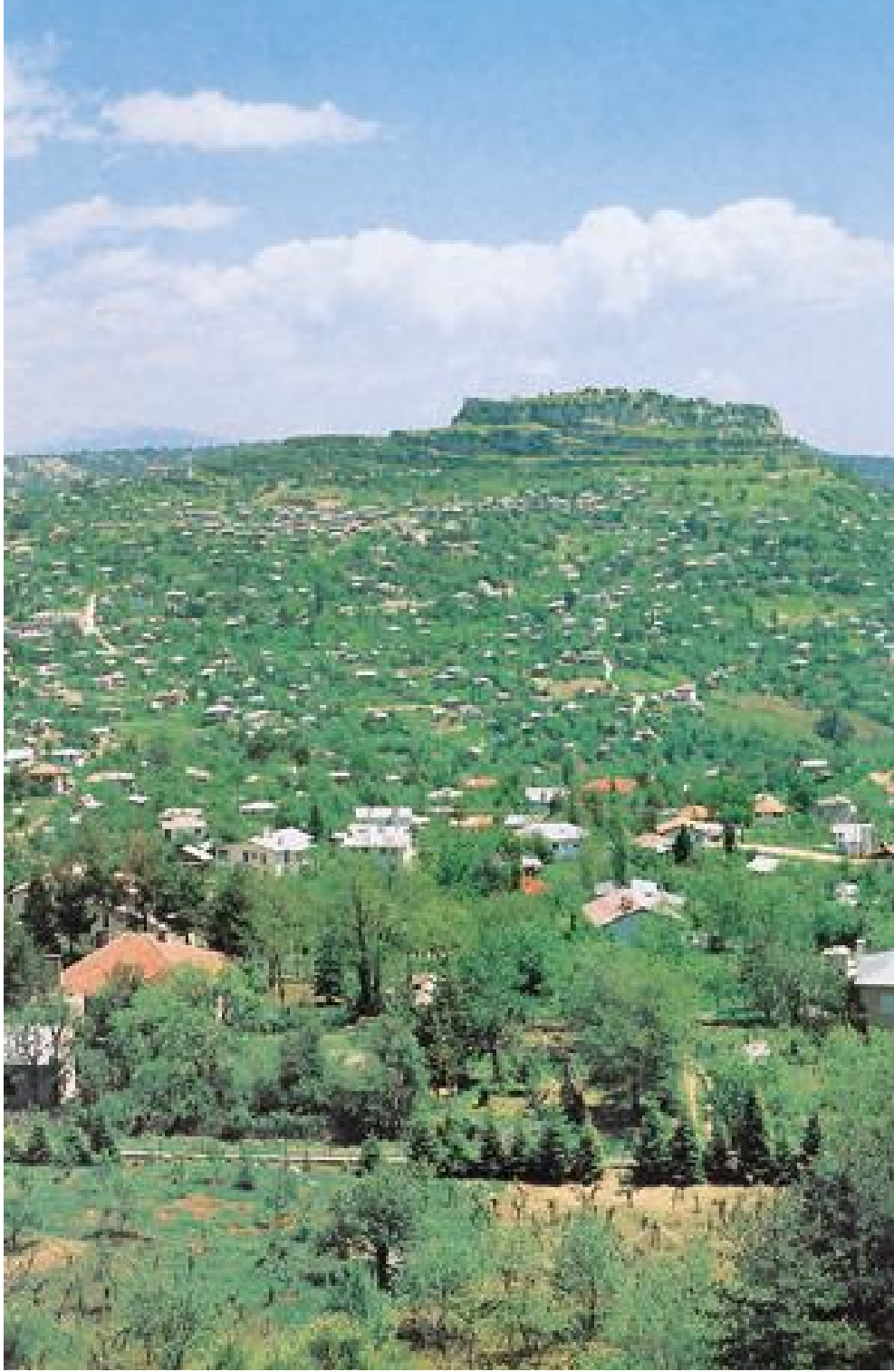
Kütüklü Kale

Adana'nın 21 km. kuzeybatısında Tarsus -Adana sınırında yer almaktadır. Yenice'den köye giderken sağda hafif meyilli bir tepe üzerin yer almaktadır. Kare planlı, yuvarlak köşeli, dört burçludur. Güney duvarı içinde portali vardır. Kuzey cephe duvarları daha sağlamdır. Çok katlı olmasına rağmen birkaç metrelik yükseltisi ayakta kalabilmiştir. Yüzeyde çok sayıda Bizans ve Roma seramiği ile kiremit parçalarına rastlanmaktadır.

Çamlıyayla

Merkez	95
Namrun Kalesi	96
Sinap Kalesi	97

Çamlıyayla Merkez

Mersin'in 101 km. kuzeyindedir. Külpet Dağı eteklerinde kurulmuş olan Çamlıyayla İlçesi, 1430 m. yükseklikte olup Mersin'in en büyük ve en eski yaylalarındandır. Anadolu Selçukluları'nın, Haçlılar'ın, Ermeniler'in daha sonra da Karamanoğulları Beyliği ve Osmanlı Devleti'nin yönetimine girmiştir. 1854'den sonra başlayan Osmanlı Mısır savaşları sırasında, bir süre Mısır egemenliğinde kalan yerleşim, 19.yüzyılın ikinci yarısından sonra bucak merkezi, 1989 yılında da ilçe olmuştur.

Namrun Kalesi

Orta Çağ'a tarihlenen ve bölgedeki en ünlü kalelerden birisi olan Namrun, ilçe merkezindedir. Hitit ve Asur Dönemleri'nde "Illibru" olarak bilinmektedir. Yüksek bir tepe üzerinde inşa edilen savunma kalesine, yıkılmış bir merdivenle çıkılmaktadır. Kuzeyde kesme taşlardan yapılmış iki burcu sağlam olarak kalırken, müstemilatının tümü yıkılmıştır. Namrun üç dağlık vadinin kesişme noktasında, güneye ve kuzeye hakim çok güzel ve stratejik bir konumda inşa edilmiştir. Namrun'dan Sinap Kalesi çok rahat görülebilmektedir. Sinap yoluyla kuzeyden Gülek'e

ve Bulgar Dağı'ndan Ulukışla'ya doğru giden yolların yer aldığı bir geçiş bulunmaktadır ve Namrun'dan güneye giden iki yoldan biri batıya doğru kıvrılarak sonunda Çandır'a ulaşırken, diğeri Tarsus'tan Pozantı'ya ve Kapadokya'ya giden anayolla birleşmektedir. Namrun'un stratejik önemi, Gülek Kalesi'nin yukarısındaki Kilikia Kapıları'nın korunmasındaki rolüdür. Namrun'da uzun süre Hetum'ler hüküm sürmüştür. 14. yüzyılın sonlarında bir ara Memlük garnizonu burada yer almıştır.

Çamlıyayla,
Namrun Kalesi ve planı

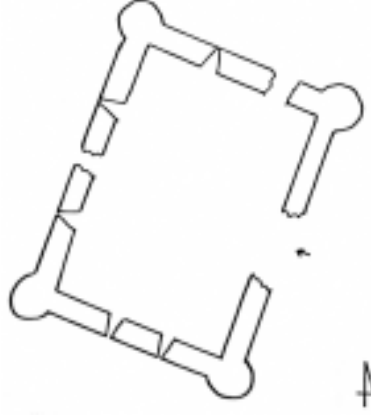

Sinap Kalesi

Namrun Kalesi'nin 6 km. kuzeydoğusunda, tahkim edilmiş küçük bir Orta Çağ kalesidir. Kale hakkında bilgi alabileceğimiz fazla bir kaynak bulunmamaktadır. Tipik dikdörtgen planlı ve dört kulelidir. Bu özelliğiyle Çandır yakınındaki Sinap Kalesi'ne benzemektedir. Namrun'a yakın olması, iki stratejik yolun kavşağında yer alması burasının bir garnizon olma ihtimalini artırmaktadır. Çandır yakınındaki Sinap'tan farklı olarak bu kale üç katlıdır.

Ancak muhtemelen çatısız olan kalenin bütün katları çok harap olmuştur. Güney cephede yer alan giriş kapısı üzerinde

boş bir yazıt yeri bulunmaktadır. Kalenin giriş kapısı önünde, belkide müştemilatı olabilecek bir takım odaların temel izleri kalmıştır.

Çamlıyayla,
Sinap Kalesi ve planı

Erdemli

A Kilisesi	153	Kaleboyu Kalesi	112
Adı Nereden Gelmektedir	114	Karytelleis (Kanlıdivane)	113
Agora	131	Kara Kalesi	137
Akkale	112	Kiliseler	117, 139
Alacaören	103	Köşkerli	106
Arslanlı Köyü Samıç	160	Koramşalı	109
B Kilisesi	154	Korykos (Kızkalesi)	134
Batsandal	152	Küçük Buluntular	133
Bizans Sarayı	132	Kuşçarpacağı Tepesi	110
Büyük Hamam	132	Kızkalesi (Deniz Kalesi)	140
Çamlıgöl(Şamlıgöl)	151	Kızılören	122
Çatören	142	Lamas-Lamos (Limonlu) Kalesi	111
Çet Tepe	105	Liman	138
Curbunsu Kale Ören Yeri	104	Nekropol Alanı	133, 138
Dagli Kalesi	102	Obrugun Çevresinde Yer Alan Kalıntılar	116
Devecili	121	Obruk Çevresindeki Nekropol Alanları	118
Dibisulukule	119	Öküzlü	150
Diğer Yapı Kalıntıları	139	Örenyeri içerisindeki Kalıntılar	137
Eğin Alanı Ören Yeri	101	Paşa Türbesi	122
Elaiussa-Sebaste (Ayaş)	128	Pınarköy Kalıntıları	160
Elaiussa-Sebaste (Ayaş) ve Korykos		Sulucın Kalesi	108
(Kızkalesi) Su İletim Sistemleri	123	Sulucın Kayası	108
Emirzeli (İmirzeli)	145	Sur kalıntıları	138
Erdemli Merkez	101	Tapureli	157
Şaar	104	Tapınak a	132
Gömeç Kulesi	161	Tiyatro	130
Güçük-Küçük - Çürük Kule	161	Tömük Höyük	102
Hacıömerli	154	Türbe	101
Helenistik Kule	116	Üçayak	159
Hisar Kale Koramşalı Yakınında	110	Üçtepe	105
Hisarkale	148	Veyselli	154
Hüsametli	160	Yanıkhan	153
Hüsametli Hisar Kale	161	Yapısıgüzel Ören Yeri	104
Hıdırlı Kale	162	Yel Kale(Kule)	106
Kabaçam	147	Yeni yurt	156

*Erdemli ilçesi,
Kızkalesi Beldesi*

Erdemli Merkez

Mersin'in 35 km.güneybatısındadır. Adını 15. yüzyılda İç Anadolu'dan gelen Erdemoğulları Türkmen Aşireti'nden almıştır. Silifke ilçesine bağlı küçük bir yerleşim iken, 1 Haziran 1954 tarihinde ilçe olmuştur.

Türbe

İlçe merkezinde, Türbe Mahallesi'ndeki mezarlık alanın içerisinde yer alan türbe Osmanlı Dönemi'ne aittir. Karamanoğlu Beyliği zamanında burada azınlıklara karşı mücadele edip şehit düşen Yüzbaşı Hüseyin Bey ile bir askeri için yaptırıldığı belirtilmektedir.

Eğin Alanı Ören Yeri

Mersin-Erdemli yolu üzerindeki Çeşmeli Kasabası'nın kuzeyinde bulunan Karayakup Köyü'ndedir. Köyün ormanlık arazisi içinden geçen Eşek Deresi'nin kuzeydoğu yamaçlarında halk arasında Eğin Alanı denilen mevkiide yer alan ören yeri yine Eşek Deresi'nin yamaçlarında bulunan Takanlı, Tol ve Karayakup Köyleri'nin oluşturduğu üçgen alanın ortasında orman arazisi içerisinde kalmaktadır.

İki ayrı mevkide yer alan ören yeri içerisinde apsisi görülebilen tek nefli bir kilise, işlikler, bir adet dibek ve yüzeyde az sayıda seramik parçaları bulunmaktadır. Buradan güneydoğuya ilerlerken büyük bir kaya parçası üzerinde bir nişin olduğu görülmektedir. Takanlı Köyü'ne yakın olan yamaçtaki kalıntılar ise çok sayıda ana kayaya oyularak yapılmış merdiven basamakları, duvar izleri ve doğal kayalara oyulmuş mekanlardan oluşmaktadır. Bu alanda daha erken bir dönemde, dere yamaçlarında ise daha geç dönemde yerleşilmiş olmalıdır.

Erdemli sahili

Erdemli,
Ereğli Kilise Kalıntıları

Tömük Höyük

Mersin-Erdemli yolu üzerinde güneydedir. Yörede az sayıda bulunan höyüklerden bir tanesidir. Üzeri portakal ağaçları ile kaplı olduğundan yüzeyde fazla bir şey görülememektedir. Ancak üzerindeki kare planlı olan kalıntı bir oturma kulesi olabilir. Bu yapıda Orta Çağ'a tarihlenmektedir.

1. Erdemli,
Tömük Höyük

2. Erdemli,
Dağlı Kalesi

Dağlı Kalesi

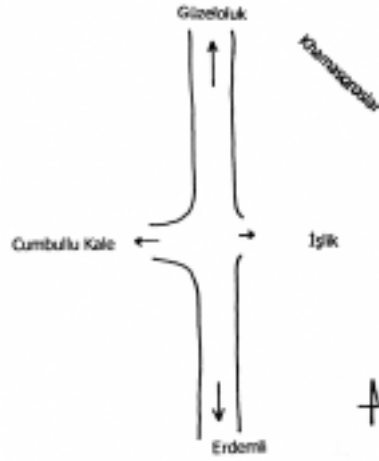
Erdemli'nin 16 km. kuzeyindedir. Kösbucağı Köyü'nden sağa dönen yola girilir ve Dağlı Köyü'ne giderken sola ayrılan patika yol kaleye kadar rahatlıkla çıkmaya imkan vermektedir. Güneybatı yönündeki giriş kapısına gelmeden sağda kaya üzerinde biri asker diğeri de bir erkek olan iki kabartma yer almaktadır. Bu kapıdan merdivenlerle yukarıya çıkılmaktadır. Girişte sağda üstü kırılmış Ermenice bir yazıt bulunmaktadır. İç duvarlarda iri düzgün kesme blok taşlar, dış yüzünde küçük kesme taşlar kullanılmıştır. Bu bölümün alt katıda vardır. Güneybatıdaki girişin hemen karşısında kuzeydoğuda bir başka giriş bulunmaktadır. Bu girişin içi basık kemerli, dış yüzü ise sivri kemerlidir. Bu girişin eteklerinde de bir yapı vardır ve ana kayalıklar üzerine yapılmıştır. Güneybatısındaki girişin sol tarafında doğu- batı istikametli üzerinde Ermenice

yazıtın olduğu bir başka kapı üzerinde rozet motifi vardır. Ayrıca yapıda kullanılan kamara pencerelerde dikkat çekmektedir. Kalenin tepelerinde ve eteklerde ana kaya içine oyulmuş yan yana sarnıçlar bulunmaktadır. Dış sur ve iç kaleden oluşan kalede farklı taş işçilikleri görülmektedir. Bunlar arasında düzgün işlenmiş olan kesme taş, daha küçük ve özensiz işlenmiş taş duvar, küçük olmasına rağmen daha özenli işlenmiş taş duvar örneklerine ve bosajlı taş işçiliğine rastlanmaktadır. Farklı duvar işçiliklerine bağlı olarak duvar harçları da farklılıklar göstermektedir. Bu harç örnekleri arasında tespit edilebildiği kadarıyla iri veya küçük taş katkılı veya bol kireç katkılı, bazı yerlerde ince taşlı, bol kireçli ve kiremit kırıklarını da içinde barındıran farklı bir malzeme kullanılmıştır. Bu verilerden anlaşıldığı gibi kale çeşitli dönemlerde onararak veya yeni eklentiler yapılarak tekrar tekrar kullanılmıştır.

Alacaören

Erdemli'den Güzeloluk Yaylası'na giden yolun üzerinde, Alacaören Mevkii'nde sağda bir yapı kalıntısı görülmektedir. Büyük monolog taşlardan yapılan bu yıkık binanın yan tarafında bir zeytinyağı ezme presi ve çevresinde khamasorion tipi lahitler vardır. Tahrip edilmiş bu ören yeri içerisinde büyük bir de sarnıç yer almaktadır.

Erdemli, Alaca Ören ve planı

Curbunsu Kale Ören Yeri

Kocahasanlı Beldesi, Üçtepe Köyü, Hayrat Mevkii'nde yer alan ören yerine Alacaören kalıntılarının olduğu yerdeki ana yolun hemen karşısındaki traktör yolu takip edilerek ulaşılır. Ancak Alacaören'e gitmeden daha önce sola ayrılan bir yolla da tepenin eteklerine kadar gidilebilir. Bir çiftlik kompleksi olduğu anlaşılan ören yeri Hellenistik, Roma ve Erken Bizans Dönemleri'nde yerleşim görmüştür. Ayakta kalmış çok katlı evlerin yanı sıra apsisi görülebilen bir kilise, tonozlu bir yapı ve çok sayıda temel izleri vardır. Çok sayıda işlikler, sarnıçlar, küp ve kiremit parçaları, sütunlar, sütun kaideleri, payanda altlıkları göze çarpmaktadır. Bulunan bir kapı lentosu üzerinde haç motifi, bir lahit kapağının üzerinde de çelenk ve üzüm salkımı motifleri yer almaktadır. Lahitler yerleşim içine yayılmış durumdadır. Burada da çeşitli duvar işçilikleri göze çarpmaktadır. Çentikli yüzeyli poligonal taş duvarların yanında, 80 cm. kalınlığında içi moloz harçlı, dışı iri taşlı duvar örgüsü de görülebilmektedir. Bazı yapılarda düzgün yüzeyli poligonal taş örgülü duvarın üzerine, dışı küçük kalker kesme taş, içi az molozlu, harçlı duvar örgü sisteminin

1,2 ve 3. Erdemli,
Yapısıgüzel-Hayrat

kullanıldığı da görülebilmektedir. Yanı sıra kiremit parçalı, kumlu kireçli başka bir harç da duvar yapımında kullanılmıştır. Bazı duvarlar zemine göre uyduruldukları için köşeleri yuvarlak yapılmıştır veya kırık köşe uygulanmıştır. Ören yerinin etrafı limon bahçeleri ve seralar ile kaplanmıştır. Bu ören yerinin kuzeyinde de kalıntılar ve mezarlar görülebilmektedir.

Yapısıgüzel Ören Yeri

Curbundu Kale ören yerinin güneybatısında yer almaktadır. Küçük bir yerleşim olup yan yana sıralanmış evler, duvar kalıntıları, sarnıç, kapı söveleri yer almaktadır. Burada bulunan yapı kalıntıları onararak günümüzde de kullanılmıştır.

Şaar

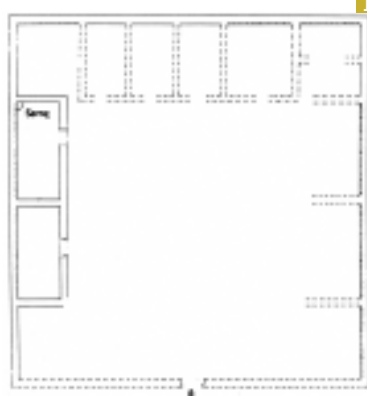

Erdemli'den Güzeloluk yoluna dönülür, 1 km. kadar sonra yarı asfalt yarı stabilize olan yoldan doğuya sapılır ve 5-6 km. kadar ilerlenir ve yüksek bir dağ üzerine yerleşmiş olan ören yerine gelinir. Burada iki kilise, batıya ve kuzeye doğru yayılım gösteren nekropol alanı, çok sayıda sarnıçlar, lahitler ve kapı söveleri bulunmaktadır. Kilisenin kapı lentosunun üzerinde daire içerisinde haç kabartması görülmektedir. Ancak bu kilise sonradan yeni bir köy evine çevrilmiştir. Bir lahit

kapağının üzerinde üç adet insan büstü kabartması, bir diğerinde kırılmış aslan başı kabartması bulunmaktadır. Buradan çıkıp Çirış Köyü'ne doğru ilerlerken antik bir yol göze çarpmaktadır.

Çet Tepe

Erdemli'den Güzeloluk'a giden yol üzerinde bulunan Alacaören Köyü'nü ve Erdemli sınır levhasını geçtikten sonra seraların içinden sola dönülür. Bu yolun güneybatısındaki bir yamaçta Çet Tepe yer almaktadır. Çevresinde yeni yerleşim alanları bulunan bu yerde Geç Roma Dönemi'ne ait bir çiftlik avlusu vardır. Kare planlı olan bu yapının dış duvar yüksekliği yaklaşık 6 m.'ye kadar korunmuştur. Bu kare mekanın içindeki kapı in-situ durumdadır. Yapı içerisinde yer alan farklı büyüklükteki mekanların iki katlı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ikinci kat hakkında fikir verebilecek kalıntılar korunmamıştır. Yapıda arası harçlı moloz taş dolgu, dış kesme taş kaplı duvar örgü sistemi uygulanmıştır. Bir odanın içerisinde ana kayaya oyulmuş sarnıç bulunmaktadır. Avlu şeklindeki mekanın dışında dört tane üzerleri açık, doğal kayadan elde edilmiş işlik vardır. Bir kapı lentosunun üzerinde de haç motifi yer almaktadır. Roma ve Bizans Dönemleri'nde iskan görmüştür.

Üçtepe

Ören yeri Erdemli'nin 4 km. batısında, Üçtepe Köyü'nde bulunan ilköğretim okulunun karşısındadır. Burada bulunan kilisenin sadece bir duvarı ayakta kalmıştır. Çevrede sarnıçlar, lahitler, üzerinde çelenk ve üzüm salkımı kabartması olan lahit kapakları bulunmaktadır. Kalın duvarlı bir yapının içinde de sütun yer almaktadır. Yapıların taşları sökülerek yeni köy evlerinin yapımında kullanılmıştır. Ören yeri Hellenistik ve Erken Bizans Dönemleri'nde yerleşim görmüştür.

1.Erdemli,
Çettepe Planı, F.Hild-
H.Hellenkemper

2.Erdemli, Üçtepe

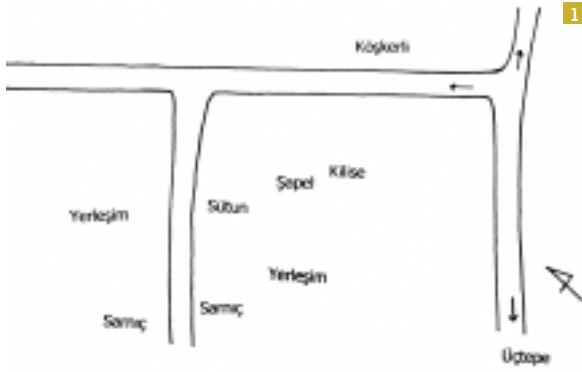
Erdemli, Köşkerli

Köşkerli

Üçtepe'nin 3 km. kuzeybatısındadır. Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'nde iskan görmüştür, ancak daha çok Bizans eserleri ayakta kalmıştır. Bunlar arasında su sarnıçları, lahitler, evler ve üç nefli bazilikal planlı bir kilise kalıntısı bulunmaktadır. Kilisenin destekleri haç planlı ayaklar olarak düzenlenmiştir. Önünde tek nefli bir kilise devşirme malzeme ile yapılmıştır. Bununla önünde yumurta frizli Roma Dönemi'ne ait bir sütun bulunmaktadır.

Yel Kale(Kule)

Kayacı Köyü kahvesinden sağa ayrılan yoldan Gücüş Köyü'ne gelinir ve köyü geçtikten sonra toprak olan orman yolundan sola sapılır. Yolda kuleye doğru ilerlerken işliklere de rastlanmaktadır. Yel Kalesi aslında kare planlı, çok katlı, poligonal duvar örgüsü tekniğinde yapılmış Hellenistik Dönem'e ait bir kule yapısıdır. İşaret, gözetleme veya oturma amaçlı kullanılmış olmalıdır. Güney duvarı hariç diğer duvarlar daha sağlamdır ancak, üst kata dair izler yıkılmıştır.

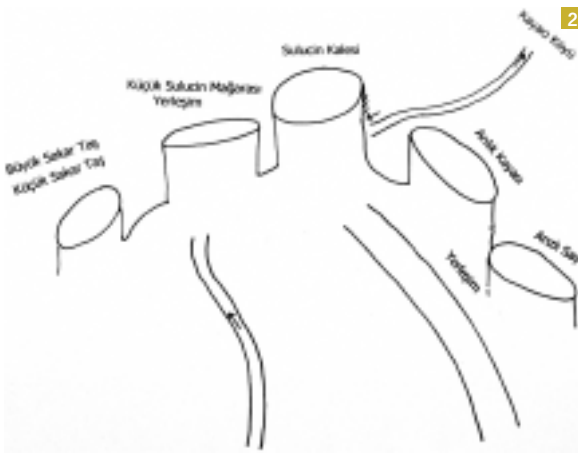
1. Erdemli, Köşkerli planı
2. Erdemli, Köşkerli
3. Erdemli, Yel Kale

Sulucin Kayası

1. Erdemli, Sulucin Kayası
2. Erdemli, Sulucin Kalesi planı

denilen yerin 1.5 km. kadar kuzeyindeki Sulucin Kayası'na yürüyerek ulaşılır. İçinden çıkan su nedeni ile bu adı almış olmalıdır. Burada çok katlı bir Mağara Tapınak yerleşimi vardır. Bu yerleşimin yukarı kısmındaki kayalıklarda da Sulucin Kalesi bulunmaktadır. Yapılan yüzey araştırmasında Hellenistik Dönem seramiklerine ve Bizans Dönemi sikkesine rastlanmıştır. Mağara duvarının yüzeyinde zor görülebilen bir yazıt vardır. Bu alan kaçak kazılara maruz kalmıştır ve duvarlarının hepsi yıkılmıştır. Mağaranın devamındaki derenin yamaçlarında da yerleşim izleri bulunmaktadır.

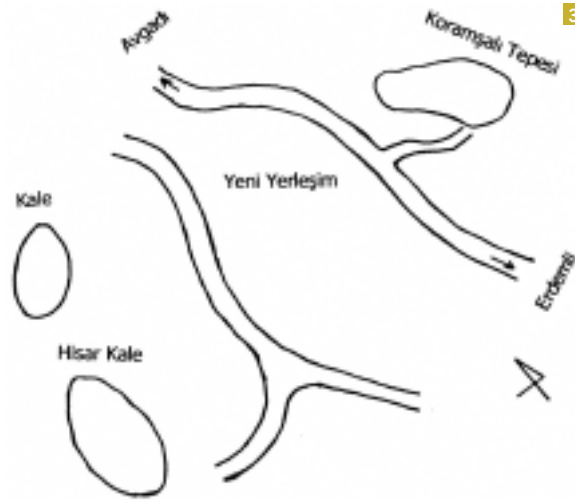
Sulucin Kalesi

Bozburun-Kayacı Köyü'nün kuzeyindeki kaleye tırmanış bir tarafı uçurum ve bazı basamaklarda yok olmuş olan merdivenlerle sağlanmaktadır. Kalenin giriş kısmında, henüz merdivenlere gelmeden sağ altta iki asker kabartması vardır. Sol tarafta ve daha yukarıda da üç niş yapılmış olmasına rağmen en üstteki nişte bir asker kabartması yer almaktadır. Kalenin zirvesine çıkmak çok tehlikelidir. Ancak ulaşamaz değildir. Tepede bulunan yapılar genelde yıkılmış olmasına rağmen ana kayaya oyulmuş mekanlar, merdivenler, sarnıçlar ile bazı sarnıçların içerisindeki tuğla örgü sistemi görülebilmektedir. Kalenin güney uç tarafında, Sulucin Mağarası'na doğru inen merdiven basamakları bulunmaktadır. Yüzeyde çok sayıda farklı dönemlere ait seramik parçaları vardır.

Koramşalı

Erdemli'nin 21 km. kuzeybatısındaki Koramşalı Köyü'nün 500 m. doğusunda, Kale Mevkisi'ndeki vadinin kenarında yan yana iki tepe bulunmaktadır. Kaya kabartmaları ile tanınan tepenin eteklerine kadar araçla gidilmektedir. Tepenin güneybatıya bakan kesiminde yaklaşık 2.50 cm. X 93 cm. ebatlarında bir asker kabartması ve

üzerinde üçgen alınlık yer almaktadır. Kabartmanın başı, sağ eli ve ayakları kırılmıştır. Tepedeki yerleşim kısmında duvarlara ait çok az temel izleri kalmıştır. Bazı yerlerde de kayaya oyulmuş merdiven basamakları görülebilmektedir. Yine burada zor görülebilen kalıntılar arasında bir zeytinyağı işliği, sarnıç, sütun parçaları ve pythos parçaları da vardır. Ayrıca tepede yer alan mağara içerisinde de yerleşim olduğu köylüler tarafından söylenmektedir.

1. Erdemli, Koramşalı
2. Erdemli, Koramşalı planı
3. Erdemli, Sulucın Kalesi

Hisar Kale Koramşalı Yakınında

Koramşalı Köy'ünün güneybatısındaki bu yer çok katlı bir mağara yerleşimidir. Gözle görülebilen fazla bir kalıntı kalmamıştır. Sadece mağaraların ikisinde oturma sekileri, nişler , birisinde de küçük dikdörtgen bir pencere ve mağaranın kenarında da bir tane içi sıvalı sarnıç bulunmaktadır. Buranın paralelinde ilerleyen tepede de yine mağara yerleşimlerine ait olabilecek izler vardır. Bu haliyle Mut bölgesindeki mağara yerleşimlerine benzemektedir.

Kuşçarpacığı Tepesi

1. Erdemli, Koramşalı, Hisar Kale Sarnıç
2. Erdemli, Koramşalı, Hisar Kale

Lamas Kalesi'ne gitmeden hemen önce yolun sağında yer alan tepenin üzerinde kale olabilecek kalıntılar ile işlikler

görülebilmektedir. Kaçak kazıya mağruz kalan kalenin tepesinde bu kaçak kazı çukurlarında duvar kalıntıları ortaya çıkmıştır.

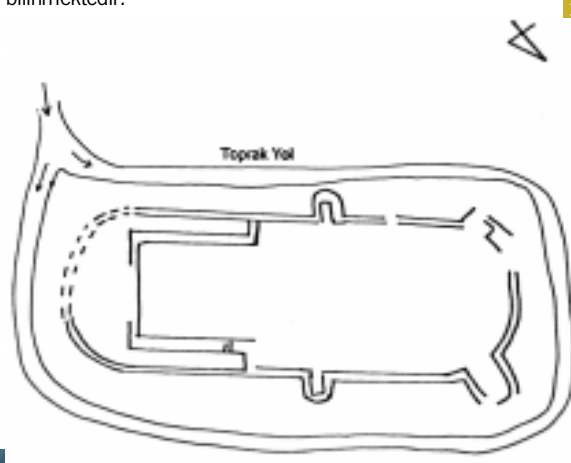

Lamas-Lamos (Limonlu) Kalesi

Limonlu Beldesi'nde, karayolunun 1 km. kuzeyindedir. Lamas Nehri kıyısındaki küçük ve az eğimli bir tepe üzerinde bulunan kale ile ilgili en erken bilgilere 10. yüzyılda rastlanmaktadır. Lamas Nehri'nin ikiye ayırdığı Bizans sınırlarını korumak için yapıldığından bahsedilirken daha önce Bizans ve Arap esirlerin değiş tokuş edildiği yer olarak da belirtilmektedir. Bir kaynağa göre İmparator Manuel 1158'de Lamos'u ele geçirmiş, sonra Ermeniler işgal etmiştir. 1160'larda Çandır Kalesi'nin komutanı olan Bakura'nın kardeşi Vasak, kendini kalenin komutanı ilan etmiştir. Lamas Kalesi dikdörtgen planlı olup bir tarafın köşeleri ovaldir. Doğudaki köşelerde iki , uzun kenarlarda birer burç bulunmaktadır. Doğu ve batı duvarları yıkıktır. İnşasında, Korykos'ta kullanılan malzemelerin devşirme olarak burada da kullanıldığı anlaşılmıştır.

Bu alan içerisinde kale dışında bir köprü ve su kemeri bulunmaktadır. Bu noktadan başlayan su iletim sistemi Kızkalesi'ne kadar devam etmektedir. Kale eteklerindeki Lamas Vadisi'nden (Kayacı Vadisi) kuzeye doğru çıktığında vadi içerisinde yer alan ve ana kaya içinden geçen su yolu ile değirmen görülebilirken, bu alanın daha yukarısında da büyük bir yapı kalıntısı yer almaktadır. Lamas Kalesi'ne gelmeden 1 km. kadar önce Kuşçarpacağı Mevkii'nde de çok az kalıntısı kalmış bir kalenin varlığı bilinmektedir.

1 ve 2. Erdemli,
Lamas Kalesi ve planı

Kaleboyu Kalesi

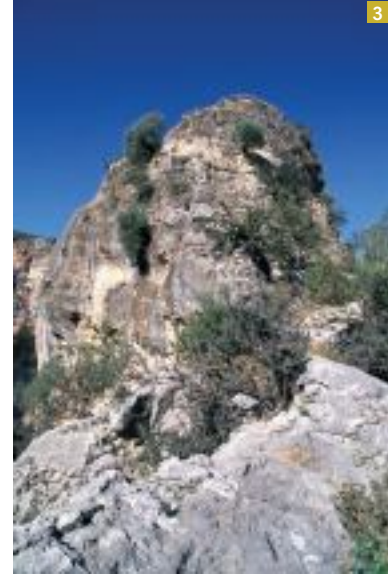
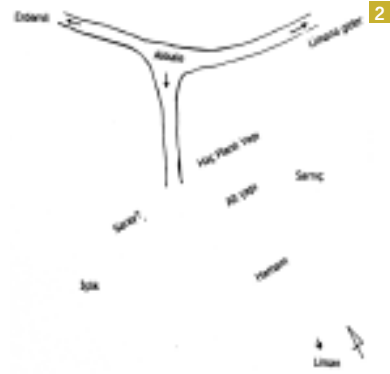
Lamas Vadisi'nin yamacındadır. İç sur ve dış sur bulunmaktadır. Orta Çağ duvar işçiliği ve seramikleri göze çarpmaktadır. Kaleye çıkan merdiven basamakları anakaya üzerine yapılmıştır. Zirveye çıkmak çok tehlikelidir.

Akkale

Erdemli'nin 12 km. batısında , Mersin-Silifke karayolunun sahil tarafında yer alan Akkale, bölge enin ilginç ören yerlerindendir. Semavi Eyice'ye göre bu yapılar topluluğu Kapadokya kralı I. Archelaos'un bu bölgede inşa ettirdiği yazlık sarayı olmalıdır. Çok katlı büyük bir yapı, kapalı haç planlı iki katlı ne olduğu kesin olarak hala tespit edilememiş başka bir yapı, kısmen kayaya oyulmuş büyük bir

sarnıç, bir hamam, bir üzüm ve zeytin ezme presi, liman ve gemi çekek yeri, tonozlu bir yapı ile bazı mahzen ve planı anlaşılamayan kalıntılardan oluşmaktadır. Bu grup içindeki en dikkat çekici yapı bugün büyük bir yığıntı halindeki kalıntıdır. 19.yüzyılda Akkale'yi ziyaret eden seyyahlar bu kalıntının bir tiyatro olabileceğini iddia etseler de, kesin olarak söyleyebilmek mümkün değildir. Saray olarak adlandırılan ve taş konsollardan balkonda olduğu anlaşılan yapı bu haliyle Üçayak Villa Rustica'sını hatırlatmaktadır . Akkale antik kentine ait limanın önüne yeni yat limanı yapılmıştır.

1-2. Erdemli, Akkale
3. Erdemli,
Kaleboyu Kalesi

Kanytelleis (Kanlıdivane)

Erdemli'ye 17 km. uzaklıktaki Yemişkumu Mahallesi'nden kuzeye sapan 3 km.'lik yolla ulaşılmaktadır. Yerleşim büyük bir obruğun etrafında ve kuzeyinde kurulmuştur. Toroslarda çok rastlanan karst olayıyla meydana gelen doğal çukurların en büyüklerinden olan bu obruğun, ilk Çağlar'dan beri kutsal bir işlev gördüğü sanılmaktadır. Kanlıdivane Antik Dönem'de Olba Krallığı'nın sınırları içinde bulunan önemli bir dinsel merkezdir. Bu özelliğinin Hristiyanlık Dönemi'nde de sürdüğü, obruğun kenarındaki Bizans Dönemi'ne ait dört kiliseden anlaşılmaktadır. Şehrin Bizans Dönemi hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Olba Krallığı'na ait kenti yeniden düzenleyen Bizans imparatoru II. Theodosius'un (408-450) kente Neapolis adını verdiği bilinmektedir. 12. yüzyıl sonlarında Ermeni hakimiyetine girmiş olmasına rağmen onlara ait bir kalıntı görülememesi onların burada yerleşmemiş olduklarını düşündürmektedir. Türk hakimiyetine

girdikten sonrada Türkmen aşiretleri ören yerini kışlak olarak kullanmışlardır ve bu gelenek günümüze kadarda devam etmiştir. II ve III No'lu Kilise arasındaki Müslüman mezarlığı bu göçebe aşiretlere aittir. Buradaki mezarların yanında bulunan üzüm veya zeytin ezme yerleri Dağlık Kilikia için tipik bir özelliktir.

1-2. Erdemli,
Kanlıdivane

Savaşçı "Trogomon"

Adı Nereden Gelmektedir

Semavi Eyice, Kanlıdivan adının "divan" ile ilgili olduğunu, dağınık Türkmen aşiretlerinin zaman zaman toplanıp kararlar aldıkları yerlere Divan denildiğini; kanlı sözcüğünün Kanyelleis'ten gelebileceğini ya da obruk içindeki kayaların ve harabelerin kanlı gibi kırmızı renkte görünüşünden olabileceğini ileri sürmektedir.

Halk arasında da suçluların obruk içerisine bırakılıp buradaki arslanlara parçalatılmasından dolayı bu adı aldığı

anlatılmaktadır.

Obruğun içerisinde yer alan kalıntılar:

Yeşilliklerle ve bitkilerle kaplı olan obruğun içerisinde iki ayrı yerde ölü kültü ile ilgili kabartmalar vardır. Bunlardan obruğun güneybatı yamacındaki dik kayalarda bulunan kabartma Erken Roma Dönemi'ne aittir. Bu kabartmada kürsüde oturan ana, baba, kürsü önünde ayakta duran dört çocuk ve üst tarafında beş satırlık bir yazı vardır. Bu yazıttan kabartmaların Armaronxas Ailesi'ne ait olduğu anlaşılmaktadır. Öteki kabartmada kuzey yamaçta yer almaktadır ve savaş giysili bir asker görülmektedir. Bulunan yazıtı sayesinde savaşçının adının "Trogomon" olduğu anlaşılmaktadır. Bu kabartmada İ.S. 1. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Obruk içerisinde bulunan bazı kalıntılar ise yukarıdan düşmüştür.

Yine obruğun kuzey dibinden tırmanan kayadan oyulmuş iki merdiven görülmektedir. Bu merdivenlerden biri batıdaki mağaraya çıkmakta ve orada bitmekte, öteki ise kısmen açıktan, kısmen tünel içinden ilerleyerek yerleşmenin en önemli yapısı olan IV No'lu Kilise'ye doğru uzanmaktadır.

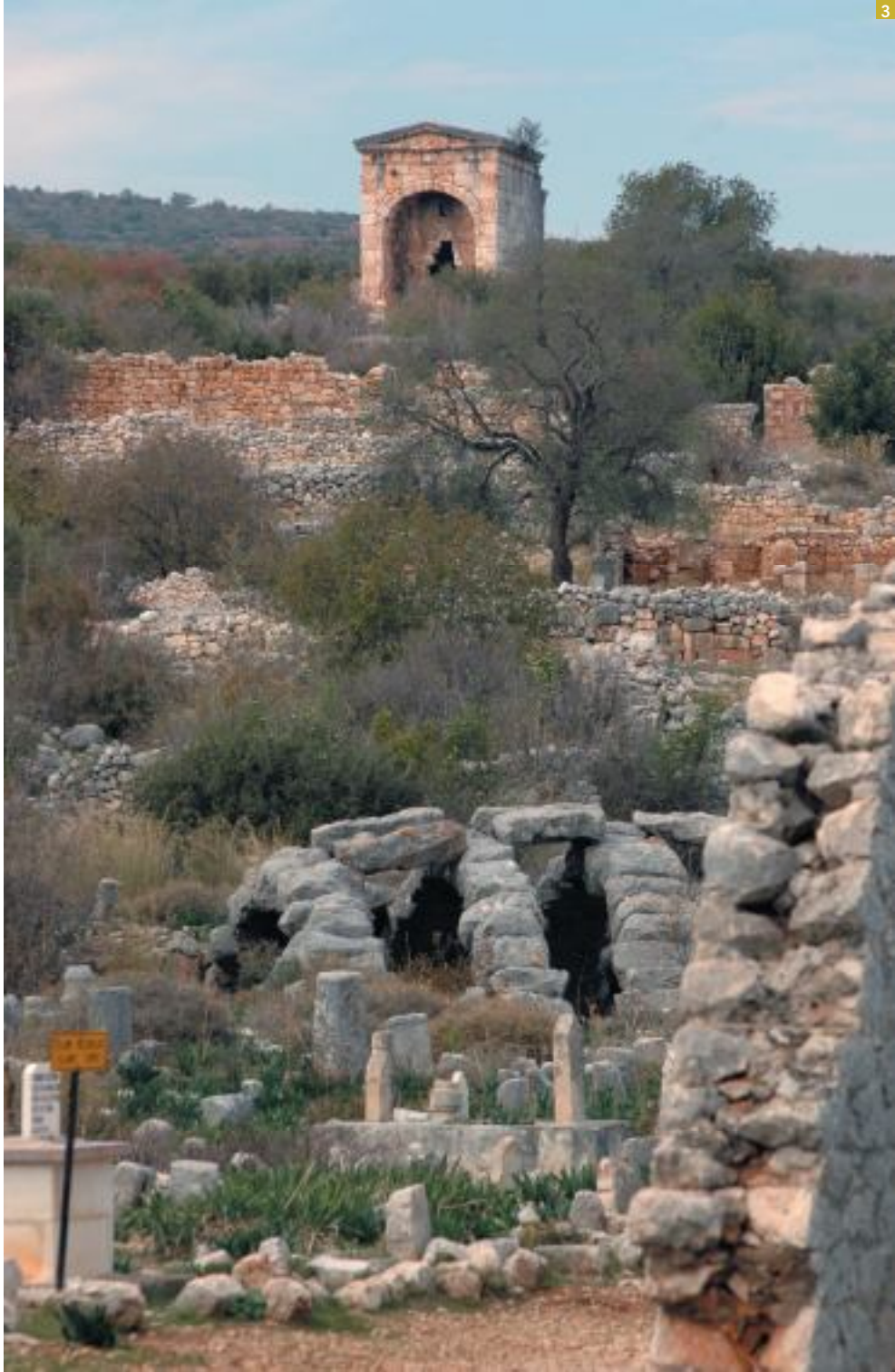
1. Erdemli, obruk içindeki Armaronxas Ailesine ait kabartma
2. Erdemli, Kanlıdivane, Çanakçı kaya kabartmaları
3. Erdemli, Kanlıdivane

1

2

3

Çanakçı Kaya Mezarları

Erdemli, Kanlıdivane,
Hellenistik Kule

Obruğun Çevresinde Yer Alan Kalıntılar

Hellenistik Kule

Obruğun güney kenarındaki yolun sonunda yarı yıkık, kare biçimli poligonal duvar örgü tekniğinde yapılmış Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir kule vardır. Hellenistik Kule üzerindeki kitabe, Rahip Krallardan Olbalı Tarkyaris'in oğlu Teukros'un bu kuleyi, Tanrı Zeus Olbios için yaptırmış olduğu yazılıdır. Kitabenin başında Olba'nın sembolü Triskelis (üç yapraklı çarkı felek) motifi vardır.

Kiliseler

Obruğun batı tarafında I ve II No'lu Kilise'ye ait kalıntılar yer almaktadır. I No'lu Kilise'nin doğu cephesi ayakta kalmıştır. Sütun başlıkları Korinth üslubundadır. II No'lu Kilise, I No'lu Kilise'nin kuzeyindedir ve üst tarafında bir sarnıç vardır. Obruğun kuzeybatı köşesinde III No'lu Kilise yer almaktadır. Bu kilisenin güney cephesinin moloz taşlardan yapılmış olmasına rağmen doğu duvarı daha düzgün taşlardan yapılmıştır. Bu kilisenin burada yer alan bir tapınak yapısının malzemesi kullanılarak yapıldığı

düşünülmektedir. Kuzey duvarı ise yıkılmıştır. IV No'lu Kilise obruğun kuzeydoğu kenarındadır. Güney duvarı yıkılmıştır. Narthekste bulunan üç kapıdan neflere geçilmektedir. Nartheksin üzerinde ahşap bir kat olduğu, kilisenin batı duvarında sıralanan bir sıra taş konsoldan anlaşılmaktadır. Kapı lentosunun üzerindeki yazıtta Papyas adındaki bir kişinin bu kiliseyi bir adak borcunu ödemek için yaptırdığı belirtilmiştir. Yayınlarda burada var olduğu belirtilen V No'lu Kilise'den günümüze hiçbir iz kalmamıştır. Kiliseler 5. ya da 6. yüzyıla tarihlenmektedir.

Erdemli, Kanlıdivane,
IV Nolu Kilise

Obruk Çevresindeki Nekropol Alanları

Kanlıdivane'nin nekropolü üç bölgeye ayrılmıştır. Birincisi aşağıdan gelen yolun iki tarafındadır. Burada lahitlerin yanı sıra basit bir Anıt Mezar yapısı da bulunmaktadır.

İkinci nekropol alanı, obruğun 1 km. kadar güneybatısındadır ve Çanakçı Kaya Mezarları olarak adlandırılmıştır. Burada lahitlerle beraber kaya mezarları da vardır. Bir kapakla kapatılmış olan bu kaya mezarları menfezlerinin üstlerinde, mezar sahiplerinin kadın-erkek kabartma figürleri olarak işlendiği görülmektedir. Bunlardan iki erkek, asker

kiyafetindedir. Bir kadın ise kline üzerine uzanmış vaziyettedir. Ayrıca kaya yüzeyinde üç tane mabet cephesi biçiminde alınlıklı küçük nişin oyulduğu görülmektedir. Bu kompozisyonların devamında olan kabartmalar ise yoğun bitki örtüsü nedeniyle görülememektedir. Mezarların yanında bulunan yazıtlar, mezarda yatan kişilere ait bilgiler içermektedir ve bu yazıtların bir amacında mezar soyguncularını korkutarak caydırmak veya sonradan yapılacak gömüleri önlemeye yönelik olup lanet içeren sözlerden oluşmaktadır. Bu mezarlara da Roma Dönemi boyunca gömü yapıldığı sanılmaktadır.

Çanakçı kaya mezarlarının batısında kalıntılar devam etmektedir. Burada da bir anıt mezar, kaya mezarları, duvar kalıntıları ve bir antik yol kalıntısı rahatlıkla görülebilmektedir.

2

1

1. Erdemli, Kanlıdivane, Çanakçı Kaya Mezarları
2. Erdemli, Kanlıdivane, Çanakçı Kaya Mezarları planı, Heberdey-Wilhelm A.

Üçüncü nekropol bölgesi kuzeyden başlayarak doğuya doğru yoğun bir biçimde yayılmaktadır. Bu kesimin en yüksek noktasında Kanlıdivane'deki en güzel mezar yapısı olan Anıt Mezar karşımıza çıkmaktadır. Bu mezarın kitabesinde , Aba isminde bir kadının, kocasının ve iki oğlunun burada yatmakta olduğu belirtilmiştir. Mezar anıtı İ.S. 2. yüzyıla tarihlenmektedir.

Buradaki nekropol alanının içerisinde yer alan diğer mezar çeşitleri arasında büyük lahitlerin yanı sıra , girişi üç sütunlu bir Anıt Mezar daha bulunmaktadır.

Dibisulukule

Kanlıdivane'nin 2 km. kuzeydoğusundadır. Kulenin sadece iki katı sağlam kalmıştır. Kapı lentosu üzerinde kerykeion, labut, iki dioskur miğferi ve ne olduğu anlaşılamayan başka bir motif daha bulunmaktadır. Hellenistik Dönem'e tarihlenebilecek olan kulenin altında bir de sarnıç yer almaktadır.

Erdemli, Kanlıdivane,
Çanakçı Kaya Mezarları

Devecili

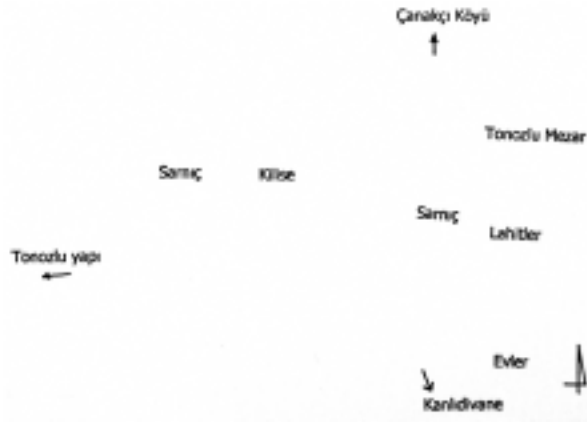
Kanlıdivane'nin 1,5 km. kuzeybatısında yer almaktadır. Arazi tamamen kayalık ve çalılık olduğu için ulaşımı zordur .

Antik yerleşimin en sağlam kalmış kalıntıları arasında kilise, tonozlu mezar yapısı, çok katlı evler ve sarnıçlar yer almaktadır.

Kilise üç neflidir. Apsisin sağ tarafındaki yan oda ve nef sonradan eklenmiştir ya da onarım görmüştür. Bu yan odanın penceresi yokken, sol yan odanın kemerli penceresi bulunmaktadır. Nartheks kısmında bulunan ve nefli alana girişi sağlayan kapı, narthekse girişi sağlayan kapı ile simetrik değildir. Yere düşmüş olan lentonun üzerinde haç motifi yer almaktadır. Nartheks kısmındaki kapının hemen önünde bir de sarnıç bulunmaktadır. Kilisenin doğu duvarına bitişik mekanlar yer almaktadır. Yine kilisenin doğu tarafında tonozlu, kare planlı, kesme blok taşlardan yapılmış kalın duvarlı bir mezar yapısı vardır ve çevresinde de lahitler yer almaktadır. Hemen yanında ,düşmüş bir kilit taşının

üzerinde de yuvarlak çelenk içerisinde haç motifi bulunmaktadır. Burada bulunan bir lahtın üzerinde kantharosun içinden çıkan asma dalı motifi bulunurken, bir de yazıt yer almaktadır. Lahitler her tarafa dağılmış durumdadır. İki katlı ev kalıntıları da göze çarpmaktadır. Yine kilisenin güneybatısına doğru tonozlu, batısı kapalı bir yapı kalıntısı daha mevcuttur. Kiliseye yakın olan ve hemen doğusunda yer alan geniş kemerli bir yapının kemer kalıntısının üzerinde yazıt ve monogramlar yer almaktadır. Yerleşimin kuzeyinde de bir işliğe rastlanmıştır.

Erdemli, Devecili

Paşa Türbesi

Ayaş Beldesi'nde yer alan türbe Mersin-Silifke karayolunun sağında, yolun kenarında, mezarlık alanının içerisinde yer almaktadır. Türbenin üzeri altıgen piramidal bir çatı ile örtülüdür. Kare planlı olup duvarları kesme taş örgülüdür. Üzerinde yer alan kitabeden türbenin Aktaş oğlu Sinan Bey adına, 1220 yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Kızılören

Kızılören ören yerine Ayaş Beldesi'nin Yemişkumu Mevkii'nden kuzeye kayırlan yolla ulaşılmaktadır. Geniş bir alana yayılmış olan ören yeri içerisinde yapı kalıntıları, işlikler, khamasorion tarzda mezarlar, tonozlu yapı kalıntısı, çok sayıda sarnıçlar yer almaktadır. Ören yerindeki eski kesme taş köy evleri ve bir camii kalıntısı da dikkat çekmektedir.

Erdemli, Devecili

Elaiussa-Sebaste (Ayaş) ve Korykos (Kızkalesi) Su İletim Sistemleri

Lamas Nehri'nin Akdeniz'e döküldüğü yerin 10 km. kadar güneybatısında bulunan Elaiussa Sebaste ile onun 6 km. güneybatısındaki Korykos antik şehirlerinin su iletim sistemleri, Roma ve Erken Bizans Dönemleri'ne tarihlenmektedir. Bu merkezlerin ve daha bir çok merkezin (Olba, Diocaesarea) su ihtiyacını Lamas Nehri karşılamaktadır. Kaynağı Orta Toroslar'ın batı kesiminde, 200 m. yükseklikte yer alan Bolkar Dağları'dır. Buradan çıkan nehir Aksıfat ve Sarıaydın'daki kaynak suları ile birleşmektedir. Ancak son zamanlarda yağışların azalması, tarımsal amaçlı nehirden borularla su alınması nedeni ile nehrin kapasitesi son derece azalmıştır. Lamas Nehri'nden Limonlu Köyü'nün membaında 100 m. yükseklikte yandan su alma düzeniyle kayaya oyulmuş kanala alınan su, sahil boyunca her dere yatağını baştakiler daha yüksek, sonrakiler giderek alçalan ve kısalan sekiz su kemeriyle, önce Elaiussa Sebaste'ye sonra Korykos'a belkide daha ileriye iletilmiştir.

Bu su taşıma sisteminin içerisinde ana kayaya oyulmuş galeriler, ana kaya oyularak veya harçlı duvar tekniğinde yapılmış üstü açık kanallar ve su kemerleri bulunmaktadır.

Lamas Vadisi'nden başlayan ana kayaya oyulmuş galeri tipi kanallar topoğrafik eğim üzerinde, suyun debisini yükseltmeyecek şekilde ayarlanmışlardır. Akan suyun seviyesini sabit tutmak için, kanalın tüm yol boyunca değişmeyen bir eğim üzerinde bulunması gerekmektedir. Yamaçta bulunan bu galerilerde vadi

1 ve 2. Erdemli,
Lamas Su Kanalları
3. Erdemli, Lamas Su
İletim Sistemleri planı,
Ü. Özış

1, 2 ve 3. Erdemli,
Ayaş Su Kemerleri

yamacının çok dik olması, arıza, bakım gibi durumlarda dışarıdan müdahaleyi olanaksızlaştırdığı için belirli aralıklarla pencere tipi gözler açılmıştır. Bu gözler aynı zamanda bu tünel kazıları sırasında ortaya çıkan atıkların dışarı boşaltılmasında kullanıldığı gibi, havasızlık ve nemden yosun tutmasını engellemek amacıyla da yapılmış olmalıdır.

Bu galeri tipi kanallardan sonra sistemin

su kemerleri ile devam ettiği görülmektedir. Su kemerleri arasındaki bağlantılarda ise ana kayaya oyularak ya da harçlı duvar tekniğinde yapılan kanallar kullanılmıştır. Su kemerleri dere yatağının genişliğine ve yamaçların yüksekliğine göre tek katlı veya iki katlı olarak yapılmışlardır. Kemer açıklıkları da buna göre değişmektedir. İçeride sıvalı olan kanalların yükseklikleri yaklaşık 1.10 cm., genişlikleri ise 1.70 cm. kadardır. Yine kanalların üzerleri plaka taşlarla veya harçlı örtü ile kapatılmıştır.

Helenistik Dönem'de suyun temiz kalmasını sağlamak için yapılan su kanallarının üzerini örtmüşler ve mümkün olduğu kadar da yerin altından geçirmişlerdir. Bu sayede su temiz kalmıştır ancak meydana gelen bir arızanın giderilememesi bu sistemin dezavantajı olmuştur. Romalılar ise açık su yolunu tercih etmişler ancak bu sistemde de kirlilik sorunu ortaya çıkmıştır. Su yolunun veya kanallarının düzenli olarak temizliği ve bakımının yapılmamasından oluşan kireç tabakası, zamanla biriken kumlar veya diğer atıklar suyun akış hızını ve miktarını azaltarak zarar vermesi nedeniyle, Roma Dönemi'nde bakım ekipleri ve bunlarda denetleyen başka kontrol ekipleri oluşturulmuştur. Roma Dönemi'nde en çok kullanılan yöntemlerden birisi de yer altı tünelleridir. Bir insanın rahatça geçebileceği yükseklikte olan tünellerin içinden yüzeye dikey bacalar açılmıştır. Tünel tamamlandığında açılmış olan hava bacaları, tünelin herhangi bir bölümünü denetlemeye ya da bakım için kolayca ulaşma imkanı sağlamaktadır. Suyun yer altından taşınmasının bir nedeni de su yolunun düşman saldırılarından korunması olmalıdır. Çeşitli şekillerde kente kadar ulaştırılan ve havuzlara, çeşmelere aktarılan suyun şehre dağıtımını pışmış toprak veya kurşun künk sistemleriyle yapılmıştır. Bu sistem diğer sistemlerle birlikte Olba ve Diokaesareia'da da kullanılmıştır ve İ.S. 2.

yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. İlk kez Roma Dönemi'nde yapılan su kemerleri öncelikle Elaiussa Sebaste'ye kadar suyu götürüyordu . Çünkü bu dönemde Korykos, Elaiussa Sebaste'ye bağlı bir yerleşimdi. 4.yüzyıldan sonra Seleukeia'nın Isauria Eyaleti'nin merkezi olması, bu kente yakın olan Korykos'u da etkilemiş ve limanı sayesinde önem kazanmasını sağlamıştır. Elaiussa Sebaste ise bu tarihten sonra limanının kumullar yüzünden kapanmasıyla önemini kaybetmiştir. Bu nedenle 5. ve 6.yüzyıllarda bu su kemerleri Korykos'a su taşımak için tamir edilmiştir. Elaiussa Sebaste'ye su ileten sistemin muhtemelen Roma Dönemi'nde İ.S. 1. ve 2. yüzyıllarda inşa edildiği , çok kereler onarım gördüğü ve daha sonraları da Korykos'a su iletecek şekilde uzatıldığı tespit edilmiştir. Bu uzatma işleminin ise 5. ve 6. yüzyıllarda yapıldığı ikinci su kemerinin üstündeki yazıttan anlaşılmaktadır. Burada Bizans komutanı Ilios'un adı geçmektedir ve onun döneminde tamir edildiği anlatılmaktadır. Günümüzde de Lamas Nehri'nden alınan sular , demir borularla zaman zaman aynı hattın paralelinde tarımsal üretim yapan çiftçiler tarafından kullanılmaktadır. Birinci su kemeri Lamas Nehri'nden Erdemli'ye doğru çıkarken görülebilmektedir. Üstte bulunan dört kemerden beşincisi yıkılmıştır. Alttaki iki kemer açıktır ve üçüncüsü sonradan kapatılmıştır. Ancak zamanında onarım görmüş olduğu bu kemerin diğerlerinden farklı bir yapıda olmasından anlaşılmaktadır. Düz kesme taş, bosajlı taş ve küçük kesme taş gibi farklı taşların kullanıldığı gözlenmektedir. Kanalin üzeri ise büyük kapak taşlarıyla kapatılmıştır. Lamas'taki kaya içinden gelen kanal ilk olarak bu kemere bağlanmakta ve bu kemeri geçtikten sonra tekrar kaya içine girerek , yine su kemerlerinden geçerek Kızkalesi'ne kadar bu şekilde devam etmektedir. İkinci su kemeri Ayas'a giderken Tırtar'da Akdeniz mahallesi, Milli Egemenlik

Caddesi üzerinde yer almaktadır. Birinci kemere uzaklığı yaklaşık 4 km. kadardır. Bu su kemerlerinin en büyüğüdür ve iki katlıdır. Oldukça iyi durumdadır. Köprü'nün bir kemer açıklığı bugün yol olarak kullanılmaktadır. Düzgün kesme taş, araları şekilsiz taşlarla örülmüş ve harçla sıvanmıştır. Üçüncü su kemeri, ikinci su kemerinden 3 km. kadar uzaklıkta, Kanlıdivane sapağına

1, 2 ve 3. Erdemli, Ayas Su Kemerleri

varmadan yolun sağında yer almaktadır. Bu kemer iki katlı yapılmıştır. Alttaki bir tane olmak üzere, dört gözü sağlamdır. Her iki yan duvarlarının çoğu yıkılmıştır. Dördüncü kemer ise üçüncü kemere 2 km. uzaklıkta ve Kanlıdivane sapağını geçtikten sonradır. Bu kemer tek katlıdır ve tek gözü sağlam kalmıştır. Beşinci su kemeri dördüncü kemere 3 km. uzaklıktadır. Üç tane sağlam kemeri vardır ve bu da tek katlıdır. Kemerlerde düzgün kesme taş, diğer yerler de küçük taşlar kullanılmıştır. Kemer açıklığının birisi yine yol olarak kullanılmaktadır.

Altıncı kemer Yemişkumu Mevkii'nde ve beşinci kemere yaklaşık 1 km. uzaklıktadır. Bu daha küçük bir kemerdir. Biraz ilerisinde tonozlu bir yapı bulunmaktadır. Yedinci kemer altıncı kemerden yaklaşık 1 km. uzaklıktadır ve yoldan görülememektedir. Dere yatağına girip biraz yürüdükten sonra ulaşılabilir. Sekizinci kemer ise Paşa Türbesi'ne gelmeden hemen köprüden sağa dönülerek, dere boyunca yukarı yürüyerek ulaşılmaktadır. Yedinci kemere uzaklığı ise 3 km.'dir. Bu kemer yerleşim kalıntılarına daha yakındır.

*Erdemli,
Su kemeri ve su kanalı*

Yıkılmış olmasına rağmen ayakta kalan kısımları çoktur. Bu su kemeri diğer su kemerlerinden yapım tekniği açısından farklılık göstermektedir. Su kemerinin ayakları yuvarlak forma sahiptir. Vadinin kuzeyine bakan kısımları dalgakıran şekline dönüştürülmüştür. Bu kısım su kemerinin aşınmaması için dikdörtgen kaplama taşlarıyla kaplanmıştır. Su kemerinin diğer bölümlerinde yüzeyde kaplama taşları kullanılmıştır. Yuvarlak

kemer ayakları basamaklı yapılmıştır ve aşağıdan yukarıya doğru daralmaktadır. Burada tuğla ve dikdörtgen taşların kullanılmasından iki farklı dönemde yapıldığı veya daha sonra tamir gördüğü anlaşılmaktadır.

Bu su kemerleri ile taşınan sular, gerek Elaiussa Sebaste'de tiyatronun altından geçerek batısında yer alan sarnıça, gerekse Korykos'ta sahil tarafında yer alan büyük sarnıça toplanmaktaydı.

1, 2. Erdemli,
Ayaş Su Kemerleri

Erdemli, Ayaş,
Elaiussa-Sebaste
tiyatro-agera

Elaiussa-Sebaste (Ayaş)

Erdemli'ye 20 km. uzaklıktaki Ayaş Beldesi'nin, Merdivenlikuyu Mevkii'nde yer almaktadır. İl merkezine olan uzaklığı 50 km.' dir. Antik şehre ait ilginç anıtlardan birisi olan kayaya oyulmuş son derece büyük sarnıça inilen merdivenler nedeniyle Merdivenlikuyu adını almıştır. 1995 yılında Roma "la Sapienza" Üniversitesi'nden Prof. Eugenia Equini Schneider tarafından kazı çalışmaları başlatılmıştır.

Antik Dönem'deki adı olan Elaiussa "zeytin yetiştiren" anlamına gelmektedir ve Ayaş'ında bu addan geldiği söylenmektedir. Ayrıca edinilen bir bilgiye göre de Ankara İli'nin Ayaş İlçesi'nde yerleşen Türkmen aşiretlerinden bazılarının buraya yer-

leşmesinden Ayaş adını aldığı da belirtilmektedir. Ele geçen sikkelerden İ.Ö. 1.yüzyılın ikinci yarısında Elaiussa'nın kut-sal ve özerk bir şehir olduğu anlaşılmaktadır. İ.Ö. 2. ve 1. yüzyılda kurulmuş olan Elaiussa İmparatorluk ve Erken Hristiyanlık Dönemleri'nde en parlak dönemini yaşamıştır.

İ.Ö. 20'lerde Elaiussa, Kapadokya kralı Archelaos'un denetimi altına girmiştir. Adının Sebaste olarak değişikliği bu dönemde olmuştur. İki liman havzası, bu toprakların yağ ve orman bakımından zenginliği, kara ve deniz yolu ile diğer limanlara ve dağlık kısımlara ulaşımın sağlanması bakımından kilit nokta konumundadır. Daha sonra kıyadaki kale ile sınırlı olan yerleşim, politik ve ekonomik değişiklikler nedeniyle yeni bir kentsel yapılanmaya tabi tutulmuştur. İmparatorluğun ilk dönemlerinde kaya mezarlarından oluşan bir nekropol ve güney

batıya uzanan çokgen bir yapı vardır. İ.S.1.yüzyılın ilk on yılında şehir kendi adına para bastırmıştır ve metropolis olmuştur. İ.S. 72 yılına kadar Kommagene kralı IV. Antiokhos 'un denetiminden sonra bölge Vespasianus önderliğindeki Roma Devleti egemenliği altına girmiştir. Bu politik güç sayesinde Elaiussa Sebaste daha da gelişmiştir.

İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısı şehrin en parlak dönemidir. Orman ürünleri ve zeytinyağı ticareti nedeniyle şehrin dış kısımlarında çok sayıda işlikler bulunmaktadır. Sulamaya önem verilmiş ve su yolları ile sarnıçlar yapılmıştır. Balıkçılıkta da oldukça ileri gitmiştir. Tiyatronun güneybatı kısmına açılan, büyük olasılıkla agora olan mekan, Bizans Dönemi'nde kiliseye çevrilmiştir.

Septimus Severus ve oğlu Caracalla'ya adanmış bir yazıt Elaiussa yamaçlarında ortaya çıkarılmıştır. İ.S. 2.yüzyılın sonlarında kentte önemli değişiklikler gelişmeye başlamış , merkezi otorite azalmış ve barbar akınları artmıştır.

Pasargade binası üzerinde oyulan anma yazıtında,İ.S. 260 yılında Pers kralı I.Shapur'un, bu kentte konaklaması ve Pers ordularının Romalılar'a karşı zafer kazanma-

Anıt Mezar

sı belirtilmiştir.

Bu zayıflıklar ve yönetim bozuklukları nedeniyle İ.S. 4.yüzyılda başlayan ayaklanma ve eşkiyalık olayları 5.yüzyılda da devam etmiştir. Bu ara dönemlerde Roma İmparatorluğu'nun görevlilerinin, yasal belgelerinde kuleleri, savunması güçlendirilmiş mahalleri ve şehir savunma surları, çizimlerle açıkça belirtilmiştir. 6.yüzyılda toparlanma dönemi başlamış ve Bizans

Erdemli, Ayaş, Elaiussa
yuvarlak planlı yapı

Dönemi'nde önemi artacak olan yapılar kompleksi inşa edilmiştir.

Kazılardan , Bizans Dönemi'nde kent mahallelerinin farklı amaçlarla kullanıldığı anlaşılmış ve Bizans yerleşmesinin antik dönem ile aynı çapta geliştiği varsayımları doğrulanmıştır. Buna bağlı olarak ticaret ve iskan mahalleleri, kamu ve sivil işlevli yapılar ile birkaç dinsel kompleks, burnun belirlediği alan içerisinde kalmış, ancak daha sonraki dönemlerde yapılan ek surlarla güçlendirilmiştir.

Uygulanan sistematik değişiklikler sonucu, sur dışındaki antik Roma mahalleleri, çok amaçlı dinsel yapıların bulunduğu yerler haline getirilmişlerdir. Yine yapılan kazılar neticesinde kiliselerin değişik kısımlarının, değişik formlarda ve renklerdeopus sectilelerden yapılmış, mozaikleri gün ışığına çıkarılmıştır. 6.yüzyıldaki deprem kentte yoğun tahribata neden olmuştur.

Ada kesiminde bulunan burnun kuzey ucunda, üç nefli, presbiterium bölümü bir çeşit parmaklıkla sınırlanmış, doğuda bir apsisi ve güneyde bir girişi bulunan 5. ve 6. yüzyıla ait küçük bir Bizans bazilikası bulunmuştur. Bazilikanın geometrik desenli opus sectile tabanı onarılmıştır. Bu bölgede yapılan kazı çalışmaları sonucun-

da surların limana bakan kuzeybatı kesiminde ve surun tam arkasında mozaik tabanlı bir hamam ortaya çıkarılmıştır. Kentin 7. yüzyılda kesin olarak ortadan kalkması doğal nedenler, belki bir deprem ve özellikle limanın kumulla örtülmesi sonucunda olmuştur. Aynı dönemde Korykos Kenti gelişmeye başlamış ve Orta Çağ sonlarına doğru gittikçe önem kazanmıştır.

Tiyatro

İ.S. 2.yüzyıla tarihlenen tiyatro binası üzerinde restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Geç Antik Dönem'de uğradığı yağmalanmalar sonucunda binanın oturma basamakları, süslemeleri ve kaplama parçaları günümüze kadar ulaşamamıştır.

Erdemli, Ayas,
Elaiussa-Sebaste
Adadaki Kilise

Oturma yerleri ve basamakların çoğunluğu kayalar oyularak, oyuklar doldurularak ve caveanın yan tarafları harçla örülerek yapılmıştır. Auditorium, bir üst koridor ve iki girişe bağlı ortada bulunan bir başka geçitle bölünmektedir. Yirmiüç oturma sırası, dikine beş geniş merdivenle bölünmüştür. Orta bölümde yer alan merkez koridor boyunca uzanan kanal, kentin su kemerlerinin bir parçası olup, tiyatro yapılırken yolu değiştirilmiştir. Orkestrada mermerden yapılmış taban döşemesi kaldırıldığında, kazıları yapılmamış girilebilir dar iki yan geçit bulunmuştur. Sahneler, en fazla değişikliğe ve yıkıma uğrayan alan olmuştur. Bugün orkestraya yerleştirilen bazı mimari parçalar, sahnelerin ön bölümünde ortaya çıkarılmıştır. İ.S. 4.yüzyıla kadar kullanılan iki geniş ve derin kuyu da hala sahne binasında durmaktadır.

Agora

Büyük olasılıkla imparatorluk döneminde yapılmış olan bina dörtgen bloklu kalın bir surla çevrilmiş olup batı kenarında üstü arşitravlı yedi açıklık bulunmaktadır. Kuzeyde yer alan sur içeri doğru çökmüştür. Ana girişin yer aldığı doğu kenarının her iki yanında, ağız kısımlarında aslan protomu bulunan iki anıtsal çeşme binası yer almaktadır. Agora'nın üzerini kaplayan üç nefli, nadir görülen bir özellik olarak karşılıklı apsisleri olan büyük bir kilise bulunmaktadır. Bir kısmı çok iyi korunmuş, geometrik desenli opus sectile tabanı olan kilisede, yan odalardan biri vaf-tizhane olarak düzenlenmiştir. Ayrıca kutsal eşyaların bulunduğu bir yer ve çok sayıda gömütler bulunmuştur. Agoranın tabanında bulunan deniz ve yunus balığı tasvirleri olan mozaik kaplamalı mekan daha önceki bir evrede yapılmıştır. Burada khamasorion tipte lahitler de vardır.

*Erdemli, Ayaş,
Elaiussa-Sebaste
Agora-Kilise*

Büyük Hamam

Otoyol ile bugünkü kasabaya giden yolun kesiştiği yerde yer almaktadır. Hamam olarak adlandırılrsa da bir mimari komplekstir. Otoyolun yakınındaki sıcaklık ve belki de soyunma yeri olan dik-dörtgen bir oda çok iyi korunmuştur.

Bizans Sarayı

Elaiussa Sebaste ören yerinden çıkılıp Kızkalesine doğru giden yolun hemen solundaki yapı grubunun olduğu yerdedir. Bu alan İ.Ö. 2-1. yüzyıllar arasında poligonal örgülü duvarla ayrılmış, İ.S. 2. yüzyılın ilk yarısında savunma duvarlarının yükseltilmesiyle eski duvarın yerini alması sonucu anıtsal gelişimi başlamıştır. Yakla-

sık olarak İ.S. 5. yüzyıl ortalarında, Yunan ve Roma Dönemleri'nde inşa edilmiş olan yapıların üzerinde, büyük dairesel avluyla birbirine bağlanan farklı seviyelerdeki iki kanadı ile devasa bir saray yapılmıştır. İ.S. 6. yüzyıl ortalarında yıkıma uğramış ve yaklaşık bir yüzyıl sonra da deniz tarafındaki yol tamamen yok olmuştur.

Tapınak

Elaiussa'daki tek tapınak kent dışındaki güney kesimde yer almaktadır. Korinth düzeninde peripteral, uzun kenarlarında 12, kısa kenarlarında 6 sütunlu yapı kalker bloklardan oluşan geniş bir düzlük üzerine kurulmuştur. Arşitravin bazı parçaları ve deniz Thiasos betimi bulunan tek friz parçası kalmıştır. Eros'ların taşıdığı ghirlandlı bir kabartmanın, büyük olasılıkla cellanın süslemelerine ait olduğu sanılmaktadır. Tapınak her ne kadar bir tanrıyla ilgili olsa da, hangi tanrı için yapıldığı saptanamamaktadır. Cellanın güney iç bölümünde Bizans Dönemi'nden kalma mozaik tabanlı küçük bir kilise bulunmaktadır.

1. Erdemli, Ayaş, Elaiussa-Sebaste tapınak
2. Erdemli, Ayaş, Elaiussa-Sebaste adadaki hamam

Nekropol Alanı

Anadolu'nun en iyi korunmuş nekropol alanlarından birisidir. Bunlar içerisindeki mezar tipleri çok çeşitlilik göstermektedir. Bunlar arasında ev ya da tapınak biçiminde aile mezarları, basit lahitler, kaideli lahitler ya da niş biçimli oygu mezarlar, khamasorion tipte lahitler yer almaktadır. Bu mezarlar daha sonraları barınak olarak kullanılmıştır. Mezar yapılarının ihtişamı kent halkının ekonomik durumu hakkında da bilgi vermektedir.

Küçük Buluntular

Elaiussa Sebaste kazılarında çıkan küçük eserler arasında İ.S. 7. yüzyıla tarihlenen İmparator Foca ile İmpara-

tor II.Constans dönemine tarihlenen 47 adet sikke, özellikle mezar buluntusu olarak ele geçirilen çeşitli tipte cam eşyalar, pişmiş toprak kandiller, kapaklı pişirme kapları, testiler, kandiller, altın süs eşyaları, çeşitli tipte amphoralar, bronz kozmetik kutusu ve ayna, pişmiş toprak fenerler, pişmiş toprak heykelcikler, ağırşaklar, kemik iğneler sayılabilir. Bu eserlerin bazıları Mersin Müzesi'nde sergilenmektedir.

1, 2 ve 3.
Erdemli, Ayas,
Elaiussa-Sebaste
nekropol alanı

Korykos (Kızkalesi)

Mersin'in 60 km. güneybatısında, Kızkalesi Beldesi'nde yer almaktadır. Silifkeye olan uzaklığı ise 25 km. kadardır. Herodotos'a göre kent, Korykos (Gorgos?)adında Kıbrıslı bir prens tarafından kurulmuştur. Korykos adına ise İ.Ö. 1. yüzyıl başlarında Seleukos kralı IV. Anthiokos'un ölümünden sonra çıkan karışıklıklardan yararlanarak bağımsızlığını ilan ettiği sıradaki sikkelerin üzerinde rastlanmıştır. Kuzeydoğudan güneybatıya değin limanı da kapsayan, doğuda Elaiussa-Sebaste'ye, batıda Cennet-Cehenneme kadar uzanan bu yerleşimle ilgili en erken bilgiler Hellenistik Dönem'e aittir. Bu dönemde ana kaya üzerine kurulmuş poligonal örgülü duvar işçiliği taşıyan mekanlar görülebilmektedir. Bir müddet Mısırlılar'ın eline geçen Korykos, III. Anthiokos zamanında İ.Ö. 197 yılında Mısırlılar'dan geri alınmıştır.

İ.Ö. 80'de Roma egemenliği altına girmiş, İ.Ö. 20'de Kappadokia kralı Arkhelaos'un

eline geçmiştir. Roma ve onu izleyen Bizans egemenliği sırasında büyük bir liman kenti olmuştur.

İ.Ö. 2. yüzyıldan beri bilinen bir Polis (şehir,kent) ,İ.S. 3. yüzyılda ise Sebaste'ye bağlanan bir Kome (köy) olmuştur. Daha sonra I. Shapur döneminde Sasaniler'in yıkımı ile karşı karşıya kalmıştır.

Bu dönemden sonra tekrar canlanan Korykos'un bu durumu daha çok anıtlarda gözlenmektedir. 5. yüzyılda Hierokles kente bir düzenleme getirmiştir. Böylece başkenti Tarsus olan Kilikia l'in kentleri arasında Korykos'ta yer almıştır. 479 yılında Korykos ve Sebaste'ye Isaurialılar hakim olur.

6. yüzyılda Antakya patrikliğine bağlı Tarsus'un altında yer alan Korykos, Tarsus'a bağlı bir piskoposluk, 1136-1394 yılları arasında da Latin başpiskoposluğu olmuştur. Tanınan piskopos isimleri arasında Germanus (İ.S.381), Salustios (431), Iohaninus (680-681-690) sayılabilir. Bir yazıda ise piskopos Indakos (516-518) ismine rastlanmıştır. Korykos'ta 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenen çok sayıda yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtlarda hem mesleklere ait bil-

Erdemli, Korykos
Kızkalesi-Deniz Kalesi

giler hem de Hıristiyan olduklarına dair bilgiler edinilebilmektedir. Bu yazıtlardan yine Kızkalesi'nin önemli bir liman olduğu, burada çalışan işçilerin varlığı, onların zaman zaman komşu Korasion'a giderek ticaret yaptıkları anlaşılmaktadır. Korykos 690-91 yıllarında hala Kilikia I Eyaletine bağlıdır. 7. yüzyıl başında Sasani, yüzyıl sonunda ise Araplar'ın eline geçmiştir. 9-10. yüzyıllarda Seleukeia Tema'sına ait olmuştur. Adı 10. yüzyılda Arap initeranı içe-

risinde Korasion'la birlikte, "Qurqos" olarak geçmektedir.

1099 yılında gelişmelerin yeniden başladığı gözlenmektedir. Bu yılda İmparator I. Alexion, Mimar Megas Drungarios Eustatias'a karadaki kaleyi yaptırmıştır. Aynı mimar Silifke Kalesi'nide yapmıştır. Her iki kalede İstanbul'dan kutsal topraklara deniz yolu ile gitmek isteyenler için birer konaklama yeri olarak kullanılmıştır. 12.yüzyılın başlarında Küçük Ermeni prensi I.

Erdemli, Korykos
Kızkalesi

Constantin buraya hakim olmuştur. 1137'de tekrar Bizanslılar'ın eline geçmiştir. 1163 yılında tekrar Küçük Ermeni Krallığı olur. 1191 yılında Fransa kralı Philip Hac'dan dönerken buraya uğramıştır. Korykos'ta 1267 yılında Cenevizliler'in bir ticaret gemisi saldırıya uğrayınca Ermeni Krallığı ile Cenevizlilerin arası açılmış 1271'de tekrar iyileşme görülmüştür. 1275 yılında Memlük sultanı Baybars döneminde safranın üretildiği bir yer olarak çok önemlidir.

Hetum hanedanından Korykos'un son beyi Osin 1329 yılında öldürülünce IV. Le-on'un egemenliğine girmiştir. Bu da öldük-

ten sonra 1361'de bir ara Karamanoğulları'nın baskısıyla karşılaşan Korykos halkı Kıbrıs Krallığı'ndan yardım istemiş ve Kıbrıs'ın himayesine girmiştir. 1375'te Kıbrıs'ta bulunan Lusignanlar her zaman Korykos bağlantılı olmuşlardır. 1448'te de Karamanoğlu II. İbrahim tarafından fetih edilmiş, 1473-74'de Osmanlılar'ın eline geçmiş ve zamanla önemini kaybetmiştir. Cem Sultan 1482 yılında Temmuz ayında Rodos şövalyelerinin yolladığı gemiye binmeden önce Mersin'den buraya gelmiş, Kızkalesinde kalmış, Anamur üzerinden de İtalya'ya gitmiştir.

1-2. Erdemli, Korykos Kızkalesi

Örenyeri içerisindeki Kalıntılar

Kara Kalesi

Korykos Kalesi yapılırken genelde Roma Dönemi mimari parçaları devşirme olarak kullanıldığı için Ermeni işçiliği çok az görülebilmektedir. Kale çeşitli düzenlemeler ve eklemelerden sonra bugünkü haline 13. yüzyılın ortalarında gelmiştir. Aynı merkezli iki sıra surlardan oluşmuştur. Dış sur daha geç inşa edilmiş olmalıdır. İç surların kapladığı alanın avlusunda üç kilise bulunmaktadır. Yine burada bulunan bir kapının üzerinde haç kabartması vardır. Yanı sıra sarnıçlar ve kare planlı bir yapı görülmektedir. Kalenin doğusunda malzeme olarak küçük kesme taşın kullanıldığı geniş bir mezar vardır. Kalenin doğusunda ana kaya kesilerek oluşturulmuş büyük bir hendek bulunmaktadır.

1-2. Erdemli,
Korykos Kızkalesi

1

2

Liman

Korykos örenyerine ait kalıntılar arasında en önceliklilerden birisi limandır. Korykos limanında Sebaste ve Aigaiai gibi Suriye donanması tarafından kullanılmıştır.

Nekropol Alanı

Hellenistik Dönem'e ait nekropol alanı limanın hemen karşısındadır ve bu alan Erken Bizans Dönemi'nde genişlemiştir. Ancak Sebaste ve Kanlıdivane ile karşılaştırıldığında Anıt Mezar daha az-

dır. Bazı mezar yapılarının taşları, kıyadaki kale yapıldığı sırada sökülüp kullanılmıştır. Lahitlerin yanı sıra kaya mezarlarda bulunmaktadır. Kahmasorion tipte lahitlerde vardır.

Sur kalıntıları

Korykos'a ait sikkelerde Tyche'nin başında duvarlı kent surları tasvir edilmiştir. Bunlar İ.Ö. 1.-İ.S. 1. yüzyıllarda var olan kent surlarını gösteriyor olmalıdır. Bu erken dönemdeki kent surunun kalıntıları bugün rahatlıkla görülememektedir. Yeni kent suru ilk olarak İ.S. 4. yüzyılın sonunda yapılmıştır ve bu sur nekropol alanını da içine almaktadır.

Erdemli, Korykos
Kızkalesi Kilisesi ve
Nekropol

Kiliseler

Korykos yerleşiminin kuzeyinde Katedral dışındaki Mezar Kilisesi, Büyük Kilise ve Transept Planlı Kilise bir tören yolunun güney tarafına art arda yapılmışlardır. Bunlardan Mezar Kilisesi naosun ortasındaki merkezi vurgulamasıyla Erken Hristiyan mimarisi içinde özel bir yere sahiptir. Katedral ve Büyük Kilise bazilikal planlı, diğeri ise transept planlı olan ve aynı isimle anılan tüm kiliselerin ortak özellikleri küçük düzgün kesme taş kullanılarak yapılmış olmalarıdır. Diğer kiliselerde doğu duvarı içine alınan bema ve yan odalar, Transept Planlı Kilise'de doğuya doğru devam etmiştir. Farklı dönem eklemeleriyle Manastır Kilisesi de dikkat çekicidir. Bu kiliseler genel olarak İ.S. 5. ve 6. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler. Yayınlarda kentin dışında da dini yapıların olduğundan bahsedilmektedir.

Diğer Yapı Kalıntıları

Roma İmparatorluk Dönemi'nde kentte meydana gelen gelişme kendini yapılarda da gösterir. Tapınak kalıntıları, Sütunlu Cadde, üç adet hamam bu yapılar arasındadır. Roma İmparatorluk Dönemi'nden beri Sebaste ile bağlantısı olan Lamas su yolu Erken Bizans'ta da kullanılmıştır ve kentin güneyinde yer alan ve yapımında eski mezar taşları kullanılan 5.ve 6. yüzyıllara tarihlenen büyük, üstü açık sarnıça su bu şekilde ulaşmıştır.

Mimari olarak 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenen evlerde vardır. Kentte kiliseler dışında bir hastane ve düşkünler evinde olduğundan bahsedilmektedir. 7. ve 10. yüzyıl arasında Arap hakimiyeti nedeniyle mimari anlamda fazla bir bilgi elde edilememektedir.Yapı kalıntıları bakımından yörenin en geniş ve en önemli arkeolojik sitidir.

*Erdemli, Kızkalesi,
Kilise*

Kızkalesi (Deniz Kalesi)

Beldenin adını aldığı ve Deniz Kalesi olarak da anılan Kızkalesi, belde sahilindeki küçük bir adacığın üzerinde kurulmuştur. Kıyıya uzaklığı bulunduğunuz yere göre değişmekle birlikte ortalama 600 m. kadardır. Burada bulunan bir yazıttan 1199 yılında I. Leon tarafından yaptırılmış olduğunu öğreniyoruz. 1361'de Kıbrıs Krallığı tarafından zapt edilmiştir. Strabon, Roma Dönemi'nde korsanların burasını barınak olarak kullandıklarından bahsetmektedir. Bu kalede Bizans ve Ermeniler tarafından karadaki kale kadar önemsenmiştir. Kalenin girişi kuzeydedir. Burada da dev-

şirme malzeme kullanılmıştır. Yine zaman zaman moloz taşların kullanıldığı yerler büyük bir olasılıkla Lusignanlar dönemine ait olmalıdır. 192 m. uzunluğundaki mazgal delikleri açılmış kale suru üzerine 8 tane üçgen, dörtgen ve yuvarlak biçiminde burçlar oturtulmuştur. Batıdaki sur boyunca uzanan iyi korunmuş bir galeri ile buradan denize açılan bir kapı bulunmaktadır. Mersin Müzesi tarafından yapılan temizlik kazısı sırasında kalenin orta alanında bir yapı kompleksi ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı kompleksi içerisinde bir şapel bulunmaktadır. Yapı topluluğu ile müşterek plan veren bu şapelin, kalenin avlusunda bulunan diğer şapelden daha eski olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca tabanda mozaiklerin yanı sıra opus sectile zemin döşemesi de uygu-

lanmıştır. Çevresindeki odalar orta mekandaki salona açılmaktadır ve kare planlı odaların zemini kuzeye doğru yükselmektedir. Taban mozaïği üzerinde yuvarlak saç örgüsü içinde beş satır yazı ve alanın batı köşesindeki revak üzerinde de başka bir yazıt bulunmaktadır. Ancak yazıtların sayısı daha fazladır. Kale avlusu içerisinde sarnıçlar ve işliklerde yer almaktadır. Kızkalesi'nin farklı yerler içinde anlatılan (İstanbul-Kız Kulesi) bir de söylencesi vardır: " Vaktiyle bir kral varmış. Çok sevdiği tek kızının geleceğini öğrenmek için bir falcıya danışmış. Kızının yılan tarafından sokularak öleceğini öğrenince , Prenses için bu kaleyi yaptırmış. Böylece onun can güvenmesini sağladığını zanneden kral, bir gün kızına bir sepet üzüm göndermiş. Ne

var ki sepette gizlenen yılan kızı sokarak öldürmüştü.

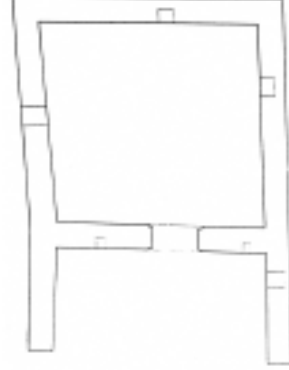

Kızkalesi-Deniz Kalesi
ve Planı

Çatiören

Ayaş'ın 8 km. kuzeybatısında Karaahmetli Köyü yakınındadır. İki tepe arasında yer aldığı için Çatıkören'de denilmektedir. En önemli yapısı yerleşimin batısında yer elen poligonal duvar tekniğinde yapılmış olan Hermes Tapınağı'dır. İ.Ö. 2.- 1. yüzyıllara tarihlenen tapınağın bir kısmı ana kayaya oyulmuştur. Naos öncesi bölüm doğuya doğru açılmaktadır. Pronaos öncesi bölümde ise bir kitabe bulunmaktadır. Cella, hemen hemen kare planlıdır. Güney duvarının ortasında yüksek, dikdörtgen bir pencere , kuzey ve batı duvarında farklı büyüklükte nişler vardır. Batıdaki niş, cellanın kapısı ile aynı eksen üzerindedir. Bu nişin dört köşesinde küçük yuvalar vardır. Bu yuvalar burada ahşaptan bir yapı olduğunu göstermektedir. Çatısı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Cellanın doğu duvarı korunabilmiştir. Tapınak, batı duvarının sadece dış kısmının işlenmişliğiyle ilginç bir detay göstermektedir. Bu tür basit tapınak yapıları Güney Anadolu'da yaygın değildir veya günümüze kadar ulaşamamıştır.

Tapınağın doğusunda bir kule yapısı bulunmaktadır. Ayrıca Roma Dönemi'ne ait küçük evlerde göze çarpmaktadır. Nekropol alanının kuzey doğusundaki anıtsal mezar yapısının yanında üç nefli, sütunlu , bazilikal planlı bir kilise yer almaktadır. Kilise yapısının küçük kesme taştan yapılmış batı ve doğu duvarı kısmen, güney ve kuzey duvarının ise büyük bir bölümü yıkılmıştır. Büyük kesme taş, duvarların birleştiği yerde köşelerde ve apsis tonozunda kullanılmıştır.

Kilisenin batı bölümünde nartheksi yoktur. Ama bu bölüme ait olabilecek izler görülebilmektedir. Batı cephesinde üç kapı açık-

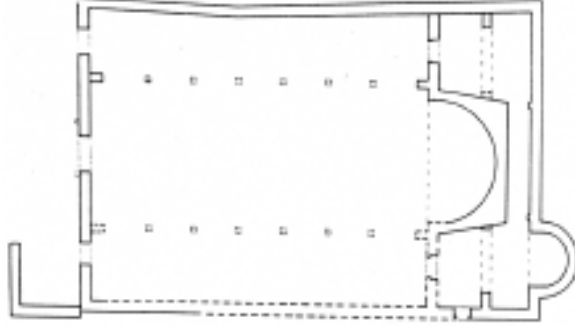
Çatiören Hermes
Tapınağı Planı-F.Hild-
H.Hellenkemper

liğı bulunmaktadır. Bu yapının nartheks kısmının iki katlı olabileceğine dair izler bulunmaktadır. Kilisenin naos bölümünde alt ve üst bölümleri profilili küçük payeler yer almaktadır. Naos'un batı duvarında iki sıra akhantus yapraklarından oluşan bezemeye sahip olan bir pilastır ve üzerinde yarım kemer kalıntısı görülmektedir.

Kilisenin apsisinin içten yarım daire, dıştan ise köşeli bir yapıya sahip olduğu görülmür. Bemanın kuzey ve güneyinde birer kapı açıklığı bulunmaktadır ve buranın kuzey ve güneyinde mekanlar oluşturulmuştur. Burada bulunan koridor ve yan mekan duvarlarının üstündeki konsollar, apsis arkasındaki bölümlerin de iki katlı olduğunu göstermektedir.

Kilisede dikkat çeken özellik ikinci katın tabanını oluştururken farklı uygulamaların yapılmış olmasıdır. Yan neflerde taban kırışlarla, diğer bölümlerde ise konsollar aracılığı ile oluşturulmuştur. Çatıören kilisesi çeşitli değerlendirmeler sonucunda 6.

yüzyıl başlarına tarihlenmektedir. Ayrıca lahitler, kaya mezarları, yuvarlak formulu konik sunu tablası özelliği taşıyan ve üzerinde çok net görülemese de bir kadın ve bir erkek ile ikisinin altında yine bir genç erkeğe ait olduğu muhtemel ve bir elinde üzüm salkımı diğer elinde de bir kuş tutan büst kabartmalarının betimlendiği bir sunak bulunmaktadır. Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'nde iskan görmüştür.

Hermes Tapınağı ve
Çatıören Kilisesi Planı-
F.Hild-H.Hellenkemper

Emirzeli (İmirzeli)

Kanlıdivane ören yerinin 10 km. kuzeybatısında yer alan Emirzeli'ye , Kanlıdivane-Çanakçı yol ayrımından stabilize bir yolla gidilmektedir. Bugünkü köy yerleşimi kuzeyde ve güney yamaçta kurulmuştur .Ören yeri ise iki büyük yamaç ve bir çukur bölümden oluşmuştur. Kuzey yamaç üzerindeki peristylî tarzda bir evin sütunları hala yerindedir. Bunun üzerinde iki katlı

Erken Bizans Dönemi'ne ait bir ev vardır. Bu evin geniş kapı lentosu üzerinde ortada haç, iki yanında tavus kuşu motifi yer almaktadır. Yine bu evin biraz daha ilerisinde Olbalı rahipler tarafından yaptırılmış , bugünkü haliyle çok tahrip olmuş ve Helenistik Dönem'e tarihlenen bir Kule yer almaktadır. Kulenin güney duvarında phallos sembolü görülmektedir.

Yerleşimin güney yamacı ise kiliselerin yapımı için kullanılmıştır. Burada üç tane arka arkaya yapılmış kilise bulunmaktadır. Kiliselere ait yapılaşlarına dair yazıtlarının olmaması nedeni ile isimleri anlaşılamadığından bu kiliseler numaralandırılmışlardır. Batıda yer alan ilk kilisenin (1 No'lu Kilise) nartheks ve apsisinin bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Doğudaki kilise (3 No'lu Kilise) ise tamamen yıkılmıştır. Bunlarla kıyaslandığında ortadaki kilisenin (2 No'lu Kilise) günümüze daha iyi ulaştığı görülmektedir.Yine buradaki kiliselerin üçü de bazilikal planlı, üç nefli olup, orta nefleri doğuda yarım yuvarlak apsis ile son bulmaktadır. Apsisin içinde bulunduğu bemanın kuzey ve güneyinde yer alan, simetrik olarak düzenlenmiş yan odalar vardır.Kiliselere kullanılan malzeme düzgün küçük kesme taştır. Bu kiliseler genel özellikleriyle 5. ve 6. yüzyıl başlarına tarihlendiril-

1. Erdemli,
Emirzeli Kule
2. Erdemli,
Emirzeli kule yapısı

1-2. Erdemli,
Emirzeli Kilise ve
Peristyl

mektedirler. İki yamacın arasında kalan bölümde ise ortadaki kilisenin hemen altına düşen yerde büyük bir çukur vardır. Bu büyük çukur Roma Dönemi'ne ait bir kutsal alan olarak gösterilse de (Hellenistik) etraftaki büyük sütun ve kaideleri , buranın sarnıç olabileceği fikrini akla getirmektedir. Yine bu çukur olan bölümde evlerin giriş

kapılarının çerçeveleri ayakta kalmıştır. Güney yamaçta iki tane Roma Dönemi'ne ait küçük nekropol alanları bulunmaktadır. Ören yerinin batı ve kuzeyini çevreleyen vadi içerisinde de mimari kalıntılar ve kaya mezarları yer almaktadır.

Kabaçam

Kanlıdivane ören yerinin 5 km. batısındadır. Aradan geçen stabilize yol kenti ikiye bölmüştür. Bu nedenle doğu ve batı yönde genişleyen kentin içerisinde büyük oranda tahrip olmuş bazilikal planlı bir kilise, evler, zeytinyağı işlik yerleri ve bir kule yapısı bulunmaktadır. Üzeri yazıtlı lahitlerin ve khamasorion tipi lahitle- rin yer aldığı nekropol alanı içerisinde Müslüman mezarlığı da yer almaktadır. Bu alanın yakınında dinamitlenmiş anıt mezar olabilecek bir yer ve mahalli Roma yolu görülebilmektedir. Bu yoldan aşağı doğru ilerledikçe

Hisarkale ile bakışımı olan bir mevkiye ulaşılmaktadır. Bu mevkide yer alan lahit üzerinde bulunan Eros betimlemeleri, günümüzde dinamitlendiği için artık görülememektedir. Basit anlamda şekillendirilmiş, kalkerden, başı olmayan, oturan bir heykel bulunmuştur. Kapı lentolarının üzerinde üzüm kabartmaları, Herakles'in lobutu betimlemeleri vardır. Oldukça geniş bir alana yayılmış olan antik kent Geç Roma ve Bizans Dönemleri'ne tarihlenmektedir.

1

1. Erdemli, Kabaçam
Kilise
2. Erdemli, Kabaçam

2

Hisarkale

Erdemli'ye 14 km. uzaklıktaki Kumkuyu Beldesi'ne bağlı olan Hisarkale, Kanlıdivane'nin batısındadır ve Kabaçam ören yeri ile arasında bulunan bir vadi ile ayrılmaktadır. Güney-kuzey doğrultusundaki bu vadinin dördüncü kilometresinde stratejik bir noktada yer alan garnizon kalesidir.

Kale surlarla çok iyi tahkim edilmiştir. Batıdaki sur, çok sarp ve çıkılması imkansızdır. Poligonal teknikte, çift sıra taş ile inşa edilmiştir. Sur bedeninin iç kısmı payelerle desteklenmiştir. Kuzey sınırındaki surun hemen arkası ise düzleştirilerek, yan yana küçük odacıklara ayrılmış, olasılıkla ışık ve barınak haline getirilmiştir.

Hisarkale yerleşiminde, surun dışında kalan, poligonal teknikte inşa edilmiş birkaç odalı yapı ile mezarlar ve bir de çok odalı yapı görülmektedir. Sur duvarı üzerinde bulunan ve Hellenistik Dönem'de Olba

Bölgesi'nin sembollerinden biri olan Herakles lobutu, başka yapıların kapıları üzerinde de bulunmaktadır.

Sur duvarının kuzeydoğusunda üç adet Anıt Mezar yer almaktadır. Bu anıt mezarlardan bir tanesinin duvarları poligonal teknikle yapılmıştır. Yine poligonal teknikle yapılmış sur duvarının güneyinde yer alan derin vadinin yamacındaki kaya mezarlarının bir tanesinin üzerinde kabartma kline sahnesi yer almaktadır.

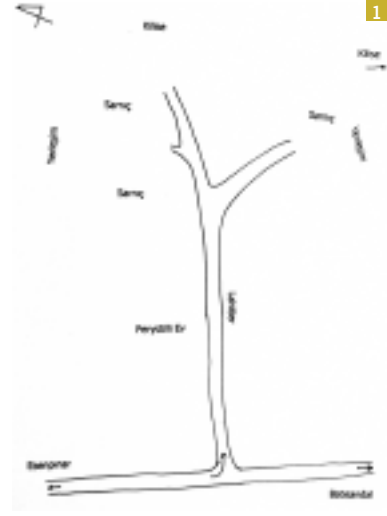
1-2-3. Erdemli,
Hisarkale

Öküzlü

Ayaş'ın 16 km. Kanlıdivane'nin 8 km. kuzeyinde, Batisandal Köyü'nün kuzeybatısındadır ve Elaiussa-Sebaste'nin hinterlandı içerisinde. Kanlıdivane-Çanakçı yol ayrımından stabilize bir yolla gidilmektedir. Bir adı da Öküzlükü'dür. Ören yerine girmede Erken Hellenistik, Erken Bizans Dönemi'ne ait çok sayıda evin varlığı görülmektedir. Bunlardan bir tanesi perystilli tarzda yapılmıştır. Bu evlerin en eskilerinde poligonal duvar örgüsü, yenilerinde ise küçük, düzgün kesme taş kullanılmıştır. Evlerden birisinin üst katında bulunan yuvarlak kemerli pencere dikkat çe-

1. Erdemli, Öküzlü Planı
2. Erdemli, Öküzlü, T ransept planlı kilise
3. Erdemli, Öküzlü, Peristylli ev

kerken , bir kısım evlerde günümüzde hayvan barınağı olarak kullanılmaktadır. Evlere ait kapı lentoları üzerinde üzüm salkımı, haç gibi çeşitli kabartma motifler bulunmaktadır. Bazı evlerin temelleri ana kayaya oyularak oluşturulmuş , sonra da üzerine poligonal duvar örgü sistemi uygulanmıştır. Doğu batı akslı bu yol boyunca lahitler sıralanmıştır. Ören yerine ait taş döşeli alt yapısı yer yer görülebilmektedir. Sarnıçlar yine ana kayaya oyularak yapılmıştır. Burada bulunan büyük kilise narthekslili, üç nefli bazilikal planlı olmasının yanı sıra enine nefli sahip olmasından dolayı Transept planlı olarak adlandırılmaktadır. Bu kilisenin galerili ve dışa doğru taşkın yan odaları bulunmaktadır. Bu kilise 500 yılına tarihlenmektedir.

Köyün merkezine 600 m. kadar uzaklıkta ve diğer kiliseye göre daha küçük olan ve Güney Kilisesi olarak adlandırılan kilisenin sadece doğu bölümü bugün görülebilmektedir. Bu kilisenin de üç nefli, sütunlu, bazilikal planlı kilise olduğu kabul edilmektedir ve 6. yüzyıla tarihlenmektedir.

Bu iki kilise bir cadde ile birbirine bağlanmaktadır. Büyük Kilisedeki sütun başlığında bulunan öküz kabartmalarından dolayı

ören yeri bu adı almış olmalıdır. Bu sütun başlığı Mersin Müzesi'ndedir.

Öküzlü ören yerine bağlı olarak gelişen Üçkuyu Mevkii'nde de mimari kalıntılar bulunmaktadır.

Çamlığöl (Şamlığöl)

Limonlu Beldesi'nin yaklaşık 8 km. kadar kuzeybatısındadır. Öküzlü' nün doğusunda, Batisandal' ın güneydoğusunda olan bölüm Şamlığöl olarak bilinmektedir. Hemen yanında Müslüman mezarlığı vardır ve halk Şamlılar'ın (Suriyeli) mezarlığı diye adlandırmaktadır. Şamlığöl' ün güneydoğusunda Roma ve Erken Bizans Dönemleri'ne ait evler açık araziye yayılmış durumdadır. Bir caddenin etrafında sıralanan, çok katlılığın söz konusu olduğu avlulu evlerin altında mazgal , üst katında ise dikdörtgen pencereler yer almaktadır. Kapıların söveleri tek parça kayalardan meydana gelmiştir. Bir evin üst katında ise balkona dair izler bulunmaktadır.

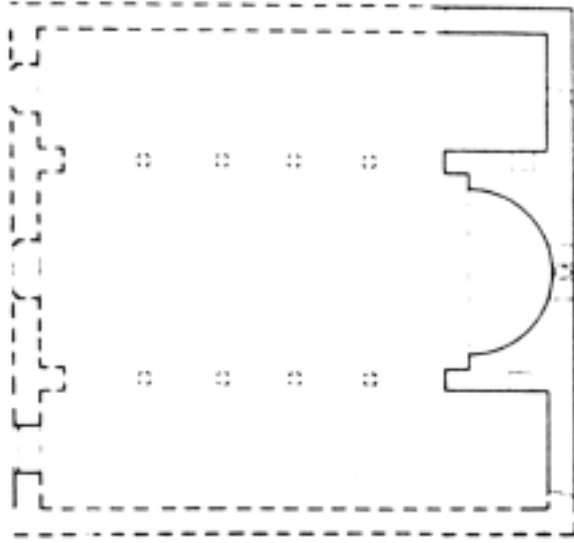
Erdemli, Şamlığöl

Batıſandal

Erdemli,
Batsandal Kilise ve
Planı-F.Hild-
H.Hellenkemper

Limonlu Beldesi'nden Lamas Vadisi yönüne ilerleyen yolun solundan ayrılan başka bir yol , Batsandal üzerinden Şamlığöl, Öküzlü, Karaahmetli ve İmirzeli' ye ilerlemektedir. Burada yeni dö-

neme ait Batsandal Köyü bulunmaktadır. Köyün içinde Geç Roma-Erken Bizans Dönemleri'ne ait olduğu anlaşılan kalıntılar arasında tek katlı evler dikkati çekmektedir. Erken Bizans Dönemi'ne ait evlerin kapı lentoları günümüz evlerinde de kullanılmıştır. Bunlarda da Hristiyan semboller yer almaktadır. Bu bölgenin ortasından geçen yolun kuzey tarafında üç nefli Erken Bizans Dönemi'ne ait bir kilise vardır. Kilisenin apsisi dıştan bir duvarla sınırlanmıştır. Oldukça harap durumda olan kilisenin büyük kısmı karayolu geçerken yok olmuştur. Bu nedenle yapının nartheksinin olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Çevrede bulunan sütun başlıklarının basit tarzı bu yapının 6. yüzyıla tarihlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Yakın çevresinde sarnıçlar da bulunmaktadır.

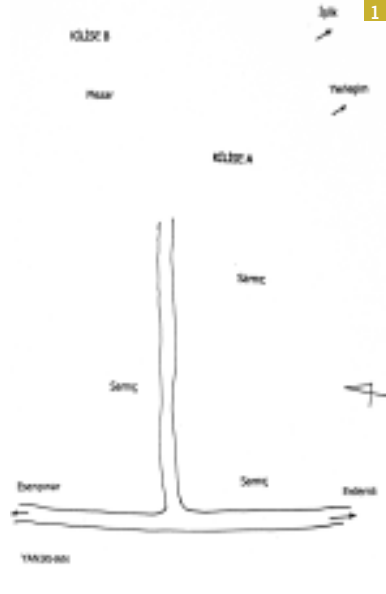

Yanıkhan

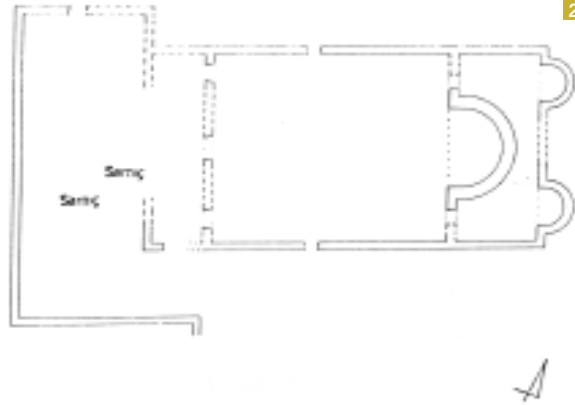
Limonlu Beldesi'nin 5 km. kuzeybatı-sındadır. Kısmen doğal kayalar, kısmen de kesme taşlardan yapılmış 30-40'a yakın ev vardır. Bu evler ve sarnıçlar Erken Bizans Dönemi'ne aittir. Burada bulunan bazilikal planlı kilise, evlere nazaran daha iyi korunmuştur.

A Kilisesi

Georgios, Konon Christophoros adına yapılmış üç nefli, bazilikal planlı kilisenin sütunları yok olmuştur. Ana apsinin arkasında yine iki küçük apsisi olan bir mekan bulunmaktadır ve bu mekanın bir bölümünde niş yer almaktadır. Nişin önündeki kemer kısmen korunabilmiştir. Bu nişin içinde iki lahit kapağı bulunmuştur ve bu nişin bir arkasolium, yani kiliseyi yaptıran kişinin mezarı olduğu düşünülmektedir. Kilisenin dış duvarları içi moloz dolgulu, dışı kesme taş kaplı teknikte yapılmıştır. Batı duvarında bulunan üç kapının dışında kiliseye kuzeyde ya da güneyde yer alan kapılardan girilmektedir. Yapının galerili olduğu kabul edilebilir. Apsis arkasında olan bağlantılardan 5.yüzyılın ikinci yarısına ya da 6.yüzyıla tarihlenmektedir. Yine kırık olarak yerde duran kapı lentosu üzerinde daire içerisinde haç motifi yer alırken, kilisenin önünde avlusu ve sarnıçı görülebilmektedir. Bulunan bir yazıtta harflerin iyi okunamamasına rağmen yaptıran kişi Kom (idas) Matronianos olarak belirtilmektedir.

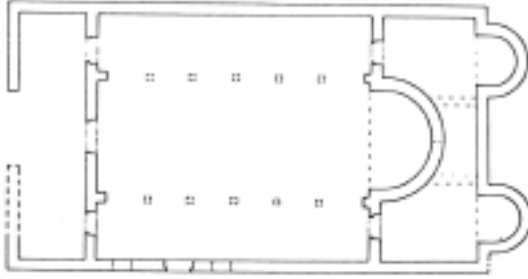
1. Erdemli, Yanıkhan planı
2. Erdemli, Yanıkhan A Kilise planı-F.Hild-H.Hellenkemper
3. Erdemli, Yanıkhan

B Kilisesi

Kilisesi'nin 100 m. doğusundadır. Nartheks bölümünün bir kemer açıklığına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nartheksin doğu duvarındaki açıklıktan kiliseye girilmektedir. Ana kapının sağ tarafında duvarda bir niş yer almaktadır. Naosu iki sıra sütun aralığı ile üç neflidir, ancak sütunlar bugün yoktur. Sütun başlıkları basit yaprak motifleri ile bezelidir. Kiliseye ait galerilerin duvarlarında delikler ve yuvalar bulunmaktadır. Güney duvarda yuvarlak formlu pencere ile kanatları üzer-

1. Erdemli, Yanıkhan B Kilisesi ve planı-F.Hild-H.Hellenkemper
2. Erdemli, Hacıömerli vaftiz teknesi
3. Erdemli, Hacıömerli kilise yapı

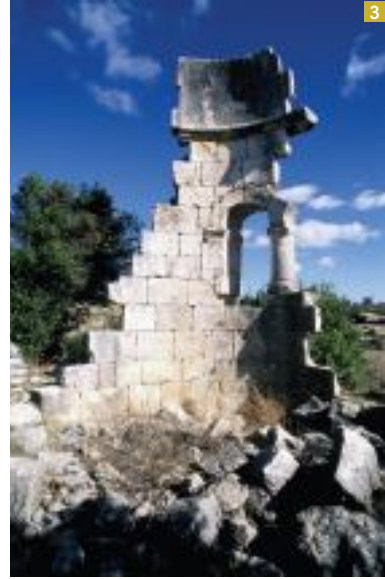
rinde sağır kemer yer almaktadır. Apsis içinde de çift pencere açılmıştır. Plan açısından 6.yüzyıla tarihlenmektedir.

Hacıömerli

yaş Beldesi'nin 13 km. kuzeyindedir. Çok sayıda ev olmasına karşın bunların çoğu tahrip olmuştur. Geriye kalan kapı taşları günümüz evlerinde kullanılmıştır. Erken Bizans Dönemi'ne ait küçük bir kilise dikkat çekmektedir. Nartheksli, üç nefli ve sütunludur. Profilli kapı çerçevesi in-situ durumdadır. Bu kapı orta kapı olup kiliseye girişi sağlamaktadır. Apsis duvarının bir kısmı mevcuttur. Çift yuvarlak kemerli pencere sistemi yer almaktadır. Pencerenin sütun başlıkları 6. yüzyılın özelliklerini taşıdığından, kilisede 6.yüzyılın başına tarihlenebilmektedir. İlginç olan bir özelliği de yan odalardan birinde haç formunda vaftiz teknesinin olmasıdır.

Veyselli

yaş Beldesi'nin 18 km. kuzeyinde bulunan Veyselli Köyü'nü geçtikten sonra Yeniurt Köyü'nün içinden eski

Veyselli yoluna girilir . Sivri Tepe denilen yer, Veyselli'nin eski köyüdür. Toprak olan bu yoldan yaklaşık 3-3,5 km. kadar gittikten sonra tarlaların arasından güneye doğru yürünür. Burada topoğrafya ya göre çukurda yer alan kayaların ön yüzeyinde beş adet kabartma bulunmaktadır. Roma Dönemi'ne tarihlenen kabartmalarda yer alan bir kline sahnesi tamamen kırılmıştır. Sol yanında bir kadın, onun yanında asker ve solda da iki asker kabartması daha bulunmaktadır. Veyselli Tepe'nin güneybatısındaki Karatepe Mevkii'nde de kalıntılar vardır. Burada ilerlerken yolda nişlere ve bir süre sonrada sağ elinde mızrak, sol elinde kama tutan ve solunda kadın olan bir kabartma sahnesine ulaşılmaktadır. Bir tepe üzerinde de ören yeri bulunmaktadır. Bu ören yeri içerisinde poligonal tarzda yapılmış duvar kalıntıları, çok sayıda kapı söveleri ve lentoları ile nartheksinin yanında sarnıcı bulunan bir kilise kalıntısı görülmektedir.

1-2. Erdemli, Veyselli

Yeniyurt

Ayaş Beldesi'nin 20 km. kuzeyinde, Veyselli Köyü'nün 2 km. kuzeydoğusunda, Yeniyurt'un 3 km. güneydoğusundadır. Eteklerinden Lamas Nehri geçmektedir.

Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'nde iskan görmüştür. Üç yuvarlak kulesi olan kalenin en dik yamacında elinde mızrak tutan asker kabartması bulunmaktadır. Kale duvarlarında kullanılan teknik ve malzeme farklılığı değişik dönemlerde onarım gördüğüne işaret etmektedir. Etrafındaki mimari kalıntıların da çok azı ayak-

ta kalmıştır. Ören yeri içerisinde nekropol alanı, bazilikal planlı kilise, lahitler ve çok sayıda ev yer almaktadır. Kalenin eteklerinde yolun karşı tarafında bulunan anıt mezar dikkat çekmektedir.

Erdemli, Yeniyurt Kale

Tapureli

Ayaş Beldesi'nin 24 km. kuzeybatısındaki Tapureli Köyü'nün, yaklaşık 3 km. güneybatısında bulunan Gavurburnu Mevkii'nde yer almaktadır. Batı eteklerinden Lamas Nehri geçmektedir. Tarihi Hellenistik Dönem'e kadar giden ören yeri, çalılıkların ve ağaçların altında kaldığından zor gezilebilmektedir. Yamacın bir kısmında sık aralıklarla evler dizilidir. Ören yerinde bulunan kabartmalar arasında iki asker, oturan bir kadın ve bir erkek (rahip ve rahibe) bulunmaktadır. Yine Roma Dönemi'ne ait mezar yapılarına rastlamak mümkündür. Nekropol alanı güney yamaçta. Lahitler, mezar odaları bu nekropol alanı içerisinde yer alan mezar tipleridir. Yerleşimin çekirdek kısmında kısmen evler ile köy sınırının kenarında beş tane Erken Bizans Dönemi'ne ait kilise yer almaktadır. Doğudaki sivri bir tepe üzerinde yer alan bazilikal planlı kilise, nartheksi ve avlusu ile birlikte A Kilisesi olarak adlandırılmaktadır. Hemen kayanın yamacına doğru daha küçük bir kilise vardır. Avlusu daha büyüktür. Bu da B Kilisesi olarak adlandırılmaktadır. Kilisenin apsisinin iki yanında yan odalar yer almaktadır. Kuzey yamaçta ise yine iki tane C ve D Kilisesi yer almaktadır. Yine bir grup ev yapısı ve bir tane de villa rustica olabilecek bir yapı bulunmaktadır. Mersin Müzesi ve Mersin Üniversitesi'nden Doç. Dr. Ayşe Aydın'ın katılımıyla yapılan kurtarma kazısı A Kilisesi'nde gerçekleştirilmiş ve çıkan eserler (ambon, templon parçaları, sütun başlıkları v.s.) Mersin Müzesi'ne taşınmıştır. Kazı sonucunda kalkerden yapılmış tek merdivenli ambon grubunda yer alan bir ambon tabanı, merdiven yan kısımlarına ve ambon üst kuruluşuna ait küçük parçalar ve payeler bulunmuştur. Ambon daire planlı, ortası içbükey tabanın üst kenarında dört yuva bulunmaktadır. Bu yuvalar payeler için yapılmıştır. Ambonun dış yüzü kabartma olarak bitkisel motiflerle bezenmiştir. Yine bu yüzde yer yer boya izleri bu-

lunmaktadır. Ayrıca bir sıra yazı vardır. Tapureli A Kilisesi ambonu kilise gibi 6. yüzyıl başına tarihlenmektedir. Roma ve Bizans Dönemleri'nde de iskan görmüştür. Burada bulunan bir kapı lentosu üzerinde Zeus'un yıldırım demeti, üzüm salkımı gibi kabartma motifler yer almaktadır.

1-2. Erdemli, Tapureli
3. Erdemli, Tapureli
kilise planı-
J.Keil-A.Wilhelm

1. Mersin Müzesi,
Ambon (Tapureli)
2 ve 3. Erdemli Tapureli

Üçayak

Ayaş Beldesi'nin 29 km kuzeyinde, Tapureli Köyü'nün 5 km. kuzeydoğusunda yer alan Küstüllü Köyü'ne 1 km. uzaklıktadır. Hüsametli Köyü'ne sapan yol üzerindedir. Düzlük bir arazide yer alan yapı topluluklarından oluşan bu çiftlik kompleksi, tarımsal üretimin yapıldığı arazinin ortasında yer almıştır.

Yapı topluluklarından en dikkati çeken, üç katlı binadır. Bu bina kemerli bir girişe sahiptir. Binada hemen dikkati çeken özellik alttan taş konsollarla desteklenen balkonlarının varlığıdır. Yapının, giriş kapısının arkasında dikdörtgen odalar bulunmaktadır. Her katta, binanın ön yüzünde dışardaki balkona açılan kapılar olduğu görülmektedir. Yapının en altında içeri ışık girmesi için küçük delikler varken, üst katlarda, ikiz pencereler gibi daha geniş açıklıklar kullanılmıştır. Binanın dışında, batı ve güney duvarlarda, üst katlardaki atık suları boşaltma ve sarnıça su sağlamak için yapılmış taştan oyma künk şebekesinin olduğu görülmektedir.

Güneyde sarnıça yaklaşık 50 m. mesafede

iki ayrı bölümden oluşan bir başka bina yer almaktadır. Bu bina, çiftlik kompleksi içinde bir çalışma villası olmalıdır.

Binanın hemen yanında büyük boyutlu bir sarnıç yer almaktadır. Sarnıçın bütün çevresi kemerli nişlerle çevrilidir, tavanı taşıyan sütunlarla üç nefe ayrılmıştır ve güneyinde merdivenler bulunmaktadır. Üstü ise, taş örgü üzerine toprak dolguyla kaplanmıştır.

1-2. Erdemli, Üçayak

1

2

Arslanlı Köyü Sarnıç

Hüsametli Köyü'ne doğru giderken yolun solunda büyükçe bir sarnıç bulunmaktadır.

Hüsametli

Ayaz'ın 28 km. kuzeyindedir. Veyselli Köyü'nün 10 km. kuzeydoğusundadır. Hellenistik ve Roma Dönemleri yerleşim yeridir. Poligonal duvarlı birkaç harabe ev, duvar kalıntıları, sarnıçlar, etraf-taki evlerin önünde görülebilen sütun baş-lıkları, evlere ait kemerler bulunmaktadır.

1. Çürük Kule
2. Erdemli, Gömeç Kulesi

Piynarköy Kalıntıları

Hüsametli Köyü'nden çıkıp Küstüllü Köyü'ne doğru giderken yol üzerin-de meşe palamutu anlamına gelen piynarköy mevkiine gelinir. Bu alanda kü-çük bir ören yeri kalıntıları görülmektedir. Kalıntılar arasında işlikler, mekanlara ait duvar izleri sayılabilir.

Hüsametli Hisar Kale

Piynarköyden ayrılıp Küstüllü Köyü'ne gelindiğinde hemen sağa ayrılan bir yoldan sapılarak gidilir. Yol üzerinde yine arkeolojik kalıntıların bulunduğu Sarnıç Mevkii'nden geçilir. Daha sonra yürüyerek ulaşılmaktadır. Hisar Kale Küstüllü Köyü'ne yakın olmakla birlikte Hüsametli Köyü'ne bağlıdır. Ören yeri içerisinde kaya mezarları, anıt mezar, kale eteklerinde daha çık khamasorion tarzda yapılmış nekropolü yer almaktadır. Kaleye tırmanırken tepede kale yamacında üç asker kabartması bulunmaktadır. Tepede ise çok sayıda sarnıç, kilise, yapı kalıntıları, ışıklar, seramik parçaları yoğun bir şekilde izlenmektedir.

Gömeç Kulesi

Kızkalesi'nden Adamkayalar'a giderken yolun sağındadır. Etrafında müstemilatı yer almaktadır. Sağlam durumda olan kulede düz kesme taş duvar örgü sistemi uygulanmıştır.

Gücük- Küçük - Çürük Kule

Gömeç kulesinin batı yönünde Kızkalesi'nden Adamkayalar'a giderken yolun solunda Sineksekisi Mevkii'nde yer almaktadır. Bu kulenin etrafında da müstemilatı bulunmaktadır. Üst örtüsü yıkılan kule poligonal duvar örgülüdür. Kulede mazgal pencerelerin yanı sıra batı yönünde yer alan büyük dikdörtgen bir penceresi vardır.

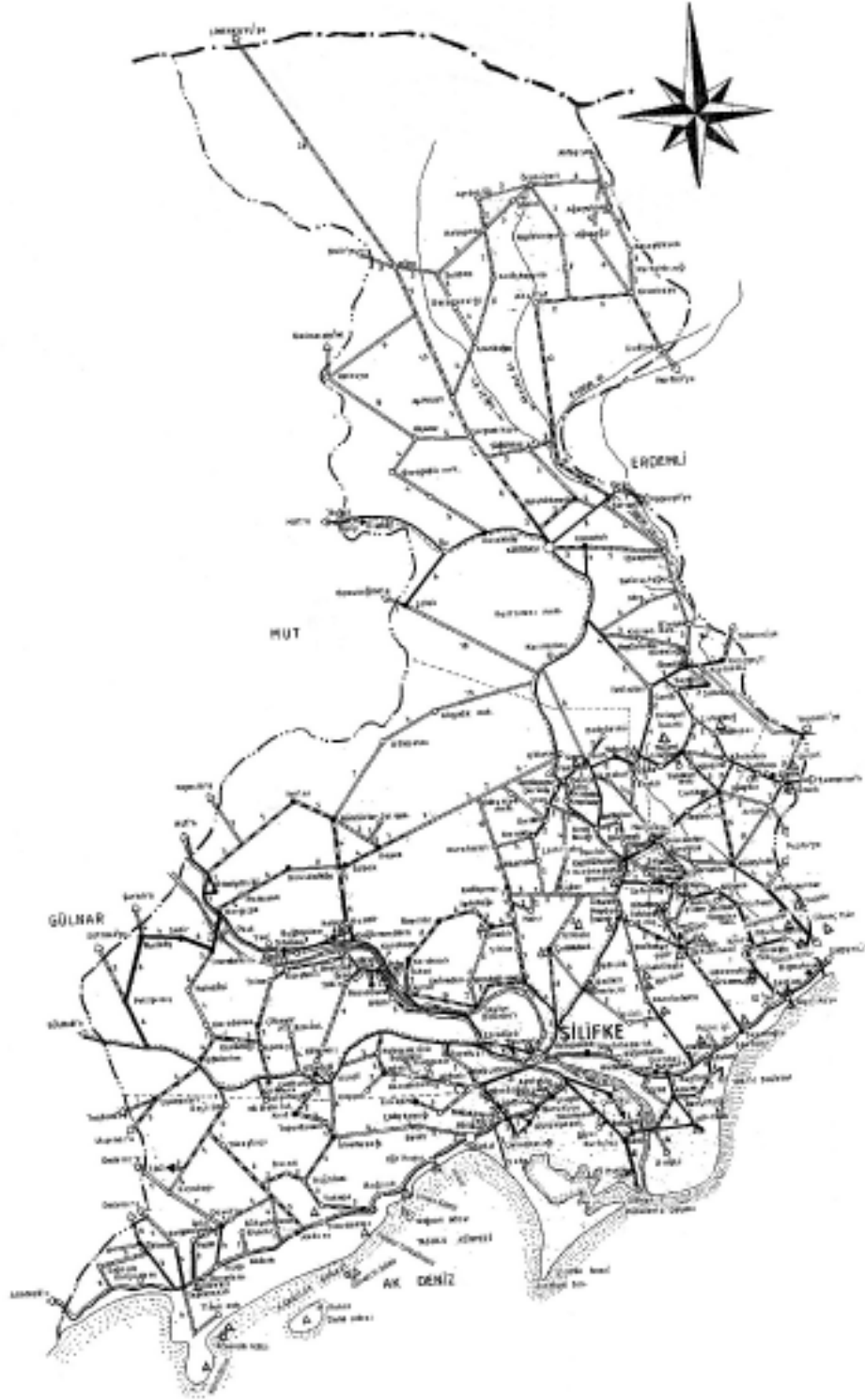
Hıdırlı Kale

Kızkalesi'nden Adamkayalar'a giderken 3 km. sonra yolun sağında Hıdırlı Kale kalıntılarına rastlanmaktadır. Burada bulunan kilise yapısı oldukça iyi durumdadır. Apsisi, nartheksi, güney duvarı, pronaos bölümü ayakta. Yakınında tonozlu bir yapı ve sarnıçlar bulunmaktadır. Çevresindeki yapılar kaba işlenmiş kesme taşlardan inşa edilmiştir.

1-2-3. Erdemli,
Hıdır Kale

Silifke

Adamkayalar	184	Korasion (Susanoglu)	191
Aşığı Sömek	189	Korkusuz Kralın Anıt Mezarı (MezgitKale)	197
Aslantaş	203	Korykion Antron (Cennet- Cehennem) Obrukları ve	
Astım-Dilek Magarası	182	Dilek-Astım Magarası	180
AtatürkEvi ve Müzesi	171	Liman Kalesi	230
Athena Kabartması	189, 224	Mancınık Kale	183
Azize Thekla	175	Meydan Kalesi (Sivri Kale)	220
Barakçı	198	Mozaikli Alan	175
Belli Başlı Kalıntılar	205	Nekropol Alanı	209
Boyan Kalesi-Kule	183	Nesulion (Bogsak)Adası	230
Cambazlı	211	Olba (Ura) Uguralanı	209
Castellum Novumola (Tokmar) Kalesi	231	Palaiai (Tahta Limanı)	232
Cehennem Obrugu	181	Paslı	196
Cennet Obrugu	181	Pityussa (Dana) Adası	232
Deveini	200	Porto Calamie (Narlıkuyu), Poimenios Hamamı ve Üç Güzeller	
Diokaesareia (Uzuncaburç)	204	Mozaigi	179
Efrenk Kabartması	190	Seyranlık	224
Gökburç	199	Silifke Kalesi	172
Gökkale	223	Silifke Merkez	167
Gözlegentepe Kaya Mezarları	235	Silifke Müzesi	168
GüvercinAdası	232	Sinekkale	195
Hagia Thekla (Aya Thekla)	176	Sütunlu Cadde	205
Hançerkale	199	Taş Köprü	173
Hasanaliler (Çanlı) Kilisesi	182	Taşucu Amphora Müzesi	227
Hellenistik AnıtMezar	208	Taşucu-Mylai Manastırı-Holmi	229
Hellenistik Kule	208	Takkadın- Tekkadın	198
Isıkkale	193	Tekfur Ambarı	173
Imbriogion (Demircili)	218	Tiyatro	208
Jüpiter Tapınığı	174	Tören Kapısı	205
Karaböcülü (Çamlıbel)	222	Tyche Tapınığı	207
Karakabaklı	192	Yapılıin- Yapılıkaya	188
Keben Kabartması	225	ZaferKapısı	207
Kesliktürkmenli	202	İsmaili (Yegenli Köyünde)	215
Kilikia Aphrodisias'ı	233		

Silifke, Adamkayalar

Silifke Merkez

Mersin'in 85 km. güneybatısındadır. Antik Dönemler'de adı Seleukeia olan Silifke, Dağlık Kilikia'nın merkezi konumundadır. Bugün Orta Çağ'a ait kaleyi ihtiva eden tepe, kentin akropolüdür. Güneyinde geniş bir ova bulunması ve ilk çağlarda Göksu Nehri'nin kısmen ulaşım elverişli olması bu şehrin Akdeniz ülkelerinin kültürel ve ekonomik hayatı ile ilgilenmesini olası kılmıştır. Bundan dolayı Silifke, denizden ve bilhassa Kıbrıs'tan gelen ve Anadolu'nun iç kısımlarına sevk olunan mallar için önemli bir transit merkezi oluşturmuştur.

İ.Ö. 7.yüzyılda Hellenler bu bölgeye yakın bir yerde, Taşucu yakınlarında Holmi kolonisini kurmuşlardır. Bu koloni İ.Ö. 4. yüzyıldan itibaren çökmeye başlamıştır. Büyük İskender'in generallerinden, Suriye Krallığı'nın kurucusu I. Seleukos Nikator (İ.Ö. 312-281), Holmi halkını burada iskan ederek, kurduğu şehre Seleukeia adını vermiştir.

5.yüzyılda Silifke, Hristiyan dünyasının önemli ziyaret yerlerinden biri olmuştur. Daha sonra bu şehir Arap, 12.yüzyılın sonlarında Bizans hakimiyetine, Ermeni Krallığı'ndan sonra ise Selçuklu hakimiyetini yaşamıştır. Osmanlılar ve Karamanoğulları arasındaki uzun anlaşmazlıklardan sonra 1471 yılında Gedik Ahmet Paşa tarafından fethedilerek Osmanlı Devleti'ne katılmıştır. Bazen sancak, bazan vilayet merkezi olmuştur. Eski önemini kaybetmiş olan Silifke, bugün Mersin ili'ne bağlı bir ilçedir.

1. Silifke, Merkez
2. Silifke Kalesi

Silifke Müzesi

Taşucu yolu üzerindeki müze, yörenin çeşitli dönemlerine ait tarihi eserlerinin sergilendiği iki katlı modern bir yapıdır.

Birinci katta çeşitli dönemlere ait mermer ve kalker heykeller ve çeşitli ampho-

ralar sergilenmektedir.

İkinci katta bulunan üç salondan birisinde Meydancık Kalesi'nde bulunan define buluntusunun yanı sıra diğer sikke koleksiyonları, ikinci salonda daha çok seramik buluntuların kronolojik olarak sergilendiği vitrinler, Aydıncık İlçesi'nde bulunan Kelenderis kazı buluntuları ile Kilise

1. Silifke Müzesi,
Yapılın Kabartması
2. Silifke Müzesi
3. Silifke Müzesi,
Sunak

Tepe Höyüğüne ait buluntuların teşhir edildiği özel bir vitrin, üçüncü salonda ise etnoğrafik eserler sergilenmektedir. Pazartesi tam gün, dini bayramların birinci günü yarım gün kapalı, diğer gün-

lerde mesai saatleri içerisinde ziyarete açık olan müzeye 0.324.7141019 no.lu telefondan ulaşılabilir.

Silifke Müzesi,
heykel başı

Atatürk Evi ve Müzesi

Atatürk, Silifke'ye olan ilgisini burayı dört kez ziyaret ederek göstermiştir. Ziyaretlerinden birinde burada bir çiftlik satın almış ve merkezi bu çiftlik olmak üzere bir Tarım Kredi Kooperatifi kurulması için talimat vererek kendileri de bu kuruluşun üyesi olmuştur.

Atatürk'ün Silifke'ye 27 Ocak 1925 tarihinde ilk gelişinde kaldığı tarihi ev restore edilerek, kullandığı eşyalarla birlikte müzeye dönüştürülmüştür.

Pazartesi tam gün, dini bayramların birinci günü kapalı diğer günler mesai saatleri içerisinde ziyarete açıktır.

Müzeye 0.324.7143220 no.lu telefondan ulaşılabilir.

1-2. Silifke, Atatürk Evi

Silifke Kalesi

Şehir merkezinde yer alan kale geçirdiği onarım ve değişiklikler sonucunda Orta Çağ kalesi görünümünde olmakla birlikte, Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde de yerleşim gördüğü ileri sürülmektedir.

Korykos Kalesi ile birlikte aynı mimar tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bu kalede İstanbul'dan Hac'a gitmek isteyenler için

Korykos ile birlikte konaklama yeri olmuştur.

185 m. yüksekliğinde, etrafı hendekle çevrili oval planlı kalenin içinde kemerli galeriler, su sarnıçları, depolar ve diğer yapı kalıntıları bulunmaktadır.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, kalenin 23 burcu olduğundan, içinde bir cami ve 60 kadar da evin varlığından bahsetmiştir. Kalıntıların bazıları 7.yüzyılda bazıları ise 11.yüzyılda inşa edilmiştir.

1-2. Silifke Kalesi

Taş Köprü

Şehir merkezinin ortasından geçen Göksu (Kalykadnos) Nehri'nin üzerindedir. İ.S.77-78 yıllarında Kilikia valisi L.Octavius Memor tarafından dönemin imparatoru Vespasianus ile oğulları Titus ve Domitianus adına yaptırmış olduğu, 1870 yılında yapılan bir onarımda bulunan taş kitabeden anlaşılmıştır. Yedi gözü bulunan ve Roma medeniyeti örneklerinden biri olan Taş Köprü, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri'nde de onarım görmüştür.

Tekfur Ambarı

Silifke Kalesi'nin üzerinde yer aldığı tepenin alt kesiminde, mevcut anakayanın oyulması ile yapılmış Bizans Dönemi'ne ait bir su sarnıcıdır. 45 m. uzunluğunda, 23 m. genişliğinde ve 12 m. derinliğindedir.

Sarnıca güneydoğu köşesindeki bir merdivenle inilmektedir. Halk arasında Tekir Ambarı olarak telaffuz edilmektedir. Mimari özelliği ile Anadolu'da az bulunan örneklerden olan sarnıcın duvarları, su sızmasını önlemek ve ayrıca anıtsal bir nitelik kazandırmak için düzgün kesme taşlarla desteklenmiş, uzun kenarında sekiz, kısa kenarında beş yuvarlak kemerli niş oluşturulmuştur.

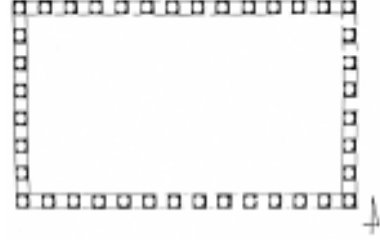

Tekfur Ambarı
Su Sarnıcı ve
planı - J.Keil - A.Wilhelm

İüpiter Tapınağı

Şehir merkezinde yer alan tapınak, Roma Dönemi'ne aittir ve 8x14 sütunlu peripteros planlıdır. Tapınak Bizans Dönemi'nde kiliseye çevrilmiştir. Bugün sadece bir sütunu, podium kısmı ve bazı mimari parçaları görülebilmektedir.

İüpiter Tapınağı ve planı - J.Keil - A.Wilhelm

Mozaikli Alan

Şehir merkezinde 1980 yılında yapılan bir kazıda, gymnasium veya hamam olabileceği tahmin edilen renkli mozaik tabanlı yeni bir mekan bulunmuştur. İ.S. 2. yüzyıl Roma Dönemi'ne ait olduğu belirlenen bu kalıntıda ayrıca üzeri yazıtlı iki heykel altlığı ile 2 m. boyunda, başı kopmuş mermer bir imparator heykeli de bulunmuştur. Heykelsiz altlıkların biri üzerindeki yazıtta Silifkeli T. Aelius Aurelius Maron adındaki bir güreşçinin başarıları anlatılmaktadır. Mozaik tabanın ortasında bulunan 1.80 m. çapındaki mermer levhada sekiz satırlık bir kitabe vardır. Bu kitabe şöyle denilmektedir: "Zamanın aşındırdığı ben taban döşemesini, kadınların sultanı, Ares sever Zenon'un eşi, düşüncelerini ve ilgisini esirgemedi benden. Yaşlılık nedeni ile etkileyici güzelliğimi yitirmiştim; oysa şimdi bu akıllı ve kusursuz kadın sayesinde mermer süslemeler içinde daha da ışıldıyorum ve külfetli bir yaşlılıktan sonra gençliğe geri dönüyorum."

Azize Thekla

Hıristiyanlığı tanıtmak için Konya'ya gelen Paulus'u bitişik evdeki odasında dinleyen nişanlı Thekla, Hıristiyan olmaya karar verir. Ancak annesi ve nişanlısı, Paulus'u kız üzerinde yaptığı etkiden dolayı şehirden attırır. Thekla ise tutuklanarak, sirk ortasında yakılmak istenir. Ancak başlayan sağnak yağış, Thekla'yı kurtarır. Şehir dışında Paulus'la buluşan Thekla, onunla Yalvac'a gider. Şehir girişinde kendine aşık olan gence ilgi göstermeyince, valiye şikayet edilir, vahşi hayvanlara atılmak üzere cezalandırılır. Çıplak olarak aslan ve vahşi ayıların arasına bırakılır. Ancak bir dişi aslan onu diğerlerinden korur ve bu esnada aslan ölür. Bu arada Thekla içi su canavarları ile dolu bir su birikintisine atlayarak vaftiz olur. Affedilen Thekla, Konya'ya geri döner ancak orada fazla kalmaz, Silifke'de dini yayar. Buradaki mağarada dersler verir. Sonunda kendisini yakalamaya gelenlerin şaşkın bakışları içinde yer yarılarak kaybolur.

Aya Thekla

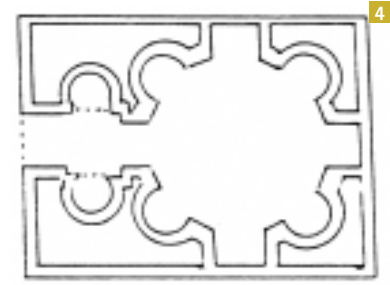
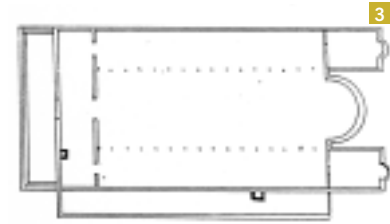
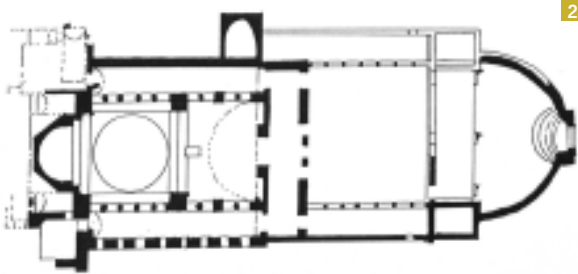

Hagia Thekla (Aya Thekla)

1. Aya Thekla
2. Zenon Kilisesi planı - E.Herzfeld-S.Guyer
3. Aya Thekla planı - F.Hild - H.Hellenkemper
4. Aya Thekla Hamam planı - E.Herzfeld-S.Guyer
5. Aya Thekla Meryemlik

Hıristiyanlığın en eski dini merkezlerinden biri olan Aya Thekla, Silifke ilçe merkezinin 5 km. güneyindedir. Ulaşım ilçe merkezinden 1,5 km. uzaklıktaki antik yol ile de mümkündür. Önceleri bugün yer altı mabedi denilen

doğal mağarada yaşamıştır. Kentte yer altı mabedinin yanı sıra, Azize'nin ölümünden sonra yapılmış üç nefli Thekla Kilisesi (460-470), Kubbeli Kilise (Zenon Kilisesi), üzeri örtülü sarnıçlar, hamam binası, Kuzey Kilise ve nekropol alanı ile kutsal yol görülebilmektedir.

1. Aya Thekla
Meryemlik
2. Aya Thekla Sarnıç

Porto Calamie (Narlıkuyu), Poimenios Hamamı ve Üç Güzeller Mozaigi

Silifke'ye 20 km., Kızkalesi'ne 5 km. uzaklıktaki Narlıkuyu, Hristiyanlık Dönemi'nde Cennet-Cehennem'e gezi ve tapınmaya gelenler için bir deniz kapısı olmuştur. Buranın Orta Çağ'daki ismi Porto Calamie diye bilinmektedir. Hamam, Cennet obruğu içindeki yer altı suyunun denize ulaştığı yerdeki tatlı su kaynağından yararlanılarak buraya yaptırılmıştır.

Dönemin tüccarlarının banyo ihtiyacını giderdiği yer olan bu görkemli hamam yapısından yalnızca su yalağı ile yıkanma bölümündeki taban mozaïği günümüze kadar gelebilmiştir. İ.S. 4. yüzyıl-

da Paperon kentinin ahalisi tarafından kullanılan Roma Hamamı'nın tabanındaki mozaiklerde Zeus'un üç güzel kızı Aglaia, Thalia ve Euphrosyne çıplak olarak kumru ve keklikler arasında dans ederken tasvir edilmiştir. Yarı tanrıça olan üç kız kardeş, güzelliği, zerafeti ve neşeyi temsil etmektedir.

Kral ise Roma imparatoru Arkadios ile birlikte yönetimde olduğu Honorius olduğu sanılmaktadır.

Mozaik tablonun üzerinde bulunan ve İ.S. 4. yüzyıla tarihlenen eski Hellen dilindeki yazıtın Türkçe çevirisi şöyledir: "Ey misafir, eğer bugüne kadar saklı kalmış olan bu güzel yıkanma suyunun kaynağını kimin bulduğunu soracak olursan, bil ki o, kralın arkadaşı Poimenios'tur ve kutsal adaları adil bir şekilde yönetmiş olan kişidir."

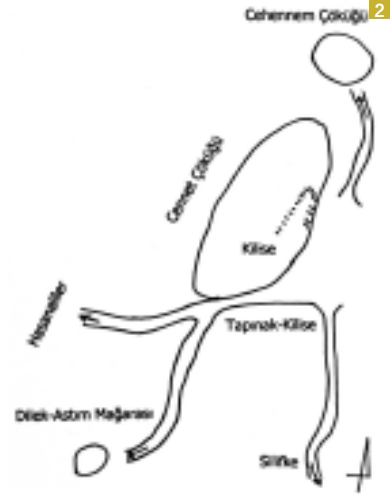
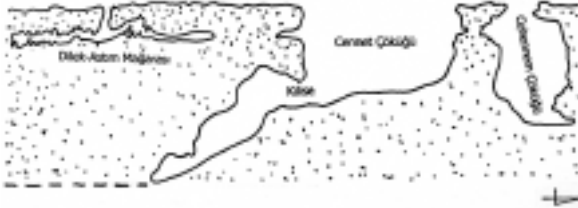
1. Aya Thekla Meryemlik
2. Üç Güzeller Mozaïği

Korykion Antron (Cennet- Cehennem) Obrukları ve Dilek-Astım Magarası

Silifke İlçe merkezinin 25 km. doğusunda, Narlıkuyu limanının 2 km. kuzeybatısında, Korykos'un 5 km. kuzeybatısındadır. Ören yerine giriş ücretlidir. Cennet-Cehennem alanına girerken, yolun her iki yanında olasılıkla Paperon antik kentine ait Roma Dönemi kalıntıları yer almaktadır. Kalıntıların en önemli yapısı olan Zeus Tapınağı üç ayrı dönemde kullanılmıştır. Tanrıların babası Zeus'un, Ejderha Typhon'a karşı kazandığı zaferin bir

1-2. Cennet-Cehennem
ve Dilek Astım
Mağarası
planı - T.Aygen ve
F.Kerem

simgesi olarak bu tapınak yaptırılmıştır. Burada kullanılan devşirme malzemenin içinde Olba Teukrid Hanedanlığı'na ait rahip listesi bulunmaktadır. Bu rahip listesi Kapadokya'daki Arkhelaos'a, İ.S. 1. yüzyıla kadar gelen bir listedir. Tapınak, Hristiyanlık Dönemi'nde tümüyle yıkılarak, kendi taşları ile kiliseye çevrilmiştir. Kimin adına ve ne zaman yapıldığı kesin bilinmeyen kilise en erken İ.S. 4. en geç 5. yüzyıla tarihlenmektedir. Çevrede Roma ve Erken Bizans Dönemleri'ne ait evler de vardır. Bunlar dikdörtgen planlı, içlerinde kemerleri olan büyük ihtimalle iki katlı yapılardır.

Cennet Obrugu

Antik Dönem'de Korykos Mağarası olarak adlandırılan ve her biri kayalık, geniş ve derin çukurlardan oluşan iki doğa harikasıdır. Bu çukurlar, yer altı sularının bin yıllar boyunca kireç tabakasını eritip boşaltması sonucu altı oyulan tavanın çökmesiyle meydana gelmiştir. Her iki boşluk zamanla birleşerek, sonunda bugünkü yer altı mağara-boğaz oluşmuştur.

Elips biçimindeki ağız kısmının çapı 250 m. ve 110 m. olup derinliği 70 m.'dir. Çökük tabanının güney ucunda 200 m. uzunluğunda ve en derin noktası 135 m. olan büyük mağara girişi ve bu mağaranın ağzında küçük bir kilise vardır. Kayalara gelişigüzel oyulmuş yaklaşık 450 basamaklı yoldan ilk önce kuzeye doğru gidilir sonra güneye dönülür ve 300. basamakta mağaranın ağzındaki kiliseye ulaşılır.

Kilisenin giriş kapısı üzerindeki dört satırlık yazıttan, 5. yüzyılda Paulus adında dindar bir kişi tarafından Meryem Ana'ya ithafen yaptırılmış olduğu anlaşılmakta-

dır. Apsisi ve yarım kubbesinde bulunan freskler görülebilmektedir. Kilisenin güneydoğu yönündeki anakaya üzerinde, erozyon nedeniyle bugün görülemeyen bir yazıt bulunmaktaydı. Kiliseden aşağıya doğru devam edildiğinde mağaranın dibine gelinir. Buradan geçen yer altı suyu zaman zaman dıştan, zaman zaman içten akarken, günümüzde sadece derinlerden sesi gelmektedir.

Cehennem Obrugu

Cennet Çöküğü'nün 75 m. kuzeydoğusundaki Cehennem Çukuru da Cennet Çöküğü gibi oluşmuştur. Ağız çapı 50 m. ve 75 m., derinliği 128 m.'dir. Kenarları içbükey olduğu için aşağısına inmek çok zordur.

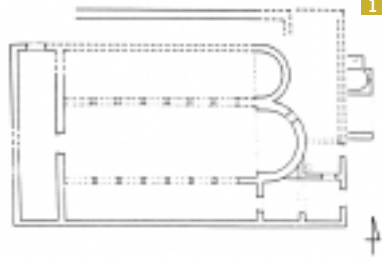
Mitolojiye göre Zeus, alevler kusan yüz başlı Typhon'u buradaki bir kavgada yendikten sonra, onu Etna Yanardağı'nın altına sonsuza dek kapatmadan önce bir süre burada hapsetmiştir.

Silifke,
Cehennem Obrugu

Astım-Dilek Magarası

Cennet Obruğu'nun 300 m. güney-batısındadır. 200 m. uzunluktaki bu mağarada binlerce yılda oluşmuş sarkıt-dikit ve daha pek çok mağara oluşumları bulunmaktadır. Havasının astımlılara iyi geldiğine inanılmaktadır. Çevresindeki ağaçlara bez bağlanıp dilekte bulunulduğundan bu adı almıştır.

1. Hasanlıler Kilisesi
planı -
F.Hild - H.Hellenkemper
2. Astım Dilek Mağarası

Hasanaliler (Çanlı) Kilisesi

Cennet-Cehennem, Hasanaliler ve Kızılisalı yolu üzerinde ve Hasanaliler Köyü içerisinde. Buranın üç nefli bir kilise yapısı bulunmaktadır. Doğu ve kuzey cephelerinde büyük tahribatlar vardır. 6. yüzyılda yapılan kilisenin çok düzgün taş işçiliği göze çarpmaktadır.

Batıdaki yan nef sütunları ile apsisi sağlam olarak ayakta kalmıştır. Kilisenin altında sarnıç yer almaktadır. İlgi çeken bir özelliği destek sisteminin sütunlar yerine ayaklardan oluşmasıdır.

Mancınık Kale

Hasanlılar Köyü'nün kuzeyinde bulunmaktadır. Bir vadi üzerinde bulunan kalenin doğusunda, Kızkalesi'ni Olba'ya bağlayan antik yol ve bu yol boyunca da kalıntılar vardır. Kalede farklı duvar işçilikleri kullanılmıştır. Bunlar kabaca işlenmiş poligonal örgülü duvarlar ve düzgün kenarlı bosajlı duvarlar şeklindedir.

Boyan Kalesi-Kule

Cennet –Cehennem'in kuzeydoğusunda yer almaktadır.

Silifke,
Boyan Kalesi-Kule

Adamkayalar

Narlıkuyu'nun yaklaşık 11 km. kuzeyinde, Karyağdı (Mitan) Vadisi'nin doğu yamacı üzerinde, yan yana işlenmiş kaya kabartmaları topluluğuna verilen mahalli isimdir. Buraya ulaşmak için Kızkalesi'ndeki Adamkayalar tabelasından kuzeye dönülür, Hüseyinler yolundan 7 km. sonra sola ayrılan toprak yola girilir. 2 km. kadar gittik-

ten sonra, kabartmalara inilen merdiven basamaklarına gelinir. Burada sol tarafta da iki adet mezar vardır.

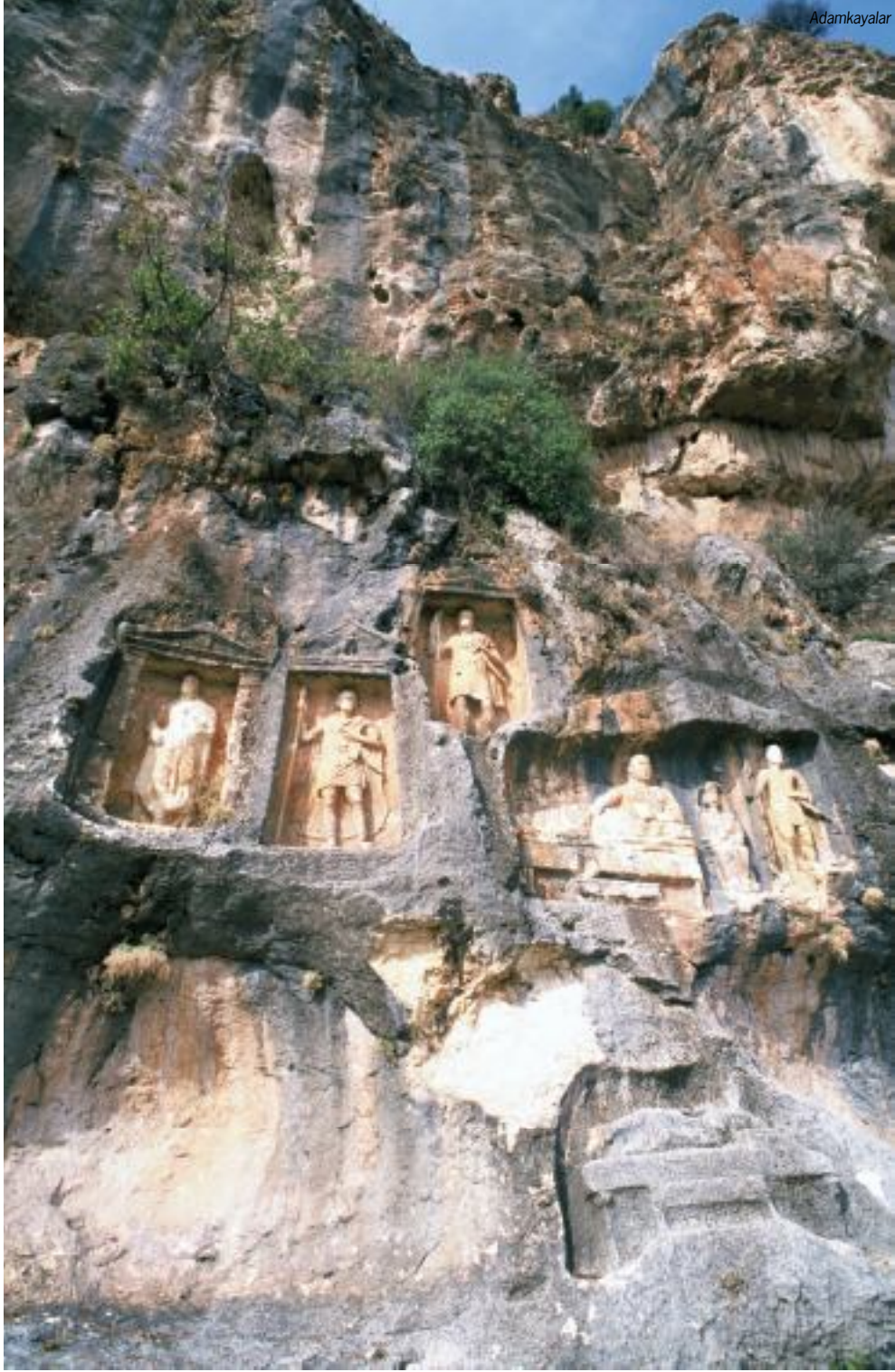
Onbir ayrı çerçeve içerisinde yer alan Adamkayalar kabartmalarının yamaçtaki kompozisyonları içerisinde en sık yinelenen figürler, dört ölü ziyafeti sahnesine ait olanlardır.

Bu sahnelerde ölüler ya yalnız ya da eşleri ve oğulları ile beraber gösterilmişlerdir. Adamkayalar kabartmalarında

Silifke, Adamkayalar
ören yeri ve planı,
F.J. Lutz

Adamkayalar

ölülerin oğulları ve ayrıca iki erkek kabartması, asker olarak işlenmiştir.

Bu kabartmalardan ölü ziyafetlerinin yer aldığı yamacın orta kesimine yakın yerde, alttaki platform seviyesinin hemen üstünde bir sunak taşı ile solunda bir adam, sağında bir kadın figürü ve bu figürün sağında, oturarak ayin yapmak amacıyla kaya içerisine oyulmuş beş basamaktan oluşan bir kompozisyon yer almaktadır.

Başka bir kabartmada, bir adamın sol eliyle bir keçiyi boynuzlarından tutarak getirdiği diğer elinde bir üzüm salkımı taşıdığı görülmektedir.

Adamkayalar'daki veda sahnesinde de ayakta duran ve ölmüş olan kişiyi temsil eden erkek, oturur vaziyette gösterilmiş karısıyla el sıkışmaktadır.

Bu kabartmaların oluşturduğu kompozisyonların içerisinde fonksiyonu henüz

tam olarak bilinemeyen paltolu bir adamla, elinde bir eşya taşıyan başka bir adama ait figürün oluşturduğu iki kabartma daha bulunmaktadır.

Adamkayalar kabartmaları, sahnelerin altında bulunan yazıtların (bu yazıtlarda ölen rahiplerin adlarının yazıldığı anlaşılmıştır) incelenmesi sonucunda İ.Ö. 2.yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Kabartmalara inmeden sağda bulunan tepenin zirvesinde yer alan ve pek te tanınmayan ören yeri içerisinde bir kule yapısı, köşeli planlı veya düzgün bir şekli olmayan, içleri tek veya çapraz kemerli olan mekanlar yer almaktadır. Genellikle poligonal duvar örgü sistemi görülmektedir. Çok sayıda lahitin varlığı dikkat çekmektedir.

1-2. Adamkayalar

Yapılın- Yapılıkaya

A damkayalar sapağını 3-3,5 km. kadar kuzeye doğru geçtikten sonra doğuya dönülür ve tarla yolu kaybedilmeden yürünür. Sütunların ve lahit kapaklarının yer aldığı bu yolda 12-15 dakika yürüdükten sonra bir vadiye gelinir. Bu vadiye yer alan mağaralardan birinden çıkarılan ahşaptan

1. Silifke, Yapılın
2. Silifke, Yapılın
3. Silifke, Yapılın-
Yapılıkaya plan, F.J. Lutz

1

yapılmış bir lahit Anamur Müzesi'nde sergilenmektedir.

Burada doğal mağaranın poligonal taş duvarlarla desteklenmesi suretiyle, üç katlı bir Mağara-Tapınak oluşturulmuştur. Giriş kapısında iki kabartma ve bir yazı bulunmaktadır.

Bu yazıdan tapınağın, burada görev yapan Hemokrates'in rahibi olan kişi tarafından Hermes adına yaptırılmış olduğu anlaşılmıştır. Buradaki din görevlileri olan diğer altı kişiye ait kabartmalar, farklı kompozisyon panolarında işlenmiştir.

Tapınağın altında yerde duran, daha geç bir döneme ait alınlıkta ise dokuz adet insan kabartması büst şeklinde gösterilmiştir. Diğer bir taşta ise Kerykaion atribüsü varken, yine aynı yerde ayakta duran farklı yüzyıla ait iki insan tasviri de kabartma olarak gösterilmiştir. Ulaşımı biraz zor olan Mağara-Tapınak İ.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Kırılmak istenirken yakalanan kabartma panolardan bir tanesi Silifke Müzesi'nde sergilenmektedir.

2

3

Aşağı Sömek

Silifke'nin yaklaşık 40 km. kuzeydoğusundaki Athena kabartması ile ünlü olan Aşağı Sömek Köyü'nün hemen doğusunda ve güneybatısında, Roma ve Erken Bizans Dönemleri'ne ait yerleşim kalıntıları içeren iki ayrı ören yeri bulunmaktadır.

Athena Kabartması

Silifke'nin yaklaşık 40 km. kuzeydoğusundaki Aşağı Sömek Köyü'nden kuzeydoğuya ilerlerken Dere Mevki-i'nden 10 dakikalık yürüyüşle varılan, tarla yolları arasında yer alan, Eleksi Boğazı'ndadır. Kızkalesi'nden gidildiğinde daha yakındır. Kabartmada, güney yöne bakan kayanın yüzünde iki sütun arasında ayakta duran "Tanrıça Athena" tasviri yer almaktadır. Yüz ve göğüs kısmı tahrip olmuştur. Sağ kolunu yukarıya kaldırmış üzerinde yılan sarı bir mızrak tutmaktadır. Yılanın başı sütuna doğru uzanmıştır. Sol kolu ise kalkana dayanmaktadır. Elbise kıvrımlarının İ.S. 4. yüzyıl özelliklerini taşıdığı tespit edilmiştir. Başının gerisindeki nişin yarım kubbesi istiridye kabuğu şeklindedir. Sol tarafında ise

şahlanan bir atın ön kısmı yapılmıştır. Sağ plasterin altında Zeus'un yıldırım demeti, ortada tahrip olmuş büst, onun üzerinde bir hilal ve altı uçlu bir yıldız, sütunun sağında şamdan şeklinde yapılmış üst kısmı hilal şeklinde bir motif bulunmaktadır.

1. Silifke, Athena Kabartması
2. Silifke, Aşağı Sömek Kilise

Efrenk Kabartması

S ömek kabartmasına giderken Dere Mevkii'ne dönmeden 1 km. kadar ilerideki Efrenk Deresi'ndedir. Sağda asker kabartması, karşısında da kale ve ören yeri bulunmaktadır. Kalenin kuzeydoğusunda da kilise vardır. Dere yamaçlarında kaya mezarları ve mağara yerleşimleri olabilecek oluşumlar bulunmaktadır.

Silifke,
Efrenk Kabartması

Korasion (Susanoglu)

Silifke'ye 16 km. uzaklıktaki Susanoglu (Atayurt) Beldesi'nde yer alan önemli bir liman kentidir. Geç Roma Dönemi'ne ait Isauria valisi Flavius Uranius (İ.S. 367-375) tarafından kurulmuştur. İ.S. 4. yüzyılda limansal işlevi açısından çok canlı bir yaşam sürmüştür. Bu dönemde Silifke'ye bağlı piskoposluk olmuştur.

Eskiden tamamen surlarla çevrili kentin batıdaki ana giriş kapısı üzerinde bulunmuş olan yazıtta şöyle bir metin bulunmaktadır: "Prenslerimiz Valentinian, Valens ve Gratian'ın idaresi altında yaşarken, Isauria Eyaleti'nin ünlü yöneticisi Flavius Uranius bu ıssız yeri kendi düşüncesine uygun bir şekilde, tüm masraflarını kendi karşılayıp kent olarak yaptırdı." Şehrin eski isimlerinden olan Psoidokorasion ve Kalon Korasion 7. yüzyıla kadar kullanılmıştır. 10.yüzyılda

yerleşim tahrip edilmiştir. Geç Orta Çağ'dan itibaren yerleşimin adı Perçenbe-Perçenti olarak değiştirilmiştir. 7. yüzyıla kadar önemli dönemler geçirmiş, ama hiçbir zaman polis olamamıştır. Oldukça ince yapılmış ve dışa taşan kare planlı bastionerlerden oluşan duvar, poligonal bir şekilde hem limanı hem yerleşimi sınırlamaktadır. Duvar, buraları korumak için yapılmıştır. Üç tane büyük kapısı vardır.

Burada bir su kemeri olduğundan bahsedilmektedir. Kuzeydoğusunda bir hamamı, iki nekropol alanı, ev kalıntıları ve bir ışık vardır. Batıda iki tane Erken Bizans Dönemi'ne ait bazilikal planlı kilise olduğu belirtilse de, bugün yerleri tespit edilememektedir.

Korasion'un 1 km. batısında da yine 20. yüzyıl başlarına kadar ayakta kalmış bir kilise var olduğu söylenirken günümüzde bu kiliseye de rastlanmamaktadır.

Korasion (Susanoglu)
planı

Karakabaklı

Silifke'nin 14 km. doğusunda bulunan Karadedeli Köyü'nün 3 km. kuzeyindedir. Yerleşimdeki görünen kalıntılar Geç Roma-Erken Bizans Dönemleri'ne aittir. Ancak yerleşim Hellenistik Dönem'de başlamıştır. Ören yerinde Bizans mimarisinin üç farklı ev tipi bir arada görülmektedir.

Bunlar peristylli avlusu olan evle, iki katlı villa tipi ve basit planlı ev tipleridir. Kentteki kalıntılar arasında döşeme yol ve işliklerde görülebilmektedir. Yerleşimin güneyinde sütunlu, üç nefli Erken Bizans Dönemi'ne ait bir kilise bulunmaktadır.

Silifke, Karakabaklı

Işıkkale

Karakabaklı harabelerinin 1,5-2 km. kuzeyindedir. Yerleşim yeri yolun sağına ve soluna yayılmış durumdadır. Ören yerinde üç nefli bazilikal planlı kilise yapısı ve ona uzanan antik yol görülebilmektedir. Daha çok poligonal taş örgü sistemli evler vardır. Lahitler genelde rozet veya haç motifli kabartmalarla bezelidir. Hellenistik, Geç Roma, Erken Bizans Dönemleri'ne tarihlenmektedir.

Silifke, Işıkkale

Sinekkale

Sinekkale'nin 2,5-3 km. kuzeyindedir. Buranın en dikkat çekici yapısı kesme blok taşlarla inşa edilmiş iki katlı bir villa rustica'dır. Ana giriş çift katlı bir yapı tarzından oluşmaktadır. Dikdörtgen giriş kapısının üstü tonoz şeklinde yapılmıştır. Girişin ikinci katında yer alan platformu kemerlidir. Buradaki iki kapı sağlamdır. Yapının alt katında beş tane bitişik oda vardır. Bu odalar enine kemerlerle ayrılmışlardır. Ana girişin açıldığı büyük odada iki adet kemer vardır. Kare şeklinde pencereleri ve dikdörtgen formda gömme dolapları mevcuttur. Odanın içerisinde yer alan kapılarla diğer odalara bağlantı sağlanırken, tabanda da sarnıçların yer aldığı gözlenmektedir. Diğer oda gibi batıda yer alan bu ikinci odanın üç adet girişi bulunmaktadır. Bu girişler diğer odalarla bağlantılıdır. Odada bir kemer ve bir pencere bulunmaktadır ve üst katta yer alan odaya ait duvar kalıntıları kısmen korunmuştur. Yapının doğusunda yer alan bir başka oda, bu yönde yer alan bir şapel ve diğer bir oda ile bağlantılıdır. Odanın kemerleri yıkılmıştır. Bulunan iki adet penceresi farklı planlar göstermektedir. Bu odanın ikinci katında yer alan mekana ait kalıntılar kısmen ayakta-
dır. Odanın kuzeybatı köşesinde bir de kanal bulunmaktadır. Doğuda yer alan bir diğer odanın, evin dışına açılan bir kapısı var-

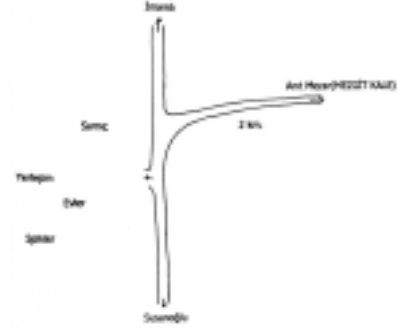
dır. Bu odanın kemerleri sağlam kalmıştır. Diğer odalara oranla daha küçük olan iki kapılı bir oda da güneybatıda yer almaktadır. Bu odanın üst katına ait kalıntılarda kısmen ayakta kalmıştır. Bu evin diğer evlerden farklı olarak ikisi evin içinde birisi dışında olmak üzere üç adet şapeli vardır. Evin giriş katındaki şapelin apsisi, duvarlarının bir bölümü ve kapısı sağlamdır. İkinci kattaki ilk şapel ile aynı hizadaki şapelin yalnızca apsisinin alt bölümü ayakta-
dır. Birinci kat şapeli, kuzeyde ve doğudaki odalar ile bağlantılıdır. Evin dışında yer alan üçüncü şapelin duvarları yıkılmıştır, apsisinin içine düşmüş olan şapelin kapısının üzerinde daire içinde haç motifi bulunmaktadır. Evin güney cephesinde üç adet tonozlu bölme mevcutken, kuzey ve doğu cephesi düzdür. Sadece odalara ait pencere ve kapı yerleri mevcuttur. Yine kuzey cephede balkonu taşıyan kirişler görülebilmektedir. Yapılan araştırmalara göre evde ilginç olan bir özellikte doğu tarafında üst katta tuvalet bölümü ve güneyde de iki adet banyo bölümlerinin varlığıdır. Bu yapının çevresinde birkaç yıkık ev dışında başka yapı görülememektedir. Evin kuzeybatısında bir işlik bulunmaktadır. Yine Hellenistik Dönem'e ait bir evin giriş kapısının lentosu üzerinde Olba antik kentini simgeleyen çelenk, lobut ve üzüm salkımı betimlemeleri görülmektedir. Bu ören yeri Gökkale ve Keşliktürkmenli ile benzerlik göstermektedir.

Silifke, Sinekkale

Paslı

Susanoglu'nun içinden kuzeye doğru giden stabilize yolun 5. km.'sinde Türkmenuşağı Köyü'ne; 11. km.'de bu köyün mahallesi olan Paslı'ya ulaşmaktadır. Burada Roma Dönemi'ne ait evler, sarnıçlar, işlikler ve mezar kalıntıları görülebilmektedir.

1-2. Silifke, Paslı

Korkusuz Kralın Anıt Mezarı (Mezgit Kale)

Paslı'nın 2 km. doğusunda, bir tepe üzerinde, halk arasında Korkusuz Kral Anıt Mezarı olarak tanınan Mezgit Kale yer almaktadır. Kilikia tapınak mezarlarının en büyüklerindendir. İ.S. 2. yüzyıl veya İ.S. 3. yüzyıl Roma Dönemi'ne ait bu anıt mezar, oldukça iyi korunmuş durumdadır. 7.80 m. yüksekliğinde olup, ön kısmında bulunan Ko-

rinth tarzındaki başlıklı sütunların ortasında konsollar yer almaktadır. Bu konsollardan ortadaki ikisi üzerinde bulunan ayak oyuklarından, zamanında mezarın üzerinde heykellerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Aynı konsol tiplerinden asıl mezar odasında da dört tane vardır. Anıt mezarın arka alınlığında ortada bir kalkan, iki yanında kılıç ve akrep kabartmaları bulunmaktadır. Anıt mezarın en önemli özelliği öndeki podyumun yan duvar taşı üzerine yontulmuş phallos kabartmasıdır. Anıt mezar civarındaki sarnıç ve zeytinyağı işlikleri görülebilecek diğer kalıntılardır.

Silifke, Mezgit Kale

Barakçı

Silifke'nin 12 km. kuzeydoğusunda, Yenibahçe Vadisi'nin kuzeybatısındadır. Burada Hellenistik Dönem'e ait poligonal duvar sisteminde üç yapı vardır. Bunların sağlamlaştırılması Geç Roma Dönemi'nde harçla yapılmıştır. Böylece kısmen üç katlı bir ev meydana gelmiştir. Bu evin en üst katında tipik özellik olan enine kemerler ve yuvarlak kemerli pencereler vardır. Burası Erken Bizans Dönemi'nin sonuna kadar kullanılmıştır.

Takkadın-Tekkadın

Usanoğlu Beldesi'nin 11 km. kuzeyindeki Paslı Köyü'nün 4 km. kuzeybatısındadır. Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'ne ait yoğun kalıntılar bulunmaktadır. Burada kaya mezarları, içinde çok sayıda lahit bulunduğu nekropol alanı, aslan kabartmalı lahit kapakları, sarnıç, küçük bir kale, kilise ve onlarca ev mimarisini görülebilir.

1-2. Silifke, Hançerkale
3. Silifke, Barakçı

Hançerkale

Silifke'nin 16 km. kuzeydoğusundadır. Gökburç'a 1 km. uzaklıkta, Ovacık Köyü'ndedir. Burada poligonal taşlarla inşa edilmiş bir gözetleme kulesi bulunmaktadır. Doğu cephesinde bir çörtlen yer alırken, güneye bakan giriş kapısının üzerinde Dioskur miğferi, kalkan, kılıç ve Herakles'in lobutu kabartmaları vardır.

Gökburç

Silifke'ye uzaklığı 17 km.'dir. Hançerkale'nin hemen doğusunda Tekkadına 3 km. uzaklıkta, yolun sağındadır.

Bizans Dönemi'ne ait 6. yüzyılda inşa edilmiş bir kule yapısıdır. Doğu duvarı yıkılmıştır. Gökburç'u çevreleyen bahçe içerisinde üç adet kule kalıntısı ile bir adet sarnıç ve duvar izleri yer almaktadır.

Silifke, Gökburç

Deveini

Ovacık Köyü'nün mahallesidir. Deveini'nin Çevlik mevkiinde iki kabartma vardır. Kabartmalardan biri ayakta bir kaide üzerine basmaktadır. Bir elini duvara dayamış, sağ elinde Kerykaion atribüsü tutmaktadır. Sağ tarafında da yazıt vardır. Bu kabartmaların doğu yönünde bulunan ve Alçılı Tepe veya Mutlakçı Tepe diye adlandırılan mevkide de mimari kalıntılar bulunmaktadır.

Yine aynı yerin İnliseki Mevkii'nde nişler içerisinde oturan kadın ve erkek kabartmaları bulunmaktadır. Kabartmaların karşısında da sarnıçların, lahitlerin olduğu ören yeri vardır.

1-2. Silifke, Deveini

Keşliktürkmenli

Köy merkezinin güneybatısında iki katlı olabilecek, çok odalı bir villa rustica bulunmaktadır. Bu tip çiftlik evleri “Kuleli Villa Rustica” olarak tanımlanmaktadır. Bu yapılarda bütün binalar bir avlu çevresindedir ve avlunun dört köşesinde hem depo işlevi gören, hem de koruma amacı taşıyan kulelere sahiptir. Ancak burada bulunan işlikler arazi şartları gereği avlunun dışında yer almaktadır. Yapının avlusu içerisinde sarnıç bulunmaktadır. Var olan odalar kemerlerle birbirinden ayrılmıştır. Bu yapının arkasında iki yapı daha görülmektedir.

Villa Rustica'nın karşısına düşen tepede, yeni yolun karşı tarafında bulunan evin üstünde kilise kalıntısı vardır. Burada da yine antik bir yolun varlığı dikkat çekmektedir.

Silifke, Keşliktürkmenli

Aslantaş

Aslantaş Mevkii'ne Keşliktürkmenli Köyü'ndeki caminin hemen sağından yukarı çıkan yolu kuzeydoğu yönünde yaklaşık 1-2 km. takip ettikten sonra doğuya dönülerek ve toprak yoldan 400 m. kadar yürüyerek ulaşılır. Mevkii adını yanında sarnıç bulunan ve 6 basamakla çıkılan lahtin kapağı üzerindeki aslan kabartmasından almıştır. Lahtin konum olarak hakim olduğu arazinin güneydoğusunda bir anıt mezar ve çevresinde yapı komplekslerinin yer aldığı ören yeri vardır.

Silifke, Aslantaş

Belli Başı Kalıntıları

Sütunlu Cadde

Tiyatronun önünden geçen sütunlu cadde, Zeus Tapınağı'nın yanında kent kapısından gelen diğer bir Sütunlu Cadde ile kesismekte ve Tyche Tapınağı'nda son bulmaktadır. İ.S. 1. yüzyıldan kalma Sütunlu Cadde'deki sütunların hepsi yıkılmıştır. Mimari parçalarının çoğu da yok olmuştur.

Tören Kapısı

İ.S. 1. yüzyıldan kalma Tören Kapısı her biri 1 m. çapında ve 7 m. yüksekliğinde Korinth başlıklı sütunlarıyla heybetli bir yapıdır. Yarıyı yıkılmış olan tören kapısının beş sütunu ayaktaadır. Soli-Pompeiopolis ören yerindeki gibi sütun gövdelerinden çıkan konsolların varlığı bunlar üzerinde heykeller bulunduğunun kanıtlarıdır.

Silifke, Uzuncaburç
tören kapısı

Zeus (Olbios) Tapınağı

Tören kapısından sonra antik çeşmeyi geçince Sütunlu Cadde'nin solunda bir avlu içerisindeki Zeus Tapınağı'na ulaşılır. I. Seleukos Nikator tarafından yaptırılmış olduğu düşünülen Zeus Tapınağı,

Anadolu'da dört bir yanı Korinth tarzında tek sıra 36 sütunla çevrili, peripteros planlı, en eski tapınaklarından biri olarak, sanat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Romalılar tarafından da kullanılan tapınak, Hristiyanlık Dönemi'nde, 5.yüzyılda, yapılan değişikliklerle kiliseye çevrilmiş; cellası yıkılıp sütun araları örülmüş ve buralara kapılar konulmuş, doğusundaki sütunlar kaldırılarak yerlerine apsis eklenmiştir.

1-2. Silfk,
Zeus Tapınağı, Kilise

Tyche Tapınağı

Sütunlu Cadde'nin bitimindeki tapınak, İ.S. 1. yüzyılın ikinci yarısında yapılmıştır.

Beşi ayakta olan, 6 m. yüksekliğindeki yekpare altı sütunun taşıdığı arşitravdaki yazıt, tapınağın kentin soylularından Oppius ile karısı Kyria tarafından yaptırılıp kente armağan edildiğini bildirmektedir.

Zafer Kapısı

Güney-kuzey istikametindeki ikinci sütunlu yol üzerinde ve Zeus Tapınağı'nın kuzeyinde bulunan kapının ortasında bir büyük, yanlarında ise iki küçük kemerli girişi vardır. Üzerindeki yazıtta, depremten zarar gören kapının Roma İmparatorları Arcadius (İ.S. 395-408) ile Honorius (İ.S. 395-423)'un birlikte yönetimleri sırasında onarım gördüğü yazılıdır.

1

2

1. Silifke, Tyche Tapınağı
2. Silifke, Uzuncaburç Anıtsal giriş kapısı

Silifke, Hellenistik Kule

Tiyatro

Burada bulunan bir yazıttan Roma İmparatorları Marcus Aurelius (İ.S. 161-180) ile Lucius Verus'un (İ.S. 161-169) birlikte yönetimleri sırasında, yani İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Hellenistik Anıt Mezar

Beldenin güneyindeki tepe üzerinde yer alan anıt mezarın dor biçimindeki mimarisi yörede tektir. Piramit çatılı, 15 m. yüksekliğindeki mezar anıtı 5.5 x 5.5 m. ölçülerinde kare planlıdır. Seleukoslar'ın veya Olba Krallığı'nın yöneticilerinden birine ait olduğu tahmin edilmektedir.

Hellenistik Kule

Şehri çevreleyen surların kuzeydoğu kenarında bulunan beş katlı kule 16 x 13 x 23 m. ebatlarındadır. Her katı kendi içinde bölümlere ayrılmış olan kule, yöneticilerin yaşadığı bir mekan olduğu kadar, tehlike anında bölge halkının sığındığı ve şehir hazinesinin korunduğu güvenli bir yer olarak da kullanılmaktaydı.

Kapı üzerindeki yazıttan İ.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısında Tarkyares tarafından yaptırılmış olduğu anlaşılan kule, geçirdiği yangın sonucu Vali Petronius Faustinus'un emriyle İ.S. 3.yüzyılın sonlarında onarım görmüştür.

Sikkelerin üzerinde tasvir edilen bu gözetleme ve barınma kulesi yüksek oluşu nedeniyle bugünkü beldenin ismine de kaynak olmuştur.

Tiyatro

Nekropol Alanı

Kentin kuzeyindeki bir vadinin her iki yamacına yayılmış olan nekropol sahası, Hellenistik, Roma, Bizans Dönemleri'nde kullanılmış olup burada kaya mezarları da vardır.

Olba (Ura) Uguralanı

Uzuncaburç'un 4 km. doğusundadır. Hellenistik Dönem'de Olba Krallığı'nın merkezi ve önemli bir ticaret şehridir. Olba aynı zamanda önemli bir dinsel merkez olmuştur. Özellikle Hristiyanlık döneminde bu durum yazılı kaynaklar dışında dinsel mimari kalıntılarda da kendini göstermektedir. Bunlar Olba akropolisinin batısında bulunan büyük kilise kalıntısı, akropolis üzerinde yer alan bir çok küçük kilise kalıntıları ve su kemerinin bulunduğu akropolisin doğusundaki vadide geniş bir alana yayılan manastır kalıntıları sayılabilir.

Olba piskoposluk merkezi olarak Erken Hristiyanlık döneminde önemini sürdür-

müştür. Bu dönemde Olba ve hemen yakınındaki Diokaesareia ayrı ayrı piskoposluk merkezleri olmuşlardır. Olba piskoposluğunda, Isauria'nın başpiskoposluk merkezi olan Seleukeia'nın alt birimi olarak diğer Isauria ve Kilikia piskoposlukları Diocaesereia, Kelenderis, Claudiopolis ile öteki piskoposluklar gibi 10. yüzyılın başından 7. yüzyıla kadar Antiokheia patrikhanesine bağlı olmuştur. Olba'da bulunan, Septimus Severus zamanında yapılmış olan çeşme binasının yanı sıra diğer bir önemli eser ise nekropolün bulunduğu vadi üzerinde kurulmuş, 150 m. uzunluğunda, 25 m. yüksekliğindeki iki katlı su kemeridir. Bu su kemerinin ko-

Uzuncaburç

1. Silifke, Olba Ura planı
2. Silifke, Olba Ura Çeşme

1. Silifke,
Olba Ura Kaya Mezarı
2. Silifke,
Olba Ura Su Kemerı

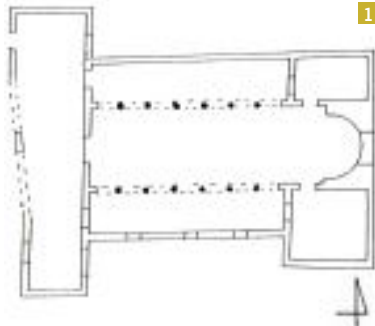
runması ve çevrenin gözetlenmesi için kuleler inşa edilmiş olması yapının önemini göstermektedir. İ.S. 199 Septimus Severus dönemine tarihlenen su kemerinin üzerindeki yazıtta "Olbalılar'ın Kenti" yazmaktadır. Antik çeşme ile aynı dönemde yapılmış olan bu kemerler Bizans İmparatoru II. Iustin yönetimi sırasında (566) onarım görmüştür. Çeşmenin ya-

nında bulunan tiyatro binasından bazı oturma basamakları ile sahnenin bir bölümü günümüze dek kalmıştır. Nekropol alanında ise farklı mezar tipleri yer almaktadır. Bir tepenin üzerinde kurulmuş bulunan antik şehirdeki diğer kalıntılar arasında evlerde bulunmaktadır. Hellenistik, Roma ve Erken Bizans Dönemleri'nde iskan görmüştür.

Cambazlı

S ilifke nin 29 km. kuzeydoğusundadır. Antik yerleşim ve modern köy iç içe-
dir. Geç Hellenistik, Roma ve Bizans
Dönemleri'ne ait kalıntılar yer almaktadır.
Roma Dönemi mezar anıtları ve Erken Bi-
zans Dönemi'ne ait kilise görülmeye de-
ğerdir. Bu kilise bölgedeki örtü seviyesine
kadar en iyi durumda kalabilmiş tek kilise-
dir. Üç neflidir ve kilisenin neflerini ayıran
sütunlardan kuzey tarafındanakiler yıkılmış
olmakla beraber hala yapının içinde dur-
maktadır. Bazı sütun başlıkları devşirme-
dir. Oldukça iyi bir taş işçiliğine sahip olan

kilisenin temenos duvarları da halen ayak-
tadır. Avlusunda da bir sarnıç vardır. Ören
yeri içerisinde anıt mezarların yanı sıra çok
sayıda kaya mezarı (kabartmalı ve yazıtlı)
değişik yönlere dağılmış durumdadır. İki
parça halinde birbirine paralel ilerleyen
sur duvarları da görülebilmektedir.

İsmailli (Yeğenli Köyünde)

Cambazlı Köyü'ne 5 km. uzaklıktaki Yeğenli Köyü'ndedir. Köy mezarlığını geçince hemen yolun sağında, anakaya üzerine oturtulmuş poligonal duvarlı bir kule yapısı ve müstemilati görülmektedir. Kule kapısı üzerinde Herakles'in lobutu ve dioskur miğferi motifleri bulunmaktadır.

İsmailli Kale'ye gitmek içinse köy mezarlığını geçince hemen sola dönülür ve 4,5 km. kadar güneydoğuya gidilir. İsmailli Kale denilen mevkiide bulunan yapı çok tahrip olmuştur.

Anıtsal olduğu anlaşılan dikdörtgen planlı bu yapı belki de bir tapınaktır. Duvarlarda düzgün olmayan kenarlara sahip taş işçiliği kullanılmıştır. Yerde bulunan mimari parçalar üzerinde aslan şeklinde çörten kabartmaları, metop ve

triglif sıraları, alınlık ve büyük sütunların yanı sıra çevrede sarnıçlar ve lahitler de bulunmaktadır. Buranın yakınında bulunan kilisenin apsisi ana kayaya oyulmuştur ve yanında yuvarlak planlı bir alan bulunmaktadır. Anıtsal yapıdan vadi içerisine doğru bakıldığında, yine vadi yamaçlarına konumlandırılmış dikdörtgen planlı büyük bir yapı ile karşılaşmaktadır. Bu vadi içerisinden yukarı doğru yürüyerek devam edildiğinde kaya mezarlarına ve mağara yerleşimlerine gelinmektedir. Kaya mezarları vadinin iki yamacında da vardır. Bu kaya mezarlarının bazılarında kabartmalar bulunmaktadır. Bu kabartmalardan birisinde ortada yatan bir erkek, sağ tarafında mızrak tutan iki erkek (en sağdaki küt saçlı, yanındaki kısa saçlıdır), sol tarafında ise bir kadın ayakta durmaktadır. Altındaki kaya mezarının içi iki katlıdır. Alt zeminde biri küçük ikisi daha büyük olan khamasorion tipte lahitler görülmektedir.

1. Silifke, Cambazlı anıt mezar
2. Silifke, Cambazlı kaya mezar önündeki kabartma

1-2-3. Silifke, Ismaili

Silifke - Mersin • 217

Imbriogion (Demircili)

Bir Roma Kenti olan ve İ.S. 2. yüzyıla tarihlenen anıt mezarları ile tanınan Imbriogion Silifke'nin yaklaşık 6 km. kuzeyindeki Demircili Köyü'ndedir. Burada yer alan ilk anıt mezar Öter Kale Mevkii'nde, İmamli'dan köye girerken yolun solundadır. Çatı örtüsü yıkılmış iki katlı olan yapının cephesinde altta İon, üstte Korinth başlıkları taşıyan dörder sütun vardır. Bu mezarın yanında bir de kaya mezarı bulunmaktadır. Buranın 300 m. kadar ilerisinde sağda yan yana duran iki anıt mezar en çok dikkati çeken eserlerdir. Bu iki katlı mezar yapıları mimari süslemeleri ve işlenişlerindeki sanat, kitabe, kabartma ve hayvan heykelleri mezarın önemli bir aileye ait olduğunu göstermektedir. Mezarın üzerinde iki insan büstü, kabartma olarak tasvir edilmiştir. Soldaki tek katlı mezar ise

Korinth düzeninin bütün özelliklerini yansıtmaktadır. Bu mezarların ilerisindeki tepede ören yerine ait kalıntılar ve bir kule görülmektedir. Bu mezarlardan başka, yolun doğu tarafında Sivri Kale olarak bilinen başka bir anıt mezar daha vardır. Mezarın levha şeklindeki taşlarla kapatılmış olan piramit çatısı dikkat çekicidir. Mezar yapısının iç kısmındaki konstruksiyon, yukarıda anlatılan mezarlardan farklıdır.

Daha aşağı inerken köy çıkışına doğru yolun solunda bir anıt mezar daha vardır. Çatısı yine levha şeklindeki kare taş plakalarla örtülüdür. Çörtenler ise aslan başı şeklindedir. Ön ve arka alınlıkta kalkan kabartmaları vardır. Mezar yazıtı yere düşmüştür. Önünde bir de lahit yer almaktadır.

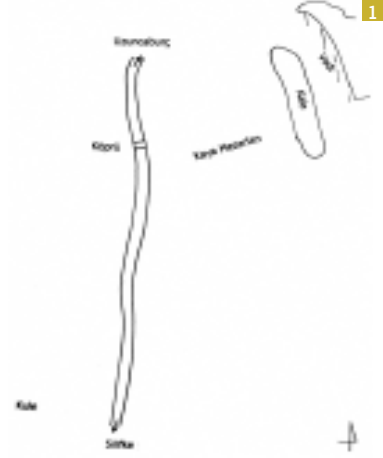
1-2-4-5-6-7. Silifke,
Imbriogion (Demircili)
3- Silifke, Imbriogion
(Demircili) plan

Meydan Kalesi (Sivri Kale)

Silifke'nin 12 km. kuzeyindeki İmamlı Köyü'nün 1 km. doğusundadır. Kale'nin önemi Olba'ya giden yol üzerinde kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Bulunduğu vadiye ve diğer düzlüklere hakim konumdaki kale, Hellenistik, Geç Roma ve Erken Bizans Dönemleri'nde yerleşim görmüştür. Kale kalıntıları içerisinde burç ve gözetleme kuleleri, sarnıçlar, nekropol alanı, şapel ve doğusundaki dereye inen kayalara oyulmuş bir merdiven bulunmaktadır. Tepenin kuzeyi uçurum olduğundan doğal korunması güçlüdür ve bu yönde sadece bir kule vardır. Duvarlarda hem bosajlı hem de poligonal teknik kullanılmıştır. Güneybatı ve güneydoğudaki kulelerin üzerinde lobut tasviri vardır. Nişli bir blok taş üzerinde kartal kabartması bulunmaktadır. Nekropolünde yer alan kaya mezarları ise çok zengin kabartmalarla bezenmiştir.

1. Silifke, İmamlı Köyü
Meydan Kalesi planı
2-3-4-5-6. Silifke,
İmamlı Köyü
Meydan Kalesi

Karaböcülü (Çamlıbel)

Silifke'nin 11 km. kuzeyindedir. Stabilize köy yolu ile ulaşılmaktadır. Şehirde daha çok kapı söveleri ile lentoları ayakta kalmıştır. Bu lentoların üzerinde genelde lobut, çelenk kabartmaları vardır. Birisi yuvarlak diğeri ise dikdörtgen iki sütun üzerine konulmuş olan kapı lentosu dikkat çekmektedir. Yapılarda düzgün olmayan yüzeyli poligonal taş örgü sistemi görül-

mektedir. Sarnıç ve işliklerin yanı sıra çok sayıdaki lahitlerden birisinin kapağında yarım kalmış iki insan başı kabartması, bir diğesinde phallos kabartması bulunmaktadır. Lahitlerin yanı sıra kaya mezarları ve arkasoller de vardır. Burada bulunan anıt mezarın üst örtüsü yıkılmıştır. Alınlığından yere düşmüş olduğu anlaşılan taşın üzerinde çerçeve içinde yüzü kırılmış insan kabartması bulunmaktadır. Çevresi tamamen lahitlerle dolu olan mezarın içi kemerlidir. Saçakları üzerinde balık, rozet, çiçek, kartal, limon vs. kabartmaları vardır.

Yapılardan belli bir plan elde etmek mümkün değildir. Çünkü planları değiştirilerek tekrar kullanılmıştır. Yerleşimin 2 km. kuzeyinde, anakayaya işlenmiş olan kaya kabartmaları bulunmaktadır. Yan yana duran biri erkek, birisi kadın olan büstler yerel tarzda başlıklar giymişlerdir ve işçilik de pek özenli değildir. Diğer bir kabartma klinde üzerinde yatmakta olan bir erkek figürüdür. Son kabartma yan yana, bir kemer içerisine alınmış olan solda erkek, sağda kadın ve onun sağında da bir çocuktan oluşan üç büstten meydana gelmektedir. Alt kısımdaki yazıt hava şartlarının etkisiyle tahrip olmuştur. Burada tek nefli bir kilise olduğu söylenmektedir. Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri'nde iskan edilmiştir.

1. Silifke, Karaböcülü anıt mezar
2. Silifke, Karaböcülü

Gökkale

Gökkale, İmamalı Köyü'nün 1.5-2 km. kadar kuzeybatısında bulunan iki katlı bir Villa Rustica'dır. Bu tip Villa Rusticalar "Ayrı Bir Bey Evine Sahip Villa Rustica" olarak tanımlanmışlardır. Bu tip yerleşimlerde tarım yapıları geniş bir alana yayılırken, beye ait büyük ve gösterişli ev ayrı yapılmıştır. Yapıda kullanılan dikdörtgen küçüklü büyüklü pencereler kemerlerle desteklenmiştir. Yan pencerelerin lentoları düzken ön cephe-
dekilerin bazıları kemerlidir. Sol tarafında biri düzgün olmayan küçük kare ve temelleri ana kayaya oturtulmuş boylamasına uzun iki oda ve içinde ayrıca dört oda vardır. Çiftlik sahibinin evi olan ana yapının önünde taş plakalarla döşeli avlusu ve bu avlunun altında da sarnıçlar yer almaktadır. Tepenin eteklerinde ve daha aşağılarda da sarnıçlar bulunurken, yapının batısında da bir anıt mezarın varlığı dikkat çekmektedir. Evin yakınlarında biri Geç Roma Dönemi'ne diğeri Erken Bizans'a ait iki lahit ve khamasorion tipte lahtın yanı sıra zeytinyağı

presleri ve bir tane de değirmenin varlığı gözlenmektedir.

Burada çiftlik evinin olduğu yere kadar götüren yaklaşık 1 m. genişliğinde, 2 km. uzunluğunda taş döşeli antik bir yol bulunmaktadır. Bu antik yol tarımsal arazilerin arsından geçerken, yol boyunca da kalıntılar olduğu görülmektedir. Bu yol aynı zamanda Seleuceia-Olba arasındaki antik yolu da birbirine bağlamaktadır.

1. Silifke,
Gökkale- Antik Yol
2. Silifke,
Gökkale-Villa Rustica

Seyranlık

Silifke ilçe merkezinin 30 km. kuzeyindeki Seyranlık Köyü'ndedir. Ören yeri köyün ve köye ait orman kulesinin kuzeybatısına düşmektedir. Ören yerine ait en önemli yapılardan olan kilise, kareye yakın dikdörtgen plan özelliği göstermektedir ve dıştan bakıldığında kilise olduğu anlaşılmamakta, son derece sade bir yapı izlenimi vermektedir.

Seyranlık kilisesinin özelliği hem sütun hem de ayaklarla neflerin ayrılmış olmasıdır. Bu özellik başka bir kilisede henüz ortaya çıkarılmamıştır. Kuzey yan nefte ve yan odada duvar resimleri olduğu göze çarpmaktadır. Kuzey yan nef kemerleri ve tonozlu yapısı sağlamdır. Güney yan nef ise yıkılmıştır. Orta nef daha geniştir.

Yüzeyde mozaik parçaları ve opus sectileler görülmektedir. Yerde bulunan bir sütun başlığında haç motifi vardır. Kili-

senin hemen üstünde sarnıç bulunmaktadır. Buraya ait ören yeri oldukça geniş bir alana yayılmıştır.

Çevrede mezar tipi olarak daha çok lahitler görülmektedir. Bağcılar Tepesi'nin tam batısına düşen tepede de başka bir ören yeri bulunmaktadır.

Athena Kabartması

Sömek Köyü'nün 3 km. kuzeyindedir. Bir mağara içerisinde Athena kabartması bulunmaktadır. 1.30 m. yükseklikteki kabartmada "Dağlarda Oturan Athena" yazıtı vardır. Yazıtında anlaşıldığı gibi bu mağarada Athena kütüğü yer almaktadır.

Mağaranın yan tarafında yine kaba olarak alınlık ve insan büstü tasvirleri işlenmiştir.

Silifke, Seyranlık
Kilise

Keben Kabartması

Silifke-Mut karayolu üzerindeki Keben Köyü'ndedir. Kabartma köyün arkasını dayadığı kayalıkların yüzeyinde yer almaktadır. Konum olarak Göksu Vadisi'ne hakim durumdadır. Yöre halkı bir eli-

nin kesik gibi görünmesinden dolayı "Çolak Kız" adını vermiştir. Bu kabartmada sağa yürür vaziyette, başı örtülü, uzun elbiseli, elleri öne uzanmış vaziyette bir kadın tasvir edilmiştir. Bugüne kadar kesin bir tarihlendirme yapılamamıştır. Ancak Geç Hitit veya Demir Devri'ne ait olabileceği yorumları araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir.

Silifke, Keben
Kabartması

*Silifke, Keben
kabartmasına çıkış yolu*

Taşucu Amphora Müzesi

Müze, Taşucu Eğitim ve Doğal Hayatı Koruma Derneği Başkanı Aslan Eyce'nin koleksiyonundan oluşan amphora ve toprak eserlerin vakıfa bağışlanması ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı özel müze olarak kurulmuştur. Antik Dönem'e ait 300 kadar amphora ve çeşitli toprak figürinlerin ve arkeolojik eserlerin sergilendiği müze, Akdeniz deniz ticaretinde kullanılan amphora tipleri bakımından önemli özelliğe sahiptir.

Müzeye 0.324 7144009 no.lu telefondan ulaşılabilir.

Silifke, Taşucu
Amphora Müzesi ve
Amphoralar

Taşucu-Mylai Manastırı-Holmi

Taşucu Beldesi'nin 5 km. güneybatı-sındadır. Bazı antik kaynaklara göre Taşucu'nun, bazı kaynaklara göre de Manastır denilen alanın Holmi olduğu belirtilmektedir. Korsan saldırıları nedeniyle gelişmemiştir. Holmi, Büyük İskender'in ölümü ile Suriye Krallığı'na tabi olmuştur.

Kent halkı I. Seleukos Nikator tarafından Silifke'ye taşınmıştır. Kalıntıları arasında kıyıda yer alan antik hamam yapısı küçük bir körfezle çevrelenmiştir. Kıydan sonra kademeli bir yükselişle alçak ve geniş sahaya yayılan tepede antik kentin kalıntıları devam etmektedir. Roma ve Bizans Dönemleri'ne tarihlenen bu kalıntılar içerisinde yüzden fazla ev, zeytinyağı işlikleri, su sarnıcı, kaya mezarları ve anıt mezarlar görülmektedir.

1. Silifke, Taşucu
Amphora Müzesi
2-3. Silifke, Taşucu
Holmi-Mylai Manastırı

Liman Kalesi

Taşucu'nun 7 km. güneybatısında-
dır. Kale Osmanlı yapısı olup 1471
yılında yaptırıldığı bilinmektedir.
Doğu tarafında ana giriş kapısı mevcut-
tur. Günümüze dek kalan az tahrip ol-
muş kalelerden birisidir. Kaleye gelme-
den anayolun kenarında tonozlu bir sar-
nıç yapısı vardır.

1. Silifke, Liman Kalesi
yol üzerindeki tonozlu
yapı
2. Silifke, Liman Kalesi

Nesulion (Bogsak) Adası

Liman Kalesi'nin güneybatısında yer
alan Boğsak Adası üzerinde kapalı
haç planlı küçük yapı, adadaki en iyi
durumda olan kalıntıdır.
Bunun dışında sarnıçlar ve ev kalıntıları
dikkati çekmektedir. Bazı mermer sütun-
lar denize düşmüştür.

Castellum Novumola (Tokmar) Kalesi

1 2. yüzyıla tarihlenen kaleye Palaiai sapağına varmadan ana yoldan sağa ayrılan 3 km.'lik asfalt bir yolla ulaşılmaktadır. Kalenin güney duvarları yüksek kayalıklara oturmaktadır. Kaleden Göksu Deltası, Taşucu kesimi tamamen görülebilmektedir. Yarım yuvarlak burçları ile tipik bir Orta Çağ kalesidir. Bizans ve Ermeni Krallıkları'ndan sonra, 1210 yılında St. Jean şövalyeleri denetimine girmiştir.

1. Silifke, Boğsak Adası
- 2-3. Silifke, Tokmar Kalesi

Palaiai (Tahta Limanı)

Silifke-Anamur karayolu ile ulaşıl-
maktadır. Taşucu'nun 16 km. batı-
sındadır. Tokmar Kalesi'ni geçtik-
ten 2,5 km. sonra Akdere, Eğribük Vadi-
si'ne doğru sola ayrılan stabil yoldan sa-
hile kadar 3 km.lik yolla inilir. Burası
Tahta Limanı olarak adlandırılan yerdir.
Kalıntıların bir kısmı Anemurium ören
yerindeki gibi denizin içeri girmesi nede-
ni ile sular altında kalmıştır. Üst kısmın-
da, orman içerisinde bulunan yoğun ka-
lıntı grubu da antik Palaiai'ye aittir. Ço-
ğunluğu evlere ait bina duvarları ayakta-
dır. Kaya mezarları da bulunmaktadır.

1-2. Silifke, Palaiai
(Tahta Limanı)
3. Aphrodisias ve
mozaikler-Köserelik
Adası

Güvercin Adası

Bığsak Adası'nın güneybatısında
yer alan Güvercin Adası üzerinde
antik yerleşim izleri bulunmakta-
dır. Yaptığımız sualtı yüzey araştırmala-
rının sonucunda bütün çevresini kapla-
yan geniş bir alanda, çeşitli dönemlere
ait çok sayıda ve yığınlar halinde amp-
hora parçalarına rastlanmıştır.

Pityussa (Dana) Adası

Aphrodisias'ın kuzeydoğusunda, Gü-
vercin Adası'nın güneybatısında yer
alan büyük bir ada üzerindeki yerle-
şimdir. Aphrodisias ile birlikte kurulan
kent, Roma Dönemi'nde bağımsız bir
kent Pityussa olmuştur. Ada kentin Kıbrıs,
Mısır, Aphrodisias, Komardias, Holmi ve
Seleukeia ile yakın ticari ilişkileri olmuş-
tur. Pityussa antik kentinde çok sayıda su
sarnıcı, Roma Dönemi'ne ait evler, lahit-
ler, hamamlar, Bizans Dönemi kilise ka-
lıntıları bulunmaktadır. Adanın daha çok
kuzeybatı yönünde yoğunlaşan ve kıyıda
yer alan mimari kalıntıların malzemeleri
ne yazık ki günümüz insanları tarafından
sökülerek ve teknelerle taşınarak kendi
yapılarında malzeme olarak kullanılmıştır.

Kilikia Aphrodisias'ı

Silifke-Anamur karayolunun 35. km.'sinde, Işıklı Köyü'ne gelmeden önce güneye ayrılan 14 km. lik bir yol ile ulaşılmaktadır. Ovacık Yarımadası üzerindedir. Kent doğu ve batı yönlü iki antik limana sahiptir. Doğu limandaki Köserelik Adası da kalıntılar içermektedir. Bu adanın Roma ve Erken Bizans Dönemi'nde nekropol alanı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Yarımada da Antik Döneme ait yapıların temel kalıntıları göze çarpmaktadır. Aphrodisias Arkaik Dönem'e kadar uzanan bir geçmişe sahip olmakla birlikte daha çok Erken Bizans Dönemi bazilikal planlı kilise kalıntısı ile meşhurdur ve mozaikli taban günümüze kadar korunmuştur. Bu tabanda bitkisel, geometrik ve hayvan motiflerinin aralarında kitabeler vardır. St. Panteleon Kilisesi olarak bilinen yapı 1972'de L. Budde tarafından kazılarak ortaya çıkarılmıştır. Yarımada kenarına kadar duvar kalıntıları bulunmaktadır.

1-2-3-4. Aphrodisias ve mozaikler

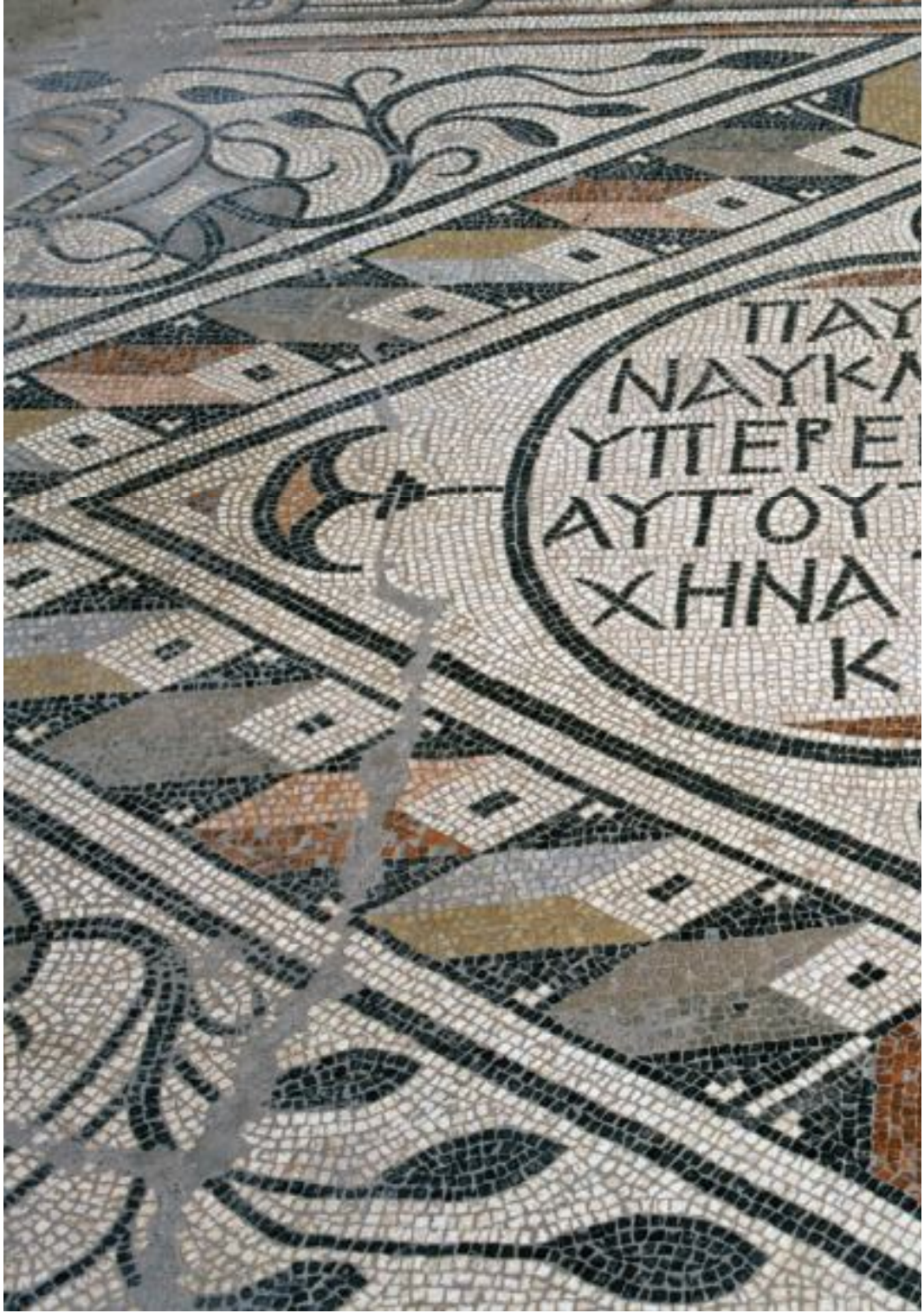

Bunlar arasında poligonal duvar örgü sistemli kuleli sur kalıntısı Hellenistik Dönem'e aittir. Roma Dönemi'nde yerleşim yeri olarak önemini kaybettiğinden, bu döneme ait kesin bir yapı kalıntısına rastlanmamıştır. Kilisenin doğusunda yer alan denizin dibinde de yoğun amp-hora yığınlarına rastlanmıştır.

Gözlegentepe Kaya Mezarları

Yeşilovacık Beldesi'nin Dibekli Mahallesi'nin İnönü Mevkii'nde karayolunun hemen kenarında Gözlegentepe nekropol alanı başlamaktadır. Burada bulunan kaya mezarlarında Silifke Müzesi tarafından kurtarma kazısı yapılmıştır. Kazı sonucunda ölü hedyesi olarak ortaya çıkarılan pişmiş toprak unguentariumlar, tabak, kase, ağırşak, madeni küçük aletler, amp-hora, lagynos, askos parçaları, cam şişeler Silifke Müzesi'ne nakledilmiştir. Açığa çıkan mezar buluntularına göre nekropol alanı Erken ve Geç Hellenistik ile Roma Dönemi'ne tarihlenmiştir. Mezarlar genelde basamaklı dromoslu girişleri olan ve kapak taşı ile dikdörtgen mezar girişinin kapatıldığı oda şeklindeki kaya mezarlarıdır. Çoğunlukla sunu çukuruna sahip mezarlarda bu çukurların etrafını ölülerin konulduğu sekiler çevrelemektedir. Tek bir mezarın duvar yüzeyinde diğerlerinden farklı olarak sıva kalıntısı bulunmuştur. Bazılarında da sunu çukuruna rastlanmamıştır. Bazı mezarlarda ölü konulan sekilerin arkasında duvara oyulmuş üzerleri kemerli niş şeklinde açıklıklar

Aphrodisias Mozaik

Aydıncık

AntikKelenderis Kentine Ait Kalıntılar	244
Aydıncık Merkez	241
Aynalıgöl Magarası	247
Duruhan Kaya Mezarları	249
Kelenderis	242
Liman Hamamı	244
Nekropol Alanı	245
Piramidal Çatılı Mezar (Dört Ayak)	247
Saplı Ada	247
Tiyatro	245

Aydıncık Merkez

Mersin'in 171 km. güneybatısında dır. Aydıncık İlçe merkezi, Antik Dönemler'den Yakın Çağlar'a kadar önemli bir liman kenti olan Kelen-deris çevresinde gelişmiştir (Tarihi adı "Myus-Myanda?"). Mersin-Antalya yolu üzerinde olmasının yanı sıra, Torosların yamaçlarında bulunan Gülnar İlçesi'ne açılan vadi içindeki yol ile de kuzeye bağlantısı vardır. 1987 yılında ilçe olmuştur. Cumhuriyet öncesinde, Osmanlı yerel yönetim düzeninde, ilçenin adı Gülnar ve merkezi, Gilindire olarak da anılan, Kilindra idi.

Kilindra, komşu ilçeleri Silifke ve Anamur kadar önem taşıyordu. Ancak, 1. Dünya Savaşı sırasında, güvenlik nedeniyle, ilçe merkezi bugünkü Gülnar İlçesi'nin bulunduğu Anaypazar'a taşınmış ve bu durum savaştan sonra da korunmuştur. 1965 yılına kadar resmi adı Gilindire 1974 yılında belediye haline geldikten sonra ise adı İskele Belediyesi olarak anılmıştır.

Kelenderis

Kim tarafından ne zaman kurulduğu hakkında kesin bilgilere henüz ulaşılmamıştır. Kazılarda çıkan en eski seramik örnekleri ancak İ.Ö. 8. yüzyıl sonlarına ve 7. yüzyıla tarihlendirilmişlerdir. En son yerleşme katı ise İ.Ö. 6. yüzyıl başlarına tarihlenebilen zemin mozağıdır. Yazılı kaynaklara göre, eski çağlardan beri yerleşim yeri olan Kelenderis kentinin adına ilk kez yazılı olarak İ.Ö. 5. yüzyılda sikkeler üzerinde rastlanılmıştır.

Antik yazarlardan Apollodoros, Kelenderis'in Suriye'den gelen Sandokos tarafından kurulduğunu belirtir. Bu metinde adı geçen Sandokos'un İ.Ö. 2. bin Luvi-Hitit tanrılarından Şanta ile özdeş olduğu kabul

edilir ki bu kült İ.Ö. 1. binyılda da sürmüştür. Sandon /Sandan aynı zamanda Tarsus'un da kurucusu ve baş tanrılarından biri olup, bu kentin Hellenistik ve Roma Dönemi sikkelerinin bazılarında tasvir edilmiştir. P. Mela, kentin Samoslular (Sisam) tarafından kolonize edildiğini belirtmektedir. Akdeniz'in doğusu ile batısı ve Kıbrıs Adası'ndaki deniz yolu üzerinde önemli bir konumda bulunması ve bölgenin en elverişli limanına sahip olması, Kelenderis'in önemini arttırmıştır. 1986 yılında Konya Selçuk Üniversitesi'nden Prof.Dr. Levent Zoroğlu başkanlığında sürdürülen arkeolojik kazılarda İ.Ö. 6. yüzyıla kadar giden buluntular ele geçmiştir. Bu buluntular Silifke ve Anamur müzelerinde sergilenmektedir. Yüzyılın sonlarında Batı Anadolu ve yakın adalardan gelen İonialılar, Nagidos ile bir-

Aydıncık, Kelenderis
Nekropol Alanı

Anamur Müzesi,
Kelenderis buluntuları

likte Kelenderis'te de ticarete yönelik ilişkileri yönlendirecek ticari iskeleler kurmuşlardır.

Kelenderis ilk parlak dönemini İ.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda yaşamıştır. Atinalılar'ın öncülüğünde Persler'e karşı kurulan Attik-Delos Deniz Birliği'nin en doğudaki üyesi olmuştur. Kazılar sırasında bulunan zengin mezarlar, bir yandan kentin batı dünyası ile ilişkilerini belgelerken, aynı zamanda, doğu kültüründen de kopmadığını ortaya koymuştur. Hellenistik Dönem'de Mısır'da kurulan Ptolamaios Krallığı ile siyasi ittifak içinde olan Kelenderis, İ.Ö. 1. yüzyıldaki korsan baskınları yüzünden çok zor duruma düşmüştür. Romalılar'ın korsanlara karşı hazırladıkları askeri harekate de katılan Kelenderisliler, Romalılar'ın Akdeniz ticaret yolunu güvenlik altına almasından sonra ikinci parlak dönemlerini yaşamışlardır. Orta Çağ'da, önce Bizans, daha sonra da Selçuklu egemenliğine giren Kelenderis; Osmanlılar Dönemi'nden

20. yüzyıl başlarına kadar, Anadolu ile Kıbrıs arasındaki deniz ulaşımında önemli bir liman konumunda olmuştur. Kelenderis, İstanbul'un Konya üzerinden Kıbrıs ile bağlantı kurduğu önemli bir Osmanlı limanıyken, 19. yüzyıl ortalarından itibaren, Mersin limanının ortaya çıkması gibi çeşitli sebeplerden dolayı liman işlevini yitirmeye başlamıştır.

Liman Hamam¹

Duvarlarının inşasında moloz taşlar kullanılmıştır. Yapının dış yüzeyi sıvasızdır. İç yüzey ise yer yer tuğla kaplama-

dır ve bunun üzerinde de sıva vardır. Bazı bölümlerde mermer plakalar kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. Çatı örtüsündeki yalıtım ise, kum kireç karışımı sıvanın içine tuğla parçaları karıştırılarak sağlanmıştır.

Tiyatro

Yüzey araştırmaları ve sondaj çalışmaları dışında henüz gün ışığına çıkarılmamış olan yapının Anemurium'da olduğu gibi, bir meclis binası olabileceği de sanılmaktadır.

Nekropol Alanı

Nekropol alanında yapılan kazılarla çok çeşitli mezar tipleri açığa çıkarılmıştır. Bu nedenle Kelenderis antik kenti mezar çeşitlilikleriyle dikkat çekmektedir. Bu özellik Elaiussa-Sebaste, Anemurium, Uzuncaburç gibi yerlerde de vardır. Ancak Kelenderis'tekiler zamana göre farklı tipteki mezarların bir arada bulunmasıyla ayrıcalık göstermektedir. Bu mezar tipleri arasında bugüne kadar tespit edilenler arasında çukur mezarlar, dromoslu yer altı oda mezarlar, beşik tonozlu mezarlar, baldahinli mezar anıtı (Dört Ayak), lahitler, mezar taşları bulunmaktadır. Bu mezar tiplerinin yanı sıra kazı buluntuları ile bugüne kadar kesinleştirilemese de Silifke Müzesi'nde bulunan Hydria örneğinden yola çıkarak Erken Hellenistik Dönem'den itibaren cesetlerin yakılıp, küllerinin urnalara, yani hydrialara konulduğunu gösteren veriler de elde edilmiştir. Kentin yakın çevresinde, Aydıncık-Gülner yolu üzerinde 15. kilometrede orman içindeki kaynaktan kente su getiren kemerler ve kanallar günümüze kadar ulaşabilen alt yapılarıdır.

1

1. Aydıncık, Kelenderis Kazı Alanı
2. Aydıncık, Mezar

Aydıncık,
Dört Ayak Anıt Mezar

Saplı Ada

Soguksu Mevkii'nde yer alan ada üzerinde Antik Dönem mimari kalıntıları rahatlıkla görülebilmektedir.

Piramidal Çatılı Mezar (Dört Ayak)

Kelenderis'te tek örnekle temsil edilen baldahinli ve piramidal çatılı anıt mezar, antik kentin kuzeydoğusundadır. Mersin-Antalya karayoluna 50 m. kadar uzaklıkta yer almaktadır. Halk arasında "Dört Ayak" olarak anılmaktadır. Kare planlı anıt, dört köşe kule biçimindeki bir alt oda, bunun üzerinde dört yanı kemerli bir orta kat ve piramit biçimli çatıdan oluşmaktadır. Yapının yüksekliğinin 13

m.den fazla olduğu sanılmaktadır. Kireç taşından yapılmıştır. Kentin ileri gelenlerinden birine ait olduğu düşünülen yapı İ.S. 2. yüzyıla veya İ.S. 3. yüzyıl başına tarihlenmektedir.

Aynalıgöl Magarası

Silifke'den Aydıncık'a giderken ilçeye gelmeden solda, Sancak Burnu Mevkii'ndedir. Henüz deniz yoluyla ulaşılabilen mağaraya, karayolundan da ulaşım sağlanmaya çalışılmaktadır. Denizden gidildiğinde Sancak Burnu Mevkii'nden karaya çıkılmakta ve biraz tırmandıktan sonra mağaraya ulaşılmaktadır.

Eski Tunç Dönemi'ne tarihlenebilecek el yapımı seramik parçalarının ve çeşitli hayvan kemiklerinin bulunduğu mağarada, hemen her türlü mağara oluşumlarının yanı sıra bir de tatlısu gölü bulunmaktadır.

Aydıncık,
Aynalıgöl Mağarası

Aydıncık,
Aynalıgöl Mağarası

Duruhan Kaya Mezarları

İlçe merkezinin 14-15 km. kuzeyinde Duruhan Köyü'nde bulunan kaya mezarlarını görmeye değerdir. Köyün çeşitli yön-

lerine dağılmış halde bulunan nekropol alanı içerisinde bulunan kaya mezarlarının sade olanlarının yanı sıra, alınlıklı, sütunlu ve kabartma bezemeli olanları da vardır.

1-2. Aydıncık, Duruhan
kaya mezarları

Bozyazı

Bozyazı Merkez	253
Demiroluk	262
Dört Ayak	256
Kilise Burnu	259
Köristan	263
Maras Tepesi	256
Melenia	258
Nagidos Antik Kenti	254
Softa Kalesi	260
Susanlık	262
Yelbiz Kalesi	261

Bozyazı Merkez

Mersin'in 209 km. güneybatısında-
dır. İsmi ilk yerleşim yeri olan
Gürlevik yöresinin güneyinde uza-
nan verimsiz boz renkli toprakların halk
tarafından "Çorak Düzlük" anlamına ge-
len Bozalan, Bozova, Bozyazı denmesin-
den almıştır. İlçenin Antik Dönem'deki is-
mi ise Küçük Ada anlamındaki Nagi-
dos'tur.

Bozyazı İlçesi'nin içinde bulunduğu böl-
ge İ.Ö. 2. binyılda Luvi kavimlerinin yaşa-
dığı Tarhundaşa Krallığı'nın sınırları
içinde bulunuyordu. İ.Ö. 7. yüzyılda böl-
ge bir Samos Kolonisi durumuna gelmiş-
tir. Asur ve Babil metinlerinde, bölgenin
İ.Ö. 7. ve İ.S. 6. yüzyıllarda Fenikeliler ile
ticaret yapan önemli bir liman kenti oldu-
ğu belirtilmektedir.

Büyük İskender'in ölümünden sonra böl-
ge Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasın-
da geçen savaşlara sahne olmuş ve so-
nunda bölge Ptolemaioslar'a kalmıştır.

Roma İmparatorluğu Dönemi'nde, İmpa-
rator Caligula İ.S. 1. yüzyılda bütün Kili-
kia kıyılarını Commagene kralı IV. Antiok-
hos'a vermiştir. İ.S. 260' tan sonra Kili-
kia kıyıları Pers ordularının eline geçmiş-
tir.

Bölge Romalılar'dan sonra Bizans ege-
menliğine geçmiştir. Bu zamanda Eme-
viler (661-750) ve Abbasiler (750-1258)
tarafından sık sık hücumu uğramış ve za-
man zaman istila edilmiştir.

Türkler'in bölgeyi kesin olarak ele geçir-
mesi ve bölgeye yerleşmesi Selçuklu hü-
kümdarı I. Alaeddin Keykubat zamanın-
da, 1228 tarihinde olmuştur. İlk Türk
yerleşimleri Yiva Boyu'na mensup Türk-
ler tarafından Tekeli, Derebaşı, Gürlevik
ve Akcamii yörelerinde kurulmuştur. Da-
ha sonra Karamanoğulları'na, 1487 yı-
lından itibaren de Osmanlı topraklarına
katılmıştır.

Bugünkü Bozyazı İlçesi 1989 yılında
Beyreli ve Gürlevik Köyleri'nin birleşmesi
ile oluşmuştur.

Nagidos Antik Kenti

Nagidos, Bozyazı İlçesi'nin antik yerleşimidir. Anemurium'un 10 km. doğusundadır. İlçede Paşabeleni Tepe'si üzerinde antik yerleşimin akropolü yer alırken, eteklerinde de nekropolü bulunmaktadır. Akropolün batısında yer alan Sini Çayı buradan denize dökülmektedir. Paşabeleni Tepesi'nin karşısındaki ada da (Nagidussa) Nagidos ile bağlantılıdır.

Hekataios'a göre "Nagis Kubernetes" adında semitik kökenli birisi tarafından kurulmuştur. Ancak bu durum kesin değildir. İ.Ö. 2. binyılda Luvi halkının oluşturduğu Tarhundaşa Krallığı'nın sınırları içinde bulunduğu bilinmektedir. Asurlular ile olan bağlantıları ise kesinleştirilememektedir.

Nagidos'un İ.Ö. 7.yüzyılda bir Samos Kolonisi olduğu ve böylelikle ticarete açılmış bir liman kenti kimliği kazandığı bilinmektedir. İonialılar ve Grekler, Kilikia'nın dağlık kısmında kendileri için üsler kurarak Fenikeliler ile doğu ticaretini

sürdürmüşlerdir. Bölge hakkındaki kesin bilgiler İ.Ö. 6.yüzyılda "Yeni Babil " metinlerinde geçen Pirindu kralı Appuaşu ile ortaya çıkmaktadır.

İ.Ö. 557/556 yıllarında Pirindu kralı Appuaşu'ya karşı bir sefer düzenleyen Babil kralı Nergilissar'ın bu seferiyle ilgili metinlerde, kralın ordularının, "atalarının başkenti" olan bugünkü Meydancikkale ile bağdaştırılan Kırşu'ya kadar geldiği bildirilmektedir. Pers Dönemi'nde (İ.Ö. 6.yüzyıl - 4.yüzyıl) Meydancikkale'nin bir Pers garnizonu olduğu bilinmektedir. Nagidos'da Pharnabazus'a ait gümüş sikeler bulunmuştur. Bu da antik şehrin İ.Ö. 5. yüzyıl sonu ve 4. yüzyılda ekonomik açıdan güçlü olduğunu göstermektedir.

Paşabeleni Tepesi'nin üzerinde yer alan akropolü çeşitli dönemlere ait olduğu sanılan sur, duvarları çevrelemektedir. Yerleşim sur içinde gelişirken tepenin güney yamaçları tarımsal amaçlı kullanılmıştır. Paşabeleni Tepesi'nin doğusunda bir yerleşim daha bulunmaktadır. 4 km. batısında ise antik liman vardır. Tepenin eteklerinde ve bugünkü şehir yerleşmesinin altında kalan yerlerde nekropol saha-

Bozyazı, Nagidos

sına aittir. Nagidos antik kentinin tarihini aydınlatan en önemli buluntu Mersin Müzesi'nde sergilenmekte olan yazıttır. Bu yazıt Nagidos ve komşu kent Arsinoe'nin kuruluşu hakkında bilgiler içerirken, aynı zamanda her iki kentteki sınırlar ve düzenlemelerde yer almaktadır. Bunun ötesin-

de kutsal alanlar ve dönemin Ptolemaios soyundan olan yöneticileri ve Nagidos ile olan ilişkilerinin aydınlatıldığı bu yazıt, İ.Ö. 238 yılına tarihlenmektedir. Burada Mersin Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof.Dr. Serra Durugönül tarafından yapılan bilimsel kazı çalışmaları tamamlanmıştır.

1. Bozyazı, Nagidos kazı alanı
2. Bozyazı, Nagiduda

Dört Ayak

Bozyazı'nın 7 km. doğusunda, karayolunun 800 m. güneyinde Çubuk-koyağı Köyü'ndedir. Halk arasında "Dört Ayak Harabesi" olarak bilinmektedir. Yüksekliği ikinci kata kadar korunmuştur. Kule – ev tarzında yapılmıştır. Birinci katta mazgal pencereler, ikinci katta kemerli pencereler bulunmaktadır. Duvarlar üzerinde ahşap hatlı izleri görülmektedir.

1. Bozyazı, Dört Ayak
2. Bozyazı, Maraş Tepesi
3. Mersin Müzesi, Arsinoe Yazıtı

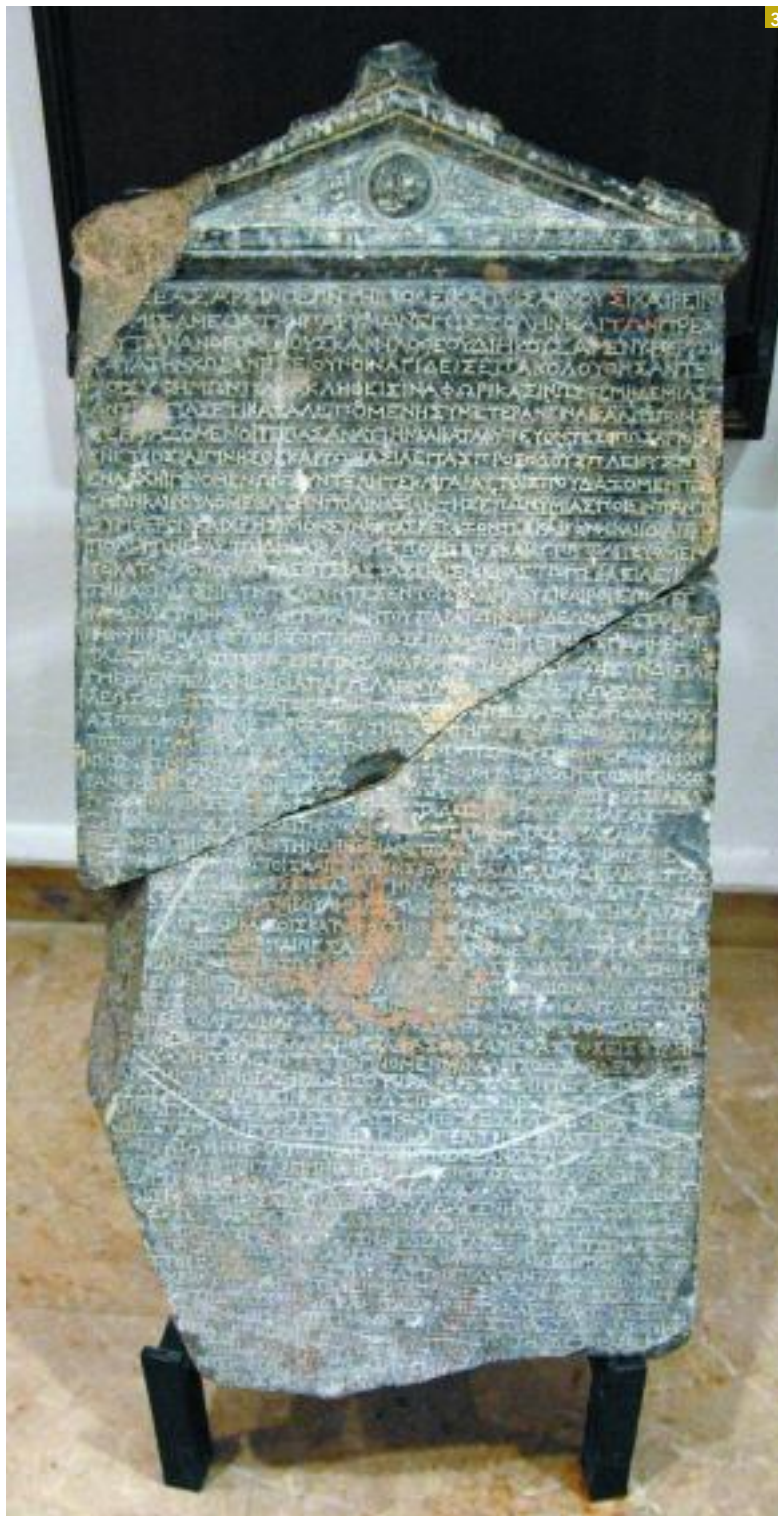

Maraş Tepesi

Şimdiye kadar Arsinoe olarak adlandırılan bu yer Bozyazı İlçesi'nin 2 km. doğusundaki Çubukkoyağı Köyü sınırları içinde, denize doğru burun biçiminde uzanan hakim bir tepe üzerindeki Maraş Tepesi'dir. Eski Çağ coğrafyacısı Strabon, Arsinoe'yle ilgili bilgileri aktarırken; "Anemurium'dan sonra ilk kent olan Nagidos'a sonra bir demir atma yeri bulunan Arsinoe'ye gelinir" demektedir.

Şehrin kuruluşu hakkında ve komşu Nagidos Kenti ile ilişkileri hakkındaki bilgiyi yine Mersin Müzesi'nde sergilenen yazıttan öğrenmekteyiz. Bu yazıttan, şehrin ilk kez İ.Ö. 270 yıllarında Aspendoslu Aetos'un zamanında kurulduğu anlaşılmaktadır. Aetos'un, Mısır kralı II. Ptolemais'in karısı aynı zamanda kızkardeşi adına kurduğu bu kent, kral, karısı ve kızkardeşinin "Kutsal Kenti" olarak anılmıştır. Akdeniz kıyılarında kurulan birçok şehre Arsinoe adı verilmiştir. Bilinen dört Arsinoe antik kenti içinden Bozyazı'da bulunan Arsinoe kenti, II. Arsinoe adına inşa edilmiştir. Yazıtta kom-

3

şu kent Nagidos'la aralarında çıkan sınır anlaşmazlığının giderildiği ve iki nüsha hazırlanan yazıtın Nagidos'ta Afrodite Tapınağı'na, Arsinoe'de ise kapalı kutsal bir alana yerleştirildiğinden bahsedilmektedir.

Arsinoe 6 yüzyıl başlarında piskoposluk olmuştur. Erken Orta Çağ'da terk edilmiş ve tekrar yerleşim görmemiştir. Maraş Tepesi'nde bulunan kalıntılar arasında ise doğu-batı limanları çevresinde arazinin eğimine uyan kale surları yer almaktadır. Bunlardan kulelerle takviyelendirilmiş olan batı duvarları oldukça sağlam durumdadır.

Maraş Tepesi'ndeki antik kent içinde birçok yapı kalıntısı tamamen tahrip olmuştur. Anemurion'da gördüğümüz mezar yapılarını andıran iki katlı, tonozlu, bazılarının üst örtülerinin mozaiklerle süslü olduğu mezar yapıları burada da dikkat çekmektedir. Erken Bizans Dönemi'ne ait sadece te-

mel izleri kalmış üç kilise tespit edilmiştir. Ören yerinin kuzeydoğusunda bulunan kilise ile doğusunda bulunan kesme ve moloz taştan inşa edilmiş bazilika, plan özelliklerini koruyarak zamanımıza kadar gelmiştir. Yan yana sıralanmış Roma-Erken Bizans Dönemleri'ne ait evler vardır. Ancak bunların arasında net bir şekilde Roma evi diyebileceğimiz yapılar yoktur.

Melenia

Antik kentin kalıntıları, Bozyazı'nın 11. km. doğusundadır. Melenia'nın deniz tarafında bulunan ve etekleri suya kadar inen burnu, kara yönünde de devam etmektedir. Mevcut doğal limanı ile savunmaya elverişlidir. Bu tip şehirlerde genellikle görülmeyen akropolisin, bu yerleşmede de tespiti yapılamamıştır. Ören yerinin ortasındaki taş duvarla çevrilmiş mekan büyük olasılıkla iç kale savunmasında kullanılan kale görevini yapmaktaydı. Doğu-batı yönünde kurulan yaklaşık 1 km. uzunluğunda ve 400 m. genişliğindeki bir alanı kaplayan antik kentte surlar stratejik olarak ve arazinin verdiği imkanlardan yararlanılarak planlanmıştır. Moloz taş ve horasan harçlı surların yapımında kaya blokları kullanılmıştır. Sur içinde bulunan ve şe-

1. Bozyazı, Maraş Tepesi
2. Bozyazı, Melenia

1

1. Bozyazı,
Kilise Burnu
2. Bozyazı, Melenia

hir dokusunu oluşturan yapılardan çok az kalıntı görülmektedir.

Birçoğu bitki örtüsü altında kalan bu kalıntıların işlevlerinin ne olduğu dahi anlaşılamamaktadır. Kentin doğusunda bulunan nekropol alanının ortasındaki tepenin kenarında moloz taşlardan yapılmış bir kilise bulunmaktadır. Anemurion ören yerinde sistemli olarak gördüğümüz mezar tiplerine benzeyen, fakat çok küçük ölçekte inşa edilmiş tonoz örtülü, tabanları taş döşeli tek ve iki odalı iki katlı mezar örnekleri yer almaktadır. Mezarlar moloz taştan ve horasan harçlı olarak inşa edilmiştir.

Kilise Burnu

Bozyazı'nın 18 km. doğusunda hemen yolun kenarında yüksek bir tepenin üzerinde yer almaktadır. Akya-ka - Tekeli Köyü'nde Kilise Burnu olarak bilinen, Geç Roma ve Erken Bizans Dönemleri'ne ait ören yeridir. Sur, sarnıç, kilise ve diğer yapılara ait kalıntılar bulunmaktadır. Surun dışında kuzeybatı yönünde ikisi yanyana, biri arkada olmak üzere üç adet İ.S. 1. ve 2. yüzyıllara ait tonozlu, sıvalı, basit giriş kapısı bulunan Anemurium mezarlarına benzer mezarlar vardır.

2

1-2-3. Bozyazı,
Softa Kalesi

Softa Kalesi

Kale ilçe merkezini geçtikten sonra kuzeybatıda, hakim bir tepe üzerinde yer almaktadır. Surları yer yer iyi korunmuş durumda olup, oval planlıdır. Roma kaynaklarında adı “Syce” ya da “Sycae” olarak geçmektedir. Batı surlarının ortasında yer alan giriş kapısının savunma gücü bir ara mekanla artırılmıştır. Dış kale ve iç kale surlarından oluşan ve çok geniş bir alana yayılmış olan kalenin güney yamaçlarında yer alan yapı grupları, eski bir liman kenti olan Arsinoe'ye kadar uzanmaktadır. Kalenin güney yamacında-

ki iki katlı mezar örneği Anemurion antik kentindekilere benzemektedir. Yapının üst örtüsü tonozlu olup, yıkılmıştır. Kale girişinin sonunda bulunan ve duvarları halen ayakta olan yapının cami, bir rampa ile ulaşılan mekanın ise saray olduğu tahmin edilmektedir. Sur duvarlarına yakın inşa edilmiş küçük ölçekte Geç Roma Dönemi'ne ait hamam yer almaktadır. Bu yapılar dışında Roma ve Bizans Dönemleri'nde kullanılmış olan içleri sıvalı çok sayıda sarnıç bulunmaktadır. Son olarak Karamanogulları zamanında iskan edilmiştir. Anamur Kalesi'nin fethi sırasında anlatılan menkıbeden bu kalenin Selçuklu Ertokuş Bey tarafından ele geçirildikten sonra imar edildiği kaydedilmektedir.

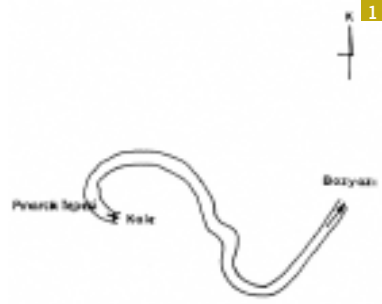
Yelbiz Kalesi

Bozyazı'nın yaklaşık 10 km. kuzeydoğusundaki Tekedüz Köyü'ndeki Derebaşı İlkokulu'nun önünden kuzeybatıya doğru 1.5 saatlik bir yürüyüşle çıkılabilen tepe üzerindedir. Burada büyük bir avlusu, iki geniş holü ve bazilika kısmının çoğu ayakta kalmış olan bir yapı kalıntısı bulunmaktadır. Bu yapı kalıntısı bir manastır olmalıdır. Giriş kapıları ve pencereleri yuvarlak kemer sistemi ile inşa edilmiştir. İç duvarlarındaki ahşap hatıl izleri, üst örtünün ahşap çatı olduğu izlenimini vermektedir. Yapı grubunun doğusunda yer

alan apsisi belirgin bazilika yapısının orta zemininde geometrik düzenleme içinde mozaik izleri mevcuttur. Batıdaki büyük avlunun girişinin iki yanında yaklaşık 6-7 m. yükseklikte kısmen ayakta kalmış karşılıklı iki kule mevcuttur. Avlu duvarları önemli ölçüde tahrip olmuştur. Yapının ön kısmında dışarıdan içeriye doğru derin bir kanalı olan ve merdivenle inilen bir sarnıç bulunmaktadır. Doğuda yine sarnıç olduğunu sandığımız ikinci bir yapı yer almaktadır. Manastırın batı yönünde küçük apsisi şapel binası, şapelin yine batısında dikdörtgen planlı, apsisi ikinci bir şapel binası görülmektedir.

1-2. Bozyazı,
Yelbiz Kalesi

Susanlık

İlçe merkezine 2 km. kala sola döndükten sonra, Denizciler Mahallesi'nin 500 m. kuzeyinde Pınarcık Tepesi üzerinde yer almaktadır. Antik kentte ilk bakışta Geç Roma Dönemi özellikleri gösteren yapı grupları göze çarpmaktadır. Batıda en yüksek noktada gözetleme kulesi, yay şeklinde tepeyi çeviren kale surları ile önemli bir yapıya ait olması muhtemel mimari parçalar ve tonoz örtülü sarnıç yer almaktadır. Doğu yönünde üst örtüsünü tamamen yitirmiş şapel binası bulunmaktadır. Kuzeyde birbirine bitişik fonksiyonu çözülmeyen iki yapı vardır. Tam ortada taşa oyulmuş libasyon oyukları ve taş merdivenler görülmektedir. Çevrede yapılan yüzey araştırmasında deve tüyü renkli, boyamasız, kalın ve ince cidarlı, çizgi bezekli ya da kabartmalı kaba seramik örnekleri ile cam eşya örnekleri ele geçmiştir. Ören yeri Geç Hitit, Geç Roma ve Bizans Dönemleri'nde iskan görmüştür.

1. Bozyazı, Susanlık planı
- 2-3. Bozyazı, Demiroluk kaya mezarları
4. Bozyazı, Demiroluk Ören Yeri planı

Demiroluk

Demiroluk Köyü'ndeki eski mezarlığa gelmeden hemen önce sağdan kuzeye yürüyerek Domuztepe önlerine gelinir. Kaya mezarlarının yönü kuzeye bakmaktadır. Bu mezarların nişli, tekneli, alınlıklı ve sade olanlarının yanı sıra, yan yana ve kabartma bezemeli olanları da vardır. Mezarların birisinin girişi sütunlu, alınlıklı ve alınlığın ortasında aslan kabartması varken bir diğerinde kalkın, kılıç, atlı bir adam (yere düşmüş); yanı sıra bitki motifli olanları da bulunmaktadır. Bir diğerinde de kadın ve erkek büstü tasvir edilmiştir. Ancak bunlardan bir tanesi yere düşmüştür. Burası hem yerleşim hem

1

1. Bozyazı, Demirelik
kaya mezarları
2. Bozyazı, Kırstan

nekropol alanıdır.

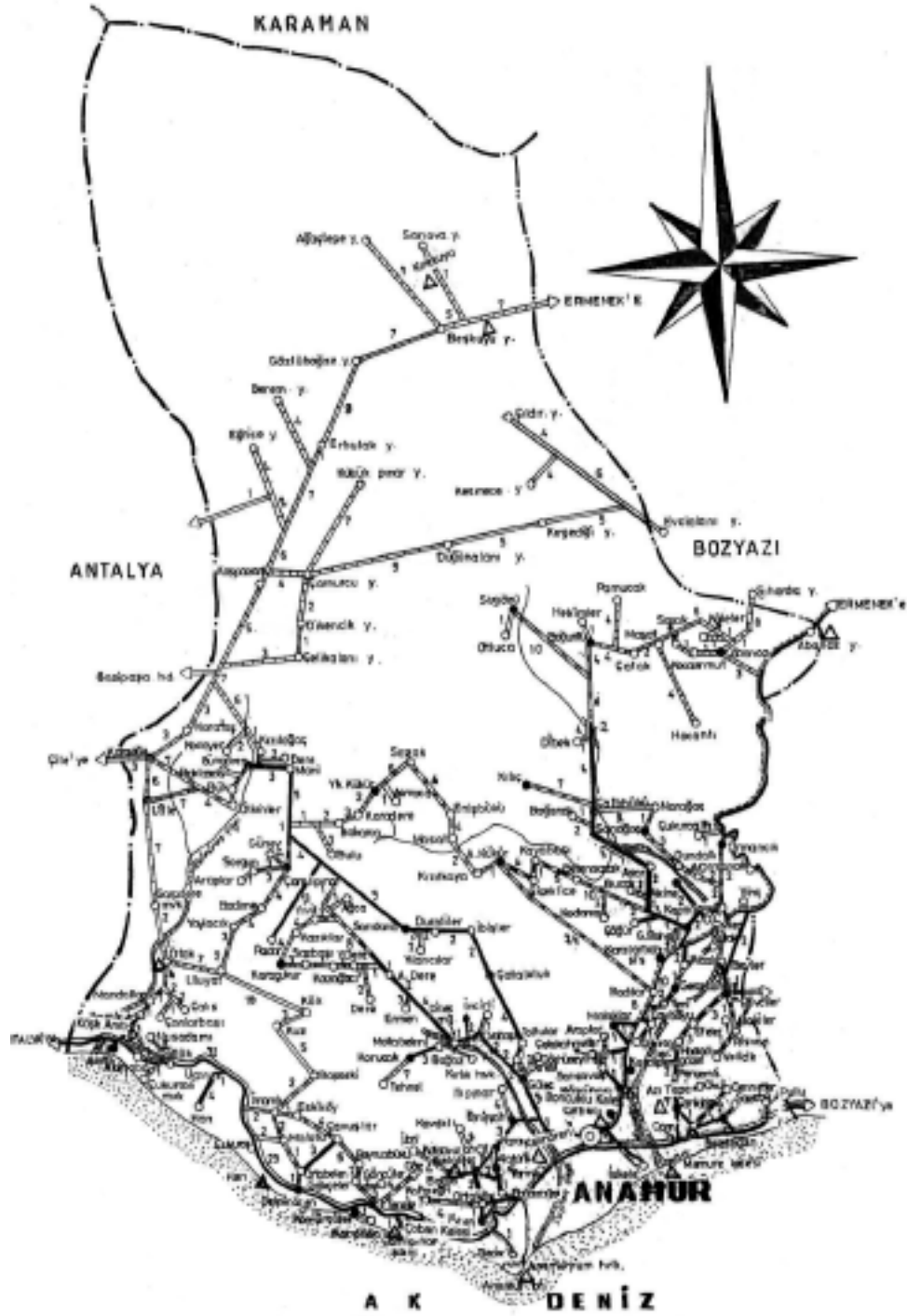
Mekânlara ait duvarların çoğu yok olmuştur ama ana kayaya oyulmuş kısımları görülebilmektedir. Çok sayıda bandırma tekniğinde yapılmış seramik parçalarına, amphora kulplarına, ince cidarlı seramik parçalarına rastlamak mümkündür. Yerleşim doğu ve kuzeydoğuya doğru gelişmiştir. Domuztepe Mevkii'nde de yerleşim olduğuna dair kalıntılar devam etmektedir.

Kırstan

Demirelik'tan geri dönüp Anamur-Ermenek karayolundan kuzeye Ermenek'e doğru devam edilir. Daha sonra Çopurlu Köyü'ne doğru sola dönlür ve stabilize yol takip edilerek Kırstan ören yerine ulaşılır. Burada sadece binalara ait yıkılmış taşlar ve kaya mezarları sağlam kalmıştır.

2

Anamur

Abanoz Yaylası	283
Anamur Müzesi	268
Anamur Merkez	267
Anemurion	272
Azı Tepe	281
Boncuklu (Boncuk) Kale	282
Çoban Kalesi	285
Gymnasion	275
Halk Hamamı	275
Kalınören	283
Kösk	286
Kırkkuyular	288
Kızıl Kilise	284
Mamure Kalesi	278
Nekropol Alanı	276
Odeon	274
Otak	288
Su Kemerleri	277
Surlar	274
Tiyatro	274

Anamur, Mamure Kalesi

Anamur Merkez

Mersin'in 223 km. güneybatısında-
dır. İlçeye ulaşım karayolu ile Antal-
ya'dan, Mersin'den ve Karaman
üzerinden sağlanmaktadır. Uzun bir sahile
sahip olması ve Kıbrıs'a en yakın noktada
yer almasına rağmen deniz ulaşımı yok
denecek kadar azdır.

Anamur adı, eski Anemurion'dan gelmek-
tedir. Latin dilinde Anem: burun, Ourion
ise rüzgar anlamına geldiğinden bu iki la-
tince kelimenin birleşmesinden "Rüzgarlı
Burun" adı ortaya çıkmaktadır. Asur İmpa-
ratorluğu'nun yıkılmasından sonra Dağlık
Kilikia Bölgesi uzun süre bağımsız olarak
kalmıştır. Daha sonra 6. yüzyılda Anado-
lu'ya giren Kral Kyros tarafından fethedil-
miş ve uzun süre Perslere bağlı bir satrap-
lık olmuştur. Pers egemenliği sırasında bu
bölgedeki şehirler sikke basmaya başla-
mışlardır. Büyük İskender'in İ.Ö. 323'de
doğu seferi sırasında Makedonya Krallı-
ğı'na bağlanan bölge Büyük İskender'in
ölümünden sonra Bozyazı gibi Ptolemaios-

lar ve Seleukoslar arasında mücadeleye
sahne olmuş ve Ptolemaioslar'ın elinde
kalmıştır.

Anamur, Roma Dönemi'nde daha çok ge-
leşmiştir. Roma imparatoru Caligula (İ.S.
37-41) Doğu Akdeniz kıyısındaki kimi kıyı
kentleri ile birlikte Anemurion'u da merke-
zi Adıyaman'da bulunan Commagene kralı
IV. Antiochos'a vermiştir. Romalılar za-
manında en parlak dönemini yaşayan
Anamur, İ.S. 382'de Anemurion merkez
olmak üzere Isauria'nın siyasi ve ekono-
mik etkinliğine sahne olmuştur. Bu dö-
nemde bir yüzünde Anemurion yazılı para
basılmıştır. İ.S. 3. ve 4. yüzyıllarda Anemu-
rion kent piskoposunu tayin etmiştir. Böy-
lece yöreye daha fazla para harcaması ya-
pılmıştır.

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasın-
dan sonra, Bizans'ın eline geçen Anamur,
yeniden inşa edilmiştir. Bu dönemden çok
sayıda yapı ve kilise kalıntılarına rastlan-
maktadır. Yöre 7. yüzyıldan itibaren Arap
akınlarına maruz kalırken daha sonra
Araplar ve Bizanslılar arasında çok sık el

Anamur Müzesi,
heykel başı

değiştirmiştir. Bölge, Türk egemenliğine 13. yüzyılda geçmiştir. Selçuklu hükümdarı Alaaddin Keykubat, ünlü komutanlarından Mübarezzeddin Ertokuş Bey'i kıyı şeridinin alınmasına memur etmiş ve 1228'de Anamur, Selçuklular tarafından fethedilmiştir. Selçukluların güçsüzleştiği bir dönemde Kilikia Bölgesi, Karamanoğulları'nın egemen-

1

liğine girmiştir. Bu dönemde Toroslar ve Anamur çevresi Oğuz Boyu'na mensup Türklerin yoğun yerleşmesine sahne olmuştur. Şikari tarihine göre; "Anamur ve Taşeli'nin kabileler tarafından zapt ve harap edilmesi üzerine Karamanoğlu Mahmut Bey (1300-1308) ve 36.000 kişilik ordusuyla düşmanı bozguna uğrattı Mamure Kalesi'ni ele geçirmiştir." kaydı geçmektedir.

Karamanoğulları'ndan sonra I. Selim zamanında (1516) bölge Osmanlıların eline geçmiştir. 1804 yılında Konya'ya bağlanan Anamur 1859 yılında Osmanlı idare kuruluşunda müdürlük, 1869 yılında kaymakamlık olmuştur. Bu dönemde merkezi bugünkü Nasreddin köyünde iken, zamanın beyleri, idarenin kendi işlerine karışmaması için kaymakamlık merkezini Çorak adı ile bilinen bugünkü yere taşımışlardır.

Anamur Müzesi

Anamurium antik kentinde Amerikalı ve Kanadalı arkeologlar tarafından başlatılan kazılarda çıkarılan buluntuların değerlendirilmesi amacı ile kurulan

2

1. Anamur Müzesi,
lahit kabartması
2. Anamur Müzesi,
Amphoralar

1

Anamur Müzesi,
toprak testi

Anamur Müzesi İskele meydanı, Adnan Menderes Caddesi'nde yer almaktadır ve 1995 yılında ziyarete açılmıştır. Müze içerisinde Kelenderis kazı buluntularının sergilendiği vitrinde İ.Ö. 5.yüzyıla tarihlenen kırmızı ve siyah figürle işlenmiş lekytoslar ile Anemurion'da bulunan üzerinde Athena büstü taşıyan bronz kantar ağırlığı dikkat çeken eserler arasındadır. Sikkelerin yer aldığı vitrinlerde İ.Ö. 6.yüzyıl

sonlarından itibaren basılmış altın, gümüş, nikel ve bakır sikkeler sergilenmektedir. Etnoğrafik seksiyonunda, göçebelik ve yerleşik düzene ait eşyalar bulunmaktadır.

Pazartesi tüm gün, dini bayramların birinci günü kapalı, diğer günler mesai saatleri içerisinde ziyarete açık olan müzeye (0324) 814 1677 no.lu telefondan ulaşılabilir.

1. Anamur Müzesi,
Osthoteke
2. Anamur Müzesi,
mezar mozaiği

2

Anemurion-Mozaik

Anamur Müzesi, mozaik

Anemurion

Anamur-Gazipaşa karayolunun 4. kilometresinden sonra deniz tarafındaki 2 kilometrelik yoldan antik kente ulaşılmaktadır. Anamur Burun'u'nun doğuya bakan yamaçlarındadır. Dağlık Kilikia'nın en iyi korunmuş şehirlerinden birisidir. Arazi limandan başlayarak hafif bir eğimle yükselmekte ve surlar şehri yarım daire biçiminde çevirmektedir.

Anemurion 19. yüzyılda İngiliz donanmasından Albay Francis Beaufor'un bu kıyılarda yaptığı keşif gezisiyle tanınmıştır. 1960'lı yıllarda Toronto Üniversitesi'nden Elisabeth Alföldi tarafından baş-

latılan yüzey araştırmaları, daha sonra Kanada British Columbia Üniversitesi'nden Prof. James Russel başkanlığında kazı ve restorasyon çalışmaları şeklinde 1998 yılı sonuna kadar sürdürülmüştür.

Yapılan kazılarda çıkan buluntular arasında balıkçı aletleri, inşaat, terzi, çömlekçi aletleri, sikkeler, kurşun mühür, kantar ağırlığı, dokuma aletleri, anahtar, kilit, oyun ve eğlence aletleri, usturalar, makyaj malzemeleri, kolye, küpe, bilezik, altın kemer tokaları sayılabilir.

Anemurion'da ilk yerleşimin ne zaman başladığı bilinmemektedir. Kentin adı bir liman listesinde geçtiği için onun İ.Ö. 4.yüzyılda var olduğu söylenebilmekte-

Anamur, Anemurion nekropol alanı

Surlar

1,5 km. uzunluğundaki surların inşasında yörenin mavi kireç taşı kullanılırken, Hellenistik Dönem'e ait gözetleme kulelerinde beyaz renkli taş kullanılmıştır.

1. Anamur, Anemurion, Kalesi
2. Anamur, Anemurion, Odeon

Tiyatro

Odeon'un kuzeyinde yer alan tiyatronun yamaca dayalı oturma yerlerinden iz kalmazken, çevre duvarlarının bir kısmı görülebilmektedir. İki girişi bulunmaktadır. Girişler kemer ve tonozlarla desteklenmiştir.

Odeon

Tiyatronun karşısında yer alan odeon dikdörtgen planlı ve iki girişlidir. Yarım daire şeklindeki oturma yerleri yaklaşık 900 kişiliktir. Oturma gurupları altındaki kapılar, tonozlu ve mozaikli koridora girişi sağlamaktadır. Bu koridor, orkestraya bağlanmaktadır. Yapı İ.S. 2. yüzyıla tarihlenmektedir.

Gymnasion

O deon'un güneybatısında yer almaktadır. Bütün tabanı geometrik desenlerle süslenmiş mozaiklerle kaplıdır. 100 m. uzunluğunda üç tarafı stoalarla çevrili ve yaklaşık 1000 metre-karelik bir alanı kaplamaktadır.

Halk Hamamı

T iyatronun batısında yer almaktadır. Ören yeri içerisindeki en büyük hamam yapısıdır ve iki katlıdır. Üç ısıtma holü ile iki yüzme havuzu bulunmaktadır.

Alt katta tonozlu mekanlar yer alırken yapı içinde yatay künk su dağıtım sistemleri görülebilmektedir. Geometrik desenlerle bezeli taban mozaiginden ise çok azı kalmıştır.

Nekropol alanı ile deniz arasında kalan ikinci bir hamam daha bulunmaktadır. Bu hamam üç sahandan oluşmaktadır. İç mekanlarında ve ön sahanın tabanında mozaikler bulunmaktadır.

Anamur,
Anemurion mozaik

Anamur,
Anemurion Hamamı

Nekropol Alanı

Anemurium ören yerine ait nekropol alanı Elaiussa-Sebaste gibi bölgede en iyi korunmuş alanlardan bir tanesidir. Yaklaşık 350 adet mezar bulunmaktadır. İ.S. 1. ve 4.yüzyllara tarihlenen bu mezarlar beşik tonozlu, iki katlı, tek veya iki odalı ve çevreleri duvarlarla çevrili olarak yapılmışlardır. Genelde az işlenmiş veya işlenmemiş moloz taş kullanılmıştır. Erken döneme ait olanlarının yan duvarlarında ve pencere çerçevelerinde gri renkli büyük kireç taşı bloklar kullanılmıştır. Eski mezar yapıları genellikle basamaklı plarformlar üzerinde duran, bağımsız beşik tonozlu mezar odalarıdır.

Bu mezar odalarına giriş çok küçük kapılardan sağlanmaktadır. İçlerinde iki ya da üç arkasol yer almaktadır. Mezar yapılarının üst örtüleri kiremit kırıkları eklenerek sağlamlaştırılmış pembe renkli bir sıva ile kaplanmıştır. Bazı mezar odalarına bir ön oda eklenmiştir. Üst katlar genellikle ziyafet odası olarak kullanılmıştır. Bu katlara dışarıdan bir merdivenle çıkılmaktadır. Bu mezarların bir çoğunda holler fresklerle bezenmiş, tabanlar mozaiklerle süslenmiştir. Fresklerde genellikle kırmızı, yeşil, mavi, sarı ve siyah renkler kullanılırken, desenlerde gir-lant, çiçek, kuş, tavus kuşu gibi hayvan tasvirleri işlenmiştir. Mozaiklerde ise medusa başı, baklava motifi, kuş, balık gibi bezemeler yer almaktadır.

Anamur, Anemurion,
nekropol alanı

Anamur, Anemurion,
su kemerleri

Su Kemerleri

Kentin kuzeyinde, doğu-batı yönlü olarak iki sıra halinde yapılmış su kemerleri yer almaktadır. Bunlardan üst sırada yer alanı daha basit tarzda inşa edilmiştir.

Bu su kemerlerinden ark ve künklerle alınan sular diğer yapılara aktarılmıştır. İleriki dönemlerde tahribata uğrayan su kemerleri tamir edilmediğinden, şehrin su ihtiyacı sarnıçlarla giderilmiştir.

Anamur, Anemurion,
ören yeri sahil tabanı
mozaik süsleme

Mamure Kalesi

Anamur'un 6 km. doğusunda, Bozdoğan Köyü sınırları içerisinde, Akdeniz kıyı şeridinde, zamanımıza oldukça sağlam ulaşabilmiş Türk kalelerinden birisidir. Yüksek kayalıklar ve düzlükler üzerine kurulmuş olan Mamure Kalesi bir çok Anadolu kalesi gibi antik temeller üzerine inşa edilmiştir. Büyük kesme taşlardan yapılmış olan antik temellerin, hangi tarihte ve kimler tarafından yapıldığı tam tespit edilememiştir.

Kale üç bölümden oluşmaktadır. Yüksek duvarlarla ayrılmış doğudaki iç avlu, ba-

tidaki dış kale ve bunların güneyindeki kayalıklar üzerine inşa edilmiş iç kale-den oluşmaktadır. 39 kulesi, su sarnıçları camisi ve dışında hamamı bulunan kalenin etrafı 10 m. genişliğinde savunma amaçlı hendekle çevrilidir.

Kale duvarlarının alt kısımları geniştir. Üst kısımları yukarı doğru daralmaktadır. Duvarlar ve burçlar yapılırken, çeşitli taşlar ve horasan harcı kullanılmıştır. Giriş kapıları ve bazı pencerelerin kemerleri ile duvar köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Daha geç devirlerde yapılan onarım ve eklentilerde tuğla kullanılmıştır.

Çift katlı olan kale duvarları içerisinde

birbirleri ile bağlantılı olan galeriler bulunmaktadır. Üst kattaki burçlara ve seyirdim yerlerine merdivenlerle ulaşilmektedir. Kalenin güneyde sahil kenarındaki baş kale olarak adlandırılan kalın ve yüksek gözetleme kulesinden başlayarak, dairesel ve dört köşe formlarında baş kale ve köşe burcunun yanında üstü tamamen yıkılmış olan Fener Kulesi bulunmaktadır.

Dış kalede, merkezi planlı, tek kubbeli bir cami ve çeşmesi, depolar, sarnıçlar ve askerlerin iskan yerleri olması muhtemel yapılar bulunmaktadır. Bazı yayınlarda kale içinde Hüseyin Gazi'ye ait türbeden söz edilmektedir. 16.yüzyıl Osmanlı mimarisinin klasik öğelerini taşıyan caminin ilk yapılışı Karamanoğulları Dönemi'ne aittir.

Bugün kullanılan giriş yeri, kalenin esas giriş yeri değildir. Asıl giriş kapısı iç avlunun kuzeyinde, dört köşe planlı, iki kule arasında kalan yerdir. Üzerinde altı satır kitabesi bulunmaktadır. Kitabede özetle "Karamanoğlu Alaaddinoğlu Mehmet oğlu Sultan İbrahim inşa etti. Mamure Beldesi ve kalesi savaş için yardım edilen köşedir. Korunan yerleşim yeri Allah yolunda hediye olarak cihat için onun yardımı ile tamam oldu. Allah'ın nimetlerinden verdiği uyanıklık ve doğru yolu

1-2. Anamur,
Mamure Kalesi

gösterdiğinden şükürler olsun. Bu tarih Mükerrrem Şewal ayında 854 yılında yazıldı.” demektir. Giriş kapısını dışarıya bağlayan ve hendekten kaleye girişi sağlayan köprü bugün bulunmamaktadır. Kalenin su ihtiyacı ana giriş kapısının kuzey doğusundaki burcun olduğu yerde bulunan ve hendek üzerinde iki sivri kemerle geçişi sağlayan su yolu ile sağlanmaktadır. Kalenin kuşatılması halinde su ihtiyacı kalenin değişik kesimlerinde yer alan sarnıçlardan da temin edilmiştir. Kale ve çevresinde İ.S. 3. ve 4. yüzyıllarda fazla önemi olmayan Roma yerleşimi olduğu tahmin edilmektedir. Kalenin kuzeyinde ise bir hamam kalıntısı vardır. 1988 yılında, Anamur Müze Müdürlüğü’nce yapılan kurtarma kazıları sonucunda; moloz taştan, horasan harçlı olarak inşa edilmiş, tabanı mozaik döşeli hamam ve konut olduğu sanılan mekanlar ortaya çıkartılmıştır. Hamamın giriş bölümü yıkılmış buna

karşın ılık ve sıcaklık bölümleri oldukça sağlam durumda kalmıştır. Hamam ve çevresinde yer alan bazı temel izleri buranın Mamure Kalesi ile bütünlük oluşturan bir yerleşim merkezi olduğunu göstermektedir. Bu kalıntıların ‘Rignomai’ Antik kentine ait olduğu sanılmaktadır.

Anamur ve Taşeli’nin Hristiyanlar tarafından işgal edilip, tahrip edilmesi üzerine Karamanoğlu Mahmut Bey (1300-1308) ordusuyla düşmanı bozguna uğratarak, kaleyi ele geçirmiş, kiliseleri yıkıp yerine cami yapmış ve kaleyi mamur edip, adını Mamuriye koymuştur.

Kalenin daha sonra 16 .yüzyıl ortalarında ve 18. yüzyıl sonlarında yeniden onarım gördüğü ve kaleye yeni eklentiler yapıldığına dair belgeler bulunmaktadır. Son olarak 1960’lı yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce onarım yapılmıştır. Kalenin işçiliği ve yapım tekniği Alanya Kalesi’ni hatırlatmaktadır.

Anamur,
Mamure Kalesi Cami

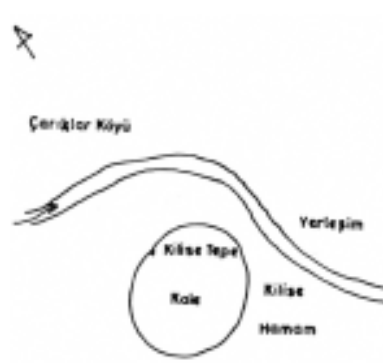

Azı Tepe

Mamure Kalesi'nin kuzeyine düşen Çarıklar Köyü'nün yakınında bulunan ve köy halkı tarafından Kise Tepe (Kilise Tepe olmalıdır) denilen tepe üzerinde ve eteklerinde yer alan kalıntılar grubuna verilen isimdir. Ancak ismini aldığı Azı Tepe daha uzaktadır. Tepenin zirvesinde bir kaleye ait kalıntılar bulunmaktadır.

Yüzeydeki yoğun seramik kalıntılarının bir tanesinin üzerinde haç motifi görülmektedir. Mekanların çoğu bitki örtüsü altında kalmıştır.

Burada kalenin eteklerinde de yerleşimin devam ettiği ve yapı kalıntıları arasında bir kilise ve bir hamam kalıntısı olduğu görülmektedir.

1.2- Anamur, Azı Tepe

Boncuklu (Boncuk) Kale

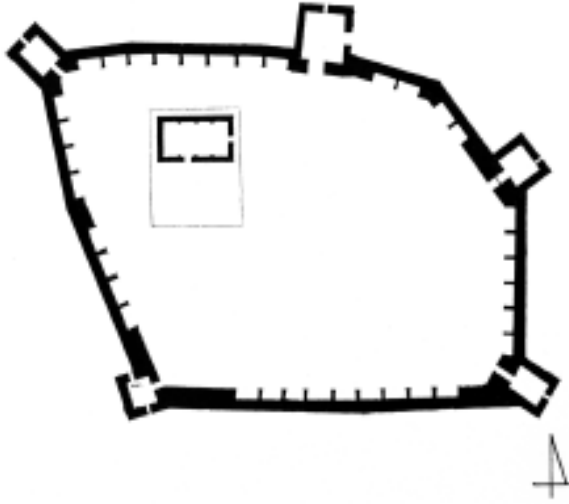
Anamur,
Boncuk Kale, planı,
V. Uysal

Anamur-Ermenek karayolunun 3. km.si üzerinde bulunan Çeltikçi Köyü'nün içinden geçtikten sonra, 2 km.lik patika bir yol izlenerek deniz

seviyesinden 400 m. yükseklikteki Boncuk veya Boncuklu adı ile anılan kale kalıntılarının bulunduğu yere ulaşılmaktadır.

Boncuklu Kale'nin bulunduğu tepenin yamacında 200-300 haneli antik köy yerleşmesinin izlerine rastlanmaktadır. Tepenin en üst noktasına savunma amaçlı olarak oval biçimli sur duvarları inşa edilmiştir.

Kalenin ortasındaki sarnıç tonozlu ve kalın duvarlıdır. Kale surlarının üst seyirdimlerinin altları tonozlu ve eyvanlı olarak düzenlenmiştir. Kalenin içerisinde bulunan şapel binası doğuda yer almaktadır. Boncuklu Kale'nin dışında doğuda evler ve nekropol alanı yer almaktadır.

Kalınören

Anamur'un 4 km. batısındaki Kalınören Köyü'nün kuzeyindedir. Kentin Antik Dönem'deki adı kesin olarak bilinmemektedir. George Ewart Bean ve Terence Bruce Mitforth'un 1964-1968 yılları arasında Kilikia'da yaptıkları incelemeler sonucunda hazırladıkları haritada bugünkü Kalınören Köyü'nün bulunduğu yer "Titiopolis" olarak belirtilmiştir.

Ören yeri içerisinde bazı yazıtlar ele geçirilmiş olmasına rağmen şehrin adı hakkında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Daha önce köy evlerinden birinin ön cephesinde bulunan ve daha sonra Anamur Müzesi'ne getirilen yazıtta "Emekli asker yüz yaşında hayatında kötülük yapmadan" ibaresi bulunmaktadır. Yine ören yerinde bir rastlantı sonucu ele geçen bronz plakada Roma İmparatorluğu'na bağlı Suriye ordusundan Kalınören'e gelip yerleşmiş emekli askerden bahsetmektedir.

Kalınören kalıntıları kuzey ve güney yönünde çok geniş bir alana yayılmış ve etrafı surlarla çevrilmiştir. Kalıntılar bugünkü mevcut yerleşim içinde adeta kaybolmuş gibidir. Akropolde üç nefli, bazilikal planlı iki kilise ve nekropol alanı yer almaktadır. Mezarların hemen hepsi kireç taşından ve iki katlı, üst örtüleri "Templum in Antis" tarzında inşa edilmişlerdir. Ören yeri içeri-

sinde iki tane büyük hamam kalıntısı bulunmaktadır.

Anamur,
Kalınören planı

Abanoz Yaylası

Anamur-Ermenek Karayolu üzerinde bulunan Abanoz Yaylası'nda kaya mezarlarından oluşan nekropol alanı ve birkaç kalıntıdan oluşan ören yeri bulunmaktadır.

1. Anamur, Kalınören kilise
2. Anamur, Kalınören büyük hamam

Kızıl Kilise

Anamur'un yaklaşık 9 km. batısında bulunan Kızılaliler Köyü'nden, 1 km.'lik stabilize bir yolu izleyerek "Külsavuran Beleni" olarak bilinen mevkide, Kızıl Kilise kalıntılarının bulunduğu yere ulaşılmaktadır.

Ören yerinde bulunan üç nefli küçük kilisenin nartheksi yıkılmış olmasına karşın yan duvarları tamamen ayakta. Yan sahanları iki katlı olması gereken yapının sağ ve sol duvarlar üzerinde yer alan üçer penceresi dışarı doğru açılmaktadır. Apsisin sağında ve solunda bulunan yan odaları belirgindir.

1. Anamur, Kızıl kilise

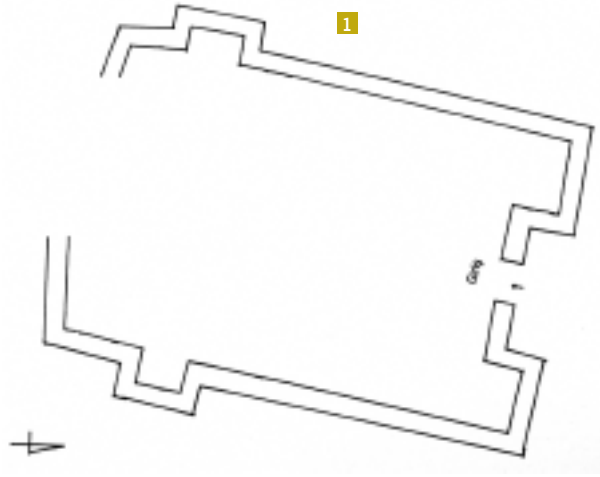
Çoban Kalesi

Anamur'un 14 km. güneybatısındaki Çamlıpınar Köyü'nün ormanlık arazisinin içinden geçen stabilize bir yol izlenerek denize hakim bir konumda olan tepe üzerinde yer alan Çoban Kalesi kalıntılarına ulaşılmaktadır.

Yapıya giriş kuzeydeki taş kapıdandır. Yapının tam ortasında bulunan geniş avlunun çevresi, işlevleri değişik çok sayıda oda ile çevrilmiştir.

Üst kısımlar sağır kemerlerle zenginleştirilmiştir. Orta salonun üst örtüsü tamamen yıkılmıştır. Üst katlara ulaşım büyük bir olasılıkla ahşap merdivenlerle sağlanıyor olmalıdır. Osmanlı Dönemi'ne ait olması gereken yapı 16. veya 17. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Anıtlı Köyü'ne giderken yol üstünde bulunan Demirören Köyü'nde deniz kenarında Melleç (Tol) Han'ı bulunmaktadır.

1. Çoban Kalesi planı
2,3. Anamur, Çoban Kalesi

Köşk

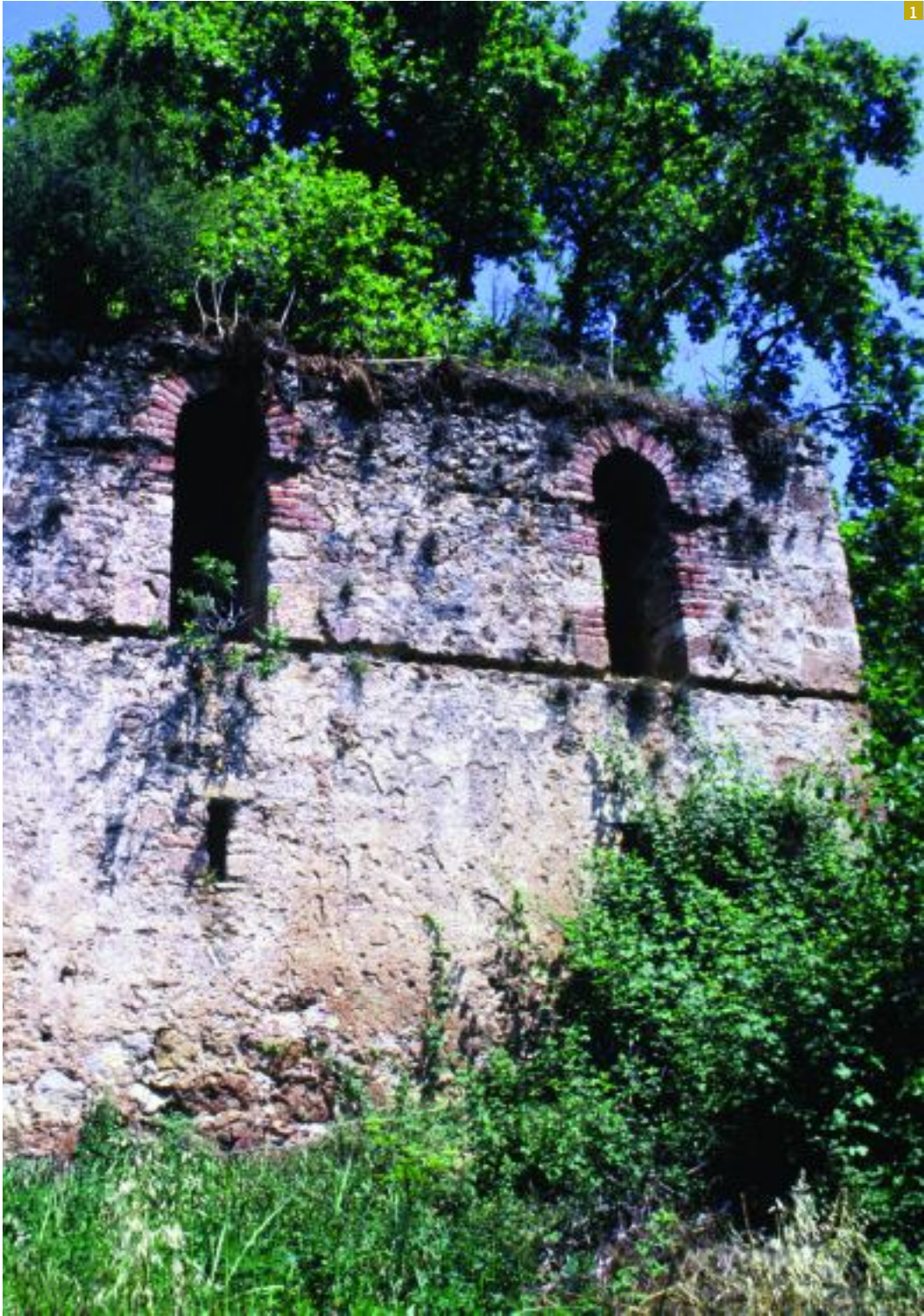
Mersin-Antalya Karayolu'nun Gazi-paşa sınırına yakın yerde bulunan ve Anıtlı (Kaladıran) Köyü'nün içinden geçen, Kaladıran Çayı'nın kenarında yer almaktadır. Köy halkı tarafından "Köşk" olarak tanınmaktadır.

Güney cephede yer alan kapı girişi mermerdir. İki katlıdır ve üst kata çıkışı sağlayan merdivenlerden 12 basamağı sağlamdır. Oldukça kalın duvarlardan yapılmıştır. Giriş katının solunda küçük bir mekan yer almaktadır ve bu katta mazgal pencereler bulunmaktadır. Üst katta da iki ayrı mekan bulunmaktadır. Her iki kat da yuvarlak kemerli tonozlarla örtülmüştür.

Yapının üst örtüsü ise beşik çatıdır. Yapının kuzey duvarının bir kısmı olduğu gibi yere düşmüştür.

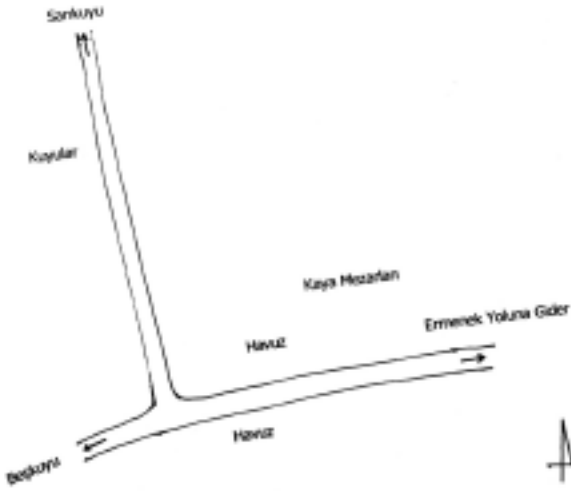
1. Anamur, Köşk Anıtı

Otak

Anıtlı Köyü'nün kuzeyinde yer alan Otak Köyü'nde, dere kenarında görülebilen küçük bir şapele ait yapıdır.

1. Anamur, Otak Şapeli
2-3. Anamur, Kırkkuyu

Abanoz Yaylası

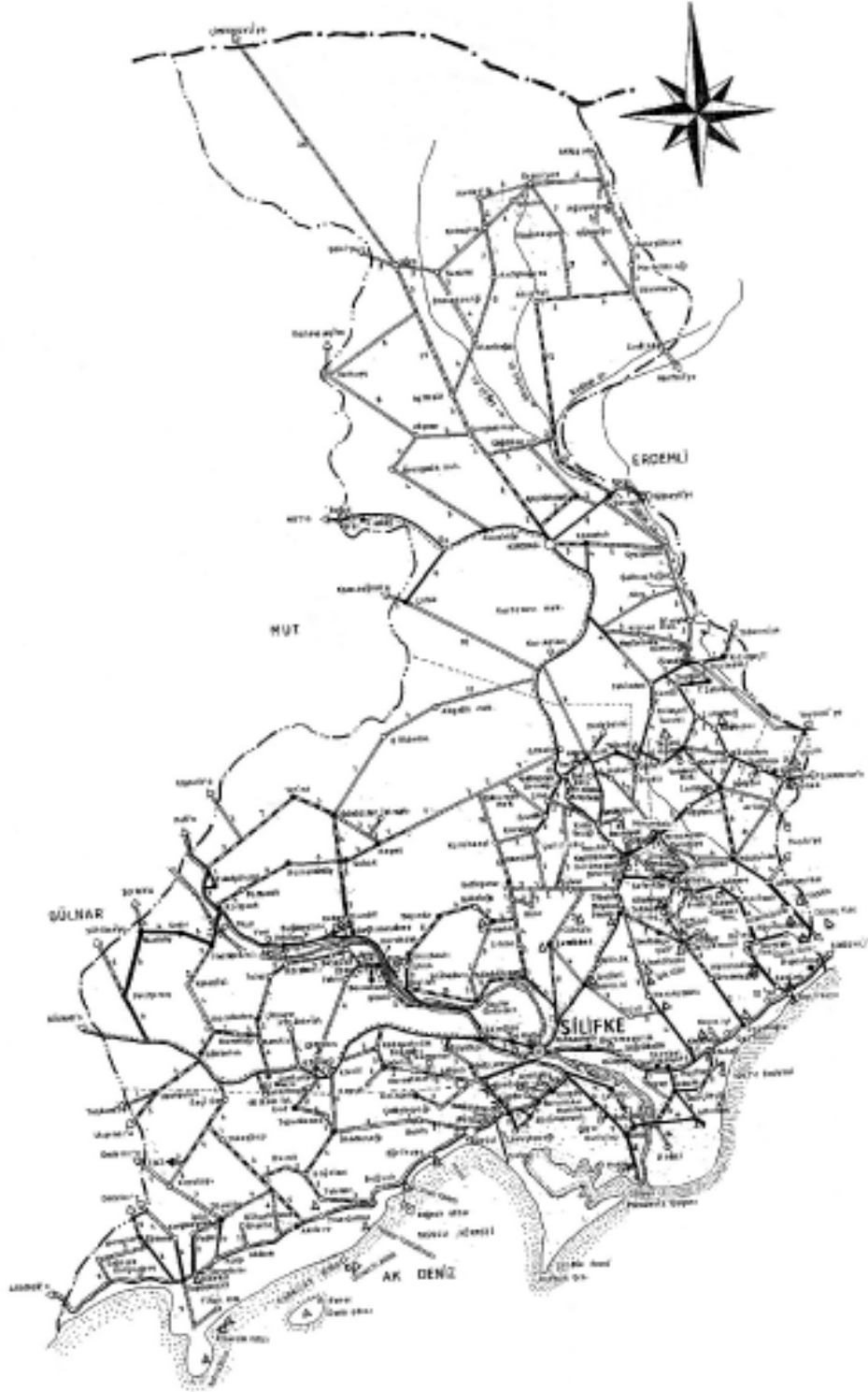
Anamur- Ermenek Karayolu üzerinde bulunan Abanoz Yaylası'nda kaya mezarlarından oluşan nekropol alanı ve birkaç kalıntıdan oluşan ören yeri bulunmaktadır.

Kırkkuyular

Anamur-Ermenek karayolunun Akpınar Yaylası'nı geçtikten sonra Beşkuyu Mevkii'ne sapan yola dönülür. 7 km. kadar sonra Sarıkuyu Yaylası yol ayrımından sağa dönülür. 3 km. gittikten sonra yolun sağında ve solunda yuvarlak planlı büyük çaplı iki kuyu ve irili ufaklı çok sayıda birbirine çok yakın sarnıçların yanı sıra, hayvan sulama tekneleri bulunmaktadır. Kuyular ve sarnıçlar Antik Döneme ait iken bu tekneler yenidir. Sarnıçlar 1,5 – 2 m. kadar taş örgü duvarlardan sonra anakaya oyularak yapılmıştır. Halen tankerlerle taşınan bu sular civar köylerde kullanılmaktadır. Etrafta ise hiçbir antik yerleşim izi bulunmamaktadır. Sadece tek tek köy evleri vardır. Planları farklılık gösteren bu tip kuyu ve sarnıçlara, aynı zamanda kaya mezarlarına yol boyunca rastlamak mümkündür.

Gülnar

Gülnar Merkez	293
Kırsu (Meydancık Kale)	294

Gülnar,
Meydancık Kale

Gülnar Merkez

Mersin'in 148 km. kuzeybatısında-
dır. Bu bölgeye Asurlular'ın da
hakim oldukları bilinmektedir.
Pers ve Mısırlılar'ın egemenliğinde kalan
Gülnar, daha sonra Romalıların yöneti-
mine girmiştir. Bugünkü halkı Orta Asya
Balkaş Gölü kıyısındaki Gülnar'dan göç
ederek bu çevreye yerleşen Türkmen-
ler'dir. Horasanlı Ebu M sl m' n isteği
 zerine Gülnar halkından bir kısım Yah-
şı Bey komutasında Horasan'ın Merv
Kenti'nin D rtkuyu Köyü'ne gelmişler-
dir. Yahşı Bey'in ölümü üzerine kızı G l-
nar Hatun, g   edenlere öncülük ederek
buralara gelerek yerleşmişlerdir. İlk adı
Anaypazar olan şimdiki Gülnar'ın adı
Gülnar Hatun'dan gelmektedir.
Ancak bu adın "g l n  seven dikenine

katlanır" anlamına geldiğini söyleyenler
olduğu gibi, ilçede g l ve nar meyvesi-
nin çok yetiştii için "Gülnar" denildiğini
anlatanlar da vardır. Bir söylenceye göre
de Selçuklu beylerinden Bedrettin Mah-
mut Bey, 1300-1308 yılları arasında
bölgeye egemen olan Ermenileri temiz-
ledikten sonra bu bölgeye atalarından
olan Gülnar Hatun'a bağlılığını göster-
mek amacıyla Gülnar adını vermiştir.
1461 yılında Silifke ve Mut ile birlikte
Gülnar'da, Fatih'in komutanlarından Ge-
dik Ahmet Paşa tarafından Osmanlı y -
netimine katılmıştır. 1900'l  yıllarda
Gülnar, yörüklerin alım-satım yaptıkları
bir adı da Anaypazarı olan bir k yken, 1
Haziran 1916 tarihinde ilçe olmuştur.

Kırsu (Meydancık Kale)

İlçe merkezinin 12 km. güneyinde, Emirhacı Köyü sınırları içerisinde. Kale 750 m. uzunluğunda oldukça geniş bir alanı kaplamaktadır. İ.Ö. 7. ve 6. yüzyıllarda kral kenti, İ.Ö. 4. yüzyıllarda Pers Dönemi'nde askeri ve idari bir rol, 2. yüzyılda da Mısır krallarına garnizon kenti olmuştur. Geç Roma ve Bizans Dönemi izlerine de rastlanmaktadır. Özellikle İ.Ö. 557/ 556 yılında Pirindu kralı Appuaşu'ya karşı bir sefer düzenleyen Babil kralı Nergilissar'ın bu seferiyle ilgili metinlerde, kralın ordularının, Appuaşu'nun "atalarının başkenti" olan ve bugünkü Meydancık Kale olarak gösterilen Kırsu'ya kadar geldiği, buradan önce denize indiği, daha sonra, bu metinlerdeki adıyla Sallune'ye, yani Selinus'a (Gazipaşa) kadar ulaştığı anlatılmaktadır.

Kalede anıtsal giriş, doğu mezarı, Pers (dizden aşağısı yürüyüş halinde gösterilen beş insan figürü) kabartmaları (Bu-

rada kazı yapan M. Alain Davesne'ye göre Persler Dönemi'nde yapılmış olan kabartmalar Hellenistik Dönem'de de kullanılmıştır. Bu yüzden de bitmemiş ve çok tahrip olmuşlardır.

Ayrıca bu kabartmaların platonun ortasına atıldığından da bahsedilmektedir, fakat zemin o kadar dikenli çalılarla kaplanmıştır ki biz bunları tüm aramalarımıza rağmen bulamadık), sur duvarlarının dışı bakan yüzünde yer alan bir taşta da ne tasvir edildiği anlaşılamayan bir başka kabartma ve hazine binası görülebilmektedir.

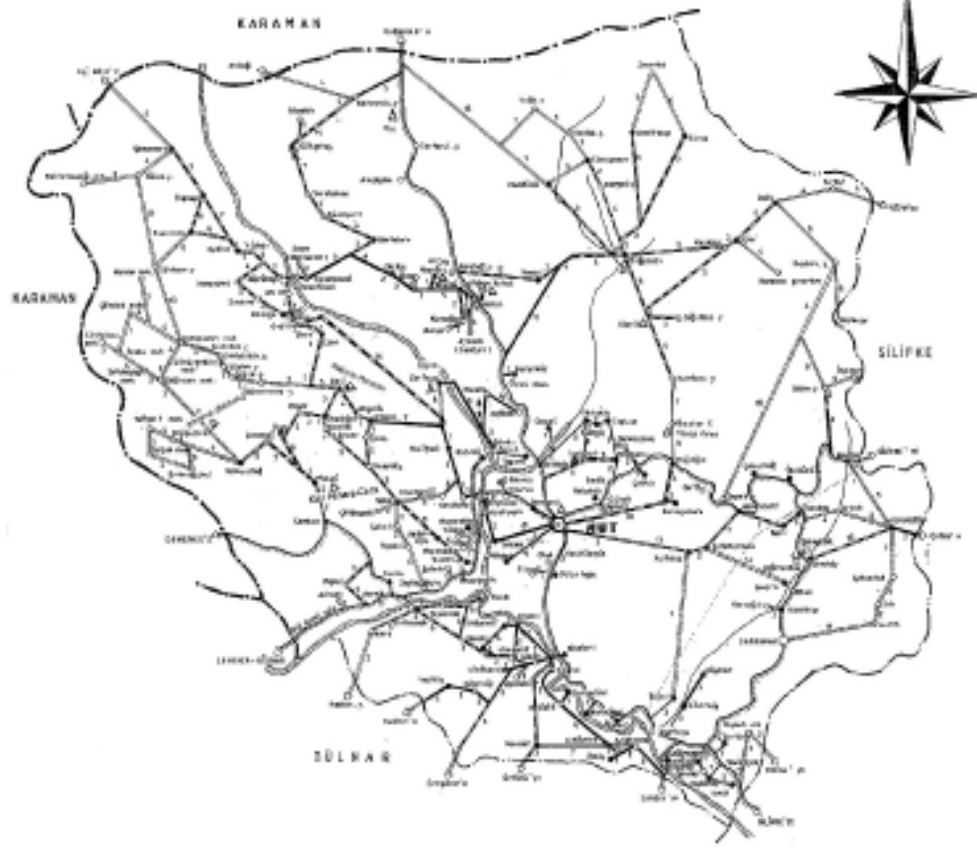
Yine ele geçen eserler arasında Hitit kralı Muwattalli'nin mührü bulunmaktadır. 1980 yılında bilimsel kazılardan çıkmış 5215 adet gümüş sikke de Silifke Müzesi'nde sergilenmektedir.

1-2-3-4. Anamur,
Meydancık Kale

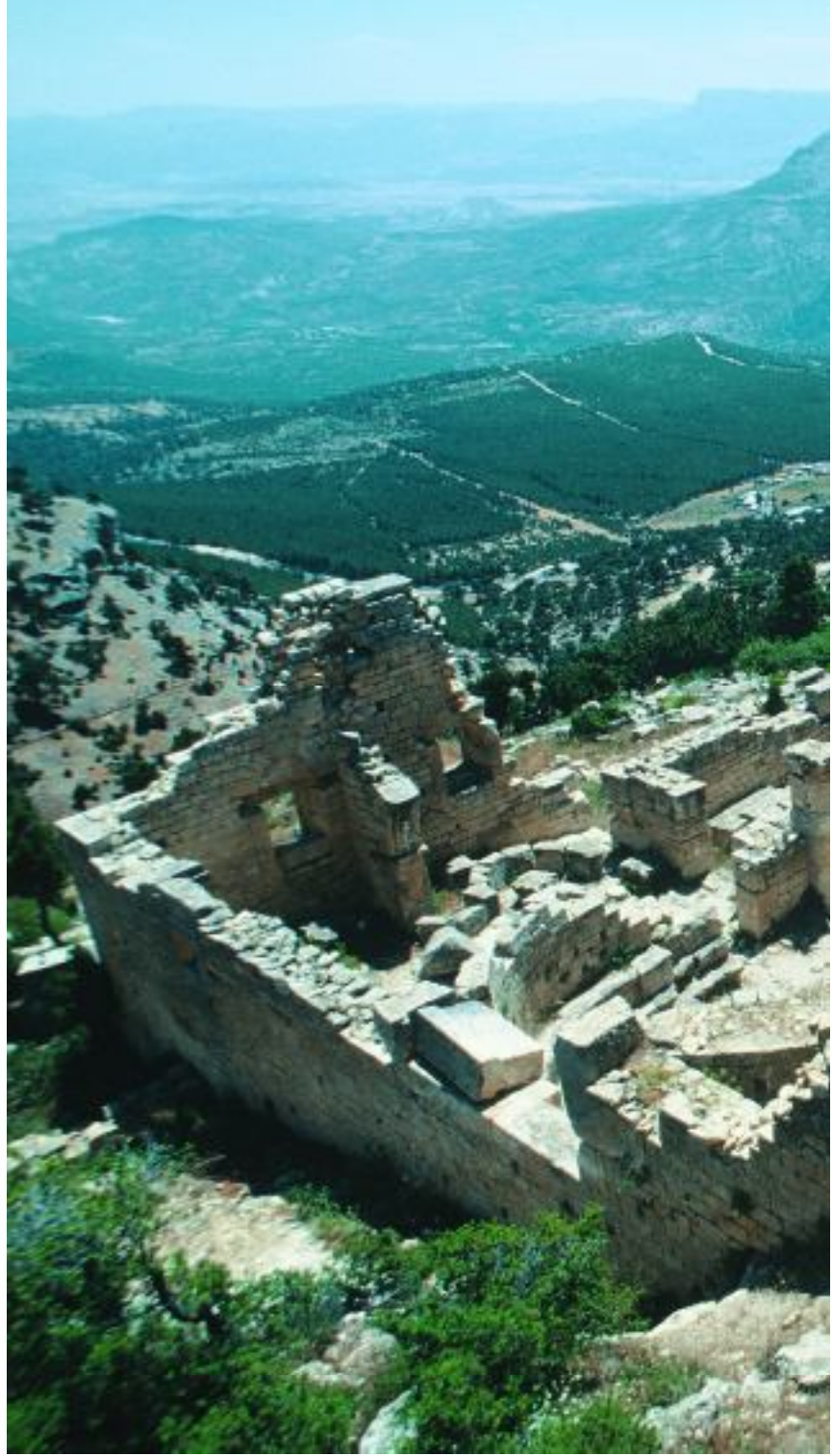

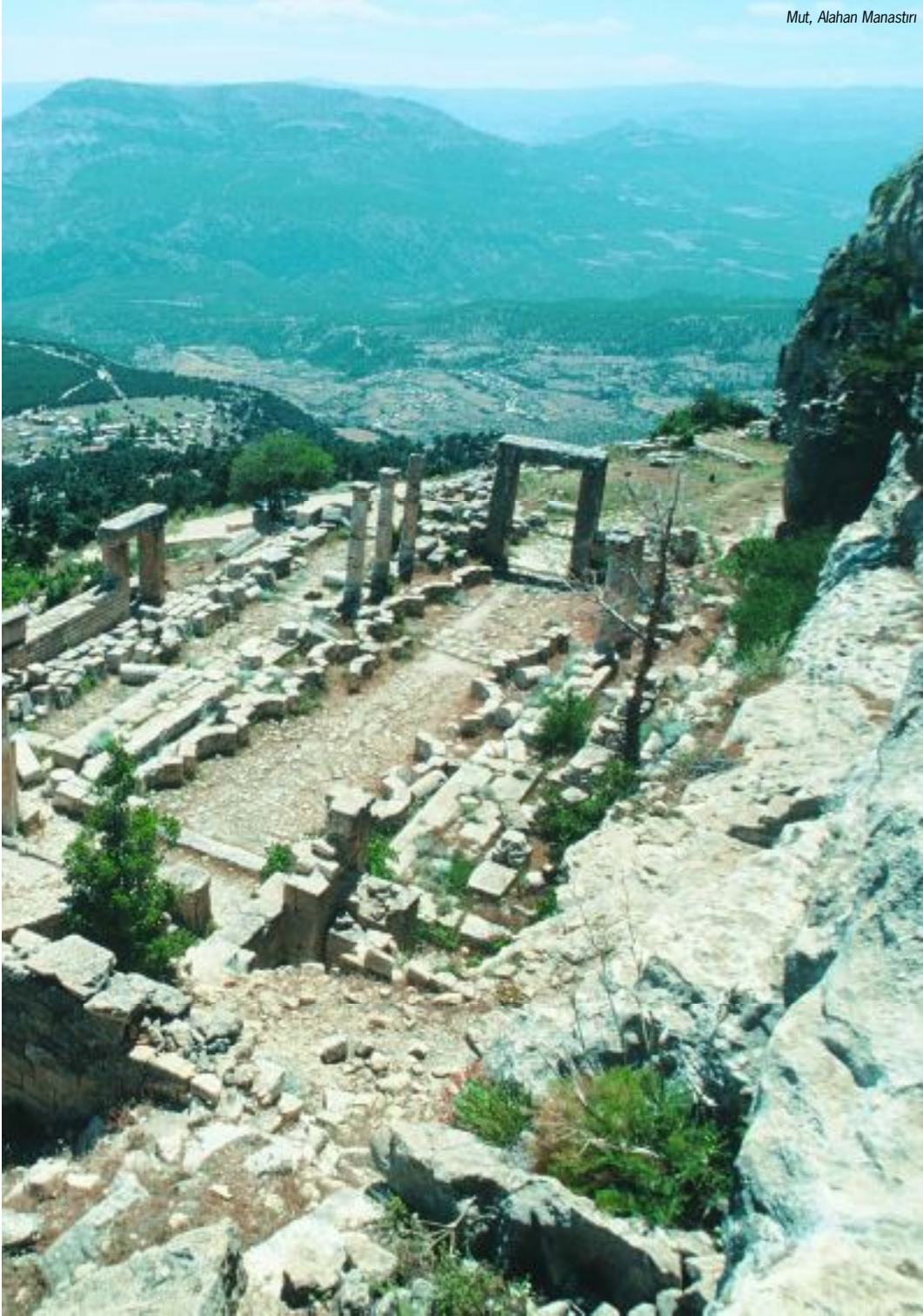

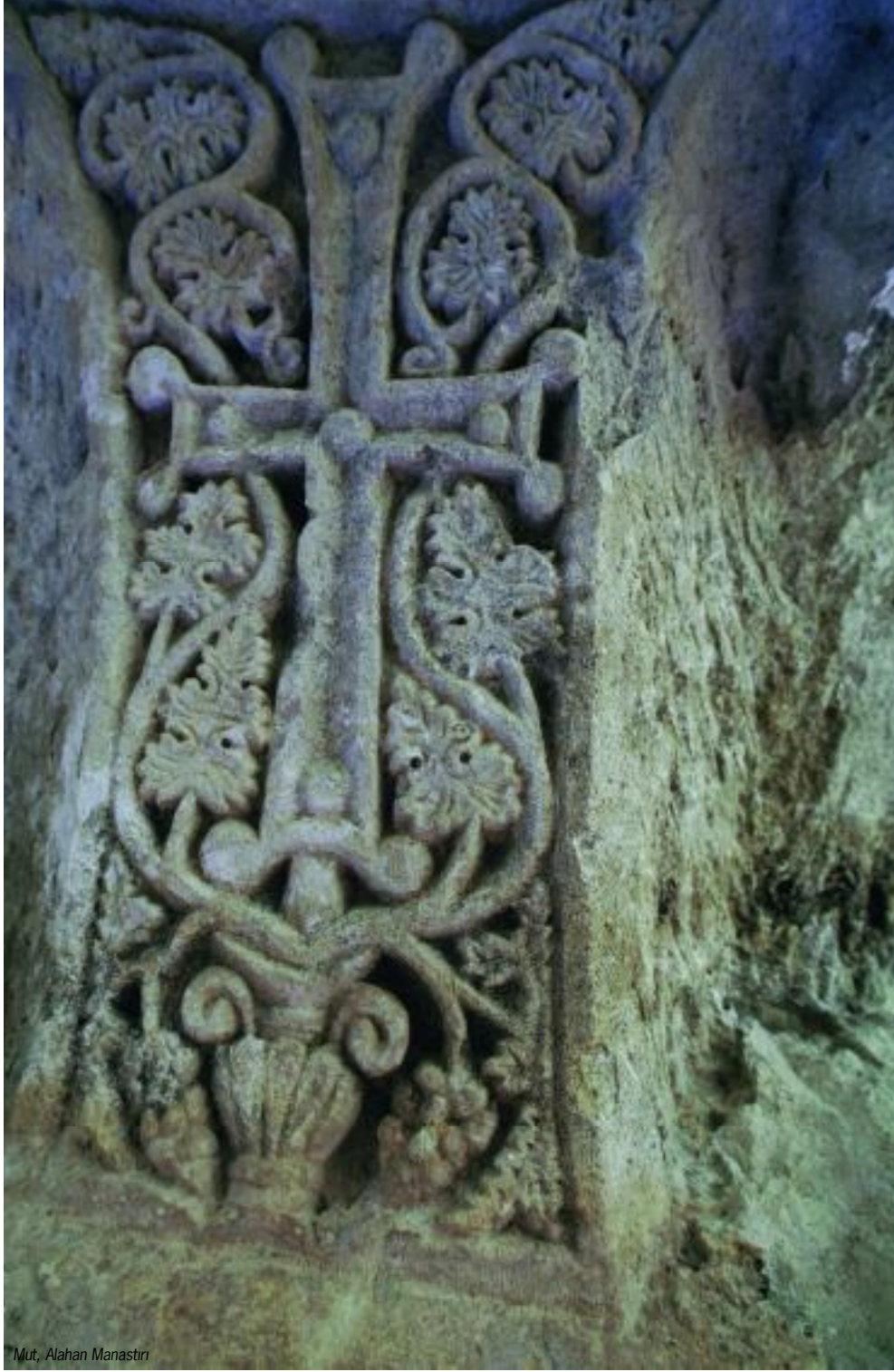
Mut (Claudiopolis)

Adrassos (Balabolu)	321
Alahan Manastırı	310
AlOda	317
Coropissos (Dagpazarı)	308
Dalisandos (Sinobiç-Sinapuç)	305
Kilise Tepe	303
Magaras Manastırı (Mahras Dagı)	323
Mavga Kalesi	306
Mut Merkez	301
MutKalesi	302
Sögütözü	307

Mut, Alahan Manastırı

Mut, Alahan Manastırı

Mut Merkez

Mersin'in 160 km. batısındadır. İç Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan Mersin-Karaman karayolu üzerinde kurulmuştur.

Tarihi İ.Ö. 2000 yıllarına kadar gitmektedir. Hitit, Frig, Asur egemenliklerinin hüküm sürdüğü Mut; İ.Ö. 546'da Pers egemenliği altına girmiş, İ.Ö. 300 yıllarında Seleukoslar'ın eline geçmiştir. Roma imparatorlarından Claudius tarafından İ.Ö. 41 yılında bir koloni olarak kurulmuştur. İ.S. 395'te Bizanslılar'ın eline geçmiştir. Bugün olduğu gibi Antik Dönemler'de de Karaman (Larende), Konya(Iconion) ve Silifke (Seleukeia)'yi birbirine bağlayan yol güzergahında olduğundan Bizans, Selçuklu ve Karamanoğulları'nın ilgi alanında kalmıştır.

Bir ara Abbasilerle Bizanslılar arasında el değiştiren Mut, 1071 yılında Selçuklular'ın eline geçmiştir. Selçuklular Dev-

ri'nde bir hayli gelişmiş, 1277 yılında Karaman Bey'in oğlu Şemsettin Mehmet Bey tarafından Karamanoğulları'nın egemenliği altına alınmıştır. 1466 tarihinde Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı Devleti'ne katılmıştır. 1968'de ilçe olmuştur.

Adının nereden geldiğine dair çeşitli bilgiler bulunmaktadır: Hitit Dönemi'nde Mut'a "Yenişehir" anlamına gelen Minica adı verilmiştir. Seleukoslar Devri'nde Muts ? Mutyos? adında bir kralın yönetimi altında kaldığından şehre, Mut denilmiştir.

Bazı kaynaklara göre, Caesar Claudius tarafından Roma Kolonisi yapıldığı için adına da Claudius'un şehri anlamına gelen Claudiopolis denmiştir. Evliya Çelebi'ye göre Karamanoğulları burayı fethederken çok şehit verdikleri için, ölüm kapısı anlamına gelen Darül-Mevt demişlerdir. Bu nedenle Mut adının Mevt'ten geldiği belirtilmektedir.

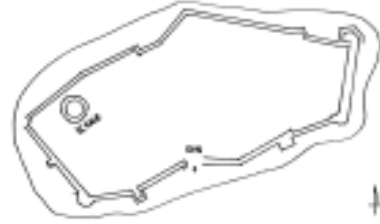

Mut Kalesi ve planı

Mut Kalesi

Şehrin ortasında olan kalenin ilk inşa tarihi bilinmemektedir. Evliya Çelebi: “Karamanoğlu Yakup Bey, Mut Kalesi’ni Rumlar’ın elinden almak için bir çok askerle hücum etmiş fakat askerlerinin hepsi burada şehit olduğundan buraya Darment-Darül-Mevt (Darı Mut) derler” diyerek, Mut adının nereden geldiğini aktarmıştır. Daha sonra yine Karamanoğlu beylerinden İbrahim Bey bu kaleyi ele geçirerek tamamen yıktırılmıştır. Kale Osmanlılar’ın eline geçtikten sonra I. Ahmet zamanında bugünkü haline getirilmiştir. Köşegen ve kare burçlarla desteklenmiş dış suru ve iç kalesi bulunmaktadır. Kale içinde bir restoran bulunurken eski bir bina da müzeye dönüştürülmek istenmektedir. Kaleye ait olduğu kesin olmayan bir de yazıt bulunmaktadır. Bu kalenin soluna düşen tepenin üzerinde de bir kilise kalıntısı vardır.

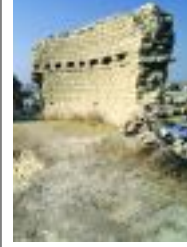

Kilise Tepe

İlçe merkezinin yaklaşık 20 km. güneyinde bulunan Kışla Köyü sınırları içindeki Maltepe Mevkii'nde yer alan höyük arkeolojik olarak Hitit İmparatorluk topraklarını, Anadolu platosu üzerinden, Doğu Akdeniz dünyasına bağlayan yol güzergahlarını kontrol eden Zeyne, Gülnar ve Aydıncık kavşağında, Kurt Suyu Vadisi'nin güney kenarındaki platoların birleştiği eski bir yola bakan noktada yer almıştır.

En eski yerleşim katı, İ.Ö. 3. bine tarihlenmektedir. İ.Ö. 1800'lü yıllarda Kayseri Kültepe ile bir ticari bağlantısı olduğu ortaya çıkmıştır. Akdeniz'e oradan da Kıbrıs'a olan bağlantısı ise şüphesizdir. Yerleşimin iki büyük yangın geçirdiği yapılan bilimsel kazılar sonucunda anlaşılmıştır. Bizans Dönemi'ne ait bir de kilise bulunmaktadır.

Kilise Tepe insanının çıkan buluntulara göre tarımla ve hayvancılıkla uğraştıkları buna bağlı olarak dokumacılıkta yoğun bir şekilde ilgilendikleri anlaşılmıştır. Bir diğer özelliği de ana yolların kavşak noktasında yer almasından dolayı idari ve askeri önem taşımış olmasıdır. Tunç Çağları dışında Hitit İmparatorluk Çağı, Demir Devri ve Hellenistik Dönem'de de iskan görmüştür. Fakat Kilise Tepe'de Roma İmparatorluğu Dönemi'nde önemli bir yerleşim olduğunu gösterecek veriler bulunamamıştır. Burada bulunan kilise yapısı Bizans Dönemi'ndendir ve büyük bir olasılıkla da 15. yüzyılda inşa edilmiştir. Bu dönemden sonrada Kilise Tepe'de yerleşim görülmemektedir. Prof. Dr. Nicolas Postgate tarafından sürdürülmüş ve tamamlanmış olan kazılardan çıkan buluntulara ait bir vitrin ve detaylı bilgi panosu Silifke Müzesi'nde yer almaktadır.

Mut, Merkez,
kilise kalıntısı

Kilise Tepe

Mut, Sinobiç

2

1. Mut, Sinobiç, nekropol alanı
2. Mut lahit
3. Mut, Sinobiç

Dalisandos (Sinobiç-Sinapuç)

Kent merkezinin 3 km. kuzeyinde bulunan Yeşilyurt Köyü'nün sınırları içerisinde. Kalıntılar özellikle Ardiştepe Mevkii'nde yoğunlaşmıştır. Roma Dönemi'ne ait çok miktardaki lahitler ve tepede 2 adet su sarnıcı ile duvar kalıntıları mevcuttur. Bazı kaynaklarda adı Dalisandos olarak geçen Sinobiç Köyü'nün antik ismi kesin belli değildir.

3

Mavga Kalesi

Kozlar Yaylası'na giden yolun 16. kilometresindedir. Aleaddin Keykubat tarafından 1230 yılında yaptırılmıştır. Doğal kayaların oyulması sureti ile inşa edilmiştir.

Kuzeydoğu ucundaki kulenin üzerinde dikdörtgen bir niş ve içinde arapça kitabe

bulunmaktadır. Sur duvarları tahrip olmuştur. Doğal mağaralar yerleşim amacı ile şekillendirilmiştir. Yerleşimin yanısıra, mağaralar arasında kareye veya dikdörtgene yakın küçük girişli kaya mezarları da bulunmaktadır.

Mavga Kalesi

Söğütözü

Kozlar Yaylası'nı geçip Dağpazarı'na giderken Söğütözü Yaylası yol sapağında belkide Roma Dönemi'ne tarihlenebilecek küçük bir köprü ve han olması muhtemel bir yapı kalıntısı bulunmaktadır.

Söğütözü Köprüsü

Coropissos
(Dagpazarı)

Ilçenin 35 km. kuzeyindedir. Antik ismi Koropissos olan kentin, Karaman'dan Siflik'e'ye inen antik yol üzerinde oluşu kente ayrı bir önem verildiğini göstermektedir. Etrafında sur ve burç kalıntıları olan bu antik kentin üç nefli, yarım kubbeli, apsisi bir kilisesi bulunmaktadır. Bu kiliseyi İmparator Zenon, 476'da tekrar imparator olması nedeni ile yaptırmıştır. Kilisedeki orta nefin iki yanındaki birer kemer dizisi, burayı yan neflere ayırmıştır. Apsisin iki yanında, Konstantin üslubunda başlıklı payeler vardır. Kilisenin batı cephesi tamamen yıkılmıştır. Yapının önünde düzgün döşenmiş bir açıklik vardır. Bizans Dönemi'ne ait Kubbeli Kilise'nin apsisi ve bazı duvarlar ayakta kalmıştır. Antik kentte hayat ağacının kollarına asılmış çok sayıda hayvan ve geometrik desenlerle bezenmiş taban mozaik göze çarpmaktadır. Yanında üç adet Heroon tipi anıt mezar oldukça yıpranmıştır. Köyün güneyindeki vadide ise kaya mezarlarının bulunduğu nekropol alanı vardır.

Alahan Manastırı

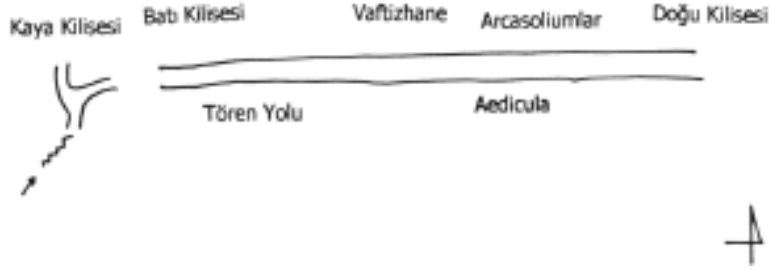
İlçe merkezinin 20 km. kuzeyinde 1300 m. yüksekliktedir. Daha önceleri Koca-kale'de denilen bu yere Alacahan Manastırı da denilmektedir. Doğu-batı yönünde uzanan bir teras üzerinde yer almaktadır. Yapılar alanın kuzeyinde yer alan kaya kütesine yaslanmışlardır. Kiliseye giden yolun sol tarafında kaya içine oyulmuş mezarlardan bir tanesinde lahdin dış yüzünde bulunan yazıttan hareketle ve aynı sırada başka bir mezarın kayadan oyulmuş arcosoliumunun dip duvarında boya ile yazılmış diğer yazıttan da anlaşıldığı üzere Rahip Tarasis tarafından yaptırıldığı veya hepsi olmasada yapılmaya başlanıldığı düşünülmektedir. Burada bulunan sütun başlıklarında üsluplarına göre 5. ve 6. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler. Yine burada yapılan kazılarda 4, 5 ve 6. yüzyıllara ait sikkeler bulunmuştur. Bütün bu değerlendirmeler sonucunda Alahan Manastırı 5 ve 6. yüzyıllara tarihlenmiştir.

Dini merkezin ilk iskanı terasın batısındaki doğal mağarada olmuştur. Burada doğal kayadan oyularak meydana getirilmiş bir takım keşiş hücreleri bulunmaktadır. Yine mağaradan oyularak yapılmış olan bir mezar şapelinin apsisi görülebilmektedir.

Buranın ilerisinde üç nefli ve nartheksli büyük bir bazilika bulunmaktadır. Apsisinde bir payenin ayırdığı ikiz pencere bulunmaktadır. Narteks kısmı çok harap olmuştur. Kuzey tarafı kayaya işlenmiştir. Üç nef Korint başlıklı sütun dizisi ile birbirinden ayrılmıştır. Çok geç dönemde ana nefin üzerine küçük bir kilise yapılmış ve bu sırada sütunların bir kısmı yok olmuştur. Apsis düz bir duvar içine alınmıştır. Böylece apsisin iki yanında rahip (pastophorion) odaları oluşturulmuştur. Bu küçük kilise yapılırken bazilikanın apsisi ve beması kullanılmıştır. Yan nefler ile bunlar arasında bulunan mekanın transept mi olduğu ya da rahip odalarına ait bir ön mekan mı olduğu anlaşılamamaktadır. Burada yapılan kazılar sırasında ortaya çıkartılan küçük

Mut, Alahan Manastırı

Mut, Alahan Manastırı

sütun dizileri nedeniyle yan neflerin üzerinde sütunlu galeriler olduğu düşünülmektedir. Yine kazılar sırasında çok sayıda üzerinde haçlar, balıklar, nar ve üzüm salkımı motifleri görülen parçalar çıkarılmıştır. Bazilikanın apsisi kullanılarak yapılan kiliseye ait apsiste yine rahiplere ait oturma kademeleri (sythronos) görülebilmektedir. Burada ayrıca mermerden yapılmış bir sunakta bulunmuştur. Bu küçük kilise bazilikanın neflerini ayıran sütun dizileri üzerine oturduğu için ince uzun bir mekan olduğu anlaşılmaktadır. Duvarların iç taraflarında payeler bulunmaktadır.

Bazilikada yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkan buluntulardan anlaşılabileceği üzere plastik süslemeler son derece zengindir. Bunu bazilikanın giriş kapısında ve güney cephesindeki yan kapının söve ve lentolarındaki kabartmalarda da gözlemek mümkündür. Giriş kapısının yanlarında iç yüzeylerinde birer melek kabartması vardır. Bu baş melekler Gabriel (Cebail) ve Mikhael (Mikail) olarak tanımlanmaktadır ve bir takım ne oldukları tam anlaşılamayan figürler bulunmaktadır. Gabriel'in ayakları altında çıplak başlı bir adam ve onun üstünde

Mut, Alahan Manastırı

muhtemelen boğa bulunmaktadır. Diğerinin ayakları altında ise çıplak göğüslü başlarında takkeleri olan iki kadın vardır. Bir yoruma göre bu başmelekler putperest inancın sembollerini ezerek Hristiyanlığın zaferini anlatmaktadır. Kapı lentosunun alt yüzünde dört incil yazarının sembolleri bulunmaktadır. Bu semboller aslan başı, boğa başı ve ikisi arasında kartal tasviridir. Hepsinin üzerinde de kanatlı bir melek

vardır. İki yanda da ağaç bulunmaktadır. Ayrıca bir de insan figürü görülmektedir. Lentonun dış yüzünde madalyon taşıyan bir çift melek ve madalyon içinde İsa ile büst şeklinde figürler bulunmaktadır. Bunlarda İncil yazarları olarak yorumlanmakta (Evangeliste) ve belki de bazilikanın İncil yazarları adına yapılmış olabileceği görüşü önem kazanmaktadır. Kornijde ise akantus, asma dalı, üzümler, balıklar ve kuş-

1-2-3. Mut,
Alahan Manastırı

lardan meydana gelmiş zengin bir kabartma süsleme vardır.

Bu iki kilisenin doğusunda geniş bir avlu ve bunun kuzeyinde kayaya oyulmuş mekanlar vardır. Daha sonra revaklı dehlize gelinir. Bu uzun dehliz bazilikanın doğusuna doğru, terasın güney sınırı boyunca uzanır. Ovaya bakan tarafı kemerli ve sütunlu bir galeri şeklindedir. Dehlize ait sütun kaideleri ve kemer parçaları ele geçirilmiştir. Dehlizin ortalarına doğru işlenmiş bir aedikula vardır. Bu da çok zengin işlemlerle süslenmiştir. Ortadaki nişin iki yanındaki ayakların ortasında bir alınlık vardır. Nişin içi ise üç bölüme ayrılmıştır. Alınlığın kenarlarındaki üçgen boşluklarda bir çift melek uçar vaziyette tasvir edilmiştir, ortasında da yarım bir istiridye kabuğu işlenmiştir. Bunların altında birer kuş kabartması vardır. Uçan meleklerin zafer tanrıçası Nike tasvirlerinin taklidi olarak yapıldıkları düşünülmektedir. Yine acanthus motifleri de görülmektedir. Bütün bu tasvirler Roma Dönemi'nde de görülmektedir. Bu revaklı dehlizde görülen bazı parçalardan anlaşıldığı kadarıyla burası da kabartmalarla süslüdür. Aşağıdan gelen merdivenli yol bu dehlize ve galeriye ulaş-

maktadır. Merdivenin galeriye açıldığı yerin karşısında bir vaftizhane (baptisterion) bulunmaktadır.

Haç biçimindeki Vaftizhane ikiside apsisli, dikdörtgen biçimli iki mekandan oluşmaktadır ve üç sütunla birbirinden ayrılmıştır. Vaftizhanenin revaklı dehliz ile arasında narteksi vardır. Buraya su, künkü hala görülebilen sol taraftaki kayadan gelmektedir. Esas vaftiz bölümünün apsisinde rahiplerin oturması için kademeler yapılmıştır. Ortada bir sunak masası ayağı bulunmaktadır. Apsisin iç duvarlarında ise fresko kalıntıları görülmektedir. Bu vaftizhanenin bir benzerine daha rastlanmamıştır.

En doğuda kompleksin en önemli yapısı olan Doğu Kilisesi veya "Kubbeli Kilise" vardır. Kesme taşın inşa edilmiştir ve her yeri kabartmalarla süslüdür.

Kilisenin apsisi daire biçimindedir. Tam ortada ikiz penceresi vardır. Yanlarda rahip odaları ve bu odalara ait birer küçük pencere vardır. Doğu dış cephesi ise düzdür. Alahan Manastırı'nın en tanınmış yapısı olan bu kilisenin önemi büyük nefin ortasında payeler ve sütunlarla desteklenmiş dört kemerin üzerindeki kuledir. Kareye yakın planlı kulenin duvarlarında yuvarlak

Mut, Alahan Manastırı

kemerli pencereler açılmıştır. Kulenin üst örtüsü sekizgen veya yuvarlak olmalıdır. Üst örtünün üzerine oturduğu köşelerdeki tromplar iki sütunun taşıdığı konsollar üzerinde durmaktadır. Bu tromplardan bir tanesi sağlamdır. Bunların her birinde yine çok zengin kabartmalar vardır ve orta mekan üst örtüsü apsisin yarım kubbesi gibi taştan veya ahşaptan yapılmış olmalıdır. Kilisenin batısında bir avlusu vardır. Bu avluyu boydan boya kesen dehliz, nartheks kısmında kiliseye birleşmektedir. Konsol izlerine bakılırsa batı cephenin bu bölümünde ahşap çatı bulunuyor olmalıdır. Nartheksin kuzey tarafında kayaya oyulmuş dikdörtgen planlı bir mezar vardır. Oda'nın kuzey köşesinde bir arcasolium ile üç kapıdan geçilen asıl kilise yapısının ana nef kısmı taş kemerler ile takviye edilmiş örtüye sahiptir. Bu kemerler nefte çıkıntı teşkil eden büyük sütunlara oturmaktadır. Yan neflerin kendine has özelliği olarak be-ma hizasında birer apsisle uçların kapandığı görülür. Apsisin doğusunda iki küçük oda vardır. Bunlar apsisin iki yanındaki rahip odalarına geniş birer kemerle geçit vermektedir. Büyük nef yan neflerden ikişer sütun ile ayrılmıştır. Bunlar aynı zamanda şimdi görülmeyen üst katta yer alan galerileri taşımaktadır. Diğer yapılarda da olduğu gibi kuzey cephe ana kayaya yaslandığı için, esas cephe güneydedir. Burada

sağ yan nefte ışık veren ikiz pencere açılmıştır.

Kilisede görülen taş süslemelere gelince; büyük kapının sövelerinde boncuk, yaprak ve palmet dizileri işlenmiştir. Sütunlar Kompozit başlık taşımaktadırlar. Bunların çoğunda kartal kabatmaları vardır. Kapı lentosunda ortada madalyon içerisinde haç, iki yanında konsollar üzerinde, büst şeklinde gösterilmiş iki insan figürü bulunmaktadır. Bu da Hristiyan mimarisi açısından şaşırtıcı karşılanmaktadır. Bu konsollar üzerindeki kornij aralarında rozetler, akanthus kıvrımlı friz bulunmaktadır. Yanlardaki küçük kapıların sövelerinde yapraklı asma dalı ve üzüm salkımları vardır. Aynı motifler yine kapı üstündeki korniji taşıyan konsollarda da vardır. Sövelerin iç yüzlerindeki kabartmalarda birbirine geçmiş balıklar dikkat çekmektedir. Bunlar kutsal sembollerdir. Ancak burada enteresan olan büyük balığın küçük bir balığı yutar-ken tasvir edilmiş olmasıdır. Trompların kemerlerinin kilit taşlarında haç ve trompların sütunları taşıyan konsollarda haç, üzüm salkımı ve koç başı motifleri vardır. Kilisenin doğu tarafında da yine bir takım kalıntılar bulunmaktadır.

Alahan Manastırı mimarisindeki bir takım farklı teknik uygulamalar, taş işçiliği ve kabartma bezemeleri ile Anadolu'da yer alan son derece ünik eserlerden bir tanesidir.

Mut, Alahan Manastırı

Al Oda

Alahan Manastırı'nın 3 km. kuzeybatısındadır. Alahan Manastırı'ndan çıkıp Karaman'a doğru yol alırken solda kule görünümlü bir kaya mezarına rastlanır. Bu mezardan sola dönülür ve aşağıya doğru meyilli olarak inilmeye başlanır. Al Oda olarak adlandırılan kısım bir kaya kilisesidir ancak burada bir de manastır kompleksi yer almaktadır. Manastır olacak bölüm ile kilise bölümü derin bir uçurum ile ikiye ayrılmıştır. Ayrıca Geçimli Köyü'ne giden yol da bu uçurumun eteklerinden geçmektedir. Kilise büyük bir mağaranın şekillendirilmesi sonucu yapılmıştır. Kilisenin girişi kuzeydoğudadır. Yarım yuvarlak planlıdır. Mekan içerisinde duvarlara oyulmuş nişler ve khamasorion tipte lahit vardır. Bu lahit önemli bir din adamına ait olmalıdır. Mağaranın doğusunda apsis vardır. Bu kısım mağaranın uçurum kenarında olan güney bölümüne yapılmıştır. Bura-

da bir duvar olduğu izlerden anlaşılmaktadır. Mağaranın batısında da bir oda bulunmaktadır. Bu odanın güneyinde pen-

Mut,
Al Oda kaya kilisesi

cere ve duvarlarda küçük nişler yer almaktadır. Mağaranın ana mekanı beşik tonoz, batıdaki bu odanın ise düz tavanıdır.

Al Oda Kilisesi'nin en dikkat çekici yanı, içerisinde bulunan resimler ve mozaiklerdir. Buradaki motifler içerisinde boğa ve güvercin, çeşitli haç kompozisyonları, saç örgüsü motifleri, geometrik şekiller, bitkiler bulunmaktadır. Saman ve alçı ile

oluşturulan sıva ile kaya yüzeyleri düzleştirilmiş ve resimler bu yüzeylere yapılmıştır. Resimlerde siyah, sarı, turuncu, yeşil, mavi, kırmızı, eflatun ve kahverengi kullanılmıştır. Batıdaki odanın solunda bir yazı vardır. Grekçe yazılmış olan bu yazıda Hz. Meryem'in Tanrı anası olduğu iki kez tekrarlanarak ondan yardım istemektedir. Burada daha geç dönemde üzerine figürlü kompozisyonlar ve iki dik-

1. Mut, Al Oda
kaya kilisesi
duvar resimleri
2. Mut, Al Oda
3. Mut, Al Oda'ya gi-
derken yol üzerindeki
kaya mezarı

dörtgen pano ilave edilmiştir. Bunlar ise fresko tekniğinde yapılmışlardır. Bu freskolarda “İsa’nın Çarmıhtan İndirilmesi”, “Mezarda Melek ve Kadınlar” ile “İsa’nın Cehenneme İnmesi” konuları gibi İsa’nın yaşamı ile ilgili konular tasvir edilmiştir. Mozaikler ise mağara tabanında yer almaktadır. Ancak o kadar tahrip olmuştur ki motifler anlaşılamamaktadır. Burada M. Gough kazı yapmıştır ve tabanda yan yana sıralanan iki büyük dairenin varlığından bahsetmektedir. Daire ortasındaki yuvarlaklar içerisinde aslan yelesine benzer motif, dairelerin dört tarafında ise karşılıklı yerleştirilmiş balta motifleri bulunmaktadır. Yine dairenin birinin köşesinde haç ve nar olabilecek bir motif ve bu kompozisyonların etrafında ikili örgüden oluşan bordür mevcuttur.

Al Oda resimleri ve mozaikleri değişik dönemlerde geçirdiği yangınların yanı sıra diğer doğal tahribatlar sonucunda da çok zarar görmüştür ve 8-10. yüzyıllara tarihlenmektedir.

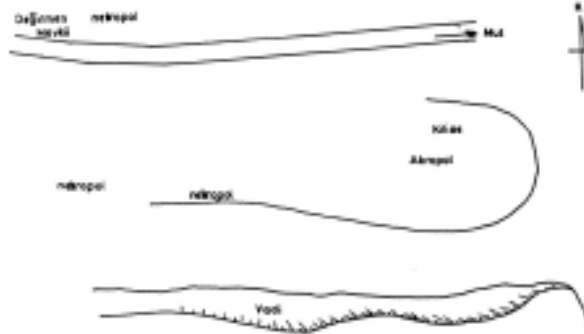

1. Mut, Al Oda Kaya Kilisesi duvar resimleri
2. Mut, Al Oda

Adrassos (Balabolu)

Mut'un 42 km. batısında yer alan Yalnızcağ Köyü'nün 9 km. kuzeybatısındadır. Değirmen Mevkii yönüne giderken yolun solunda bulunan tepede akropolü, bu tepenin kuzeybatısında ve yolun sağında da nekropol alanı bulunmaktadır. Üzerinde yer aldığı tepenin adı Balapoğlu-Balabolu olarak geçmektedir. Roma Dönemi'nde iskan gördüğü anlaşılan kent coğrafi ve stratejik önemi nedeniyle müstakil bir şehir olmuştur. Daha sonra Bizans İmparatorluğu'nun ve zaman zaman Isauria'nın himayesine girmiştir. Kentin kilise yapısına ait kalıntısı tepenin zirvesinde yer almaktadır. Kilisenin sadece apsisinin temel izleri kalmıştır. Eteklerde yuvarlanmış bir de sütunce bulunmaktadır. Tepenin çevresindeki kayalıkların yükseklikleri, girinti ve çıkıntıları

düzeltilerek küçüklü büyüklü bir çok oda meydana getirilmiştir. Bunların bazılarının içleri sıvalıdır. Yine aynı şekilde yerindeki ana kayanın oyulması ile oluşturulan sütunlar da vardır. Bu mekanların birbirine geçişi ana kayaların şekillendirilmesi ile yapılan merdivenlerle sağlanmıştır. Yer yer duvar ve temel izleri görülebilmektedir. Bunlardan bir kısmı

Mut, Balabolu,
nekropol alanı

Mut, Balabolu, lahit

düzgün yüzeyli kesme blok taşlardan yapılmışken, bazı yerlerde kabaca işlenmiş, arkası düzeltilmiş, ön yüzü kabaca işlenmiş poligonal formda örülmüş duvar parçaları da vardır. Yine sarnıçlar tepede yer almaktadır. Ancak yolun sağında kayaların arasında kumlu-kireçli siva ile oluşturulmuş bir kanalın varlığı göze çarpmaktadır. Nekropol alanı, akropolün hemen eteklerinden başlamaktadır. Mezar şekilleri çok çeşitlilik göstermektedir. Lahitler işlemelidir. Motiflerin içerisinde çelenk, halka içerisinde ise rozet veya yoncaya daha sık rastlanmaktadır. Lahit kapaklarında yaprak, çoğunlukla da aslan betimlenmiştir. Aslanın yeleleri su dalgası şeklindedir. Oldukça iyi işlenmiş gerçekçi örnekler varken, bazılarında pençeler abartılmış, tırnaklar belirgin gösterilmiştir.

Genelde ön pençelerin altında sığır cinsinden bir hayvan bulunmaktadır. Bu hayvanında ön cephesi işlenmişken arkada kalan yan yüzü işlenmemiştir. Bu kapakların dar olan yüzünde, aslanın ar-

ka tarafına düşen konumda kanatlarını iki yana açmış kartal motifi bulunmaktadır. Bir kapak kenarında asma dallı üzüm salkımları ve altında rozet motiflerinin sıralandığı iki sıra bant üst üste işlenmiştir.

Bir diğer lahdin üzerinde bir pano tasvir edilmiştir. Ortada iki sütun arasında oturan bir insan ve iki yanında ellerinde farklı objeler tutan iki insan vardır. Bir çoğunda da haç motifi ve yazıtlar bulunmaktadır. Lahit mezarların bir çoğu devrilmiş durumdadır. Bezemesiz olan lahitlerin yüksekliği 1.70-1.80 cm. civarındayken genişlikleri 1 m. kadardır. Derinlikleri de normal lahitlerden daha fazladır.

Bunlar bir kaide üzerinde durmaktadır ve üzerinde kapakları duran örnekler azdır. Yüzey buluntuları arasında kiremit parçaları, boyalı oval formulu kiremitler, boyalı seramikler, üzeri yivli iri amphora kulpları, amphora tıpası, unguentarium kaidesi, ince cidarlı seramikler göze çarpan örneklerdir.

Mut, Balabolu
ören yerine ait
lahit kapağı

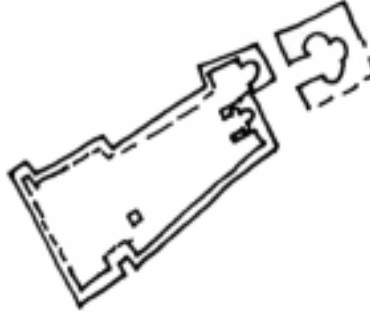

Magaras Manastırı (Mahras Dagı)

Mut'un 17 km. kuzeybatısında yer alan Özlü Köyü'nün hemen girişinden sağa ayrılan toprak yoldan 4,5 km. sonra kilisenin olduğu tepenin önüne gelinir. Daha yukarıda orman gözetleme kulesi bulunmaktadır. Yerleşim 1350 m. yüksekliğindedir. Alahan Manastırı'nın 15 km. güneyindedir.

Tepedeki yerleşim güneydoğu-kuzeybatı istikametli olarak inşa edilmiştir. Kilisenin apsisinin sadece temelleri kalırken, apsinin arkasında yer alan sol taraftaki küçük yan oda biraz daha sağlam durumdadır. Kapı lentoları üzerinde çerçevesi işlemeli çelenk içinde haç motifi bulunmaktadır. Tepe çok dik olduğu için taşlar aşağıya yuvarlanmıştır. Kilisenin taşları burada bulunan diğer yapıların taşlarından çok daha büyüktür. Taş bloklar çerçeve içerisine alınmış çentikli yüzeyli ve dikdörtgen tarz-

da şekillendirilmişlerdir. Ana kaya oyularak yapılmış bir oda, bu odanın içinde niş ve su olukları vardır. Bu mekanın üstünde de sarnıç yer almaktadır. Yapılarda farklı taş işçilikleri gözlenmektedir. Diğer bir yapı da dıştan düzgün dikdörtgen planlı olarak görünmekle birlikte mekanın içinde üç yapraklı yonca planlı trikonchos yer almasıdır. Bu mekanın içerisinde basamaklı ve nişli mekanlarda bulunmaktadır. Kilisenin doğusunda da asıl trikonchos yapısı vardır. Yüzey buluntuları arasında cam bir kulp, yüzeyi koyu kahverengi sırlı, ince cidarlı seramik parçaları, çok sayıda boyalı ve boyasız kiremit parçaları sayılabilir.

Mut, Mahras Manastırı

Mut, Mahras Manastırı

Uzuncaburç

Sözlük

Agora: Antik Yunan şehirlerinde ticari, resmi ve dini fonksiyonları olan açık alan, pazar yeri.

Akropolis: Antik Yunan'da şehrin en yüksek ve savunmaya en elverişli yerine kurulan iç kale. Erken dönemlerde önemli yapı ve tapınakları içinde barındırırken İ.Ö. 5.yy.da hemen tümüyle tapınaklara ayrılarak bir kutsal kesim halini almıştır.

Altar: Üzerinde kurban kesilen ve tanrıya sunu yapılan masaya benzer, yüksekçe olan, genellikle taştan ve yuvarlak veya dörtgen şekilde yapılan, kurban kanlarının akmasına yarayan bir deliği olan mimari eleman.

Ante: Antik Yunan mimarisinde yan duvarların ileri doğru uzanan ve pilastr yapan ucu. Bir adı da parastas. Anteler Dor düzende kaidesiz olarak yerleşirler, fakat profil ihtiva eden silme yer alır. Antelerin sütunlardan farkı başlıklarıdır.

Apsis: Bir tapınak mekanı içinde doğrultu belirleyen, yarım daire planlı ve mihrabı içeren bölüm.

Arşitrav: Antik Yunan ve Roma mimarisinde sütun başlıkları üzerine oturarak sütunları birbirine bağlayan ve üzerine gelen elemanların ağırlığının sütun başlıklarıyla sütunlara geçişi sağlayan yatay taş blok.

Atribü: Antik heykellerde bir heykelin hangi tanrı,tanrıça ya da kahramana ait olduğunun anlaşılmasına kolaylık sağlayan ayrıntı, giysi ya da aksesuara verilen genel ad.

Atrium: Antik Roma evlerinin ortasında yer alan iç avlu.

Attis: Yunan Mitolojisinde Phrygia kökenli tanrı.Önce Agdistis'in oğlu olarak kabul edildi. Onun teşvikiyle kendini hadım etmeye kalktı ve öldü.

Efsane daha sonra Attis'i Kybele'ye bağladı. Attis, evliliğinin Kybele tarafından engellenmesi üzerine delirerek kendini hadım etti. Kybele onu bir çam ağacına dönüştürdü. Attis'e tapınma, Batı'ya Kybele'ye tapınma ile Roma'ya ise imparatorluk önceden başlayarak girdi. Claudius zamanında Attis'e tapınma ilkbahar başında, Mart'ın 15'inden 27'sine dek süren büyük bir gizemci dram biçimine büründü.

Dendrophoroslar, bir cesedi çağrıştıran, örtülere sarılmış bir çam ağacı taşırdı(Arbor inrat şenlikleri). Attis rahipleri Galuslar, sırtlarını kırbaç darbeleriyle yaralar, hatta bazıları, tanrılarına öykünerek kendilerini hadım ederlerdi.

Auditorium: Antik tiyatrodaki seyircilerin oturduğu bölüme verilen isimlerden biri.

Bakkha'lar: Tanrı Dionyzos'un dinsel törenlerine katılan kadınlar

Baldaken: Kubbe ya da piramidal çatıyla örtülü, kare, çokgen veya daire planlı, sütunlarla taşınan küçük, açık strüktür.

Bazilika: Birbirlerinden sütun ya da ayak dizileriyle ayrılmış, ortada geniş ve yüksek, yanlarda alçak ve dar birbirine paralel neflerden oluşan, uzunlamasına gelişmiş bir mekan düzenine sahip, uç kısımda nişi andırır bir apsid bulunan yapı tipi. İlk kez Roma Döneminde yapılan bazilikaların din di-

şı kamusal işlevleri vardır.Hukukla ilgili işlerin görüldüğü mahkemeler bu yapıların içinde kurulurdu.Hristiyan bazilikaları ise dinsel anlamda bir yapı olarak gelişmiştir ve ilk Hristiyan kiliselerine örnek teşkil etmişlerdir.

Bema: Bazilika yapısında apsisin önünde yer alan platform. Bu kısımda Erken Hristiyan mimarisinde ruhban sınıfı için oturma yerleri, Bizans mimarisinde kiliselerde sunak bulunur.

Bes: Koruyucu eski Mısır tanrısı. Kirpi sakallı, sarkık göğüslü, ardında bir pars kuyruğu bulunan çarpık çurpuk bir cüce olarak betimleniyordu. Bu korkunç görünüm onu, kötü cinleri evden uzaklaştıran (bu iş için genellikle bir sürü bıçak ya da kılıç taşıyordu), uyuyanı(genellikle yatakların başuçlarında yer alıyordu) ve loğusalrı da koruyan bir tanrı durumuna getiriyordu. Gülünç bir tanrı olarak, gülme, neşe ve dans tanrısıydı da(dansözler genellikle butlarında onu simgeleyen bir dövme taşıyordu) Lir ya da tef sesine uyarak, kendisi de dans ederdi. Özellikle gerileme döneminde tapınılan bir tanrıydı.

Bosaj: Antik duvar örgüsünde dikdörtgenler prizması biçiminde yontulmuş taş blokların hafif dış bükey bırakılmış, kaba ya da düz olarak işlenebilen ön yüzleri.

Cavea: Antik tiyatrolarda basamaklı oturma alanı.

Cella: Kutsal bölüm.

Diakonikon: Bizans mimarisinde kilisenin bir bölümü erken dönemlerde kiliseye sunulan armağanların saklandığı bir mekan işlevini görürdü. Daha sonraları arşiv ve kitaplık olarak kullanılmaya başlandı. Apsidin yanında yer alır ve prothesisle birlikte pastaforionu oluşturur.

Dor: Antik mimarlıkta kullanılan düzenlerden en eskisi. İ.Ö. 6. yüzyılda uygulanma-

ya başlanır. Başlangıçta ahşap mimari, sonraları taş mimariye geçilmiştir. Taş mimariye geçişin ilk dönemlerinde de çatı ahşap olarak yapılmıştır. Dor ile başlanır. Üst yapı çiziminde görülmez. Stereobatin üst yüzeyi bir düzenleme tabakasıdır ki buna euthynteria denir. Bunun üzerinde tapınağın gözle görülen kısımları başlar.

Dromos: Genellikle mezar yapılarında mezar odasına geçişi sağlayan dar ve uzun geçite verilen ad.

Euthynteria: Antik Yunan tapınak mimarisinde Krepidomanın altında, stereobatin üstünde toprak seviyesi hizasında görülen düzleme tabakası.

Gymnasium: Antik Yunan ve Roma'da gençlerin düşünsel ve bedensel yönden eğitildikleri, öğrenim gördükleri, spor etkinliklerinde (güreş) bulundukları yapı.

Heroon: Antik dönemde yüceltilmiş kahramanların anısına yapılan özel yapı.

İn Situ: Eski konumunda ele geçen buntular için kullanılan terim.

İzodom: Eş yükseklikte blok taş sıralardan oluşan harçsız Hellenistik duvar örgüsü.

Kerykeion: Antik Yunan'da haberci tanrı Hermes'in atribüsü olan çift kanatlı ve burmalı asa.

Kome: Köy

Korinth: Yukarıya doğru genişleyen sepet şeklinde bir orta kısmın etrafını çeviren akanthus yaprakları ve köşelerde volütler oluşturan helixlerden meydana gelen, üzerinde abakusun yer aldığı antik mimarlıkta kullanılan bir başlık biçimidir. İ.Ö. 5.yy'da meydana gelmeye başlamıştır.

Krepidoma: Antik mimarlıkta tapınağın oturduğu platformun çevresindeki basamaklı kesime verilen ad.

Antik Dönem Kuleleri: Roma döneminde korsanlık faaliyetlerinin başlaması ile yapılmaya başlanmışlardır. Bu kuleler, yapıları açısından farklı teknik özellikler göstermektedirler. Poligonal teknikte yapılmış olanların yanı sıra, izodom teknikte yapılanlarda vardır. Kullanım amaçlarına göre içleri tek odalı veya çok odalı olabildiği gibi iki kattan beş kata kadar yükseklikte olanları da vardır. Kuleler yapıldıkları konum itibarı ile de farklı kullanım amaçları taşırlar. Bazıları dağların vadilere geçit verdiği yerlerde yapılırken, bazıları da korunaklı alanlarda yapılmışlardır. Göksu Vadisi ile Lamas Vadisi arasında daha yoğun olarak gözlenen bu kulelerin bazılarının savunma amaçlı, bazılarının depolama amaçlı, bazılarının gözetleme ve haberleşme amacı taşıırken, kule-ev tarzında yapılmış olanlarının varlığı da tespit edilmiştir.

Lahit: Kelime anlamı eski Yunanca' da(sarkophagos) et yiycidir. Lahit eski çağlarda içine ölünün yerleştirildiği pişmiş toprak, taş, ağaç, kurşun ya da mermerden yapılmış özel sanduka.

Lento: Kapı, pencere gibi açıklıkların veya iki sütun arasının üstünde kalan kesimin yükünü yanlara aktaran yatay ahşap veya kagir giriş.

Lusignan: Kökeni Fransa'nın batısındaki Poitou'ya dayanan ve bir çok Haçlı önderiyle Kudüs ve Kıbrıs kralları yetiştiren soylu aile. Kıbrıs'ınLusignan kralları 1269'dan sonra aynı zamanda Kudüs kralı ünvanı taşındılar.

Naos: Antik Yunan Tapınağı'nda kült heykelinin bulunduğu en kutsal bölüm. Latince'deki Cella ile aynı anlamı taşır.

Nartheks: Bazilika tipi Erken Hristiyan ve Bizans kiliselerinin ana mekanına açılan giriş bölümü.

Nef: Bazilikalarda ve kiliselerde apside dik doğrultuda, birbirlerinden sütun ya da

ayak dizileriyle ayrılmış uzunlamasına mekanların her biri.

Nekropol: Antik dönemde kent merkezinin dışında bulunan mezarlık alanı.

Nemesis: Yunan tanrıçası.Gece tanrıçası Nyks'in kızı. Zeus'un elinden kurtulmak için kaza dönüştü;bunun üzerine, tanrıda onu elde etmek için erkek kaza dönüştü. Nemesis'ten doğan yumurtadan Hellene ve Dioskurlar dünyaya geldi. Nemesis aynı zamanda yazgılarından kaçmaya çalışan insanlara karşı uygulanan tanrısal öcü simgeleri.

Nymphaeum: Yunan mitolojisinde su, orman, dağ perileri olan nymphalara adanmış, Yunan ve Roma mimarisinde görülen kayaya oyulmuş ev biçimli, sütun dizileri ve heykellerle bezenmiş, nişli anıtsal çeşme yapılarına verilen isim.

Odeion: Antik mimarlıkta içinde müzik dinlemek için yapılmış özel yapı.

Opus Sectile: Çeşitli biçim ve boyutlarda kesilmiş renkli mermer parçalarının yanyana dizilişiyile yapılan bir tür zemin döşemesi.

Pastoforion: Erken Hristiyan ve Bizans mimarisinde diakonikon ya da prothesis görevini yapan ve kilise apsidinin iki yanında yer alan odaların ikisi birlikte pastoforion diye adlandırılır. Bu mekanlar din dönelerinde kullanılan çeşitli eşya ve giysileri saklayan bir çeşit hazine odalarıydı.

Peripteros: Çepeçevre tek sıra sütun dizisine sahip,Antik Çağ mimarisinde en çok rastlanan tapınak plan tipi.Sütunla yan duvar arasındaki uzaklık iki sütun arasındaki eşittir.

Peristylli Ev: İ.Ö. 7.yy.'da Yunanistan'da zenginlerin yaptırdıkları, giriş kapısından etrafı sütunlarla çevrilmiş, revaklı bir avlu-ya girilen eve verilen isim.

Pilastr: Dikdörtgen planlı ve bir yanından duvara bitişik taşıyıcı sütun. Zamanla taşıyıcı olmaktan çok süsleme ögesi haline gelmiştir.

Poligonal: Bir çeşit antik duvar örme tekniği. Düzensiz duvarlardır. Bu teknikte çeşitli şeklindeki taşları birbirine uydurmak için işçilik çoktur. Daha sonra teras ve sur duvarlarında görülür. Arkaik dönemden itibaren kullanılmaz.

Polis: Şehir, kent.

Pronaos: Antik Yunan Tapınağı'nda cella'nın önünde, ante duvarlarının arasında kalan giriş bölümü. Roma Tapınağı'nda yoktur.

Protesis: Bizans kilisesinde mes ayini için kullanılan malzemenin hazırlanması ve saklanması işlevine hizmet eden oda.

Strüktür: 1- Bir nesneyi ya da yapıyı ayakta tutan taşıyıcı sistem.
2- Yapısalcılıktaki anlamıyla yapı sözcüğünün eşanlamlısı.

Şapel: Tek mekandan oluşan küçük tapınma mekanı.

Şikari: Tarih yazarı ve şair Şikari Ahmet Bey'in (1584) aktardığı bilgiler.

Synthronon: Bizans ve Doğu Hristiyan kiliselerinde din görevlilerinin oturması için yapılmış sıralar. Apsidte yarım daire planlı amfiteatro biçiminde olabildiği gibi, bemanın iki yanında düz sıralar halinde de olabilir.

Tabya: Sürekli olarak savunmaya hazır bulundurulması gereken stratejik ya da taktik açıdan önemli görülen bir yerde barış zamanında yapılan berkitilmiş mevzii.

Tapınak: İlkel çağlarda tanrının evi olarak yorumlanıp, içinde tanrı simgesinin korunmasını amaçlayarak inşa edilen bir yapı ti-

pi. Megaron tapınakların öncüsü olmuştur. Kesin bir kural olmamakla birlikte tapınaklar ön yüzleri doğuya bakarak, çoğunlukla doğudan batıya yönlendirilirdi. Sunak da genellikle tapınağın doğusunda yer alırdı. Antik bir tapınakta temel unsur naos(cella)'tur.

Temenos: Etrafı peribolos denilen duvarla çevrelenmiş, bir ya da daha fazla tapınağı ve dinsel yapıyı içine alan kutsal alan.

Templum in Antis: Megaron planında ve ön giriş bölümünün yan duvarlarını sınırlandıran anteler arasındaki iki sütunun yer aldığı tapınak plan tipi. Küçük ölçülü tapınaklarda bu plan uygulanmıştır. Tapınak

Territorium: Her kentin belirli sınırı.

Thema: Anadolu'da tümüyle askeri nitelikli idare birlikleridir. Kolordu anlamına gelmektedir.

Tonoz: Örgü teknikleri kullanılarak inşa edilmiş kagir, eğrisel yüzey ya da yüzeylerden oluşan mimari örtü ögesi.

Transept: Bazilikal planda apsisin önüne konulan enine nef.

Trikonkhos: Üç tane yarım daire planlı yarım kubbe örtülü mekanın bir merkezi ana mekana eklendirmesiyle oluşmuş yapı tipi. Roma ve Erken Hristiyan mimarlıklarında görülür.

Yararlanılan Kaynaklar

- Aslan A., "Kilikia Bölgesi'ndeki Grek Kolonizasyonu" OLBA IV (1999), 1-17.
- Aşık H., Ashab-ı Kehf (Mağara Arkadaşları), İstanbul, 1981.
- Aydın A., Emirzeli: Eine hellenistische bis spatantike Siedlung im Rauhen Kilikien, Marburg, 1999.
- "Ortaçağ Tarihinde Mersin ve Çevresi" Sırtı Dağ Yüzü Deniz, MERSİN, İstanbul, 2004, 53-68.
- "Die Kirche II in Emirzeli", OLBA II (1999, II. Cilt), I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu, Mersin, 1998, 499-511.
- "Kilikia'daki Ayaklı Kiliseler Bir Örnek: Hasanlılar Kilisesi, The Church of Hasanlılar in Rough Cilicia: An Example of Piered-Basilical Plan Typed Churches", ADALYA IV (1999-2000), 243-257.
- Kilikia ve Isauria Kiliseleri'nde Görülen Yüksek Tipteki Templon Kuruluşları, Die hohe Templonanlage in den kilischen und isaurischen Kirchen", OLBA III (2000), 215-226.
- "Kilikia ve Isauria Bölgesi Kiliselerindeki Galeriler", Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi (2001), Sayı 2, Ankara, 117-122.
- "Mersin-Silfke, Seyranlık Köyü Geç Antik-Bizans Dönemi Mimarisi" 21. Araştırma Sonuçları Toplantısı (2003, 1. Cilt), Ankara, 217-228.
- Aydinoğlu Ü., "Olba Bölgesi Yol Ağı", OLBA I (1998), 139-146.
- "Doğu Dağlık Kilikia'da Villae Rusticae", OLBA II (1999), Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu, Mersin, 1998, 155-167.
- "Yerleşim Modeli Oluşturmak Mümkündür? Dağlık Kilikia'dan İki Yerleşim Modeli Denemesi", OLBA XII (2005), 165-184.
- Aygen T., Türkiye Mağaraları, İstanbul, 1984.
- Bartlett W. H., Gravürlerle Türkiye V, Anadolu 2, no. 50, Ankara 1977.
- Davesne A.- Le Rider G., Gülnar II. Le trésor de Meydancikkale (Cilicie Trachee, 1980) I-Texte, 2. Planches, Paris 1989.
- Durugönül S., Die Felsreliefs im Rauhen Kilikien, British Archaeological Reports, International Series, S 511, Oxford, 1989.
- "Adamkayalar (Kilikya) Kabartmalarının Arkeolojik ve Morfolojik Yönden Değerlendirilmesi ve Korunmasına İlişkin Öneriler", Araştırma Sonuçları Toplantısı XI (1994) 24-28 Mayıs 1993 Ankara, 527-426.
- "Seleukosların Olba Teritorium'undaki "Akkulturation" Süreci üzerine Düşünceler", OLBA I (1988), 69-76.
- Durugönül S., "Nagidos Üzerine Düşünceler" OLBA II (1999 II. Cilt) I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu 1998, Mersin, 67-68.

- "Kilikia Kuleleri'nin Tarihteki Yeri" Arkeoloji Dergisi III (1995), 197-202.
- "1996 Yılı İçel İli (Antik Dağlık Kilikya) Yüzeysel Araştırması İle Kuleler-Kaleler ve Yerleşimlerle Olan İlişkileri" XV.Araştırma Sonuçları Toplantısı 1999 I.Cilt), Ankara, 1998, 281-293.
- "Krallar, Rahipler ve Korsanlar-Başlangıcından Roma Dönemi Sonuna Kadar Eskiçağ'da Mersin Bölgesi" Sırtı Dağ, Yüzü Deniz, Mersin, İstanbul, 2004, 27-52.
- Durukan M., "İ.Ö. 301-188 Yılları Arasında Olba Teritoriumu'nda Yaşanan Siyasi Gelişmeler" OLBA I (1998), 87-95.
- "Olba Territoriumu'nun Hellenistik Dönem Ölü Kültü Üzerine Düşünceler", OLBA I (1988), 153-160.
- "Hisarkale Garnizonu ve Bu Merkezde Polygonal Tarzda İnşa Edilmiş Mezarlar", OLBA II (1999 II. Cilt), I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu 1998, Mersin, 79-91.
- Er Scarborough Y., "Dağlık Kilikia-Lamotis Mezarları", OLBA I (1998), 77-85.
- Eugenia E. S., "L'isola degli ulivi Elaiussa Sebaste, porto Romano in Cilicia", Antik Türkiye, Lugart, 1998.
- Eyice Semavi, "Konya Tarihinden Bir Yapı: Aya Thekla Efsanesi ve Sanat Tarihinde Aya Thekla", Anıt VII (1962), 1-24.
- "Karadağ (Binbir Kilise) ve Karaman Çevresinde Arkeolojik İncelemeler", Türkiye'de Ortaçağ Sanatı Araştırmaları II, İstanbul 1971, sf: 89-105
- Gough M., "The Emperor Zeno and Some Cilician Churches", Anatolian Studies, 22 (1972), 199-212.
- Harper R.P., "Podandus and the Via Tauri" Anatolian Studies vol.XX (1970), 149-154.
- Hellenkemper H.- Hild F., Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini 5, Tel I-II, Text, Wien, 1990.
- Herzfeld E. - Guyer S., Meriçliklik and Korykos, Monumenta Asiae Minoris Antiqua (MAMA) II, 1930.
- Keil J.- Wilhelm A., Denkmäler aus dem Rauhen Kilikia, Monumenta Asiae Minoris Antiqua (MAMA) III, 1931
- Köroğlu K., 5. Yılında Yumuktepe, Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları:12, Kazı Monografileri Dizisi:1, Ege Yayınları, İstanbul, 1998.
- Machatschek A., Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos Im Raulen Kilikien, Wien, 1967.
- Özbay F., "Olba/Diokaisareia Su Sistemi", OLBA I (1998), 121-129.
- "Elaiussa Sebaste ve Korykos Su Sistemi", OLBA IV (2001), 145-161.
- Özbayoglu E., "Soli(Cilicia) ve "Soloecismus", OLBA II (1999 II. Cilt), I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu, Mersin, 1998, 131-154.
- Özış Ü., Su Mühendisliği Tarihi Açısından Türkiye'deki Su Yapıları, Ankara, 1994
- Özyıldırım M., "Klasik Arkeoloji'de Yunanca ve Latince Sözcüklerin Kullanım Yanlışları", OLBA I (1998), 147-152.
- Sayar M. H., "Kilikya'da Tanrılar ve Kültürler", OLBA II (1999 II. Cilt), I. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu, Mersin, 1999, 131- 154.

- “Mersin’de Kayıp Kentler-Mersin’in Antik-
çağ Yerleşim Coğrafyası” Sırtı Dağ Yüzü
Deniz, MERSİN İstanbul, 2004, 9-26.
- Sevin V.- I.Caneva- K .Köroğlu., “1995 Yılı
Mersin Yumuktepe Kazıları”, XVIII. Kazı
Sonuçları Toplantısı, İstanbul, 1996, 27-
31.
- Söğüt B., “Lamos’da Bulunan Bir Tapı-
nak”, OLBA II (1999 II. Cilt), I. Uluslararası
Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu, Mersin,
1998, 399-409.
- Taşyürek A.O., Silifke “Keben” Hitit Kaya
Kabartması” Türk Arkeoloji Dergisi
(1976), Sayı XXIII-I, 97-102.
- Texier C., Asie Mineure, Paris 1882.
- Tırpan A.- Söğüt B., “Batı Ovalık Kilikya’da
Çokgen (Poligonal) Taşlı Duvar Örgü Tek-
niği”, OLBA I (1998), 161-186.
- Tunay İ. M., “Akkale Yüzey Araştırması
1999” 18. Araştırma Sonuçları Toplantısı
(2001) 1. Cilt, Ankara, 51-58.
- Ünal A., Hititler-Etiler ve Anadolu Uygarlık-
ları, İstanbul, 2000 Hititler Devrinde Ana-
dolu I, İstanbul, 2002.
- Yağcı R., “İ.Ö. III.-II. Binde Kilikia’da Tica-
ret”, OLBA II (1999 I. Cilt), I.
Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyu-
mu, Mersin, 1999, 17-26.
- Zoroğlu L., Kelenderis I, Ankara, 1994.

[illegible]

[illegible]

This image shows a single page of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no text or other markings on the paper.